

ספר שמות

תוכן העניינים

v	Introduction
1	פרשת שמות
19	פרשת וארא
36	פרשת בא
53	פרשת בשלח
73	פרשת יתרו
86	פרשת משפטים
105	פרשת תרומה
120	פרשת תצוה
136	פרשת כי תשא
158	פרשת ויקהל
172	פרשת פקודי
184	פרשת ויקרא
185	שירת הים ועשרת הדברות
185	שירת הים
186	עשרת הדברות בטעם עליון
187	הפטרות
187	הפטרת שמות
188	הפטרת וארא
190	הפטרת בא
192	הפטרת בשלח
196	הפטרת יתרו
198	הפטרת משפטים
199	הפטרת תרומה
201	הפטרת תצוה
203	הפטרת כי תשא
206	הפטרת ויקהל
207	הפטרת פקודי

210	מפטיר לשבת ראש חודש
210	הפטרת שבת ראש חודש
212	הפטרת שבת מחר חודש
214	הפטרת פרשת שקלים
216	מפטיר לפרשת זכור
216	הפטרת פרשת זכור
219	מפטיר לפרשת פרה
220	הפטרת פרשת פרה
222	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metzudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash.

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

Per the requirements of the licensing for the texts used in creation of this Ḥumash, this text may be used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC BY-SA 2.0).

I hope this text will be helpful to those who use it.

1	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	וְאֵלֶּיךָ שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעָלְיוֹ לְמִצְרַיִם עִם יַעֲקֹב וְכָל נַפְשׁוֹ וְאֶנְשׁ בֵּיתוֹ עָלְיוֹ:
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וְהָיָה כָּל-נֶפֶשׁ יֶצְאֵי יִרְדְּ-יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:	וְהָיָה כָּל נֶפֶשׁ יֶצְאֵי יִרְדְּ-יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכָל-הַדּוֹר הַהוּא:	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכָל-הַדּוֹר הַהוּא:
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיִּעֲצָמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיִּעֲצָמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ:	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ:
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הִבָּה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן-יִרְבּוּ וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׁנָאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	הִבָּה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן-יִרְבּוּ וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׁנָאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:

- (1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חזתן שנמשלו לכוכבים, שמוציא ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר צאצאם לללם צאצאם יקרא (ישעי' מ, כו. שמו"ר א, ג):
- (5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שבועים, ומה בא ללמדנו, וכילא היינו יודעים שהוא היה צמזרים, אלא להודיעך דקדקו של יוסף, הוא יוסף הרועה את לאו אציו, הוא יוסף שהיה צמזרים ונעשה מלך ועמד בצדקו:
- (7) וישרצו. שהיו יולדות ששה בבת אחת:
- (8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממנו, וחד אמר שנחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:
- (10) הבה נתחכמה לו. כל הנה לשון הכנה והזמנה לדרך הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לכך: נתחכמה לו. לעם, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיעין של ישראל לדונם צמים, שכבר נשבע שלא יביא מצול לעולם (שמו"ר א, יא.). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אלא הוא מביא על אומה אחת. ברש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כחצו ועלינו מן הארץ והם יירשוה:

<p>11 Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.</p>	<p>וַיִּשְׁמְרוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפָּרֹעַה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:</p>	<p>11 וַיִּשְׁמְרוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפָּרֹעַה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:</p>
<p>12 But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.</p>	<p>וַכָּמָא דְּמַעֲנֵן לְהוֹן כֵּן סָגֵן וְכֵן תַּקְפִּין וְעַקְתָּ לְמַצְרָאֵי מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>12 וַכָּאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>13 And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.</p>	<p>וַאֲפִלְחוּ מִצְרָאֵי יִת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִשְׁיוֹ:</p>	<p>ישראל וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָרֶד:</p>
<p>14 And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.</p>	<p>וַאֲמָרוּ יִת חֵייהוֹן בְּפוֹלְחָנָא קִשְׂיָא בְּשִׁינָא וּבִלְבְּנֵי וּבְכָל פּוֹלְחָנָא בְּחִקְלָא יִת כָּל פּוֹלְחָנָהוֹן דְּאֲפִלְחוּ בְּהוֹן בְּקִשְׁיוֹ:</p>	<p>14 וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָּהֶם בְּכָרֶד:</p>
<p>15 And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiprah, and the name of the other Puah;</p>	<p>וַאֲמַר מֶלֶךְ מִצְרַיִם דְּמִצְרַיִם לְחִיתָא יְהוּדִיתָא דְּשׁוֹם חֲדָא שְׁפִרָה וְשׁוֹם תְּנִיחָא פּוּעָה:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִיֻּלְּדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שְׁפִרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:</p>
<p>16 and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'</p>	<p>וַאֲמַר כֹּד תַּחֲוִיין מִיֻּלְּדֵן יִת יְהוּדִיתָא וְתַחֲוִיין עַל מִתְבָּרָא אִם בָּרָא הוּא וְתַקְטִילֵן יִתִּיהָ וְאִם בְּרִתָּא הִיא תְּקַיִּימֶנָּה:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר בִּילְדֶכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמֵּתֵן אֹתוֹ וְאִם־בֵּת הוּא וְחָיָה:</p>
<p>17 But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.</p>	<p>וְדַחֲלָא חִיתָא מִן קֳדָם יי וְלֹא עָבְדָא כְּמָא דְּמֶלֶךְ עֲמָהוֹן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְקַיִּימָא יִת בְּנֵי־אֵל:</p>	<p>17 וַתִּירָאֵן הַמִּיֻּלְּדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְתַחֲוִיין אֶת־הַיִּלְדִּים:</p>

(11) עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגוזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מנרים: ערי מסכנות. כמרגומו, וכן לך זא אל הפכן הזה (ישעי' כז, טו), גזר הממונה על האזרות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראיות מתחלה לכן, ועשאו חזקות וצורות לאזר:

(12) וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנים לז לענות, כן לז הקצ"ה להרצות ולהפריץ. כן ירבה. כן רצה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירצה, ואני אומר כן ירצה: ויקצו. קלו צחיהם. (ויש מפרשים המנרים צעיני עלמס וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוצים היו צעיניהם:

(13) בפרך. צעזודה קשה המפרכת את הגוף ומשכרתו:

(15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוצר ומשצר, דוצר ומדצר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו יוכבד, על שם שמשפחת את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדצרת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הזוכה (סוטה יא): פועה. לשון נעקה, כמו פילדה לפעם (ישעי' מז, יד):

(16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושב האשה היולדת, ובמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עשה מלאכה על האבנים (ירמ' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֲנִי־נִיִּי שעתיד להולד בן המושיע אותם: וחיה. ותחיה:

(17) ותחייין את הילדים. מספקות להם מים ומזון. (סוטה יא): מרגום הראשון וקיימא, והשני וקיימתו, לפי שלשון עברית

18	And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ-מִצְרַיִם לַחֲוִיתָא וַיֹּאמֶר לָהֶן מָא דִּין עֲבַדְתִּין פִּתְגָמָא דְּדִין וְשִׁימְתִּין יֵת בְּנֵיָא:	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ-מִצְרַיִם לַמְיֻלְדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וְנִחַיִּין אֶת-הַיִּלָּדִים:	שני
19	And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'	וַתֹּאמְרָא חֲוִיתָא לְפָרְעָה אֲרִי לֹא כְנֻשִׁיָּא מִצְרִיתָא יְהוּדִיתָא אֲרִי חַיִּימָן אֲנִין עַד לֹא עַלֵּת לְוַתְּהוֹן חֲוִיתָא יִלְדִין:	וַתֹּאמְרֵן הַמְיֻלְדֹת אֶל-פָּרְעָה כִּי לֹא כְנֻשִׁים הַמִּצְרִית הָעִבְרִית כִּי-חַיֹּת הִנָּה בִּטְרָם תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמְיֻלְדֹת וַיִּלְדוּ:	19
20	And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.	וַאֲשִׁיב יי לַחֲוִיתָא וְסָגִי עָמָא וְתַקִּיפוּ לַחֲדָא:	וַיֵּיטֵב אֱלֹהִים לַמְיֻלְדֹת וַיִּרְבַּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:	20
21	And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.	וַהֲיָה כִּד דְּחִילָא חֲוִיתָא מִן קָדָם יי וְעַבַּד לָהֶן בֵּתִין:	וַיְהִי כִּי-יֵרְאוּ הַמְיֻלְדֹת אֶת-הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:	21
22	And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'	וּפְקִיד פָּרְעָה לְכָל עַמִּיהָ לְמִימַר כָּל בֶּרֶא דִּיתִילִיד לִיהוּדָאִי בְּנֵהָרָא תִרְמֹנִיהָ וְכָל בְּרִתָּא תִּקְיִימוּן:	וַיִּצְו פָּרְעָה לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-חֶבֶן תִּילֹד הַיָּאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל-חֶבֶת תִּחְיֶין: (פ)	22
II	And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַאֲזַל גּוֹבְרָא מִדְּבֵית לֵוִי וַנָּסִיב יֵת בֵּת לֵוִי:	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בֵּת-לֵוִי:	II

לנקבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מצרי, (שמות ב, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, ופִּדְפִּדְנָה צִפְיָס (ירמיה מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וְסִפְּלָנָה אֲחִי אֶל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

(19) כי חיות הנה. צקיאות כמילדות, תרגום מילדות סִפְסָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יטרף, צפור שורו, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מֶה אֶמָּךְ לְנִיָּא (יחזקאל יט, ז):

(20) ויישב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה צ' אותיות ונתן לה וי"ו צ' בראשה, כשהיא צאה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד הי"ו ד' צִיִּרִי שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, ויָרַב צִבְתָּ יהוָה (איכה ב, ה), הרבה תאניה, וכן וַיִּגַּל הָשָׁאֲרִית (דברי הימים-ב לו, כ), נבזוראדן הגלה את השארית, וַיִּפֶּן וַיָּבֶן אֶל וַיָּבֶן (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד הי"ו ד' צִיִּרִי, כגון וַיִּיטֹב צִעֲיָיו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, וירד, ויאל, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי הי"ו ד' יסוד צה, ירד, יאל, ישב, ילך, י"ו ד' אות שלישית צו: וייטב אלהים למילדות. מהו הטובה:

(21) ויעש להם בתים. צתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צמים, ויצן את צית ה' ואת צית המלך, כהונה ולויה מיוכדד, ומלכות ממרים, כדאיחא במסכת סוטה (יא:):

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יוס שנולד משה אמרו לו אֶלְטָגְגִינִיו, היום נולד מושיען, ואין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות צמים, לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריצה:

(1) ויקח את בת לוי. פְּרוּשׁ הִיא מַמְנָה מִפְּנֵי גִזְרַת פְּרָעָה, (וּחֹזֵר וּלְקַחָהּ, וְהוּא וּלְךָ, שֶׁהֵלֵךְ צִעֲנָת בָּתוּ שֶׁאִמְרָה לּו גִּזְרַתָּהּ קִשָּׁה מִשַּׁל פְּרָעָה, אִם פְּרָעָה גִּזְרָה עַל הַזִּכְרִים וְאִתָּהּ גַּם כֵּן עַל הַנְּקֻבּוֹת. צִרְשִׁי יֵשׁן) וְהַחֲזִירָה וְעָשָׂה צֶה לְקוֹחִין שְׁנִיִּים, וְאֵף הִיא נִהַפְכָה לְהוֹיֹת נַעֲרָה. וְצֵת ק"ל שָׁנָה הִיטָה, שְׁנֹלְדָה צְבֹאָה לַמִּצְרִים בֵּין הַחֹמוֹת, וּמֵאֲחִים וְעַשְׂרָה נִשְׁתַּחֲוּ שָׁם, וְכִשְׁיָאֻהּ הִיא מִשָּׁה בֵּין שְׁמוֹנִים שָׁנָה, אִם כֵּן כִּשְׁנַתְּעֲבָרָה מִמֶּנּוּ הִיטָה צֵת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים, וְקוֹרָא אוֹתָהּ צֵת לֵוִי:

2	And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַעֲדִיאת אֶתְּתָא וַיִּלְדֵּת בֶּרֶךְ וַחֲזַת יְתִיה אָרִי טָב הוּא וַאֲמַרְתִּיה תִּלְתָּא יָרְחִין:	וַתֵּהֱרֶה הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתַּצְפֶּנּוּהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:	2
3	And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא יָכֹלָה עוֹד לְאַטְמָרוּתֶיהָ וַנְּסִיבַת לֶיהָ תִּיבְתָא דְגוּמָא וַחֲפָתָהּ בְּחִימָרָא וּבִזְפָתָא וַשְׁוִיאת בֵּהּ יֵת רַבִּיָּא וַשְׁוִיתָהּ בְּיַעְרָא עַל כִּיף נְהָרָא:	וְלֹא־יָכֹלָה עוֹד־ הַצִּפִּינוֹ וַתִּקַּח־לּוֹ תִּבְתָּ גֹמָא וַתַּחְמָרָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בֵּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בִּסּוּף עַל־שֹׁפֶת הַיָּאֵר:	3
4	And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַאֲתַעֲתַדַּת אַחְתִּיהָ מֵרְחִיק לְמַדַּע מָא וַתַּעֲבִיד לֶיהָ:	וַתִּתַּצֵּב אַחֲתוֹ מֵרְחָק לִדְעָה מַה־יַּעֲשֶׂה לוֹ:	4
5	And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַנַּחֲתַת בֵּת פַּרְעֹה לְמַסְחֵי עַל נְהָרָא וְעוֹלִימְתָהּא מְהֵלְכִין עַל כִּיף נְהָרָא וַחֲזַת יֵת תִּיבְתָא בְּגוּ יַעְרָא וַאֲשִׁישִׁית יֵת אִמָּתָהּ וַנְּסִיבָתָהּ:	וַתֵּרַד בֶּת־פַּרְעֹה לְרַחֵץ עַל־הַיָּאֵר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל־יַד הַיָּאֵר וַתֵּרָא אֶת־הַתִּבְיָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת־אִמָּתָהּ וַתִּקְחָהּ:	5
6	And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'	וַפִּתְחַת וַחֲזַת יֵת רַבִּיָּא וְהָא עוֹלִימָא בְּכִי וַחֲסַת עֲלוּהֵי וַאֲמַרַת מִבְּנֵי יְהוּדָאִי הוּא דִּין:	וַתִּפְתָּח וַתֵּרָאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֹעַר בֹּכֶה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדִּי הָעִבְרִים זֶה:	6
7	Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'	וַאֲמַרַת אַחְתִּיהָ לְבֵת פַּרְעֹה הַאֲיִיל וְאֶקְרִי לָךְ אֶתְתָא מִיִּנְקָתָא מִן יְהוּדִיתָא וַתוֹנִיק לָךְ יֵת רַבִּיָּא:	וַתֹּאמֶר אַחֲתוֹ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן הָעִבְרִית וַתִּינַק לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:	7
8	And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.	וַאֲמַרַת לָהּ בֵּת פַּרְעֹה אֲיִילִי וַאֲזַלַת עוֹלִימְתָא וְקִרְתָּ יֵת אִמִּיהָ דְּרַבִּיָּא:	וַתֹּאמֶר־לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לָכִי וַתֵּלֶךְ הָעֹלְמָה וַתִּקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד:	8

- (2) כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הדת פלו אורה (סוטה יב:).
- (3) ולא יכלה עוד הצפינו. שמנו לה המצריים מיום שהזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהיולדת לשצעה יולדת למקוטעין, והם דקדוק אחרים לסוף ט'. גמא. גמי כלשון משנה וצלע"ו וינ"ק, ודבר כך הוא, ועומד צפני כך וצפני קשה: בחמר ובזפת. זפת מצחון וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו לדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רוש"ל צלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי"י, ו:).
- (5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ומרד צת פרעה על היאור לרחוץ צו: על יד היאור. אלל היאור, כמו לאו קלקט יואב אל ידי (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב:): הולכות לשון מיתה, כמו הגה אגדי הולך למות (בראשית כה, לב), הולכות למות לפי שמיחו זה, והכתוב מסייען, כי למה לנו לכתוב ונערוותיה הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אלל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ס דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשתרצבה אמתה אמות הרצה (סוטה שס:).
- (6) ותפתח ותראהו. את מי ראתה, הילד, זהו פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שס שמו"ר א, כח): והנה נער בוכה. קולו כנער:
- (7) מן העבריות. שהזירות על מצריים הרצה לינק ולא ינק, לפי שהיה עמיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל. סוטה שס:).
- (8) ותלך העלמה. הלכה בזריות ועלמות כעלם:

9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.	וַתֹּאמֶר לָהּ בַת־פַּרְעֹה הֲלִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְתִּי לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת־שֹׂכְרֶךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנְיָקְתֶּהּ:	9 וַתֹּאמֶר לָהּ בַת־פַּרְעֹה הֲלִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְתִּי לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת־שֹׂכְרֶךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנְיָקְתֶּהּ:
10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'	וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבִאֵהוּ וַיְרַב אֶת־רַבֵּי אֶת־פַּרְעֹה וַתְּהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:	10 וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבִאֵהוּ וַיְרַב אֶת־רַבֵּי אֶת־פַּרְעֹה וַתְּהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:
11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.	וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עִבְרִי מֵאֶחָיו:	שלישי 11 וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עִבְרִי מֵאֶחָיו:
12 And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.	וַיַּחַן וַיִּבְטֹחַ וַיֵּרָא אִישׁ וַיִּדְּ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל:	12 וַיַּחַן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדְּ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל:
13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?'	וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגִה שְׁנֵי־אֲנָשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תִּכֶּה רֵעֶךָ:	13 וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגִה שְׁנֵי־אֲנָשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תִּכֶּה רֵעֶךָ:
14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.'	וַיֹּאמֶר מִן שׁוֹיֵךְ לַגֹּבֶר רַב וְדִיִּין עָלָא הַלְמַקְטִּיל אֶת־אֶמֶר כְּמָא דְקַטְלָתָא יָת מִצְרָאָה וְדַחִיל מֹשֶׁה וַאֲמַר בְּקוֹשְׁטָא אֲתִידַע פְּתִגְמָא:	14 וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שָׂר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כְּאִשֶּׁר הִרְגִּית אֶת־הַמִּצְרִי וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדָּבָר:

- (9) היליכי. נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה, הי שליכי (שמו"ר שם סוטה שם):
- (10) משיחהו. כתרגומו שְׁלֵפְסִיָּה, והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, כְּמִשְׁחָל צְנִיתָא מְסַלְצָא, ובלשון עברי משיחהו, לשון הסירותיו, כמו לא יָמוּשׁ (יהושע א, ח) לא מָשׁוּ, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחצרת מש, וימוש, אלא מגזרת מָשָׁה, ולשון הוצאה הוא, וכן יִמְשְׁנֵי מַמְיָס רָבִיס (שמואל א-ב כז, יז), שאלו היה ממחצרת מש, לא יתכן לומר משיחהו אלא המִשְׁחָתִיָּה, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן זא הציאותי, או משתיחהו, כמו ומִשְׁתִּי אֶת עוֹן הָאָרֶץ (זכריה ג, ט), אבל משיחתי, אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד זה"ל צסוף התיבה, כגון משה, צנה, עשה, לזה, פנה, כשיצא לומר צהם פעלתי, תצא היו"ד צמקום ה"א, כמו עשיתי, צניתי, פניתי, לויחתי:
- (11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודא צר"ל הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן ענינו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. מוגש היה, ממנה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכא איש עברי. מלקהו ורודהו. ובעלה של שלומית צת דצרי היה, ונתן ענינו זה, וצליה העמידו והולילו מציתו, והוא חזר ונכנס לבית וצא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום:
- (12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צצית ומה עשה לו צשדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עמיד לצאת ממנו שיתגיר:
- (13) שני אנשים עברים. דתן ואזירס הם, שהותירו מן המן: נציים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמתי: רעך. רשע כמותך:
- (14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו צסם המפורש: ויירא משה. כפשוטו. ומדרשו, לאג לו על שראה בישראל רשעים דִּילְטוֹרִין, אמר, מעתה שמא אינם ראויין להגאל: אכן נודע הדבר.

15	Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well.	וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגוֹ אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר׃ וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגוֹ אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר׃
16	Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock.	וּלְכַתָּן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלְגָה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן׃ וּלְכַתָּן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלְגָה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן׃
17	And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.	וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּוָּשְׁעֵן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם׃ וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּוָּשְׁעֵן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם׃
18	And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'	וַתָּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְיָן אוֹתִיּוֹתֶיךָ לְמִיּוֹתִי יוֹמָא דִּין׃ וַתָּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְיָן אוֹתִיּוֹתֶיךָ לְמִיּוֹתִי יוֹמָא דִּין׃
19	And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרַיִם הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן׃ וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרַיִם הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן׃
20	And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאֵיזוֹ לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם׃ וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאֵיזוֹ לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם׃
21	And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּהּ אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה׃ וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּהּ אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה׃
22	And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה׃ (פ) וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה׃ (פ)

כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעבודת פרח, אבל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטיגר להרגו ולא שלטה בו החרב, הוא שאמר משה, ויילני מחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נתעבז שם, כמו וישב יעקב) וישב על הבאר. למד מיעקב שנודווג לו זוווג על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רצ שצחק, ופירש לו מעבודת אלילים ונידוהו מאללס: את צריכות מרוצות המים העשויות צארן:

(17) ויגרשום. מפני הנידוי:

(20) למה זה עזבתן. הכיר צו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אחת מכס, כמה דאח אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:

(21) ויואל. כתרמו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוּאֵל קָאֵלִין (שופטים יט, ו), ולו הוּאֵלנו, הוּאֵלתי לדבר. ומדרשו לשון קָלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם צרשותו:

<p>23 And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.</p>	<p>וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַפֹּלְחָנָה דִּהְיָה קָשִׁי עֲלֵיהֶן וַיִּזְעֻקוּ וַסְּלִיקַת קְבִילַתְהוֹן לִקְדָם יי מִן הַפֹּלְחָנָה:</p>	<p>23 וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַפֹּלְחָנָה וַיִּזְעֻקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הַעֲבָדָה:</p>
<p>24 And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:</p>	<p>24 וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:</p>
<p>25 And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.</p>	<p>וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)</p>	<p>25 וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)</p>
<p>III Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵי יֵת עֹנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתִי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֹנָא לְאַחַר שְׂפָר רַעֲיָא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוּרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחֹרֵב:</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ כְּתָן מִדְיָן וַיִּנְהֵג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵב:</p>
<p>2 And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.</p>	<p>וַיֵּרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינֶנּוּ אֹכֵל:</p>	<p>2 וַיֵּרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינֶנּוּ אֹכֵל:</p>
<p>3 And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶתְפְּנִי כְּעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזוֹנָא רַבָּא דְּדִין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אֶסְנָא:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאַרְאֶה אֶת־הַמְרָאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֶּה:</p>
<p>4 And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַיִּקְרָא אֵלָיו מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:</p>	<p>4 וַיִּקְרָא אֵלָיו מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:</p>

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר צמדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' וזאת תשועה על ידו, ולכך נסמכו פרשיות הללו. (צר"י): וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם (שמו"ר א, לד):

(24) נאקתם. וכן מעיר מתיס ינאקו (איוב כד, יז): את בריתו את אברהם. עם אברהם:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עיניו:

(1) אחר המדבר. להתרחק מן הגזל, שלא ירעו צדקות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

(2) בלבת אש. צלהצת אש לצו של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יד) ואל תחמה על התי"ו, שיש לנו כיוצא צו, מה אמלה לנאמן (יחזקאל טז, ל): מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו אנכי צננה: אבל. נאכל, כמו לא עבד צה, אשר לקח משם:

(3) אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:

7

5 And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'	וַיֹּאמֶר לֹא תִקְרַב הֵלְכָא שְׂרִי סִינָה מֵעַל רִגְלֶיךָ אֲרִי אֶתְרָא דְּאַתָּה קָאִים עַל־וַהֲוִי אֶתְרִי קִדִּישׁ הוּא:	5 וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הֵלֵם שֶׁל־נִעְלִיךְ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא:
6 Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.	וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵי אִשְׁחָרָה וְאֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְכַשְׁנוֹן מֹשֶׁה לֹא־פָוְהִי אֲרִי דְּחִיל מִלֹּאסְתָּכְלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:	6 וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִתְּהִיט אֶל־הָאֱלֹהִים:
7 And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;	וַיֹּאמֶר יְיָ מִגִּלָּא גְלִי קִדְמִי שְׁעִבּוֹד עַמִּי דְּבַמִּצְרַיִם וַיִּת קְבִילְתָּהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְמִי מִפְּלִחִיהוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי כִּיבִיהוֹן:	7 וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאֵה רָאֵה רָאִיתִי אֶת־עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעֹתִי אֶת־מַכָּאֲבָיו:
8 and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.	וְאֶתְגַּלִּיתִי לְשִׁיבּוֹתָהוֹן מִיַּד דְּמִצְרַיִם וְלֹא־סְקוֹתָהוֹן מִן אַרְעָא הַהִיא לְאַרְעַ טָבָא וּפְתִיא לְאַרְעַ עֲבָדָא חֵלֶב וְדָבֶשׁ לְאַתֵּר כְּנַעֲנָי וְחִתִּי וְאַמֹּרִי וּפְרִזִּי וְחִוִּי וְיִבּוּסִי:	8 וְאֵרֵד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִיא אֶל־אַרְץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אַרְץ זָבֶת חֵלֶב וְדָבֶשׁ אֶל־מָקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמִרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:
9 And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.	וְכַעַן הָא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלָת לְקִדְמִי וְאַף גְלִי קִדְמִי דְּיוֹחָקָא דְּמִצְרַיִם דְּחִקִּין לְהוֹן:	9 וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:
10 Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'	וְכַעַן אֵיתָא וְאֶשְׁלַחְךָ לְנֹת פִּרְעָה וְאַפִּיק יָת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	10 וְעַתָּה לֵכָה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פִּרְעָה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:
11 And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְמִי יְיָ מִן אֲנִי אֲרִי אֵיזִיל לְנֹת פִּרְעָה וְאַרִי אַפִּיק יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	11 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִי אֵלֶךְ אֶל־פִּרְעָה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

(5) של. שְׁלוֹף וְהוֹלָא, כְּמוֹ וְנִשְׁלַח הַצִּדְקָה (דְּצִרִים יט, ה), כִּי יִשַׁל זִיתָךְ: אֲדַמַּת קוֹדֶשׁ הוּא. הַמָּקוֹם:

(7) כִּי יִדְעֹתִי אֶת מַכָּאֲבָיו. כְּמוֹ וַיִּדְעֵהוּ הָאֱלֹהִים, כְּלוֹמַר כִּי שְׁמַעְתִּי לֵב לְהַצִּיחַ וּלְדַעַת אֶת מַכָּאֲבָיו, וְלֹא הֵעֵלַמְתִּי עֵינַי וְלֹא אֲחַטּוֹם אֶת אֲזִנֵּי מִנְעֻקָתָם:

(10) וְעַתָּה לֵכָה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל פִּרְעָה. וְאֵם תֹּאמַר מִה תוֹעִיל, וְהוֹלָא אֶת עַמִּי, יוֹעִילוּ דְּצִרִין וְתוֹלִיאֵם מִשָּׁם:

(11) מִי אֲנֹכִי. מִה אֲנִי חֲשׂוֹן לְדַצֵּר עִם הַמִּלְכִּים: וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִף אִם חֲשׂוֹן אֲנִי, מִה זָכוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּעֻשָׁה לָהֶם נֶם וְאוֹלִיאֵם מִמִּצְרַיִם:

<p>12 And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲרִי יְהִי מִימְרִי בְּסַעֲדָךָ וְדִין לְךָ אֶתָּא אֲרִי אֲנִי שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקוּתְךָ יָת עַמָּא מִמִּצְרַיִם תִּפְלָחוּן קֳדָם יְיָ עַל טוֹרָא הַדִּין:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:</p>
<p>13 And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ הֵא אֲנִי אֶתִי לֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּמַר לָהוֹן אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם וְשִׁלְחֵנִי לִנְתָחוֹן וַיִּמְרוּן לִי מִן שְׁמִיָּה מָה אֵימַר לָהוֹן:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנֹכִי בָא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם וַאֲמָרוּ־לִי מַה־שְּׁמוֹ מָה אֵמַר אֲלֵהֶם:</p>
<p>14 And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַאֲמַר כְּדָנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחֲנִי לִנְתָחוֹן:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם:</p>
<p>15 And God said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כְּדָנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם וְשִׁלְחֵנִי לִנְתָחוֹן וַיִּמְרוּן לִי מִן שְׁמִיָּה לְעֹלָם וְדִין דְּוִכְרֵנִי לְכָל דָּר וְדָר:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדָר דָּר:</p>
<p>16 Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.</p>	<p>אִיזִיל וְתַכְנוּשׁ יָת סְבִי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לָהוֹן יְיָ אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם וְשִׁלְחֵנִי לִנְתָחוֹן וַיִּמְרוּן לִי מִן שְׁמִיָּה לְעֹלָם וְדִין דְּוִכְרֵנִי לְכָל דָּר וְדָר:</p>	<p>חמישי לְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֲבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב לֵאמֹר פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוֹי לְכֶם בְּמִצְרַיִם:</p>

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותגלית בשליחותי וכדאי אני להגיל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו חָפֵל, כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק, ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל המורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתגלית בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו המורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וְזֶה לָךְ הָאוֹת אֲכֹל הַשֶּׁקֶה סְפִיחַ וגו' (ישעי' לו, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארצכם חריבה מפירות ואני אצרך הספיחים:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות, אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דיים בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמו"ר ג, ז) (לא שהשכיל חלילה משה ציותר, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמאז כך הייתה דעתו באומרו יתצרך אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך הייתה, שלא תגיד לצני ישראל כדצרים האלה, אלא כה תאמר לצני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

17	And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.	וְאָמַרְתִּי אֲסִיךְ יִתְּכֹן מִשְׁעָבוֹד מִצְרָאִי לָאֶרֶץ כְּנַעֲנִי וְחִתִּי וְאַמֹּרִי וְפְרִזִּי וְחִוִּי וַיְבוּסִי לָאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ:	וְאָמַר אֶעֱלֶה אֹתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמִרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל-אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:
18	And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.	וַיִּקְבְּלוּן מִנֶּךָ וְתִיתִי אֹתָהּ וְסָבִי יִשְׂרָאֵל לִוְת מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְתִימְרוּן לֵיהּ יי אַלְהָא דִּיהוּדָא אֲתָקְרִי עַלְנָא וְכַעַן נִיזִיל כְּעַן מִהַלָּךְ תִּלְתָּא יּוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קֳדָם יי אַלְהֵנָא:	וְשָׁמְעוּ לְקֹלְךָ וּבֵאתָ אִתָּהּ וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמְרָתֶם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נֵלְכֶה-נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לַיהוָה אַל־הֵינוּ:
19	And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.	וְקִדְמִי גְלִי אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק יִתְּכֹן מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם לְמִיזִל וְלֹא מִן קֳדָם דְּחִילִיָּהּ תְּקִיף:	וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא-יִתֵּן אֹתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיָד חֲזָקָה:
20	And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.	וְאֶשְׁלַח יָת מַחַת גְּבוּרָתִי וְאֶמְחִי יָת מִצְרָאִי בְּכָל פְּרִישְׁתִּי דְּאֶעֱבִיד בִּינְיָהוּן וּבְתֵר כֵּן יִשְׁלַח יִתְּכֹן:	וְשִׁלַּחְתִּי אֶת-יָדִי וְהַפִּיתִי אֶת-מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֹתְכֶם:
21	And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;	וְאֶתִּין יָת עֲמָא חֲדִין לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וַיְהִי אֲרִי תִהְיוּן לֹא תִהְיוּן רִיקָנִין:	וְנָתַתִּי אֶת-חֶן הָעַם-הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקָם:
22	but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.	וְתִשְׁאַל מְשִׁיבָבְתָּהּ וּמִקְרִיבַת בֵּיתָהּ מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין וְתִשּׁוּן עַל בְּנִיכּוֹן וְעַל בְּנִתְכוֹן וְתִרְוֹקְנוּן יָת מִצְרַיִם:	וְשִׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלִי-כֶסֶף וְכְלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְמָתָם עַל-בְּנִיכֶם וְעַל-בְּנִתֵיכֶם וְנִצְלָתֶם אֶת-מִצְרַיִם:

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לשיציה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא:

(18) ושמעו לקולך. מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שצלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד עליהם אתכם (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר עליהם (צמדז כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד תירה, רמז לי מכות. דרש"י ישן):

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא ישצוק, כמו על פן לא נספיד (בראשית כ, ו), לא נקנו עליהם להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשציל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו וְלֹא מִן קֳדָם דְּחִילָה פְּקִיף. משמו של רבי יעקב צבדי מנחם נאמר לי:

(22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אֶתָּה צבית: ונצלתם. כתרגומו ותרוקנון, וכן וינצלו את מצרים (שמות יב, לו), וינצלו דְּגִי יִשְׂרָאֵל אֶת עַדָּם (שם לג, ו), והנו"ן צו יסוד. ומנחם חזרו צמחצרת נד"י, עס וינצלו עליהם את מקנה חֲצִיכֶם (בראשית לא, ט), אשר הנזיל אלהים מאזינו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון

IV	And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'	וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֵלָיִךָ יְהוָה:	IV
2	And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ' מִזֶּה) [כֹּה־זֶה] בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: וַאֲמַר לִיהוָה יְיָ מַה בְּיָדְךָ וַאֲמַר חוֹטָרָא:	2
3	And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.	וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרֶצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרֶצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:	3
4	And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזוּ בְּזִנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחְזַק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:	4
5	that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'	לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלָיִךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:	5
6	And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.	וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיִּנְצָאָה וַיִּהְיֶה יָדוֹ מִצָּרַעַת כַּשָּׁלֵג:	6
7	And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—	וַיֹּאמֶר הֲשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיִּשְׁבּוּ יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיִּנְצָאָה מִחִיקוֹ וַיְהִי־שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ:	7

ונפעלתם, כמו ונשחקם מעל הַדָּמָה (דברים כח, סג), ונתחם ציד אויב, ונשחקם לַפְּנֵי אֲיִצִּיקָם (ויקרא כו, יז), ונשחקם צְחוּכָה (יחזקאל כז, כא), ואמרתם נללנו, לשון נפעלנו, וכל נ"ן שהיא צאה בחיבה לפרקים, ונפלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד בשו"א בחטף, כגון ונשחקם אֶת אֲיִצִּיקָם (צראשית מה, יט), ונשחקם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד (צמדבר לז, כט), ונמלתם את צער ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נולד, והוא מן הלשונות הכוזבים, כמו דצור, כפזיר, למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודצרתם אֶל הַסֵּלַע (שם כ, ח), ונפדתם אֶת הַצִּית (יחזקאל מה, כ), ונמדתם אֶת צִנִּיקָם (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכן נכתב חצייה אחת לדורש, מזה שצידך אחת חייב ללקות, שחשדת בכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחזירו, מודה אמה שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אומר לו הריני עושה אותה עץ:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), ותפש אומנתו של נחש:

(4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרצה יש במקרא, ויחזקו הַלְּנָשִׁים צִילוֹ (צראשית יט, טז) וְהִשְׁתַּחֲוּהוּ צִמְזָשׁוּ (דברים כה, יא), וְהִשְׁתַּחֲוּהוּ צִנִּיקוֹ (שמואל א יז, לה), כל לשון חזק הדבוק לבי"ת, לשון אחיזה הוא:

(6) מצורעת כשלג. דרך צרעת להיות לצנה, אם צהרת לצנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע סִפֵּר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:

(7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לצא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

8	וְהָיָה אִם-לֹא יִאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהִיאֲמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:	8
9	וְהָיָה אִם לֹא יִהְיֶינּוּ אֵף לַתִּרְיָן אֲתִיא הָאֵלִין וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנֶּךָ וְתִסַּב מִמֶּנִּי דְבִנְהֶרָא וְתִישׁוּד לִנְבִשְׁתָּא וִיהוֹן מִנָּא דְתִסַּב מִן נֶהְרָא וִיהוֹן לְדָמָא בְּנִבְשָׁתָא:	9
10	וַאֲמַר מֹשֶׁה קִדָּם יי בְּבָעוּ יי לֹא גִבֹר דְּמַלּוּל אָנָּא אֵף מֵאַתְמָלִי אֵף מִדְּקַמּוּהִי אֵף מַעֲדָן דְּמַלִּילְתָּא עִם עֲבָדְךָ אֲרִי יָקִיר מְלַל וְעַמִּיק לִישָׁן אָנָּא:	10
11	וַאֲמַר יי לִיה מִן שְׁנֵי פִמָּא לְאַנְשָׁא אוּ מִן שְׁנֵי אֱלִימָא אוּ חֲרָשָׁא אוּ פְתִיחָא אוּ עִוְרָא הָלֹא אָנָּא יי:	11
12	וְכַעַן אֵינִיל וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמָּךְ וְאַלְפִנְךָ דְּתַמְלִיל:	12
13	וַאֲמַר בְּבָעוּ יי שְׁלַח כְּעַן בִּיד מִן דְּכֶשֶׁר לְמִשְׁלַח:	13

(8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם ששילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו ציך שהמדווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואצמילך ששזיל שרה:

(9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לנילוס המהיה אותם, והפכס לדס. צרש"י ישן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה צעיני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס ציבשת, שומע אני שצידו הם הנפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו צהייתן, אצל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו ציבשת:

(10) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפתה את משה בנסה לילך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דצרך הרי שלשה, ושלשה גמין רצויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ציוס הז' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ציד תשלח, עד שחרה צו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טו) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הַגִּלְגָּל נִגְלִיתִי אֶל צִית אֲבִיךָ צִהִיתָם צִמְרָרִים (שמואל-א ב, כז), הוא אהרן, וכן וְאֶנְדַּע לָהֶם צִאָרְךָ מִנְּרִים וגו' (יחזקאל כ, ה) וְאֶמַר אֶלֵּיהֶם אִישׁ שְׁקוּצִי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ, ואותה נצואה לאהרן נאמרה: כבד פה. צכידות אני מדבר, וצלשון לע"ז צלצ"ו

(11) מי שם פה וגו'. מי למדך לְדָבָר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אלה. מי עשה פרעה אלה שלא נתאמן צמנות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צוותו עליך, וְלֹא־סִפְקָלְטוּרִין (שצח קח). ההורגים מי עשאים עוֹרִים, שלא ראו כשצרחת מן הצימה וגמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה'עשיתי כל זאת:

(13) ביד תשלח. ציד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ציד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד, יש לך שלוחים הרבה:

<p>14 And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.</p>	<p>וַיִּחַר-אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחֱיוֹתְךָ הַלֵּוִי יָדָעְתִּי כִּי-דֹבֵר יָדָבֵר הוּא וְגַם הִנֵּה-הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ:</p>	<p>14 וַיִּחַר-אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחֱיוֹתְךָ הַלֵּוִי יָדָעְתִּי כִּי-דֹבֵר יָדָבֵר הוּא וְגַם הִנֵּה-הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ:</p>
<p>15 And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.</p>	<p>וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמְתָּ אֶת-הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנִי אֶהְיֶה עִם-פִּיךָ וְעִם-פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>	<p>15 וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמְתָּ אֶת-הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנִי אֶהְיֶה עִם-פִּיךָ וְעִם-פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>
<p>16 And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.</p>	<p>וְדַבֵּר-הוּא לָךְ אֶל-הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי-לָךְ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה-לּוֹ לְאֶלֶּהִים:</p>	<p>16 וְדַבֵּר-הוּא לָךְ אֶל-הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי-לָךְ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה-לּוֹ לְאֶלֶּהִים:</p>
<p>17 And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'</p>	<p>וְאֶת-הַמִּטֶּה תִּזָּקַח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-בּוֹ אֶת-הָאֵתוֹת: (פ)</p>	<p>17 וְאֶת-הַמִּטֶּה תִּזָּקַח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-בּוֹ אֶת-הָאֵתוֹת: (פ)</p>
<p>18 And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל-יֶתֶר חֹתָנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלֶיְכָה נָא וְאָשׁוּבָה אֶל-אֶחָיו אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם וְאַרְאֶה הָעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתְרוֹ לְמֹשֶׁה לָךְ לְשָׁלוֹם:</p>	<p>18 וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל-יֶתֶר חֹתָנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלֶיְכָה נָא וְאָשׁוּבָה אֶל-אֶחָיו אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם וְאַרְאֶה הָעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתְרוֹ לְמֹשֶׁה לָךְ לְשָׁלוֹם:</p>
<p>19 And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵיזֵיל תֵּוֹב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָל גּוֹבְרֵי־אֲדָמָה דָּבְעוּ לְמַקְטָלְךָ:</p>	<p>19 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לָךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי-מָתוּ כָּל-הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת-נַפְשְׁךָ:</p>
<p>20 And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-בָּנָיו וַיָּרֶכְבֶּם עַל-הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:</p>	<p>20 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-בָּנָיו וַיָּרֶכְבֶּם עַל-הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:</p>

- (14) ויחר אף. (זכחיס קצ.). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שבתורה נאמר בו רוע, וזה לא נאמר בו רוע, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף בזו נאמר בו רוע, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לזאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר ומשה איש האלהים קָנִי יִקְרָאָהוּ עַל שָׂטָם הַלֵּוִי (דברי הימים-א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלז:
- (16) ודבר הוא לך. צעניך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הם: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כד פה: לאלהים. לרצולש:
- (18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו). (מכילתא יתרו) ושבעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':
- (19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דמן ואזרים, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת (נדרים סד):
- (20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחצש אברהם לעקידת יצחק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עָנִי

<p>21 And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִלְחָמָה לְמִתְּבָרָא לְמִצְרַיִם חֲזִי כָּל מִוִּפְתֵּינִי אֲשֶׁר שְׂמַתִּי בְיָדְךָ וְתַעֲבִידֵנִי קָדָם פַּרְעֹה וְאֵנָּה אֶתְקַרֵּי יֵת לְבִיָּה וְלֹא יִשְׁלַח יֵת עִמָּא:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרָיִמָּה רְאֵה כָּל־הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר־שְׂמַתִּי בְיָדְךָ וְעָשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאֲנִי אֶחְזֹק אֶת־לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם:</p>
<p>22 And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.</p>	<p>וְתִימַר לְפַרְעֹה כִּדְבַר יְיָ בְּרִי בִּכְרִי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>22 וְאָמַרְתָּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>23 And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'</p>	<p>וְאָמַרְתִּי לְךָ שְׁלַח יֵת בְּרִי וְיִפְלַח קַדְמִי וּמִסְרִיב אַתָּה לְשַׁלְּחוֹתִיָּהּ הִיא אֵנָּה קָטִיל יֵת בְּרָךְ בִּוּכְרָךְ:</p>	<p>23 וְאָמַר אֵלַיִךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אֲנִכִּי הִנֵּה אֶת־בְּנֶךָ בְּכֹרְךָ:</p>
<p>24 And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.</p>	<p>וַהֲיָה בְּאֹרְחָא בְּבֵית מִכְתָּא וְעָרַע בִּיה מִלְּאָכָא דִּי וּבָעָא לְמַקְטִילֵיה:</p>	<p>24 וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמַלְוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ:</p>
<p>25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'</p>	<p>וַנְּסִיבַת צִפּוֹרָה טַפְּחָא וּגְזַרְתָּ יֵת עֶרְלַת בְּרָהּ וְקָרִיבַת לְקַדְמוּהִי וְאָמַרְתָּ בְּדָמָא דְּמַהֲוִלְתָּא הֲדִין אֲתִיָּהִב חֲתָנָא לָנָא:</p>	<p>25 וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צָר וַתִּכְרַת אֶת־עֶרְלַת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן־דָּמִים אַתָּה לִּי:</p>
<p>26 So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'</p>	<p>וַנַּח מַנִּיָּה בְּכֵן אָמַרְתָּ אֵלָיוֹ דְּמָא דְּמַהֲוִלְתָּא הֲדִין אֲתִחִיִּב חֲתָנָא קָטוֹל:</p>	<p>26 וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אַזְ אָמַרְתָּ חֲתַן דָּמִים לְמוֹלֵת: (פ)</p>

וְלִכְבֹּשׁ עַל־תַּמּוֹר (זכריה ט, ט): וַיֵּשֶׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מִטָּה. אֵין מוֹקֵדִס וּמֵאוּחַר מְדוּקָדִקִּים צִמְקָרָא: (21) בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרָיִמָּה וּגְרָ. דַּע, שַׁעַל מִנֵּת כֵּן חֲלָךְ, שְׁתַּהֲא גִצּוֹר צְשִׁלִּיחוֹתִי לַעֲשׂוֹת כָּל מוֹפְתֵי לִפְנֵי פַרְעֹה וְלֹא תִירָא מִמֶּנּוּ: אֲשֶׁר שְׂמַתִּי בְיָדְךָ. לֹא עַל שְׁלֵשָׁה אוֹתוֹת הָאִמּוֹרוֹת לַמַּעֲלָה, שֶׁהִרִי לֹא לִפְנֵי פַרְעֹה וְזֶה לַעֲשׂוֹתִס אֲלֵא לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיֵּאֲמִינוּ לוֹ, וְלֹא מִזִּינוּ שֶׁעֲשֵׂאִס לִפְנֵינוּ, אֲלֵא מוֹפְתִיס שֶׁאֵין עֲתִיד לְשׂוֹם צִידֵךְ צִמְרִיס, כִּמוּ כִּי יִדְבַּר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה וּגְרָ (שְׁמוֹת ז, ט), וְאֵל חֲתָמָה עַל אֲשֶׁר כָּתִיב אֲשֶׁר שְׂמַתִּי, שֶׁכֵּן מִשְׁמַעוֹ, כִּשְׁתַּדְּבַר עֲמוֹ כִּזְר שְׁמָתִיס צִידֵךְ: (22) וְאָמַרְתָּ אֶל פַּרְעֹה. כִּשְׁתַּשְׁמַע שֶׁלְּזוֹ חֲזַק וַיִּמָּאֵן לְשַׁלּוֹת, אֲמוֹר לוֹ כֵּן: בְּנִי בְּכֹרִי. לִשׁוֹן גְּדוּלָּה, כִּמוּ אֵף אֵין צָכוֹר אֲתַגְּהוּ (תְּהִלִּיס פֶּט, כח), וְזֶה פֶּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ, כֹּאֵן חֲתָם הַקֶּבֶ"ה עַל מִכִּירַת הַזְכוּרָה שֶׁלֶקַח יַעֲקֹב מִעֵשָׂו: (23) וְאָמַר אֵלַיִךְ. צְשִׁלִּיחוֹתוֹ שֶׁל מִקּוֹס: שְׁלַח אֶת בְּנִי וּגְרָ. הִנֵּה אֲנִכִּי הִרְגָּ וּגְרָ. הִיא מַכָּה אַחֲרוֹנָה, וְזֶה הִתְרָהוּ תְּחִלָּה מִפְּנֵי שֶׁהִיא קֶשֶׁה, וְזֶה הוּא שֶׁנֶּאֱמַר צִיּוֹב הֵן אֵל יִשְׂרָאֵל צָלָחוּ, לִפְיֵךְ, מִי קָמַהוּ מוֹקֶה (אִיּוֹב לו, כב), צִשֶׁר וְדָם הַמִּצְבָּקֵשׁ לַהֲנַקֵּם מִחֲזִירוֹ, מַעֲלִיס אֶת דְּצִרְיוֹ שֶׁלֹּא יִצְקֶה הִלָּלָה, אֲבָל הַקֶּבֶ"ה יִשְׁגִּיב צִכְחוֹ וְאֵין יִכּוֹלֵת לַהֲמַלֵּט מִיָּדוֹ כִּי אִם צִשׁוּצוֹ אֵלָיו, לִפְיֵךְ הוּא מוֹרֶהוּ וּמִתְרָה צוֹ לִשׁוֹב: (24) וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמַלְוֹן. מִשָּׁה: וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ. לְמַשָּׁה, לִפִּי שֶׁלֹּא מֵל אֶת אֲלִיעֶזֶר צִנוֹ, וְעַל שֶׁנִּתְרַשַּׁל נַעֲנֵשׁ עוֹשֵׂה מִיתָה. תִּנִּיא אֲמַר רַצִּי יוֹסִי ח"ו לֹא נִתְרַשַּׁל, אֲלֵא אֲמַר, אֲמוֹל וְאֵלֹא לְדֶרֶךְ, סָכְנָה הִיא לְתִינוּק עַד שֶׁלֵּשָׁה יָמִיס, אֲמוֹל וְאֵשְׁשָׁה שֶׁלֵּשָׁה יָמִיס, הַקֶּבֶ"ה לוֹנִי לֵךְ שׁוֹב מִצְרַיִם, וּמִפְּנֵי מַה נַּעֲנֵשׁ מִיתָה, לִפִּי שֶׁנִּתְעַסַּק צִמְלוֹן תְּחִלָּה (צִמְסַכַּת נִדְרִיס לֹא), וְהִיא הַמִּלְאָךְ נַעֲשָׂה כִּמִּין נַחֵשׁ, וְצוֹלְעוּ מִרְאֲשׁוֹ וְעַד יִרְכִּיו, וְחוּזָר וְצוֹלְעוּ מִרְגְּלָיו וְעַד אוֹתוֹ מִקּוֹס, הַצִּינָה נְפֹרָה שֶׁצִּבְצִיל הַמִּילָה הוּא: (25) וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו. הַשְׁלִיכְתוֹ לִפְנֵי רַגְלָיו שֶׁל מִשָּׁה: וְתִאֲמַר. עַל צִנָּה: כִּי חֲתַן דָּמִיס אַתָּה לִּי. אַתָּה הִיִּית גּוֹרֵם לַהֲיוֹת הַחֲתָן שֶׁלִּי נִרְצָח עֲלֶיךָ. הוֹרָג אִישִׁי אַתָּה לִּי: (26) וַיִּרְף. הַמִּלְאָךְ מִמֶּנּוּ. אִז, צִינָה שֶׁעַל הַמִּילָה צֹא לְהוֹרָגוֹ: אֲמַרְתָּ חֲתַן דָּמִיס לְמוֹלֵת. חֲתָנִי הִיא נִרְצָח עַל דְּצִרַּת הַמִּילָה. (שִׁינָה רַש"י צִלְשׁוֹנוֹ, לַעֲלִיל כִּחַצ אַתָּה הִיִּית גּוֹרֵם, דִּקְשָׁה לְרַש"י, מַה זֶּה אִז אֲמַרְתָּ חֲתַן דָּמִיס, וְהִלָּא גַם לַעֲלִיל אֲמַרְתָּ חֲתַן דָּמִיס, אֲלֵא תְּחִלָּה סָבְרָה דְּזֶה זֶה גּוֹרֵם, חֲטָא הַמִּילָה וְחֲטָא אַחֵר, אֲח"כ כִּשְׁרָאֲתָה וַיִּרְף לְגַמְרִי, אִז הַצִּינָה דַּעַל דְּצִרַּת הַמִּילָה לְצַד צֹא, וְזֶה מִתּוֹרָץ גַּם כֵּן שִׁינּוּי לִשׁוֹן

<p>27 And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרֹאת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁק־לוֹ:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרֹאת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁק־לוֹ:</p>
<p>28 And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.</p>	<p>וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ וְאֵת כָּל־הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:</p>	<p>28 וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ וְאֵת כָּל־הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:</p>
<p>29 And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>29 וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>30 And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.</p>	<p>וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם:</p>	<p>30 וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם:</p>
<p>31 And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.</p>	<p>וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנִיָּם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>	<p>31 וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנִיָּם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>
<p>V And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'</p>	<p>וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַמִּדְבָּר:</p>	<p>שְׂנֵיעִי וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַמִּדְבָּר:</p>
<p>2 And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>
<p>3 And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶי הָעִבְרִים נִקְבָּא עָלֵינוּ נִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַל לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדָּבָר אֹו בַּחֶרֶב:</p>	<p>3 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶי הָעִבְרִים נִקְבָּא עָלֵינוּ נִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַל לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדָּבָר אֹו בַּחֶרֶב:</p>

במרגס אונקלוס צחתן דמיס, ודו"ק כנ"ל): למולת. על דצר המולות, שס דצר הוא, והלמ"ד משמשת צלשון על, כמו וְאָמַר פַּרְעֹה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס מרגס דמיס, על דס המילת:

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אצל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלמטין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, ד), ובסיני נפרע להם, ונגש משה לדודו והס לא יגשו, החזירם לאחוריהם:

(3) פן יפגענו. פן יפגעך היו זריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:

4	<p>And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂי לָבָד לְסִבְלָתֵיכֶם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂי לָבָד לְסִבְלָתֵיכֶם:</p>
5	<p>And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲעַתָּה כָּעֵן עֲמָא דְאַרְעָא וּתְבַטְלוּ יְתֵהוּן מִפּוֹלְחָנְהוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵן־רַבִּים עַתָּה עַם הָאָרֶץ וְהִשְׁפַּתְתֶּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם:</p>
6	<p>And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וַיִּצְוּ פַרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יְתֵי שְׁלִטְוֵי עֲמָא וְיְתֵ סְרְכֹוְהֵי לְמִימַר:</p>	<p>וַיִּצְוּ פַרְעֹה בְּיוֹם הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵי לְאֹמֶר:</p>
7	<p>'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.</p>	<p>לֹא תִסְבּוּן לַמֶּתָן תִּבְנָא לְעֲמָא לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמֵאתְמָלִי וּמִדְקֻמוֹהִי אַנּוּן יִיזְלוּן וַיִּגְבּוּן לְהוֹן תִּבְנָא:</p>	<p>לֹא תִסְבּוּן לַתָּבָן לָעֵם לְלֶבֶן הַלְּבָנִים כְּתִמּוֹל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תָּבָן:</p>
8	<p>And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.</p>	<p>וְיֵת סְכוּם לְבָנֵי דְאַנּוּן עֲבָדִין מֵאתְמָלִי וּמִדְקֻמוֹהִי תִמְנוּן עֲלֵיהוֹן לֹא תִמְנְעוּן מִנִּיה אַרִי בְטָלִין אַנּוּן עַל כֵּן אַנּוּן מִצּוּחִין לְמִימַר גִּיזִיל נִדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>וְאֶת־מִתְכַּנַּת הַלְּבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֲשִׂים תִּמּוֹל שְׁלֹשָׁם תִּשְׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִים הֵם עַל־כֵּן הֵם צִעֲקִים לְאֹמֶר גִּלְגָּה נִזְבַּחַה לְאֱלֹהֵינוּ:</p>
9	<p>Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'</p>	<p>וְתַקַּף פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרֵי וְיִתְעַסְקוּן בִּיה וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:</p>	<p>וְתַקַּף הָעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וְיַעֲשׂוּ־בָהּ וְאֵל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שָׁקֶר:</p>

(4) תפריעו את העם ממעשי. תצדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, שזומעין לכם וסצורים לנוח מן המלאכה, וכן פִּרְעֹהוּ אֶל פִּרְעֹהוּ (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וּפְרִיעוּ כָּל עַמִּי (שם א, כה), פִּי פִּרְעֹה הוא (שמות לב, כה), נרחק ונמעז: לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צנחיתם, אצל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ומדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות:

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואחם משציתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:
(6) הנוגשים. מצריים היו, והשטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשטר ממונה לקדושת צעושי המלאכה:
(7) תבן. אשטו"צלא, היו גוצלין אותו עם הטיט: לבנים. טיוו"לש צלע"ז, שעושים מטיט, ומיצטין אותו צחמה, ויש ששורפין אותו צכצשן: כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:
(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה החבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכצד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך צלם פונה אל הצטלה וצועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לצנים, ולו נחכנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפוייה צידם ועוצה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש צלע"ז

(9) ואל יעשו בדברי שקר. ואל יהגו וידצרו תמיד צדצרי רוח, לאמר נלכה נזבחה, ודומה לו ואשעה בחקיק תמיד, למשל ולשנייה מתרגמין וּלְשׁוֹעִין, וְיִסְפֵּר וְאֶפְסָעִי, ואי אפשר לומר ואל יעשו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל יעשו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל יעשו אל צדצרי שקר, או לצדצרי שקר, כי כן גזרת כלם, יִשְׁעָה הָאֶדָם על עֲשֵׂהוּ (ישעיה יז, ז), וְלֹא שְׁעוּ על קדוש יִשְׁרָאֵל (שם לא, א), וְלֹא יִשְׁעָה אֶל הַמִּנְצָחוֹת (שם יז, ח), ולא מצאתי שמוש של צי"ת סמוכה לאחריהם, אצל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר צדצר, נופל לשון שמוש צי"ת, כגון הַנְּדָרִים בָּהּ (יחזקאל לג, ל), וְנִדְרָהּ מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה (צמדצרי יב, א), הַמִּלָּאךְ הַדָּרָה צי (זכריה ד, א), לְדָרָה צָם (דצרים יא, יט), וְאִדְרָהּ צִעֲלוֹתִיךְ (תהלים קיט, מה), אף כאן אל יעשו צדצרי שקר, אל יהיו נדצרים

10 And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.	וַנִּפְקֹדוּ שְׁלוֹטְנֵי עַמָּא וְסִרְכֹּהֵי וַאֲמָרוּ לָעַמָּא לְמִימָר כְּדָנָן אָמַר פֶּרְעָה לִית אָנָּא יְהִיב לָכֹון תִּבְנָא:	10 וַיֵּצְאוּ נְגִשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵי וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פֶּרְעָה אֵינִי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:
11 Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'	11 אַתּוֹן אִיזִילוּ סְבוּ לָכֹון תִּבְנָא מֵאַתֵּר דְּתִשְׁכַּחוּן אֲרִי לֹא יִתְמַנֶּע מִפּוֹלְחָנְכוֹן מִדַּעַם:	11 אַתֶּם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאַשֶּׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מִעֲבַדְתְּכֶם דְּבָר:
12 So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.	12 וַתִּבְדֹּר עַמָּא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לִגְבָּא גִלִּי לְתִבְנָא:	12 וַיִּפֹּץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֶשׁ לְתֶבֶן:
13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'	13 וְשִׁלְטֹנֵי דְחִקִּין לְמִימָר אֲשִׁלְמוּ עֲבִידְתְּכוֹן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמִיהָ כִּמָּא דְּהָיוּתוֹן עֲבָדִין כִּד מִתִּיהִיב לָכֹון תִּבְנָא:	13 וְהַנְּגִשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בָּהִיּוֹת תִּתְּבוּן:
14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'	14 וּלְקוּ סִרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִנִּיאוּ עֲלֵיהוֹן שְׁלוֹטְנֵי פֶרְעָה לְמִימָר מַדִּין לֹא אֲשִׁלְמִתּוֹן גְּזִירְתְּכוֹן לְמַרְמֵי לְבָנִין כִּמָּאֲתִמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי אִף תִּמְלִי אִף יוֹמָא דִּין:	14 וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂמוּ עֲלֵהֶם נְגִשֵׁי פֶרְעָה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֻקְכֶם לְלִבָּן כְּתִמּוֹל שְׁלֹשׁ גַּם־תִּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם:
15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'	15 וְאַתּוּ סִרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַצָּנְחוּ קָדָם פֶּרְעָה לְמִימָר לָמָּא מִתְעַבִּיד כְּדִין לְעַבְדֶּךָ:	15 וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל־פֶּרְעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לְעַבְדֶּיךָ:
16 There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'	16 תִּבְנָא לֹא מִתִּיהִיב לְעַבְדֶּךָ וְלִבְנִיָּא אָמְרִין לָנָּא עֲבִידוֹ וְהָא עַבְדֶּךָ לָקוּ וְחִטָּן עֲלֵיהוֹן עִמָּךְ:	16 תֶּבֶן אֵין נֹתֵן לְעַבְדֶּיךָ וְלִבְנֵים אָמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עַבְדֶּיךָ מִכִּים וְחִטָּאת עִמָּךְ:

דְּצָרִי שׂוֹא וְהִצָּאִי:

(11) אַתֶּם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן. וְאִרְיִכִים אַחַס לִילַךְ צוּרִיזוֹת, כִּי אֵין נִגְרַע דְּצָר מִכֹּל סָכּוּס לְצָנִים שְׁהִיתִם עוֹשִׂים לְיוֹם צִהִיּוֹת הַתָּנָן

נִסָּן לָכֶם מִזְמַן מִצִּית הַמֶּלֶךְ:

(12) לִקְשֹׁשׁ קֶשׁ לְתֶבֶן. לֹא־סוֹף אִסִּיפָה, לְלָקוּט לָקוּט לְזוֹרֵךְ תָּנָן הַטִּיט: קֶשׁ. לָשׁוֹן לָקוּט, עַל שֶׁ שְׂדֵצֵר הַמִּתְפּוֹזֵר הוּא וְאִרְיִךְ לִקְשֹׁשׁ, קָרוּי קֶשׁ צִשְׁאֵר מִקּוּמוֹת:

(13) אָצִים. דּוּחִקִּים: דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. חֲשַׁבּוֹן שֶׁל כָּל יוֹם כָּלוּ צִיּוּמוֹ, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם צִהִיּוֹת הַתָּנָן מוֹכֵן:

(14) וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשּׁוֹטְרִים יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ, וְחִסִּים עַל חֲצֵרֵיהֶם מִלְּדַחֲקָם, וְכַשֶּׁהֱיוּ מְשִׁלְמִין הַלְּצָנִים לְנוֹגִשִׁים שֶׁהִם מַצְרִיִּים, וְהִיא חֲסֵר מִן הַסָּכּוּס, הִיא מִלְקִין אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא דַחְקוּ אֶת עוֹשֵׂי הַמִּלְחָכָה, לְפִיכָךְ זָכוּ אוֹתָם שׁוֹטְרִים לִהְיוֹת סְנֵה־דָרִין, וְנֹאֲלָל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עַל מִשְׁה וְהוֹשֵׁעַ עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר אִסְפָּה לִּי שְׂעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאוֹתָם שִׂדְעַת הַטּוֹבָה שַׁעֲשׂוּ צִמְרִים, כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשׁוֹטְרֵיוֹ: וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר שָׂמוּ נְגִשֵׁי פֶרְעָה אוֹתָם לְשׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם, לֵאמֹר מַדּוּעַ וְגו', לָמָּה וַיִּכּוּ, שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים לָהֶם מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם גַּם תִּמּוֹל גַּם הַיּוֹם, חֻקְכֶם עֲלִיכֶם לְלָצוֹן כְּתִמּוֹל הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁלִּפְנֵי אֲתִמּוֹל, וְהוּא הִיא צִהִיּוֹת הַתָּנָן נִסָּן לָהֶם: וַיִּכּוּ. לָשׁוֹן וַיִּצְעֲקוּ, הוֹכּוּ מִיַּד אַחֲרִים, הַנוֹגִשִׁים הַכּוּס:

(16) וְלִבְנֵים אוֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ. הַנוֹגִשִׁים אוֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ לְצָנִים כִּמְנִין הָרִאשׁוֹן: וְחִטָּאת עִמָּךְ. אִלּוּ הִיא נִקּוּד פִּתְחָה, הִייתִי אוֹמֵר שֶׁהוּא דְּצוּק, וְדָצָר זֶה חֲטָאת עִמָּךְ הוּא, עֲכָשִׁי שֶׁהוּא קִמָּץ, שֶׁ דָּצָר הוּא, וְכַן פִּירוּשׁוֹ, וְדָצָר זֶה מִצִּיא חֲטָאת עַל עִמָּךְ, כֹּאִילוֹ כְּתוּב וְחֲטָאת לְעִמָּךְ, כִּמוֹ כְּצוּקָה צִית לָקֶס (רוֹת א, יט), שֶׁהוּא כִּמוֹ לְצִית לָחֶס, וְכֵן הִרְצָה:

17	But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.	וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נִלְכֶּה נִזְבְּחָה לַיהוָה:	17
18	Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'	וַיֵּדְעוּ אִיזִילוּ פִלְחוּ וְתִבְנֶא לֹא יִתְּיָיִב לָכֵן וְסֻכּוֹם לִבְנֵי תִתְּנוּ:	18
19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶתֶם בָּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרְעוּ מִלִּבְנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:	19
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לִקְרֹאתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פַּרְעֹה:	20
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְיָ יִהְיֶה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאֲשַׁתֶּם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:	21
22	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?	וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לָעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:	מפטיר
23	For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וַיֵּאָזַר בְּאֵתִי אֶל־פַּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לָעַם הַזֶּה וְהִצֵּל לֹא־הִצֵּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:	23
VI	And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֵּעֵן תַּחֲזִי דֹּאעֲבִיד לְפַרְעֹה אֲרִי בִיד תְּקִיפָא יִשְׁלַחְנוּ וּבִיד תְּקִיפָא יִתְּרִיכְנוּ מֵאֶרְצָה:	קכד פסוקים

The Haftarah is Isaiah 27:6-28:13; 29:22-29:23 on page 187. Sepharadim read Jeremiah 1:1-2:3.

- (18) ותכן לבנים. חשזון הלגנים, וכן את הפסוק המתקן (מלכים" ז יז, יז), המנוי, כמו שאמר צענין ויגרו וימנו את הפסוק (שם יא):
- (19) ויראו שוטרי בני ישראל. את חזריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וזרה המולאת אותם, צהכזידם העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':
- (20) ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נאים וננצים דתן ואזירים היו, שנאמר זהם ילאו ננצים:
- (22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קוצל אני על ששלחתני (שמו"ר ה, כז):
- (23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרצה רעה עליהם, ומרגומו אכזאי:
- (1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). הרהרת על מדותי, לא כחזרהם שאמרתי לו פי זינקק יקרא לך זרע (בראשית כא, יז), ואחר כך אמרתי לו העלה לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שצעה אומות כשאזיזים לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שחזק עליהם, ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל

2	And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;	וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה:	וַיִּמְלִל יי עם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לֵיה אֲנִי יי:
3	and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name יְהוָה I made Me not known to them.	וְאֵלֶּךָ אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:	וְאֶתְגַּלִּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יי לֹא הִוָּדַעַתְי לָהֶוּן:
4	And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.	וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ:	וְאֶךְ אֶקִּימַתִּי יֵת קִימִי עִמָּהֶוּן לְמַתָּן לָהֶוּן יֵת אֶרֶעֶא דְכְנַעַן יֵת אֶרֶעֶ תּוֹתְבוֹתָהֶוּן דְּאִתּוֹתְבוּ בָּהּ:
5	And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant.	וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אִתָּם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי:	וְאֶךְ קָדְמִי שָׁמִיעַ יֵת קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִצְרַאִי מִפְּלַחִין בָּהֶוּן וְדְכִירְנָא יֵת קִימִי:
6	Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;	לֵכֵן אֹמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדְתָם וְגֹאֲלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:	בְּכֵן אִימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יי וְאֶפִּיק יֵתְכֹוּן מִגּוֹ דְּחֹזֶק פּוֹלְחָן מִצְרַאִי וְאֶשְׁיִיב יֵתְכֹוּן מִפּוֹלְחָנָהֶוּן וְאֶפְרוֹק יֵתְכֹוּן בְּדָרַע מְרֻמָּם וּבְדִינִין רַבְרְבִין:
7	and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.	וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:	וְאֶקְרִיב יֵתְכֹוּן קָדְמִי לְעָם וְאֶהְיֶה לָכֹוּן לֵאלֹהֶה וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֹוּן דְּאֶפִּיק יֵתְכֹוּן מִגּוֹ דְּחֹזֶק פּוֹלְחָן מִצְרַאִי:

יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם צדה, וכן הוא אומר ותחזק מנרים על העם למהר לשלחם וגו':
(2) וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אֶתּוּ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. וכלשון הזה מצינו שהוא נדרש בזמנה מקומות אלה ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עושה, כגון וחללת את שם אלהיך אלהי ה', וכשהוא אומר אלל קיום מצות, כגון ושמתם מצותי ועשיתם אותם אלהי ה', נאמן ליתן שכר:
(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הבטחתים הבטחות, ובכולן אמרתי להם אלהי אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִפְרָטִי להם צמדת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לִאֲמֹת דְּבָרִי, שהרי הבטחתים ולא קיימתם:
(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם באל שדי, הנצתי והעמדתי צריתי ציני וציניהם: לתת להם את ארץ כנען. לאברהם צפרשת מילה נאמר, אֲנִי אֵל שְׁדֵי וְיִצְחָק אֵל שְׁדֵי וְיַעֲקֹב אֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה (צראשית יז, אה). ליצחק, פי לָךְ וְלַיַּעֲקֹב אֵת כָּל הָאֶרֶץ הַזֹּאת וְהִקְימְתִּי אֵת הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם (שם כו, ג), ואותה שבעה שנשבעתי לאברהם באל שדי, אמרתי ליעקב אֲנִי אֵל שְׁדֵי וְיַעֲקֹב וְיַעֲקֹב וְיַעֲקֹב (שם לה, יא), וְאֵת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר וְיַעֲקֹב (שם יצ), הרי שנדרתי להם ולא קיימתם:
(5) וגם אני. כמו שהנצתי והעמדתי הצרית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבידים אתם ואזכור. אותה הצרית, כי צרית צין הצתרים אמרתי לו וְגַם אֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּן דָּן אֶלְכִי (צראשית טו, יד):
(6) לכן. על פי אותה השבעה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהבטחתי: והוצאתי אתכם. כי כן הבטחתי (שם), וְאֶתְרִי כֵן יֵצֵאוּ צָרְכָם גְּדֹל: סבלות מצרים. טורח משא מנרים:

<p>8 And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.'</p>	<p>וְאֵעִיל יִתְּכֹן לְאַרְעָא דְקִיּוּמִית בְּמִימְרֵי לְמַתָּן יְתָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְאַתִּין יְתָה לְכֹן יְרוּתָא אָנָּא יי:</p>	<p>8 וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֶת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אָנֹכִי יְהוָה:</p>
<p>9 And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.</p>	<p>וּמִלִּיל מֹשֶׁה בֵּן עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבִּילוּ מִן מֹשֶׁה מְעִיק רוּחַ וּמִפּוֹלְחָנָא דְהוּהָ קָשִׁי עַל־יְהוָה:</p>	<p>9 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה: (פ)</p>
<p>10 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יי עַם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי:</p>	<p>יִשְׂרָאֵל וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>
<p>11 'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'</p>	<p>עוֹל מִלִּיל עַם פֶּרְעָה מֶלֶךְ דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח יְתָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהָ:</p>	<p>11 בֹּא דַבֵּר אֶל־פֶּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ:</p>
<p>12 And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'</p>	<p>וּמִלִּיל מֹשֶׁה קָדָם יי לְמִימְרֵי הָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא קִבִּילוּ מִנִּי וְאִי־דִין יְקִבִּיל מִנִּי פֶרְעָה וְאַנָּא יָקִיר מִמֶּלֶל:</p>	<p>12 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמַעֲנִי פֶרְעָה וְאַנִּי עֶרְל שִׁפְתַּיִם: (פ)</p>
<p>13 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.</p>	<p>וּמִלִּיל יי עַם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּפְקִידָנֹן לְוִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִוִית פֶּרְעָה מֶלֶךְ דְּמִצְרַיִם לְאַפְקָא יְתָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>13 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַל־פֶּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם: (ס)</p>

(8) נשאתי את ידי. הרימותיה ליטע צכסאי:
(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך צנשימתו.
קרוצ לענין זה שמעתי צפרשה זו מרצי צרוך צר' אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, בפסע הזאת אודיעס את ידי ואת גבורתי וידעו כי
שמי ה' (ירמ' טז, כא), למדנו כשהקצ"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו
(שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה למה הרעקה (שמות ה, כב), אמר לו הקצ"ה חזל על דאדצין ולא משתכחין,
יש לי להחלונן על מיתת האבות, הרצה פעמים נגליתי עליהם צאל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם:
וגם הקימותי וגו'. וכשנזקש אצרהם לקבור את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצארות
אשר חפר, וכן ציעקצ ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו (צראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין
המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכן שמו, הרי תחלה
כשנגלה לאצרהם צין הצתרים נאמר אני ה' אֶשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּרִכְשֵׁי (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת צדברים שהוא סומך
לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לצני ישראל, לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דְּצָר דְּצָר על אֶפְקֵינוּ (משלי כה, יא), והדרש
תדרש, שנאמר הלווא כה דְּצָרִי פֶּאֶש נֶאֱס ה' ויִכְפְּטִיש יִפְּצָן סַלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה גי'וֹת:
(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֲרֵלָה אֲזִנָּס (שם ו, י), אטומה משמוע. עֲרֵלִי לָב (שם
ט, כה), אטומים מהצין. שְׁתֵּה גַם אֶסֶף וְהָעֵרֶל (חזקוני ב, טז), והאטום משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעֵרֶל צֶשֶׁר (יחזקאל מד,
ט) שהגיד אטום ומכוסה צה. וְעֵרֶל לֶסֶם עֲרֵלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל צפני אכילתו. שֶׁלֶם שְׁנִים יְהִיָּה לָכֶם
עֲרֵלִים (שם), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שצתורה (צ"ר זב, ז):
(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקצ"ה את אהרן להיות לו לִפְהָ וּלְמִלִּין: ויצום

14	These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.	אלֵּין רִישֵׁי בֵּית אֲבֹתָהֶן בְּנֵי רְאוּבֵן בֹּכְרָא דִּישְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא חֲצֹרֵן וְכַרְמִי אֵלֶּין זִרְעֵית רְאוּבֵן:	אֵלֶּה רְאשֵׁי בֵּית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֹּכֵר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא חֲצֹרֵן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:	שני
15	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֶחָד וַיְכִין וְצָחָר וְשָׂאוּל בֶּרֶךְ כְּנַעֲנִיתָא אֵלֶּין זִרְעֵית שִׁמְעוֹן:	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֶחָד וַיְכִין וְצָחָר וְשָׂאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:	15
16	And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	וְאֵלֶּין שְׁמֹת בְּנֵי לֵוִי לְתוֹלְדֹתָהֶן גֵּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנִין:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתוֹלְדֹתָם גֵּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי שִׁבְעָה וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	16
17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְזִרְעֵיתָהֶן:	בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנִין:	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת שְׁלָשׁ וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּין זִרְעֵית לֵוִי לְתוֹלְדֹתָהֶן:	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת חֲלֹנֵי לְתוֹלְדָתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּסֹּב עֲמָרָם יֵת יוֹכֶבֶד אָחֶת אֲבוֹתָיו לֵיָּהּ לְאִמּוֹ וַיֵּלֶדֶת לָיָהּ יֵת אַהֲרֹן וַיֵּת מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנִין:	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יוֹכֶבֶד דָּדָתוֹ לֵוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם שִׁבְעָה וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנִפְגַּי וְזִיכְרִי:	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנִפְגַּי וְזִכְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	22

אל בני ישראל. כֹּה עָלִיהֶם לְהַנְהִיגֵם בְּנִחַם וּלְסַבּוֹל אֹתָם (שמו"ר ז, ג): ואל פרעה מֶלֶךְ מִצְרַיִם. כֹּה עָלִיו לְחַלּוֹק לוֹ כְּבוֹד בְּדַבְרֵיהֶם, זֶה מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ, כֹּה עָל דָּבָר יִשְׂרָאֵל וְעַל שְׁלִיחוֹתָיו אֵל פְּרָעָה. וְדָבָר הַזֶּה מֵהוּ, מִפְּרוּשׁ בְּפִרְשָׁה שֶׁנִּיהָ לְאַחַר סֵדֶר הַיַּחֲסָם, אֵלֶּה מִתּוֹךְ שֶׁזִּכְרִי מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן, הַפְּסִיק הַעֲנִין בְּאֵלֶּה רְאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם, לְלַמְּדֵנוּ הַיֶּאֱחָז נוֹלְדוּ מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן, וּבְמִי נִתְיַחֲסוּ: (14) אֵלֶּה רְאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם. מִתּוֹךְ שֶׁהוֹזַק לִיחָס שְׁבַע שָׁנִים לֵוִי עַד מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן שֶׁצִּיל מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן, הַתְּחִיל לִיחָסֵם דְּרָךְ תּוֹלְדוֹתָם מִרְאוּבֵן. (וּבְפִסְקָתָא גְּדוּלָּה רַחֲמִי, לִפִּי שְׁקִנְטָרְם יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְשִׁלְשָׁה שְׁבָטִים הֵלְלוּ בְּשַׁעַת מוֹתוֹ, חֹזֵר הַכְּתוּב וַיִּחָסֵם כֹּהֵן לְדָם, לֹא־מֵרָם שְׁבָטִים הֵם): (16) וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי וְגו'. לֵמַה נִּמְנוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל לֵוִי, לְהוֹדִיעַ כְּמַה יְמֵי הַשְּׁעִבּוּד, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאַחַד מִן הַשְּׁבָטִים קִיִּים, לֹא הָיָה שְׁעִבּוּד, שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶחָיו (שְׁמוֹת א, ו), וְאַחֲכַי וַיִּקֶּם מֶלֶךְ כְּדָשׁ, וְלֹוִי הֶאֱרִיךְ יָמָיו עַל כּוֹלָם: (18) וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת. וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם וְגו'. מִחֲשָׁבוֹן זֶה אֵינוֹ לְמַדִּים עַל מוֹשֶׁה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרָבַע מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁאֵמַר הַכְּתוּב, שֶׁלֹּא בְּאַרְצָן מִצְרַיִם לְדָבָר הַזֶּה, אֵלֶּה מִיּוֹם שֶׁנִּלְדָּד יִצְחָק, שֶׁהָיָה קָהָת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה, חֲשׁוֹב כָּל שְׁנוֹתָיו וְשְׁנוֹת עֲמָרָם וְשְׁמוּנִים שֶׁל מִשֶּׁה, לֹא תִמְנָאֵם ד' מֵאוֹת שָׁנָה, וְהַרְצָה שְׁנֵים עָשָׂר לְשָׁנִים בְּשָׁנֵי הָאֲבוֹתָם: (20) יוֹכֶבֶד דָּדָתוֹ. אִחָת אֲבוֹתָיו, בֵּת לֵוִי אִחָת קָהָת:

<p>23 And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.</p>	<p>וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינָדָב אֲחֹת נַחֲשֹׁן לִוִּי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:</p>	<p>23 וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינָדָב אֲחֹת נַחֲשֹׁן לִוִּי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:</p>
<p>24 And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.</p>	<p>וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאסָף אֲלֵינִי זֶרַעֲת קָרַח:</p>	<p>24 וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאסָף אֲלֵה מִשְׁפַּחַת הַקָּרָחִי:</p>
<p>25 And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן נָסִיב לִיה מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לִיה לְאִתּוֹ וַיֵּלֶדֶת לִיה יֵת פִּינְחָס אֲלֵינִי רִישֵׁי אֲבֹתָה לִינְאִי לְזֶרַעֲתָהוֹן:</p>	<p>25 וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לִוִּי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֲלֵה רִאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:</p>
<p>26 These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'</p>	<p>הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה דֹּאמַר יי לְהוֹן אֲפִיקוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם עַל חִלְיָהוֹן:</p>	<p>26 הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:</p>
<p>27 These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.</p>	<p>אֲנֹן דְּמַמְלִינִי עִם פִּרְעָה מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם לְאַפְקָא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	<p>27 הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פִּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>
<p>28 And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,</p>	<p>וַיְהִי בְיוֹם דְּבֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>28 וַיְהִי בְיוֹם דְּבֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)</p>
<p>29 that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'</p>	<p>וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר אֲנָא יי מִלִּיל עִם פִּרְעָה מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם יֵת כָּל דְּאֲנָא מְמַלִּיל עִמָּךְ:</p>	<p>שלישי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דְּבֵר אֶל־פִּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיָךְ:</p>
<p>30 And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה קִדָּם יי הָא אֲנָא יָקִיר מְמַלֵּל וְאִיכְדִין יִקְבִּיל מִנִּי פִרְעָה:</p>	<p>30 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאִידִּי יִשְׁמַע אֵלַי פִּרְעָה: (פ)</p>

- (23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה נריך לצדוק באחיה (צ"ק. שמו"ר ז, ד):
- (25) מבנות פוטיאל. מורע יתרו שפסס עגלים לעבודת אלילים, ומורע יוסף שפטפט צינרו (צ"ק קט):
- (26) הוא אהרן ומשה. אלו שהזכירו למעלה שילדה יוכד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם. צבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סך כל תקיפה (צראשית כז, מ), כמו צחרצך. עמדתם על סך כלם (יחזקאל לג, כו), כמו צחרצכם: (27) הם המדברים וגו'. הם שנזכרו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם צבאותם וצדקתם מתחלה ועד סוף: (28) ויהי ביום דבר וגו'. מחובר למקרא שלאחריו: (29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מחוץ שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להמחיל בו: אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:

VII	And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֹאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפָרְעֹה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאָךְ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֹאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפָרְעֹה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאָךְ:	VII
2	Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.	אֶת תְּמַלִּיל יְת כָּל דְּאִפְקֻדָּךְ וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יִמְלִיל עִם פָּרְעֹה וְיִשְׁלַח יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצָהּ:	אֶתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יְדַבֵּר אֶל־פָּרְעֹה וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצּוֹ:	2
3	And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.	וְאֲנִי אֶקְשֶׁה יְת לִבָּא דְּפָרְעֹה וְאֶסְגִּי יְת אֹתוֹתַי וְיֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לִב פָּרְעֹה וְהִרְבִּיתִי אֶת־אֹתוֹתַי וְאֶת־מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	3
4	But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.	וְלֹא יִשְׁמָע אֶלְכֶם פָּרְעֹה וְנִתְּתִי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתַי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:	וְלֹא־יִשְׁמָע אֶלְכֶם פָּרְעֹה וְנִתְּתִי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתַי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:	4
5	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם אֲרִי אֲנִי כֹד אֲרִים יְת מַחַת גְּבוּרָתִי עַל מִצְרַיִם וְאֶפִּיק יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבִּינְיהוֹן:	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִטְתִּי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:	5
6	And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.	וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְּפִקֻּדֵי יְיָ יִתְהוֹן כֵּן עָבְדוּ:	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:	6
7	And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.	וּמֹשֶׁה בָּר תְּמַנָּן שָׁנִין וְאַהֲרֹן בָּר תְּמַנָּן וּתְלָת שָׁנִין בְּמַלְלֵיהוֹן עִם פָּרְעֹה:	וּמֹשֶׁה בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן־שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְרָם אֶל־פָּרְעֹה: (פ)	7
8	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמִימַר:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:	רביעי

- (30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁנָה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הַשְׁטָה, כאדם האומר נחזור על הראשונות:
- (1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרגומו יהי מתורגמןך, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת ג'ב שְׁפָטִים (ישע' יז, יט), יגזר חֲקָמָה (משלי י, לא), וְיָגֵל מִהַתְנַצּוֹת דשמואל (שמואל א' י, יג), ובלע"ז קוראין לו פרידי"גר
- (2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו צאני פרעה:
- (3) ואני אקשה. מאחר שהרשע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח בצאומות עובדי אלילים, לחת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרצות צו אותי ותכירו את גבורתי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הכרתי גוים גשמו פנותם וגו' (לפניה ג, ו), אֶמְרָתִי אֶךְ תִּירָאִי אוֹתִי תִּקְרֵי מוֹסָר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין דרא"ס שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשוב עד שמחיס צידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשוב ע"ש):
- (4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

<p>9 'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'</p>	<p>אָרִי יִמְלִיל עִמָּכֹן פֶּרְעָה לְמִימַר הִבּוּ לְכֹן אֶתָּא וְתִימַר לְאַהֲרֹן סֹב יֵת חוּטְרֶךָ וְרָמִי קֶדֶם פֶּרְעָה יִהְיֶה לְתַנִּינָא:</p>	<p>9 כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פֶּרְעָה לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מִוִּפֶּת וְאַמְרַתְּ אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־מִטֶּךָ וְהִשְׁלֵךְ לִפְנֵי־פֶרְעָה יִהְיֶה לְתַנִּין:</p>
<p>10 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.</p>	<p>וַעֲלֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְפָנֵי פֶרְעָה וַעֲבֹדוּ כֹן כְּמָא דְּפִקִּיד יי וְרָמָא אַהֲרֹן יֵת חוּטְרִיה קֶדֶם פֶּרְעָה וְקֶדֶם עֲבָדָהּ וְהָיָה לְתַנִּינָא:</p>	<p>10 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פֶּרְעָה וַיַּעֲשׂוּ כֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלֹךְ אַהֲרֹן אֶת־מִטְּהוֹ לִפְנֵי פֶרְעָה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיִּהְיֶה לְתַנִּין:</p>
<p>11 Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.</p>	<p>וּקְרָא אַף פֶּרְעָה לְחַכְמֵינָא וּלְחַרְשֵׁינָא וַעֲבֹדוּ אַף אֲנֹן חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחֲשִׁיהוֹן כֹּן:</p>	<p>11 וַיִּקְרָא גַם־פֶּרְעָה לְחַכְמָיִם וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחֲשִׁיהֶם כֹּן:</p>
<p>12 For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.</p>	<p>וְרָמּוּ גְבֵר חוּטְרִיה וְהָיוּ לְתַנִּינִין וּבִלַּע חוּטְרָא דְאַהֲרֹן יֵת חוּטְרֵיהוֹן:</p>	<p>12 וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּהַ־אַהֲרֹן אֶת־מִטְּתָם:</p>
<p>13 And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וְאַתְקַף לִבָּא דְּפֶרְעָה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְּמִלִּיל יי:</p>	<p>13 וַיִּחְזַק לֵב פֶּרְעָה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.</p>	<p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה אֲתִיקַר לִבָּא דְּפֶרְעָה סָרִיב לְשַׁלַּח עַמָּא:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כִּבְדֹּ לֵב פֶּרְעָה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:</p>
<p>15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.</p>	<p>אִיזִיל לְפָנֵי פֶרְעָה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתַּעַתַּד לְקַדְמוּתִיה עַל כִּיָּה נִהְרָא וְחוּטְרָא דְאַתְהִפִּיךְ לְחִוּיָּא תִּסַּב בְּיַדְךָ:</p>	<p>15 לֵךְ אֶל־פֶּרְעָה בַּבֹּקֶר הַנֶּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־שֹׁפַת הַיָּאָר וְהַמִּטְּהָ אֲשֶׁר־נִהְפְּךָ לְנָחַשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:</p>
<p>16 And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;</p>	<p>וְתִימַר לִיָּה יי אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי שְׁלַחֲנִי לְוֹתֶךָ לְמִימַר שְׁלַח יֵת עַמִּי וַיַּפְלִחוּן קֶדְמִי בְּמִדְבָּרָא וְהָא לֹא קִבִּילְתָּא עַד כְּעַן:</p>	<p>16 וְאַמְרַתְּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחֲנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבָדֵנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה:</p>

(9) מופת. אות, להודיע שיש לזרז (זרז) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלהטיהם גלגלטיהו, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המטהפכת (בראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת 15):

(14) כבד. תרגומו יקיר, ולא אחיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו כי פצד ממך הדצד (שמות יח, יח):

(15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו (שמו"ר ט, 1):

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד ששמע ממני מכת זכורות, שאפתח זה זכה פה אומר ה' פחצת הלילה:

17 thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.	כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הַנֵּה אֲנִכִּי מִפְּהַ בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר-בְּיָדִי עַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם:	17 כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הַנֵּה אֲנִכִּי מִפְּהַ בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר-בְּיָדִי עַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם:
18 And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.	וְנוּגֵי דְבִנְהָרָא יָמוּתוּן וְיִסְרֵי נְהָרָא וְיִלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִן נְהָרָא:	18 וְהַדְּגָה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר: (ס)
19 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן סֹב חוּטְרָךְ וְאַרְיִם יָדְךָ עַל מַיָּא דְּמִצְרָאִי עַל נְהַרְיָהוֹן עַל אֶרְתִּיהוֹן וְעַל אֲגֻמֵּיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישֵׁת מִימֵיהוֹן וַיְהוֹן דְּמָא וַיְהִי דְּמָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וּבְכֻמֵּי אֶעָא וּבְכֻמֵּי אֲבָנָא:	19 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח מַטֶּנְךָ וּנְטֵה-יָדְךָ עַל-מִימֵי מִצְרַיִם עַל-נְהַרְתָּם עַל-יְאֻרֵּיהֶם וְעַל-אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל כָּל-מִקְוֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי-דָם וַהֲיָה דָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:
20 And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.	וַעֲבָדוּ בֵּן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ וְאַרְיִם בְּחוּטְרָא וּמַחָא יֵת מַיָּא דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וְאִתְּפִיכוּ כָּל מַיָּא דְּבִנְהָרָא לָדָמָא:	20 וַיַּעֲשׂוּ-בֵּן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בַּמַּטֶּה וַיִּךְ אֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לָדָם:
21 And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.	וְנוּגֵי דְבִנְהָרָא מֵיתוּ וּסְרֵי נְהָרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִן נְהָרָא וַהֲיָה דְּמָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:	21 וְהַדְּגָה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר מָתָה וּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכִלוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
22 And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַעֲבָדוּ בֵּן חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלִחְשֵׁיהוֹן וְאִתְּשַׁף לִבָּא דְּפִרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְּמַלְלִיל יְיָ:	22 וַיַּעֲשׂוּ-בֵּן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִשְׁתֵּיהֶם וַיַּחֲזֹק לִב-פִּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

- (17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמחים, ונילוס עולה ומסקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:
- (18) ונלאו מצרים. לזקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות:
- (19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא דם ולא צפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות צידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומסקה השדות: אגמיהם. קצות מים שאינן נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטניק: בכל ארץ מצרים. אף במרחלאות ובאמצאות שצנתיים: ובעצים ובאבנים. מים שצנלי עץ וצנלי אבן:
- (22) בלשיהם. לחש שאומרין אותו צלט וצחשאי. ורבותינו אמרו, צלמיהם מעשה שדים, צלמיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:): ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אחס עושים כן, חזן אחס מכניסין לַעֲפָרָיִים (מנחות פה.) עיר שכולה חזן, אף אחס מציאין מכשפות למצרים שכולה כשפים:

23	And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.	וַיִּפֶּן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁתָה לְבֹו גַם-לָזָאת: וְאֶת־פָּנָיו פָּרַעַה וְעָאֵל לְבֵיתָהּ וְלֹא שׁוּי לְבִיהָ אֶף לָדָא:	23
24	And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.	וַיִּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאָר מַיִם לְשָׁתוֹת כִּי לֹא יָכֹלוּ לְשָׁתָה מִמֵּי הַיָּאָר: וַיִּחְפְּרוּ כָל מִצְרַיִם סְבִיבַת נְהָרָא מַיָּא לְמִשְׁתֵּי אַרְי לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִמֵּי דְנְהָרָא:	24
25	And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.	וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַפֹּת-יְהוָה אֶת-הַיָּאָר: (פ) וּשְׁלִימוֹ שִׁבְעָא יוֹמִין בָּתָר דְּמָחָא יְיָ יְתָ נְהָרָא:	25
26	And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוֹת פַּרְעֹה וְתִימַר לִיה כִּדְנָן אָמַר יְיָ שְׁלַח יְתָ עַמִּי וַיִּפְלָחוּן קֳדָמִי:	26
27	And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.	וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הַנֶּחֱ אֲנֹכִי נִגַּף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בַּצְּפָרְדָּעִים: וְאִם מְסָרִיב אַתָּה לְשַׁלַּח הָא אָנָּא מַחִי יְתָ כָּל תְּחוּמְךָ בְּעוֹרְדָּעֵנִיא:	27
28	And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.	וְשָׂרְץ הַיָּאָר צְפָרְדָּעִים וְעָלוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֻדְרְךָ מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְתֹנֹורֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ: וַיִּרְבִּי נְהָרָא עוֹרְדָּעֵנִיא וַיִּסְקוּן וַיַּעֲלוּן בְּבֵיתְךָ וּבְאֻדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל עֶרְסֶתְךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְתֹנֹורֶיךָ וּבְאֻזְוֹתְךָ:	28
29	And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.	וַיָּבֹקָה וּבְעַמְּךָ וּבְכָל-עַבְדֶּיךָ יַעֲלוּ הַצְּפָרְדָּעִים: וַיָּבֹקָה וּבְעַמְּךָ וּבְכָל עַבְדֶּיךָ יִסְקוּן עוֹרְדָּעֵנִיא:	29
VIII	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן אֲרִים יְתָ יָדְךָ בְּחוּטְרְךָ עַל נְהָרִיא עַל אַרְתִּיאָ וְעַל אֲגֻמִּיא וְאָסִיף יְתָ עוֹרְדָּעֵנִיא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן נִטָּה אֶת-יָדְךָ בְּמִטְּךָ עַל-הַנְּהָלֹת עַל-הַיָּאָרִים וְעַל-הָאֲגֻמִּים וְהָעַל אֶת-הַצְּפָרְדָּעִים עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	VIII

(23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:

(25) וימלא. מנין שזעת ימים שלא שז היאור לקדמומו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה זהם (שמו"ר ט, יז):

(27) ואם מאן אתה. ואם סרצן אתה. מאן כמו ממאן, מסרצ, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שָׁלוּ (איז טז, יז) וְשָׁקַט (ירמיה מח, יא), סר וְשָׁקַט (מלכים א-כ, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנִגְפּוּ אֶשֶׁה קָרָה (שמות כא, כז) אינו לשון מיתה, וכן וְנִגְפּוּ רֹגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), פֶּן תִּגְפֹּן דְּאֶפְסָן רִגְלְךָ (תהלים לא, יז), וְלֹאֲכֹן נִגְף (ישעיה ח, יד):

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צמחי עזדיך, הוא התחיל צמחה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד):

(29) ובכה ובעמך. צחוק מעיהם נכנסים ומקרקרין:

2	And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.	וַיִּט אֶהָרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתֵּעַל הַצִּפְרָדִּיעַ וַתִּכָּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	2
3	And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.	וַיַּעֲשׂוּ־בֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדִּיעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	3
4	Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'	וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הִעֲתִירוּ אֵל־יְהוָה וַיִּסַּר הַצִּפְרָדִּיעִים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֲשַׁלְּחָה אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:	4
5	And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה שְׂאֵל לְךָ גְבוּרָא הֵב לְךָ זֶמֶן לְאַמְתִּי אֲצַלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדְּךָ וְעַל עַמְּךָ לְשִׁיחָא עוֹרֵדְעֵנִיא מִנְּךָ וּמִבֵּיתְךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:	5
6	And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.	וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כִּפְתָּגְמָךְ בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי לִית כִּי אֱלֹהֵנָא:	6
7	And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'	וַיַּעֲדוּן עוֹרֵדְעֵנִיא מִנְּךָ וּמִבֵּיתְךָ וּמִעַבְדְּךָ וּמִעַמְּךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:	חמישי
8	And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדִּיעִים אֲשֶׁר־שָׂם לְפַרְעֹה:	8
9	And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרַ מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדִּיעִים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשָּׂדֶת:	9

(2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת הייתה, והיו מקיין אותה והיא מתחת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן והיה הכנס, הרחישה גדוליר"א צלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"א צלע"ז (5) התפאר עלי. כמו היתפאר הגרן על הצלצו (ישעי"י, טו), משתבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר צלע"ז, וכן התפאר עלי, השתבח להמחם ולשאל דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיך לך. את אשר אעתיך לך היום על הכרת הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותרצה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיך, היה משמע מתי אתפלל, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אתפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיך העתיירו והעתיכתי, ולא נאמר אעתיך עתיירו ועתיכתי, מפני שכל לשון עתה הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו הרבה והרבותי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיך העתיירו והעתיכתי דברים, ואז כולם והעתיכתי עלי דצריקס (יחזקאל לה, יג), הרביתם: (6) ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר: (8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

10	And they gathered them together in heaps; and the land stank.	וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאֲרֶץ:	10
11	But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי הִיטָה הַרְוָתָהּ וַהֲכַבֵּד אֶת-לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת חוּטְרֹךָ וּמָחִי יָת עֲפָרָא דָאֲרֶעָא וַיְהִי קִלְמָתָא בְּכָל אֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם:	12
13	And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.	וַעֲבָדוּ בֵּן וְאֲרִים אֶהָרֹן יָת יְדִיה בְּחוּטְרִיהּ וּמָחָא יָת עֲפָרָא דָאֲרֶעָא וַהֲוֹת קִלְמָתָא בְּאַנְשָׁא וּבְבִיעִירָא כָּל עֲפָרָא דָאֲרֶעָא הָנֹת קִלְמָתָא בְּכָל אֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם:	13
14	And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.	וַעֲבָדוּ בֵּן חֲרָשִׁיא בְּלַחְשִׁיהֶון לְאַפְקָא יָת קִלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ וַהֲוֹת קִלְמָתָא בְּאַנְשָׁא וּבְבִיעִירָא:	14
15	Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁמִּים אֶל-פַּרְעֹה אַצְבַּע אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	15
16	And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲשִׁבֵם בִּבְקָרָא וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה הֲנֵה יוֹצֵא הַמַּיִמָּה וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	16

- (10) חמרם חמרם. צבורים צבורים, כתרגומו דגורין, גלין:
 (11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הלוך ונקוע (צראשית יז, ט), וכן והלוות את מואב (מלכים-ב ג, כד), ושאול לו צאלהים (שמואל-א כז, יג), הנה ופצע (מלכים-א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:
 (12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן:
 (13) ותהי הכנם. הקסיפה, פדוליר"א צלע"ו:
 (14) להוציא את הכנים. לצרואתם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:
 (15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

17	Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.	כִּי אִם-אֵינֶךָ מְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנִּנִּי מִשְׁלִיחַ בֶּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלָיו בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת-הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-הֵם עָלֶיהָ:	אֲרִי אִם לִיתֶךָ מְשַׁלַּח יְת עַמִּי הָאֶנָּה מְשַׁלַּח בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלָיו וּבְתֵי מִצְרַיִם יְת עֶרְוָבָא וְיִתְמָלוֹן בְּתֵי מִצְרַיִם יְת עֶרְוָבָא וְאִף אֲרָעָא דְאַנְוִן עֲלֶיהָ:
18	And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.	וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת-אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עִמָּד עָלֶיהָ לִבְלֹתִי הַיּוֹת-שָׁם עֶרֶב לִמְעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:	וְאֶפְרִישׁ בַּיּוֹמָא הַהוּא יְת אֲרָעָא דְגֹשֶׁן דְּעַמִּי שְׂרִי עֲלֶיהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהֲוִי תַמָּן עֶרְוָבָא בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי אֶנָּה יְיָ שְׁלִישׁ בְּגוֹ אֲרָעָא:
19	And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.	וְשִׁמַּתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמָּךְ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה:	וְאֲשׁוּי פּוֹרְקָן לְעַמִּי וְעַל עַמָּךְ אִיתִי מַחָא לְמַחֵר יְהִי אָתָּא הַדִּין:
20	And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֶרֶב כָּבֵד בֵּיתָה פֶּרֶעָה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחָת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרֶב:	וַעֲבַד יְיָ כֵן וְאָתָּא עֶרְוָבָא תַקִּיף לְבֵית פֶּרֶעָה וּלְבֵית עַבְדֵּיהּ וּבְכָל אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם אֶתְחַבֵּלַת אֲרָעָא מִן קֳדָם עֶרְוָבָא:
21	And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'	וַיִּקְרָא פֶּרֶעָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:	וַיִּקְרָא פֶּרֶעָה לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו וַאֲמַר אֵיזִילוּ דְּבַחוּ קֳדָם אֱלֹהֵכֶן בְּאֶרֶעָא:
22	And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?	כִּי תֹעֲבֹבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת-תֹּעֲבֹבֶת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֻנוּ:	וַאֲמַר מֹשֶׁה לֹא תִקֵּין לְמַעֲבַד כֵּן אֲרִי בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִּין לִיה מְנִיָּה אֲנַחְנָא נִסְכִּין לְדְּבַחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָּה הָא נְדַבַּח יְת בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִּין לִיה וְאַנְוִן יִהוֹן חֲזָן הֲלֹא יִמְרוּן לְמַרְגָּמָא:
23	We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'	דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נֵלֶךְ בְּמִדְבָּר וְזָבַחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:	מִהֵלֶךְ תִּלְתָּא יוֹמִין גִּיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָּה כְּמָא דִּימַר לָנָא:

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן צְהִמַת אֲשַׁלַח צָם (דצרים לצ, כד), לשון שסוי אינצט"ר צלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרצים צערצוציא, והיו משחיתים צהס. ויש טעם צדצר צאגדה צכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, צטכסיס מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, צתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך חוקעין עליהם ומריעין צשופרות ליראם ולצלהם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי צמדדש רצי צנחומא (צא ד):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן וְהַפְּלִיתִי ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דצרים ל, יא), לא מוצלת ומפרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי צשמים, גזרתי מתקיימת צתחחוניס:

(19) ושמת פדות. שיציל צין עמי וצין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחתה הארץ, אַתְּחַבֵּלַת אֲרָעָא:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכס, ולא תלכו צמדדצ:

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו וְלִמְלָכָם תֹּעֲבֹבֶת צְגִי עַמּוֹן (מלכים צ כג, יג), ואצל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר צלשון אחר תועבת מצרים, דצר שנאוי הוא למצרים וציחה שאנו וצחיס, שהרי יראתם אנו וצחיס: ולא יסקלנו. צתמיה:

24	And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יְתֹכֹן וְתִדְבָּחֶנּוּ קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיכֶם בְּמִדְבָּר לְחוּד אֲרֻחָקָא לֹא תִרְחֲקוּן לְמִיזַל צְלוּ עָלַי:	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְיִזְבַּחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רֶק תִּרְחַק לֹא-תִרְחֲקוּ לָלֶכֶת הֶעֱתִירוּ בְעַדַי:	24
25	And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲאֵא אֲנִי נָפִיק מֵעַמְּךָ וְנֹאצְלִי קֹדֶם יְיָ וְיַעֲדִי עָרוּבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדֹּוּהִי וּמֵעַמֻּיהָ מָחָר לְחוּד לֹא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְשַׁקְרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְּחָא יְת עַמָּא לְדִבְחָא קֹדֶם יְיָ:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהֶעֱתַרְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מָחָר רֶק אֶל-יוֹסֵף פַּרְעֹה הִתְלַל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לְזִבְחַ לַיהוָה:	25
26	And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיִּצְלֵי קֹדֶם יְיָ:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:	26
27	And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.	וַעֲבַד יְיָ כַּפְתָּגְמָא דְּמֹשֶׁה וַאֲעֲדִי עָרוּבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדֹּוהִי וּמֵעַמֻּיהָ לֹא אֲשַׁתָּאר חַד:	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיֹּסֶר הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאָר אֶחָד:	27
28	And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.	וַיִּסַּר פַּרְעֹה יְת לִבִּיהָ אַף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שַׁלַּח יְת עַמָּא:	וַיִּכְבַּד פַּרְעֹה אֶת-לִבּוֹ גַּם בַּפְּעַם הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח אֶת-הָעָם: (פ)	28
IX	Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לָנוּת פַּרְעֹה וְתַמְלִיל עַמֻּיהָ בְּדָנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי שַׁלַּח יְת עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קֹדְמִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וּדְבַרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שַׁלַּח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	IX
2	For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,	אַרִּי אִם מְסָרִיב אַתָּ לְשַׁלְּחָא וְעַד כָּעַן אַתָּ מַתְקִיף בְּהוֹן:	כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָךְ מַתְחִיךְ בָּם:	2
3	behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.	הָא מַחָא מִן קֹדֶם יְיָ הוּיָא בְּבָעִירָךְ דִּבְחָקְלָא בְּסוּסוֹתָא בְּחֻמְרֵי בְּגַמְלֵי בְּתוֹרֵי וּבְעֻנָא מוֹתָא סְגִי לְחֻדָּא:	הִנֵּה יַד-יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּסוּסִים בְּחֻמְרִים בְּגַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן דְּבָר כָּבֵד מָאָד:	3

(25) התל. כמו להטל:

(26) ויעתר אל ה'. נתאמן צתפלה, וכן אם צל לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה צתפלה, עכשיו כשהוא אומר צלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטחתי:

(2) מחזיק בם. אומז צס, כמו וְהִחְזִיקָה צְמִצְשִׁיו (דברים כה, יא):

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר צלשון נקצה, על שעצר היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רוזה, רועה:

4	<p>And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'</p>	<p>והפלה יהוה בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר: מדעם:</p>
5	<p>And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'</p>	<p>וישם יהוה מועד לאמר מחר יעשה יהוה הדבר הזה בארץ: בארעא:</p>
6	<p>And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.</p>	<p>ויעש יהוה את הדבר הזה למחרת וימת כל מקנה מצרים ומקנה בני ישראל לאמת אחד:</p>
7	<p>And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.</p>	<p>וישלח פרעה והנה לאמת ממקנה ישראל עד אחד וכבד לב פרעה ולא שלח את העם: (פ)</p>
8	<p>And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.'</p>	<p>ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פית כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה:</p>
9	<p>And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'</p>	<p>והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל בהמה לשחין פרח אבעבועת בכל ארץ מצרים:</p>
10	<p>And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.</p>	<p>ויקחו את פית הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרקו אתו משה השמימה ויהי שחין אבעבועת פרח באדם ובהמה:</p>

(4) והפלה. והדיל:

(8) מלא חפניכם. ילויינו"ש זלע"ז פית כבשן. דצר הנפח מן הגחלים עוממים הנשרפים בכבשן, וזלע"ז אולב"ש. פית לשון הפחה, שהרוח מפיתו ומפריחו: וזרקו משה. וכל דצר הנזרק כח, אינו נזרק אלא ציד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כתרגומו לשחין סגי, חצבועין שעל ידו נומחין בהן בועות: שחין. לשון חמימות, והרבה יש בלשון משנה, שנה שחונה:

(10) באדם ובהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מצרים, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שזכורות בלזכר, שנאמר במקנה אשר צאדה, והצא את דצר ה' הניס את מקנהו אל הצפאים. וכן שנויה במכילתא אצל ויקח שש מאות קצב צחור (שמות יד, ז):

11	And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.	וְלֹא יָכְלוּ הַחֲרָטְמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי־הָיָה הַשָּׁחִין בַּחֲרָטְמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:	11
12	And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)	12
13	And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁכֶם בַּבֹּקֶר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	13
14	For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.	כִּי־נָכוֹן בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבְעַבְדֶיךָ וּבְעַמֶּיךָ בַּעֲבוּר תִּדְעַה כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:	14
15	Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.	כִּי עֲתָה שֹׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָנֹכִי אוֹתָךְ וְאֶת־עַמֶּיךָ בַּדָּבָר וְתִכָּחַד מִן־הָאָרֶץ:	15
16	But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.	וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאשָׁה אֶת־כְּחִי וְלִמְעַן סִפְּרִי שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:	16
17	As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?	עוֹדָךְ מִסְתַּלָּל בְּעַמִּי לְבִלְתִּי שְׁלַחֵם:	שניעי
18	Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הֲנִנִּי מִמָּטִיר כְּעֵת מָחָר בָּרֶד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמוֹהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמֶן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עַתָּה:	18

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכת זכורות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רגלי, כשהיתה ידי במקנן שהכיתים בדבר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הזהמות: ותכחד מן הארץ. אצל בעבור זאת העמדתך וגו':

(17) עודך מסתלל בעמי. כחרגומו קבשת ציה בעמי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח קבושא, וזלע"ז קלקי"ר וכזר פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל תיבה שחללת יסודה סמ"ך והיא צאה לדבר בלשון מתפעל, נותן הסי"ו של שמוש באמצע אותיות של עיקר, כגון זו, וכגון ויפסל הפסל (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. פי תפסר עליו (דניאל ז, ח), מגזרת שר וגיד. וכן משפיל הוית (דניאל ז, ח):

(18) בעת מחר. בעת הזאת למחר, שרט לו שריטה זכותל, למחר כשמגיע חמה לכאן, ירד הצד: הוסדה. שנתסדה. וכל

19	Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'	וְעַתָּה שְׁלַח הָעֹז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצָא בַשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבִּיטָה וַיָּרֶד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וּמָתוּ:	וְכַעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יָת בְּעִירְךָ וְיָת כָּל דָּלָד בַּחֲקֵלָא כָּל אֲנָשָׁא וּבְעִירָא דִישְׁתַּכַּח בַּחֲקֵלָא וְלֹא יִתְכַנֵּשׁ לְבֵיתָא וַיִּהְיוּ עֲלֵיהוֹן בַּרְדָּא וַיָּמוּתוּן:
20	He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מִעֲבָדֵי פֶרְעָה הַנִּיס אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:	דְּדַחִיל מִפְתָּגְמָא דִּי מִעֲבָדֵי פֶרְעָה כְּנוֹשׁ יָת עֲבָדוּהֵי וְיָת בְּעִירֵיהֶ לְבָתֵּיהֶ:
21	and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבֹו אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה: (פ)	וְלֹא שׁוּי לְבִיָּה לְפָתְגָמָא דִּי שְׁבַק יָת עֲבָדוּהֵי וְיָת בְּעִירֵיהֶ בַּחֲקֵלָא:
22	And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָת יָדְךָ עַל צִית שְׁמַיָּא וַיְהִי בַרְדָּא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל אֲנָשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֵסְבָא דְּחֲקֵלָא בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
23	And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נֹתֵן קֶלֶת וּבָרָד וַתִּתְּחַלֵּךְ אֵשׁ אֲרֻצָּה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת חוּטְרֵיהֶ עַל צִית שְׁמַיָּא וַיִּי יְהִי קֶלֶין וּבָרָד וּמַחֲלָכָא אִישְׁתָּא עַל אֶרְעָא וַאֲמַטֵּר יְיָ בַרְדָּא עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
24	So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.	וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָז הָיְתָה לְגוֹי:	וְהָיָה בַרְדָּא וְאִישְׁתָּא מִשְׁתַּלְחָבָא בְּגוֹ בַרְדָּא תַקִּיף לְחֻדָּא דְּלֹא הָיָה דְּכֹותִיהֶ בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם מֵעַד דְּהָיְתָה לְעַם:
25	And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.	וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:	וּמַחָא בַרְדָּא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם יָת כָּל דְּבַחֲקֵלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וְיָת כָּל עֵסְבָא דְּחֲקֵלָא מַחָא בַרְדָּא וְיָת כָּל אֵילָנֵי חֲקֵלָא תִבַּר:

מיצה שמחלת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה, הולָדָה (הושע ז, ה), ויודע (אסתר ז, כז), ויולד ליוסף (צראשית מו, כ), דְּבָרִים לֹא יִסָּר עָצָד (משלי כט, יט):
 (19) שלח העז. כמרגומו שלח כְּנוֹשׁ, וכן יִשְׁצִי הַגָּבִים הַעִיזוּ (ישעיה י, לא), הָעִיזוּ צְנִי צְנִימָן (ירמיה ו, א): ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:
 (20) הניס. הצריח, לשון וינס:
 (22) על השמים. ללד השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:
 (24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמוך נס, האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונם עשו שלום ציניהם (שמו"ר יז, א):

26	Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.	לְחֹד בְּאַרְעָא דְגִשׁוֹן דְּתַמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:	רַק בְּאַרְצָא גִשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:	26
27	And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֹא־הָרֹן וַיֹּאמֶר לָהֶן חַבִּית הַפֶּעַם יִהְיֶה הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֹא־הָרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפֶּעַם יִהְיֶה הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:	27
28	Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'	צִלּוּ קָדָם יְיָ וְסָגִי קְדֻמוֹתֵי רִיחַ דְּלֹא יִהְיוּ עֲלֵנָא קִלִּין דְּלִיט כְּאֵלִין מִן קָדָם יְיָ וּבָרָד וְאֲשִׁלַּח יִתְכוּן וְלֹא תִסָּפּוּן לֹא־תַעֲכָבָא:	הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מְהֵרָה קֵלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשִׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תִסָּפּוּן לֹא־תַעֲכָבָא:	28
29	And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.	וַאֲמַר לִיה מֹשֶׁה כַּמֶּפְקִי יֵת קִרְתָּא אֲפָרוּס יֵת יְדֵי בְצִלּוּ קָדָם יְיָ קִלְיָא יִתְמַנְעוּן וּבָרָד לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּי אֲרַעָא:	וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאֹתִי אֶת־הָעִיר אֲפָרָשׁ אֶת־כַּפֵּי אֶל־יְהוָה הַקִּלּוֹת יִתְחַדְּלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:	29
30	But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵנָא אֲרִי עַד כַּעַן לֹא אֶתְכַנַּעְתּוּן מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהִים:	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵנָא כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:	30
31	And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וּכְתָנָא וְסַעֲרִי לְקוֹ אֲרִי סַעֲרִיא אָבִיב וּכְתָנָא גִבְעוּלִין:	וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִבְעוּל:	31
32	But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וְחִטָּיא וְכוּנְתָיָא לֹא לְקָאָה אֲרִי אֲפִלְתָּא אֲנִין:	וְהַחֲטָה וְהַכֶּסְמֶת לֹא נִכּוּ כִּי אֲפִלְתָּ הֵנָּה:	32
33	And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.	וַנִּפְק מֹשֶׁה מִקְלֹת פַּרְעֹה יֵת קִרְתָּא וּפָרַס יְדוּהִי בְצִלּוּ קָדָם יְיָ וְאַתְמַנְעוּ קִלְיָא וּבָרָד וּמִטָּרָא דְּהָיָה נְחִית לֹא מִטָּא אֲרַעָא:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרָשׁ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּתְחַדְּלוּ הַקִּלּוֹת וְהַבָּרָד וּמִטָּר לֹא־נָתַד אֲרָצָה:	מפטר

(28) ורב. די לו צמה שהוריד כזר:

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אצל צחוק העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יז, ז):

(30) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שבמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁפְּצוּ (בראשית יט, ד), עד

לא שכיצו. טרם יִלְמָח (שם ז, ה), עד לא צמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה תעמוד בקלקולכם:

(31) והפשתה והשעורה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נ"ן במקום ה"א

לפרש נכמה כמו הוכחה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שורש צתיצה, והרי הוא מגזרת וִשְׁפּוּ עֲלֵמִתָּיו (איוב לג, כא): כי השערה אביב.

כזר ציכרה ועומדת צִקְקָיָה, ונשתצרו ונפלו, וכן הפשטה גדלה כזר והוקשה לעמוד בגזעוליה: השעורה אביב. עמדה צאציה,

לשון צִאֲצִי הַנָּחַל (שיר השירים ו, יא):

(32) כי אפילת הנגה. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשצ השדה הכה הצרד, יש

לפרש פשוטו של מקרא בעצבים העומדים בקלחם הראויים ללקות צרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טז) יש מרצותינו שנחלקו על

זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

34	And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.	וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקָּלֹת וַיִּסָּפֶה לִחְטֹא וַיִּכְבְּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:	וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקָּלֹת וַיִּסָּפֶה לִחְטֹא וַיִּכְבְּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:	34
35	And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.	וַיִּחְזַק לֵב פַרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)	וַיִּחְזַק לֵב פַרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)	קכא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 28:25-29:21 on page 188. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 210.

X	And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פַרְעֹה אֲרִי אֲנִי יִקְרִית יָת לִבִּיה וְיָת לִבָּא דְעַבְדֵּיהּ בְּדִיל לְשׁוּאָה אֲתִי אֵלֶיךָ בִּינְיָהוֹן:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַרְעֹה כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לֵב עַבְדָּיו לְמַעַן שִׁתִּי אֶתְתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ:	כא
2	and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'	וּבְדִיל דְּתַשְׁתַּעֲי קָדָם בְּרַךְ וּבִר בְּרַךְ יָת נָסִין דְּעַבְדֵּית בְּמַצְרַיִם וְיָת אֲתַנְתִּי דְּשׁוּיָתִי בְּהוֹן וְתַדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ:	וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבֶן־בְּנֶךָ אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמַצְרַיִם וְאֶת־אֲתַתִּי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָּם וַיִּדְעוּם כִּי־אֲנִי יְהוָה:	2
3	And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.	וַעֲלֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֹת פַרְעֹה וַיֹּאמְרוּ לִיה כְּדָנֶן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאֵי עַד אֲמַתִּי מְסָרִיב אֶת לֹאֲתַכְנָעָא מִן קֳדָמִי שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֳדָמִי:	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם עַד־מָתַי מֵאֲנֹת לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	3
4	Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;	אֲרִי אִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְחָא יָת עַמִּי הָאֲנִי מֵיְתִי מִחַר גּוֹבָא בְּתַחֲוּמֶךָ:	כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הִנְנִי מֵבִיא מִחַר אֲרָבָה בְּגִבְלֶךָ:	לוי
5	and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;	וַיִּחְפִּי יָת עֵין שְׁמַשָּׁא דְאַרְעָא וְלֹא יִכּוּל לְמַחְזִי יָת אֲרָעָא וַיִּיכּוּל יָת שְׂאָר שְׁיִזְבְּתָא דְאַשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן בְּרַדָּא וַיִּיכּוּל יָת כָּל אֵילָנָא דְאַצְמַח לְכוּן מִן חֻקְלָא:	וְכִסָּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־יִתֵּר הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאַרְת לָכֶם מִן־הַבָּרָד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:	5

(33) לא נתן. לא הגיע, ואף אותן שהיו צאיר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וספד עלינו ה' וְהַשָּׁמַיִם (דניאל ט, יא) דעזרא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק מצרו בחלק פהסוך פסוק (יחזקאל כב, כב), לשון יניקת מתכת, ורואה אני את דבריו כתרגומו וילך, ואתה. לְקַחְתָּ, לְאֶסְכָּא. אף זה לא נתן לארץ, לא הונק לארץ:

- (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והמרה זו: שתי. שמי, שאשית אני:
- (2) התעללתי. שחקתי, כמו פי התעללתי (צמדזר כב, כט). ה' לא פִּשַׁח הַתַּעֲלֵל צֶדֶק (שמואל א, י) האמור צמזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, ש"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פִּשַׁח עוֹלָלָתִי לִי (איכה א, כב), אֲשֶׁר עוֹלָל לִי (שם יב):
- (3) לענות. כתרגומו לְאֶסְכָּא, והוא מגזרת עני, מֵאֲנָסָה להיות עני ושפל מפני:

<p>and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמַלֹּן בְּתֵדָה וּבְתֵי כָל עֲבָדָי וּבְתֵי כָל מִצְרָאִי דְלֹא חָזוּ אֲבֹתָהֶם וְאֲבֹתֵי אֲבֹתָהֶם מִיּוֹם מִהְיֵהוּן עַל אֶרֶץ אֵד עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְּפְנִי וּנְפַק מִלְּפָנֵי פֶרְעָה:</p>	<p>וּמָלְאוּ בְּתֵדָה וּבְתֵי כָל-עֲבָדָי וּבְתֵי כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֲבֹתָיָם וְאֲבֹתֵי אֲבֹתָיָם מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל-הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פֶּרְעָה:</p>
<p>And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פֶרְעָה לַיהוָה עַד אִמָּתִי יִהְיֶה דִין לָנָא לְתַקְלָא שְׁלַח יָת גּוֹבְרִיא וַיַּפְלְחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵהוֹן הָעֵד כְּעֵן לֹא יִדְעָתָא אַרְי אֲבֹדָת מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פֶרְעָה אֵלָיו עַד-מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדְעַ כִּי אֲבֹדָה מִצְרַיִם:</p>
<p>And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ יְיָ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְפָנֵי פֶרְעָה וַיֹּאמֶר לָהוֹן אֵיזִילוּ פְּלַחוּ קָדָם יְיָ אֱלֹהֵכֹן מִן וּמִן אֲזַלִּין:</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פֶּרְעָה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבָדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי תִהְיוּ לְכֹלִים:</p>
<p>And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּעוֹלִימָנָא וּבְסַבְנָא נִיזִיל בְּכַנְנָא וּבְכַנְתָּנָא בְּעַנְנָא וּבְתוֹרָנָא נִיזִיל אַרְי חַגָּא קָדָם יְיָ לָנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזַנְיָנוּ נֵלֵךְ בְּכַנְיָנוּ וּבְכַנְתָּנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נֵלֵךְ כִּי חַג-יְהוָה לָנוּ:</p>
<p>And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהוֹן יְיָ כֵּן מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָכֹן כֵּד אֲשַׁלַּח יִתְכוּן וְיָת טַפְלָכֹן חָזוּ אַרְי בִּישָׂא אֲתוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד לִית קָבִיל אֲפִיכֹן לְאַסְתָּחָרָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֲתֶכֶם וְאֶת טַפְּכֶם רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד בְּפָנֵיכֶם:</p>
<p>Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.</p>	<p>לֹא כֵן אֵיזִילוּ כְּעֵן גּוֹבְרִיא וּפְלַחוּ קָדָם יְיָ אַרְי יְתָה אֲתוֹן כְּעֵן וְתִרְיָד יְתָהוֹן מִן קָדָם פֶּרְעָה:</p>	<p>לֹא כֵן לְכוּנָא הַגְּבֵרִים וְעֲבָדוּ אֶת-יְהוָה כִּי אֲתָה אֲתֶם מְבַקְשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֶת פְּנֵי פֶרְעָה: (ס)</p>

(5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר:

(7) הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:

(8) ויושב. הושצו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והשיצום אל פרעה:

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את האלן ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרומו.

ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיטגניגות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל צעגל וצקש הקצ"ה להרגם, אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מצרים לאמר צרעה הוציאם (שמות לב, יז), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינקם ה' על הצרעה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גלותי את תרפת מצרים מעליכם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגברים ועזדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אותה עזודה) צקשתם עד הנה, מזכחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

<p>12 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּי גֹבֵא וַיִּסַּק עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּיכֹל יָת כָּל עֵסֶבָא דְאֶרֶץ יָת כָּל דְּאֶשְׂאֵר בְּרִדָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכֵל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֲרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד:</p>
<p>13 And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת חֹטְרִיהָ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּי דְבַר רוּחַ קְדוּמָא בְּאַרְעָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לַיְלָא צִפְרָא הָיָה וְרוּחַ קְדוּמָא נָטַל יָת גֹּבֵא:</p>	<p>13 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי הָיָה נִתָּג רוּחַ־קְדִּים בְּאַרְץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקְּדִים נָשָׂא אֶת־הָאַרְבֶּה:</p>
<p>14 And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וּסְלִיק גֹּבֵא עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּשְׁאָר בְּכָל תְּחוֹם מִצְרַיִם תְּקִיף לַחֲדָא קְדָמוּהִי לֹא הָיָה כֵּן גֹּבֵא דְכֻנְתִּיהָ וּבְתִירוּהִי לֹא יְהִי כֵּן:</p>	<p>14 וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבֵד מְאֹד לִפְנֵי הָיָה כֵּן אַרְבֶּה כְּמוֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־כֵּן:</p>
<p>15 For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַחֲפָא יָת עֵין שְׂמֵשָׁא דְכָל אֶרֶץ וַחֲשׂוּכַת אֶרֶץ וַאֲכַל יָת כָּל עֵסֶבָא דְאֶרֶץ וַיִּת כָּל פִּירֵי אֵילָנָא דְאֶשְׂאֵר בְּרִדָּא וְלֹא אֶשְׂתָּאֵר כָּל יֶרֶק בְּאֵילָנָא וּבְעֵסֶבָא דְחַקְלָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>15 וַיִּכֹּס אֶת־עֵין כָּל־הָאֲרֶץ וַתְּחַשְׁךָ הָאֲרֶץ וַיֹּאכֵל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֲרֶץ וְאֵת כָּל־פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הֻתֵּיר הַבָּרָד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֶרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>16 Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַאֲוֹחֵי פִרְעָה לְמִקְרֵי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר חַבִּית קָדָם יְיָ אֶלְהֵכֹן וּלְכֹן:</p>	<p>16 וַיִּמְהַר פִּרְעָה לְקָרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>
<p>17 Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וְכַעַן שְׂבוּק כְּעַן לַחֲוִבֵי בְרָם זְמָנָא הָדָא וְצִלוּ קָדָם יְיָ אֶלְהֵכֹן וַיַּעַדִי מִנִּי לַחֲוֹד יָת מוֹתָא הַדִּין:</p>	<p>17 וְעַתָּה שְׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפְּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מִעָלַי רַק אֶת־הַמָּוֶת הַזֶּה:</p>
<p>18 And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַנִּפַּק מִלִּפְתֵּי פִרְעָה וְצִלִּי קָדָם יְיָ:</p>	<p>18 וַיֵּצֵא מֵעַם פִּרְעָה וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה:</p>

(12) בארבה. צשציל מכת הארצה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שצא כנגדו, שמזרים דרומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה בימי יואל, שנאמר פמהו לא נקיה מן העולם (יואל ב, ז), למדנו שהיה כצד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארצה, ילק, חסיל, גזם, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. ענה ירוק, וירדור"א צלע"ו:

19 And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּהְיֶה רֹחַ יָם מַעֲרָבָהּ תִּקַּף לְחַדָּא וַיִּטֹּל יָת גּוֹבָא וַרְמָהּ לִימָא דְסוּף לָא אֲשַׁתָּאר גּוֹבָא חַד בְּכָל תַּחֲוּם מִצְרַיִם:	19 וַיִּהְיֶה רֹחַ יָם מַעֲרָבָהּ תִּקַּף מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לָא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:
20 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַתִּקְרַח יְיָ יָת לִבָּא דְפָרְעָה וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	20 וַיִּתְּנָק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)
21 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִית שְׁמַיָּא וַיְהִי חֲשׁוּכָא עַל אֲרֶעָא דְמִצְרַיִם בְּתַר דִּיעֵדֵי קַבֵּל לִילְיָא:	21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:
22 And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;	וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל צִית שְׁמַיָּא וַהֲוֵה חֲשׁוּךְ קַבֵּל בְּכָל אֲרֶעָא דְמִצְרַיִם תְּלַתָּא יוֹמִין:	22 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשַׁת יָמִים:
23 they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.	לָא חֲזוּ גִבְר יָת אֲחוּהִי וְלֹא קָמוּ אֶנְש מִתַּחֲתוֹהִי תְלַתָּא יוֹמִין וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה נְהוּרָא בְּמוֹתְבֵיהוֹן:	23 לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתַּחַתּוֹ שְׁלֹשַׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:
24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'	וַקְרָא פְרָעָה לְמֹשֶׁה וַאֲמַר אֵיזִילוּ פְלַחוּ קָדָם יְיָ לַחֹד עֲנֹכוֹן וְתוֹרִיכוֹן שְׁבִיקוּ אַף טַפְלֹכוֹן יִזְיֹל עִמָּכוֹן:	שלישי וַיִּקְרָא פְרָעָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְּכֶם וְיֵלְךְ עִמָּכֶם:
25 And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.'	וַאֲמַר מֹשֶׁה אַף אֶת תַּתִּין בִּידְנָא נְכַסְת קוּדְשִׁין וְעִלְוֹן וְנַעֲבִיד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא:	25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֹתָהּ תִּתֵּן בִּידְנֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֹשִׁינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

(19) רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, שים סוף היה מקצתו צמער צמער כנגד כל רוח דרומית, וגם צמור של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף כנגדו, וכן מצונו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתיים צמער היה, שנאמר בפלשתיים ישיבי קצל הים גוי קרתיים (פניה ב, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

(21) וימש חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יחמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויאמש. יש לנו תיבות הרצה חסרות אל"ף, לפי שאין הברת האלף נכרת כל כך אין הכחצו מקפיד על חסרונה, כגון וְלֹא יֵהָא שם ערבי (ישעי' יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהליו. וכן וְיִשְׂרָאֵל־כָּזָב, (מ), כמו וְיִשְׂרָאֵל־כָּזָב. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא יחמיש צִתָּא דִּיעֵדֵי קַבֵּל לִילְיָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל / אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כתוב אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון ממשש צִתָּאֵרִים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה צו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים ללכת, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מצרים צמפלתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין צדינו כלום, אומר לו, אני ראיתי בציתך ובמקום פלוני הוא (שם):

שלשת ימים. שלוש של ימים, טרציי"ג צלע"ו, וכן ז' ימים בכל מקום, שטיי"ג צלע"ו של ימים:

(24) יצג. יהא מוצג במקומו:

(25) גם אתה תתן. לא דיך שמקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן:

<p>26 Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'</p>	<p>וְאִם בְּעִירָנָא יִיזִיל עֲמָנָא לָא נִשְׁאָר מִנִּיהּ מִדְּעַם אֲרִי מִנִּיהּ אֲנַחְנָא נֹסְבִין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יָדְעִין מָא נִפְלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתָנָא לְתַמָּן:</p>	<p>26 וְגַם-מִקְנֵנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פֶּרֶסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נֵדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:</p>
<p>27 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.</p>	<p>וְתַקִּיף יְיָ ית לְבָא דְפִרְעָה וְלֹא אָבָא לְשַׁלְּחָהוּן:</p>	<p>27 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פֶּרַעַה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:</p>
<p>28 And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיה פִּרְעָה אִיזִיל מַעְלִי אֶסְתַּמֵּר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי אֲרִי בְיוֹמָא דְתַחְזִי אִפִּי תַמּוּת:</p>	<p>28 וַיֹּאמֶר־לוֹ פֶּרַעַה לֵךְ מֵעָלַי הֲשֹׁמֵר לָךְ אֶל־תֵּסֶף רְאוֹת פָּנַי כִּי בַיּוֹם רֹאיתֶךָ פָּנַי תָּמוּת:</p>
<p>29 And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יְאוּת מִלִּילָתָא לָא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אִפִּי:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דְּבַרְתָּ לֹא־אֶסֶף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)</p>
<p>XI And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְתָּשׁ חַד אֵיתִי עַל פִּרְעָה וְעַל מִצְרָאִי בְּתַר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכוֹן מִכָּא כְּשִׁלְחוּתִיהּ גְּמִירָא תִּרְכָּא יִתְרִיד יִתְכוֹן מִכָּא:</p>	<p>XI וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אֶחָד אָבִיא עַל־פִּרְעָה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גֵרְשׁ יִגְרֹשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:</p>
<p>2 Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'</p>	<p>מִלִּיל כְּעַן קָדָם עָמָא וַיִּשְׁאַלּוּן גְּבַר מִן חֲבֵרִיהּ וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרְתֶּהּ מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב:</p>	<p>2 דְּבִרְגָנָא בְּאֲזִנֵּי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתֶיהָ כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב:</p>
<p>3 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּהְיֶה יְיָ עִמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי אִם גּוֹבְרָא מֹשֶׁה רַב לַחֲדָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵּי פִרְעָה וּבְעֵינֵי עָמָא:</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פֶרַעַה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>
<p>4 And Moses said: 'Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כְּדָן אָמַר יְיָ כְּפִלְגוּת לִילִיָּא אָנָּא מִתְגַּלִּי בְּגוּ מִצְרַיִם:</p>	<p>רביעי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כְּחֻצַּת חֲלִילָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>

(26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א בלע"ז לא נדע מה נעבד. כמה תכבד העבודה, שמה ישאל יותר מממה שיש צידינו:

(29) כן דברת. יפה דברת וצומנו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):

(1) בלה. גמירא, כלה כליל, כולכם ישלח:

(2) דבר נא. אין נא אלא לשון צקשה, צקשה ממך הזהיר על כך, שלא יאמר אותו נדיק אצרהם, ועצדום וענו אותם קיים זהם, ואחרי כן ילאו צרכו גדול לא קיים זהם (צרכות ט):

(4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצואה זו, שהרי משינא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כחצות הלילה, כמו פלגות (שופטים יג, כ), צחלות אפס צנו (תהלים קכד, ג), זהו פשוטו ליסדו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו, ולא אמר כחצות, שמה יטעו אטגניני פרעה ויאמרו, משה צדאי הוא (צרכות ד), אצל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר כחצות:

5	and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.	וּמֵת כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרָהָרְחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֶמָּה: וַיָּמָוֶת כָּל בּוֹכֵרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכֵרָא דְּפַרְעֹה דַּעֲתִיד לְמַתָּב עַל פּוֹרְסֵי מַלְכוּתֵיהָ עַד בּוֹכֵרָא דְּאַמְתָּא דְּבִבְתָּר רַחֲיָא וְכָל בּוֹכֵרָא דְּבַעֲרָא:	5
6	And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.	וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמָהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמָהוּ לֹא תִסָּף: וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמָהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמָהוּ לֹא תִסָּף:	6
7	But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.	וְלֹכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַחַר־צֶלֶב לְשׁוֹנוֹ לְמַאִישׁ וְעַד-בְּהֶמָּה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל: וְלֹכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַחַר־צֶלֶב לְשׁוֹנוֹ לְמַאִישׁ וְעַד-בְּהֶמָּה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:	7
8	And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.	וַיֵּרְדּוּ כָל-עֲבָדָיו אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲווּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּהּ וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֶי-כֵן אֵצֶא וַיֵּצֵא מֵעַם-פַּרְעֹה בְּחָרִי-אַף: (ס) וַיֵּרְדּוּ כָל-עֲבָדָיו אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲווּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּהּ וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֶי-כֵן אֵצֶא וַיֵּצֵא מֵעַם-פַּרְעֹה בְּחָרִי-אַף: (ס)	8
9	And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פַּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פַּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	9
10	And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.	וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פַרְעֹה וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס) וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פַרְעֹה וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)	10

(5) עד בכור השבי. מה לקו השזויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלצונם, והציאה פורענות על מנרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים זהם ושמהים צלרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):

(7) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן לא חרץ לגני ישראלי לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. וְשָׁחַרְץ (שמואל-ב, כד), תשתנו. למורג חרוץ (ישע"י מא, טו), שנון. מחשבות חרוץ (משלי כא, ה), אדם חרוץ ושנון. וְיָד חָרוּץ (תעשיר, שס, י, ד), חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. ידליל:

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זכחים קצ). שהרי צסוף ירד פרעה בעצמו אליו צלילה ואמר קומו לאו מחוף עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחווית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר ענתך והלוכך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דצריו ילא מלפניו: בחרו אף. על שאמר לו אל חוסף ראות פני:

(9) למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת צבורות וקריעת ים סוף ולנער את מנרים:

(10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כצד כחצ לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא צשציל לסמכה לפרשה של אחריה:

XII	And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם לֵאמֹר:	XII
2	"This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.	יִרְחָא הָדִין לְכוּן רִישׁ יִרְחָא קַדְמָא הוּא לְכוּן לִירְחֵי שְׁתָּא:	2
3	Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;	מְלִילוּ עִם כָּל בְּנֵשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל לְמִימַר בְּעֶסְרָא לִירְחָא הָדִין וְיִסְבוּן לְהוֹן גְּבַר אָמַר לְבֵית אָבָא אִמְרָא לְבֵיתָא:	3
4	and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.	וְאִם זְעִיר בֵּיתָא מְלֵאתְמָנָא עַל אִמְרָא וְיִסֵּב הוּא וְשִׁיבְיָה דְקָרִיב לְבֵיתָהּ בְּמִנְיָן נִפְשָׁתָא גְבַר לְפֻם מִיכְלִיהּ תִּתְמָנוּן עַל אִמְרָא:	4
5	Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;	אָמַר שְׁלִים דְּכֹר בֶּר שְׁתִּיָּה יְהִי לְכוּן מִן אִמְרָא וּמִן בְּנֵי עֲזִיָּא תִּסְבוּן:	5
6	and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.	וְיִהִי לְכוּן לְמִטְרָא עַד אַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא הָדִין וְיִכְסֹּון יִתִּיהּ כָּל קְהֵלָא בְּנֵשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְפִּים:	6

- (1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשציל שאהרן עשה וטרח צמופתים כמשה, חלק לו כבוד זה צמנא ראשונה, שכללו עם משה דצדור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, או אינו אלא צחך הכרך, תלמוד לומר כנאצי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל צחך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דבר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א):
- (2) החדש הזה. הראהו לצנה צחדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירה מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שם): הוזה. נתקשה משה על מולד הלצנה, צאצאו שער תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו צאצא את הלצנה צריקע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא ציוס, שנאמר ויהי ציוס דצ"ה (לעיל ז, כח). ציוס צאצאו (ויקרא ז, לח), מן היום אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהָלָאָה (צמדצר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:
- (3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אתה תדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מנין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דברו היום צראש חודש, שיקחוהו צעשור לחודש (שם): הוזה. פסח מצרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים לו). שזה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכולה שיהא אחד לכולן, תלמוד לומר שיהא לבית (מכילתא פ"ג):
- (4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש צו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שיהא אחד, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו צעוד השעה קיים, צהיותו צחיים ולא משנשחט (פסחים פט). במכסת. חשבון, וכן מקסת הערפך (ויקרא כז, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תבסו. תתמנון:
- (5) תמים. צלא מוס: בן שנה. כל שנמו קרוי בן שנה, כלומר שנולד צשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שנה, שנאמר וְשָׁה עִזִּים (דברים יד, ד):
- (6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו

7 And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.	וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וַיָּנִתּוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל־הַמַּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: וַיִּכְלוּ יְתִיה בָּהוֹן:	7 וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וַיָּנִתּוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל־הַמַּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:
8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	8 וַיִּכְלוּ יֵת בִּסְרָא בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מָרִים יֹאכְלֻהוּ:	8 וַיִּכְלוּ יֵת בִּסְרָא בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מָרִים יֹאכְלֻהוּ:
9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	9 לֹא תִכְלוּ מִנִּיה בָּד חֵי וְאֶף לֹא כֵד בְּשָׁלָא מְבוּשָׁל בְּמִיָּא אֱלֵהִין טָנִי נֹר רִישִׁיה עַל פְּרָעוּהִי וְעַל גִּוְיָה:	9 אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׂל מְבוּשָׁל בְּמַיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־פְּרָעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:
10 And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	10 וְלֹא תִשָּׂאֲרוּן מִנִּיה עַד צַפְרָא וְדִישָׁתָאֵר מִנִּיה עַד צַפְרָא בְּנוֹרָא תִּקְדּוּן:	10 וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ:
11 And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	11 וְכִדִּין תִּכְלוּן יְתִיה חֲרָצִיכוֹן יְהוֹן אֲסִירִין מְסִנִּיכוֹן בְּרִגְלִיכוֹן וְחוּטְרִיכוֹן בְּיָדְכוֹן וְתִכְלוּן יְתִיה בְּבִהִילוֹ פִּסְחָא הוּא קָדֵם יִי:	11 וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מְתַנִּיכֶם חֲגָרִים נִעְלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמַקְלֵכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפְזוֹן פִּסַּח הוּא לַיהוָה:

ארבעה ימים מה שלא נזהר בן צפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱצֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶה וְהָיָה עִתָּךְ דָּדִים (יחזקאל טו, ח), הגיעה שבעה ששבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו צידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶת עַרְסָהּ (שם ז), ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר מִתְּצֻקְתָּ דְּמִיָּךְ (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם אֶת צִדָּם צָרִיתִךְ שְׁלֹחֲתִי אֶסְרִיךְ מִצֹּר אֵין מִיָּס צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים צאלילים, אמר להם מִשְׁכּוֹ וּמִשְׁכּוֹ לָכֶם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם כֹּאן של מצוה: ושחטו אתו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלומו של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא:). קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלשה כמות זו אחר זו, נכנסת כת ראשונה נעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד:). בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי צין הערבים, שהשמש נוטה לצית מצווא לערוב, ולשון צין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שצין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחסך, כמו עֶרְבָה פֶּלַע שְׁמָקָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר צסף: המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כססוגרין אותה, לניטל צלע"ז ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול עֶלָה נָפֶךְ (ויקרא כו, לו), טָרַף דָּשָׁקִי. סְבִירָה, מְשָׁקִיף: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצצית התצן וצצית הַצָּקֶר, שאין דרין בתוכו:

(8) את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשצמר נקרא מרור, וזיוס לאכול מרור זכר לוימררו את חייהם:

(9) אל תאכלו ממנו נא. שאינו צלוי כל צרכו קורא נא צלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא תאכלו (פסחים מא:). במים. מניין לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מצושה מכל מקום (פסחים מא:). כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו במצות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על ברעיו. צולהו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרצו, ובני מעיו נותן לחמו אחר הדחתן (שם עד:). ולשון על כרעיו ועל קרצו, כלשון על צָבָאָה (שמות ו, כו), כמו בצבאותם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל בשרו משלם:

(10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנץ החמה, ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, וזה לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף ציו"ט אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו בצקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפנו:

(11) מתניכם חגורים. מוזמנים לדרך: בחפזון. לשון צהלה ומהירות, כמו וַיְהִי דָוִד נֶחָפֵז לָלֶכֶת (שמואל"א כג, כו), אֶשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֲרָם צִמְצִימִים (מלכים"ב ז, טו): פסח הוא לך. הקרבן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מדלג בתי ישראל

<p>12 For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.</p>	<p>וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ-מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהַבִּיתִי כָל-בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:</p>	<p>12 וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ-מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהַבִּיתִי כָל-בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִי בָכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכְּתִי בָאָרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>13 וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִי בָכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכְּתִי בָאָרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.</p>	<p>וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וַחֲגֹתֶם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּגְהוּ:</p>	<p>14 וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וַחֲגֹתֶם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּגְהוּ:</p>
<p>15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.</p>	<p>שִׁבְעָה יָמִין פֶּטִירָא תִּכְלוּן בְּרֵם בְּיוֹמָא קֳדָמָא תִּבְטְלוּן חֲמִירָא מִבֵּיתְכוֹן אֲרִי כָל דְּיִיכּוּל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיצִי אִנְשָׁא הָהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיוֹמָא קֳדָמָא עַד יוֹמָא שְׁבִיעָא:</p>	<p>15 שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבֵּיתְכֶם כִּי כָל-אֶכֶל חֲמֵץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>

מזין בתי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואחסן עשו כל עבודותיו לשם שמים (דבר אחר) דרך דילוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה:

(12) ועברתי. כמלך העוזר ממקום למקום (מכילתא פ"ז), וזה העברה אחת וצדגה אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף בכורות אחרים והם צמרים, ומנין אף בכורי מצרים שצמקומות אחרים, תלמוד לומר לְמִפְּנֵי מַצֵּי צְדָקָה (תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל צעירה תחלה ממנו מתחלה הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי, ולא על ידי שליח:

(13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפני, אלא אמר הקד"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עוסקים צמאות, ופוסח אני עליכם: ובסחתי. וחמלתי, ודומה לו פסוח והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיעה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצתי ישראל לצתי מצרים, שהיו שרוים זה צתוך זה, וכן פסחים על שְׁפִי הַסַּעֲפִים (מלכים א' יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מזין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הווה הוא צמרים. הרי שהיה מצתי של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה צכס נגף, אבל הווה צמרי שצצתיכם. הרי שהיה ישראל צצתי של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה צכס נגף (מכילתא פ"ז):

(14) לזכרון. לדורות: ודגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצא, תלמוד לומר מִמִּצְרָיִם הִפָּסַח יָצָא (במדבר לג, א), הרי אומר יום ט"ו בניסן הוא של יו"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולבקר יצא (מכילתא שם): לדרתיכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגהו (מכילתא פ"ז):

(15) שבעת ימים. שטיי"נא של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר שֶׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת (דברים טז, ח), למד על שביעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מנין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה צתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר צערצ תאכלו מצות, הכתוב קצו קצו חוצה (פסחים קכ). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון, כמו הַרְאִישׁוֹן קֳדָם תִּזְלַד (איוב טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תִּשְׁחַט עַל חֻמֶּץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא

<p>16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.</p>	<p>וּבְיוֹמָא קִדְמָאָה מְעַרְע קִדִּישׁ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעַרְע קִדִּישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידָא לֹא יִתְעַבִּיד בְּהוֹן בְּרִם מָא דְּמִתְאָכִיל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא בְּלִחְוֹדָהּ יִתְעַבִּיד לְכוֹן:</p>	<p>16 וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יְהִיָּה לָכֶם כָּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אָדָם אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:</p>
<p>17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.</p>	<p>וְתִטְרוּן ית פְּטִירָא אַרִי בְכָרִין יוֹמָא הַדִּין אֶפְיָקִית ית חִילִיכוֹן מֵאֲרַעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְרוּן ית יוֹמָא הַדִּין לְדָרִיכוֹן קָיָם עָלֵם:</p>	<p>17 וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בְעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-עַבְדֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:</p>
<p>18 In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.</p>	<p>בְּנִיסָן בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרִמְשָׁא תִיכְלוֹן פְּטִירָא עַד יוֹמָא חַד וְעֶסְרִין לִירְחָא בְּרִמְשָׁא:</p>	<p>18 בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב:</p>
<p>19 Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין חֲמִירָא לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבִיתְכוֹן אַרִי כָּל דְּיִיכּוֹל מִחֲמֵאָה וְיִשְׁתִּיבִי אֲנָשָׁא הֵהוּא מִכְנֻשָׁא דְּיִשְׂרָאֵל בְּגִירָא וּבְנִצְיָא דְּאַרְעָא:</p>	<p>19 שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם כִּי כָּל-אֹכֵל מִחֲמֵצָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ:</p>
<p>20 Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'</p>	<p>כָּל מִחֲמֵאָה לֹא תִיכְלוֹן בְּכָל מוֹתְבִנְיִכוֹן תִּיכְלוֹן פְּטִירָא:</p>	<p>20 כָּל-מִחֲמֵצָה לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: (פ)</p>

זנפשה וזדעמה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשותי:

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעודד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעודד גלולים) הוא ולא מכשיריו

שאפשר לעשותן מערס יום טוב: לכל נפש. אפילו לזהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אך) (צינה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, קפה, תלמוד צונן. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם צאה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדירתכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזרתם כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגזולין, תלמוד לומר בכל גזולך. מה תלמוד לומר צבתיכם, מה ציתך צרשותך אף גזולך צרשותך, יצא חמץ של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

(20) מחמצת לא תאכלו. אזרתם על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערובתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא ללמד שמהא ראוי לאכל כל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ש) (שאינה ראוי לאכל כל מושבתיכם אלא בירושלים):

21	Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח:	חמישי
22	And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.	וְתִסְבּוּן אֶסְרַת אֵיזוֹב וְתִטְבְּלוּן בְּדָמָא דְּבִמְנָא וְתִדְוִן לְשַׁקְפָא וְלַתְּרִין סִפְיָא מִן דָּמָא דְּבִמְנָא וְאַתּוֹן לֹא תִפְקוּן אֲנָשׁ מִתְּרַע בֵּיתִיהָ עַד צַפְרָא:	22
23	For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.	וְיַתְגַּלִּי יְיָ לְמַמְחֵי יֵת מִצְרָאִי וַיַּחֲזִי יֵת דָּמָא עַל שַׁקְפָא וְעַל תְּרִין סִפְיָא וַיַּיְחֹס יְיָ עַל תְּרַעָא וְלֹא יִשְׁבּוּק מִחִבְלָא לְמַיַּעַל לְבִתְיִכּוֹן לְמַמְחֵי:	23
24	And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.	וְתִטְּרוּן יֵת פִּתְגָמָא הָדִין לְקִיָּם לָךְ וּלְבָנֶיךָ עַד עָלְמָא:	24
25	And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.	וַיְהִי אַרְי תִּיעֲלוּן לְאַרְעָא דִּיתִין יְיָ לְכוֹן כְּמָא דְּמַלִּיל וְתִטְּרוּן יֵת פּוֹלְחָנָא הָדִין:	25
26	And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?	וַיְהִי אַרְי יִימְרוּן לְכוֹן בְּנִיכּוֹן מָא פּוֹלְחָנָא הָדִין לְכוֹן:	26
27	that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.	וְתִימְרוּן דִּיבַח חֵיס הוּא קָדָם יְיָ דָּחַס עַל בֵּיתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כַּד מָחָא יֵת מִצְרָאִי וַיִּתְּ בְּתַנָּא שִׁיזִיב וּכְרַע עִמָּא וּסְגִידוּ:	27
28	And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)	28

- (21) משכו. מי שיש לו לאן ימשון משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לצית אבות:
 (22) אזור. מין ירק שיש לו גזעולין: אגדת אזור. ג' קלחין קרוין אגודה: אשר בסף. צלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף, שתהא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואתם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתינה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין דדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים היא, שנאמר זו תִּמְשַׁךְ כָּל חַיָּו יָעַר (תהלים קד, כ):
 (23) ופסח. וחמל ויילדלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לצא, כמו ולא נָתַן חֲלָהִים לְהָרַע עֲמָדִי (בראשית לא, ז):
 (25) והיה כי תבאו. תלה הכתוב מזה וזו ציאתם לארץ, ולא נחייבו צמדצר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצאתי אֶתְכֶם מִן הָאֶרֶץ וגו' (שמות ו, ח):
 (27) ויקד העם. על צשורת הגאולה, וציאת הארץ, וצשורת הצנים שיהיו להם:

29	And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.	וַיְהִי בַּלַּיְלָהַּ הַהוּא בְּפִלְגֹת לַיְלִיָּא וַיִּי קָטַל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְצָא מִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפִרְעָה דְּעֵתִיד לְמַתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּשִׁבְיָא דְּבֵית אֲסִירֵי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבִיעִירָא:	וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהֲרֹג ה' כָּל־בְּכוֹרֵי אֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פִּרְעֹה הַיּוֹשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְיָ אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה: ששי
30	And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.	וְקָם פִּרְעָה בַּלַּיְלָה הוּא וְכָל עֲבָדָיו וְכָל מִצְרָאֵי וְהָיָה צוֹחָחָא רַבָּתָא בְּמִצְרַיִם אֲרִי לֵית בֵּיתָא תַּמָּן דְּלֹא הָיָה בֵּיה מִיתָא:	וַיָּקָם פִּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עֲבָדָיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מָת: 30
31	And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.	וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בַּלַּיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ פּוּקוּ מִגֹּי עַמִּי אֲפֹ אַתּוֹן אֲפֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִיזִילוּ פְּלַחוּ קְדָם יי כְּמָא דְּהִוִּיתוֹן אֲמִרִין:	וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כְּדִבְרֵכֶם: 31
32	Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'	אֲפֹ עֲנִכּוֹן אֲפֹ תּוֹרִיכּוֹן דְּבִירו כְּמָא דְּמִלִּילְתּוֹן וְאִיזִילוּ וְצִלוּ אֲפֹ עָלֵי:	גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בָּקָרְכֶם קַחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַּתְּם גַּם־אֹתִי: 32
33	And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'	וַתְּקִיפוּ מִצְרָאֵי עַל עַמָּא לְאוֹחָחָא לְשִׁלְחוֹתְהוֹן מִן אֲרֶעָא אֲרִי אֲמִרוּ כּוּלָּנָא מִיָּתִין:	וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָּלָנוּ מֵתִים: 33
34	And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.	וַנִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישִׁיחוֹן עַד לֹא חֲמֵע מוֹתֵר אֲצוֹתְהוֹן צִרִיר בְּלִבּוֹשִׁיחוֹן עַל כַּתְּפֵיהוֹן:	וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בָּצֶקוֹ טָרֵם יַחְמֵץ מִשְׁאֲרֵתָם צִרְרֵת בְּשִׁמְלֵתָם עַל־שִׁכְמָם: 34

(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כזר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ג): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שזבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:

(29) וד'. כל מקום שנאמר וד', הוא וצית דינו, שהיו"ל לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הבה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמאריס: מבכור פרעה. אף פרעה צבור היה ונשתייר מן הצבורים, ועליו הוא אומר צָבֹר זאת הַעֲמָדָתְךָ (שמות ט, טז): עד בכור השבוי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות זו. וצבור השפחה צכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שצכלן עד הפחות, וצבור השפחה חשוב מצבור השבי:

(30) ויקם פרעה. ממטמו: לילה. ולא כדרך המלכים שגלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזור על צמיע עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם צבור, מת, אין שם צבור, גדול שצבית קרוי צבור, שנאמר אף אָנִי צָבֹר אֶתְנִי (תהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות מזונות תחת צעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם צבורות הרצה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד צבור לאציו:

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר וזועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני, צטל לא אשלח, צטל מי ומי ההולכים, צטל רק צאנכם וצקרכם יג:

(32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אֶתְנִי פָּנִי דִּינִי וְצָחִים וְעִלּוֹת (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני צבור (מכילתא פי"ג):

(33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל צבור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צבית אחד (שם):

35	And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.	וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כְּלִי־כֶסֶף וְכֶסֶף וְזָהָב וְשִׁמְלֹת:	35
36	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.	וַיְהִי־נָתַן אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פ)	36
37	And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.	וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעַמְסֶס סִכָּתָה כְּשֵׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:	37
38	And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מְקֻנָּה כְּבֵד מְאֹד:	38
39	And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.	וַיֹּאפּוּ יֵת לִישָׁא דְאִפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיצָן פְּטִירָן אַרְי לֹא חֲמֵעַ אַרְי אֶתְרֻכּוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִילוּ לְאֶתְעַכְבָּא וְאַף זִנְדִין לֹא עָבְדוּ לַהּוֹן:	39
40	Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.	וּמוֹשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:	40

(34) טרם יחמץ. המצרים לא הניחוס לשהות כדחיימוץ: משארתם. שירי מנה ומרור (שם): על שכמם. אע"פ שזהו המות הרצה הולכו עמהם, מחצצים היו את המצות (שם):

(35) כדבר משה. שאמר להם צמאים, ויִשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעֲהוּ (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חסודות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר צפסוק חסוד (מכילתא שם):

(36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקינו:

(37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצא שם לפי שעה, שנאמר וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים (שמות יט, ד): הגברים: מנן עשרים שנה ומעלה:

(38) ערב רב. תערוצות אומות של גרים:

(39) עגות מצות. חררה של מנה. צק שלא החמיץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצחן של ישראל, שלא אמרו האין נלא למדצר בלא צדה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בצבלה וְכִרְפִי לָךְ חֶסֶד עֵוֶרֶךְ אֶתְבַּצַּת פְּלוּלִיךְ לְכַפֵּךְ אֶתְרֵי צִמְצִיךְ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ז, ז), ומה שר מפורש אחריו קדש וְשָׁרָלָל לֵה' וְגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים צארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. צין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נחקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנגזרה גזירת צין הצתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר צארץ מצרים לצדה, שהרי קהת מן הצאים עם יעקב היה, לא וחסוד כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמנים של משה, לא תמצאם כל כך, ועל כרחך הרצה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרצה משנות עמרם נצלים בשנות קהת, והרצה משמונים של משה נצלים בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות לצאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו צחצרון, כענין שנאמר אֲשֶׁר גַּר עַם אֲרָרְךָ וַיִּצְחָק (צראשית לה, כז), ואומר אֵת אֶרֶץ מִגְרִיכָם אֲשֶׁר גָּרִי צָה (שמות ו, ד), לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמצא מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

41	And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.	וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:	וַיְהִי מִסּוּף אַרְבַּע מֵאוֹת וּתְלָתִין שָׁנִין וַיְהִי בַכֶּרֶן יוֹמָא הַדִּין נִפְקוּ כָל חֵילָא דִּי מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
42	It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.	לַיְלָה שִׁמְרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הוּא־הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיהוָה שִׁמְרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)	לַיְלָה נְטִיר הוּא קָדָם יי לְאַפְקוּתָהוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם הוּא לַיְלָא הַדִּין קָדָם יי נְטִיר לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדִרְיָהוֹן:
43	And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נָכָר לֹא־יֹאכֹל בּוֹ:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּא גְזִירַת פֶּסַחָא כָּל בֶּר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמֵּד לָא יִיכּוֹל בֵּיה:
44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת־כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִם יֹאכֹל בּוֹ:	וְכָל עֶבֶד גֵּבֶר זָבִין כֶּסְפָּא וְתַגְזֹר יִתִּיה בְּכִין יִיכּוֹל בֵּיה:
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכֹל בּוֹ:	תּוֹתָבָא וְאַגִּירָא לָא יִיכּוֹל בֵּיה:
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth ought of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	בְּבֵית אֶחָד יֹאכֹל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעַצְם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ:	בְּחִבּוּרָא חֲדָא יִתְאַכִּיל לָא תִפְקִין מִן בֵּיתָא מִן בָּשָׂר לְבָרָא וְגִרְמָא לָא תִתְּבִירִין בֵּיה:
47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:	כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל יַעֲבִדוּן יִתִּיה:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגר ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכזן המקום כהרף עין, בט"ו צניסן צאו מלאכי השרת אלל אצרהם לנשרו, בט"ו צניסן נולד יצחק, ובט"ו צניסן נגזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פ"ד):

(42) ליל שמורים. שהיה הקצ"ה שומר ומנפה לו לקיים הצטמתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאצרהם צלילה הזה אני גואל את צניך: שמורים לכל בני ישראל לדרתם. משמר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית וְגו':

(43) זאת חקת הפסח. צ"ד צניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצשמים (פסחים לו.), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פט"ו):

(44) ומלתה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח (יצמות ע:), דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר, אין מילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העבד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶרְלָא לֹא יֹאכֹל בּוֹ, אלא כגון ערבי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:

(46) בבית אחד יאכל. צחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חצורות ויחלקוהו, אתה אומר צחצורה אחת או אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים צחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית, תלמוד לומר על הצתים אשר יאכלו אותו צהם, מכאן שהאוכל, אוכל צשני מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן הצחצורה: ועצם לא תשבירו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צשר יש צו משום שצירת עשם, אין עליו כזית צשר או מוח, אין צו משום שצירת עשם:

(47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר בפסח מצרים שה לצית אצות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

<p>48 And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.</p>	<p>וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹלֵל לּוֹ כָּל־זָכָר וְאִי יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרְלָא לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>	<p>48 וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹלֵל לּוֹ כָּל־זָכָר וְאִי יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרְלָא לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>
<p>49 One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.'</p>	<p>אִזְרִיתָא חֲדָא תְּהִי לְיִצְיָבִיא וּלְגִיּוּרִיא דִּיתְגִּיּוּרִין בְּיָיִכוֹן:</p>	<p>49 תוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לְאֶזְרָח וּלְגֵר הָגֵר בְּתוֹכְכֶם:</p>
<p>50 Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּמָּה דְּפִשְׁדִּי יִי יֵת מֹשֶׁה וַיֵּת אַהֲרֹן כֵּן עָבָדוּ:</p>	<p>50 וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)</p>
<p>51 And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.</p>	<p>וְהָיָה בְּכָרְנָא יוֹמָא דְּדִין אֲפִיק יִי יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם עַל חֵילִיהוֹן:</p>	<p>51 וַיְהִי בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)</p>
<p>XIII And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמְלִיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>שְׁנַעֲי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>
<p>2 'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'</p>	<p>אֲקִדִּישׁ קֳדָמִי כָל בּוֹכֵרָא פִתְחָא כָל וּלְדָא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִנְשָׁא וּבְבִיעִרָא דִּילִי הוּא:</p>	<p>2 קֳדָשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה לִי הוּא:</p>
<p>3 And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעָמָא הוּוּ דְּכִירִין יֵת יוֹמָא דְּדִין דְּנִפְקְתוּן מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא אֲרִי בְּתַקּוּף יַד אֲפִיק יִי יֵתְכוֹן מִכָּא וְלֹא יִתְאָכִיל חֲמִיע:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּתַקּוּף יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֹאכַל חֲמֵץ:</p>
<p>4 This day ye go forth in the month Abib.</p>	<p>יּוֹמָא דִּין אַתּוּן נִפְקִין בִּירְחָא דְּאַבִּיבָא:</p>	<p>4 הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:</p>
<p>5 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.</p>	<p>וְהָיָה אֲרִי יַעֲלִנְךָ יִי לְאֶרֶץ כְּנַעֲנָא וְחִתָּא וְאַמּוֹרִי וְחִוִּי וַיְבֹרֶכְךָ דְּקָיִים לְאַבְרָהָם לְמַתָּן לְךָ אֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבַשׁ וְתַפְלַח יֵת פּוֹלְחָנָא דְּחָדָא בִּירְחָא דְּדִין:</p>	<p>5 וְהָיָה כִּי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת־הָעֲבָדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:</p>

- (48) ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח צארצעה עשר אף גר צארצעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מזן נכר לא יאכל בו:
- (49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שצטורה (מכילתא שם):
- (2) פטר כל רחם. שפחה את הרחם תחלה, כמו פטר מים ראשית מדון (משלי יז, יד). וכן יפטרירו צִפְּקָה (תהלים כג, ח), יפתחו שפתים: לי הוא. לענמי קניותם, ע"י שהכיתי צבורי מצרים:
- (3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:
- (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם צדחד שהוא קָשָׁר לזאת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוֹצִיא הָאֱמִירִים צִפְּקָרוֹת (תהלים סח, ז), חֲדָשׁ שהוא כשר לזאת:

6	Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.	שִׁבְעָה יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:	שִׁבְעָה יוֹמִין תִּיכּוֹל פֶּטִירָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה חַגָּא קָדָם יי:
7	Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.	מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לָּךְ חֲמֵץ וְלֹא־יֵרָאֶה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ:	פֶּטִירָא וְתֹאכִיל ית שִׁבְעָה יוֹמִין וְלֹא יתחזי לך חֲמֵץ וְלֹא יתחזי לך חֲמִיר בְּכָל תְּחוּמֶיךָ:
8	And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.	וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֹאתִי מִמִּצְרַיִם:	וְתַחֲזִי לְבִרְךָ בִּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּדִיל דָּא עָבַד יי לִי בְּמַפְקִי מִמִּצְרַיִם:
9	And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.	וְהָיָה לָּךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:	וְהָיָה לךָ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ אַרִי בְּיַד חֲזָקָא אִפְקֵי יי מִמִּצְרַיִם:
10	Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָה: (פ)	וְתִשְׁרֵת ית קִימָא הָדִין בְּזִמְנִיָּה מִזְמָן לְזִמְן:
11	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,	וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָּךְ וְלֹא־בְתִיבָה וְנִתְּנָה לָּךְ:	וְהָיָה אַרִי יַעֲלִנְךָ יי לְאֶרֶץ כְּנַעֲנָאִי כַּמָּא דְקִיָּיִם לָּךְ וְלֹא־בְתִיבָה וְנִתְּנָה לָּךְ:
12	that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.	וְהַעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּהֲמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ הַזִּכָּרִים לַיהוָה:	וְתַעֲבֵר כָּל פֶּתַח וּלְדָא קָדָם יי וְכָל פֶּתַח וּלְדָא בְּעִירָא דִּיהוֹן לָּךְ דְּכָרִין תְּקַדִּישׁ קָדָם יי:

(5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים צמשמע (תנחומא צא יצ), שכולן צכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבתך וגו'. באצרהם הוא אומר, ציוס יהוא קרתה' את אצקם וגו' (צראשית טו, יח), וצינחק הוא אומר גור אצקן הזאת וגו' (שם כו, ג), וציעקז הוא אומר הארץ אצק אצק עלך וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב וזמן העזים, והדבש וזמן התמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו). את העבודה הזאת. של פסח (פסחים ו). והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנחדש זה, צפרשה ראשונה נאמר ויהי כי יאמרו אלכם צניכם מה העצדה הזאת לכם (שמות יב, כו), צן רשע הכחז מדבר שהוציא את עצמו מן הכלל, וכאן והגדת לצנן צנן שאינו יודע לשאול, והכחז מלמדך שפתח לו אתה דצרי אגדה המושכין את הלצ:

(8) בעבור זה. צעצור שאקיים מצותיו, כגון פסח מנה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לצן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פ"ו):

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ירך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שמתכונות פרשיות הללו ותקשרם צראש וצורע: על ירך. יד שמאל, לפיכך ידנה מלא צפרשה שנייה (פסוק טו), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):

(11) ויהי כי יבאך. יש מרבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו צבורות הנולדים צמדצר, והאומר קדשו מפרש ציאה זו, אס תקיימוהו צמדצר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי אתכם אל הארץ אצק אצק וגו' (שמות ח): ונתנה לך. תהא צעיניך כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעיניך כירושאת צבות (מכילתא פ"ח):

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעצקם את נחלתו לצלו (צמדצר כו, ח): שגר בהמה. גפלו, שגרתו אמו ושלחתו צלא עמו, ולמדך הכחז שהוא קדוש צבורה לפטור את הצא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר אלפיה, אצל זה לא צא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף צבור צהמה טמאה צמשמע, צא ופירש צמקום אחר

13 And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.	וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בֶּשֶׁה וְאִם־לֹא תַפְדֶּה וַעֲרַפְתּוּ וְכָל־ בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָד תַּפְדֶּה: וְכָל בּוֹכְרָא דְחֲמֹרָא תַפְרוּק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תַפְרוּק וְתַקְפִּיה וְכָל בּוֹכְרָא דְאַנְשָׁא בְּבִנְיָד תַפְרוּק:	וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	13
14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;	וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	מפטיר
15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.	וַהֲיָה כִּד אֶקְשִׁי פִרְעֹה לְשַׁלַּחַתָּנָא וְקָטַל יְיָ כָּל־ בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְאַנְשָׁא וְעַד בּוֹכְרָא דְּבִיעִירָא עַל כֵּן אֲנָא דְבַח קָדָם יְיָ כָּל פֶּתַח וְלֹד דְּכִרְיָא וְכָל בּוֹכְרָא דְבִנֵּי אֶפְרַיִם:	וַהֲיָה כִּי־הִקְשֶׁה פִּרְעֹה לְשַׁלַּחַנֵּנוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכֹר בְּהֶמְהָ עַל־כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רִחִם הַזִּכָּרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרַיִם:	15
16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'	וְהָיָה לָאֵת עַל יָדְךָ וּלְחַפְלִין בֵּין עֵינֶיךָ אֲרִי בְחֹזֶק יָד אֶפְרַיִם יְיָ מִמִּצְרַיִם:	וְהָיָה לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)	קו פסוקים
The Haftarah is Jeremiah 46:13-46:28 on page 190.			
17 And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'	וַהֲיָה כִּד שַׁלַּח פִּרְעֹה יָת עַמָּא וְלֹא דִבְרַנּוּן יְיָ אוֹרַח אַרְע פְּלִשְׁתִּינֵי אֲרִי קָרִיבָא הִיא אֲרִי אָמַר יְיָ דְלִמָּא יִזְעֹנוּ עַמָּא בְּמַחֲזִיחֻן קָרִיבָא וְיִתְּבוּן לְמִצְרַיִם:	וַהֲיָה בְּשַׁלַּח פִּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי־אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מַלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה:	נשלח

בְּצִקְקָךָ וּבְצִלְכָּךָ. לשון אחר יש לפרש והעצרת כל פטר רחם, בצכור אדם הכתוב מדבר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר זהמה טמאה, גורת הכתוב היא, לפי שנמשלו זכורי מצרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ביציאתן ממצרים, (שארין לך אחד מישראל שלא נטל הרצה חמורים) טעונים מכספם ומזהבם של מצרים: תפדה בשדה. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ציד כהן: וערפתו. עורפו צקופין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פ"ח): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קצוצ צמקום אחר:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקר יאמרו צניקס לצנינו (יהושע כב, כז), דבני גד ובני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת, וצמקום אחר הוא אומר מה העלת והעסיקם והמקטנים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת צן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה צנים, תס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשאל דרך חכמה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צנים קרוין טוטפת, טט צכפפי שמים, פת צאפריקי שמים (סנהדרין ד:). ומנחם חזרו עם והטף אל דלוס (יחזקאל כא, ז), אל פטיפו (מיכה ז, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון צין עיניך האמורה בצרעה ראשונה, שהרואה אותם קשורים צין העינים, יזכור הנס וידבר צו:

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגס, כמו לך נחה את העם (שמות לב, לד), צהתה לך פתקה אקף (משלי ו, כב): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ צאותו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרצה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והקנעני וגו' (צמדזר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעוקס אמרו נפנה ראש ונשובה ממצרים, אם הולכים צפונה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין צרא"ס וצג"א וצמ"י ישוץ נכון ע"י): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שינאו, ויתנו לב לשוץ:

18	But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.	וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	18
19	And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'	וַאֲסִיק מֹשֶׁה יֵת גִּרְמֵי יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׂבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:	19
20	And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.	וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְחָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:	20
21	And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:	וַיֵּהְיֶה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלֵילָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהַצִּיר לָהֶם לַלַּיְלָה יוֹמָם וּלְלֵילָה:	21
22	the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)	22
XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying: 'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.	וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דִּבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשֻׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צַפּוֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם:	לוי

(18) ויסב. הסיבס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגס שגדלים בו קנים, כמו וַפֶּשֶׁס צִסּוֹף (שמות 3, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו): וחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיבתן צמדצר גרם להם שעלו חמושים, שאילו היה דרך ישוצ לא היו מחמושים להם כל מה שצריכין, אלא כאדם שעוצר ממקום למקום וצדעמו לקנות שם מה שיצטרך, אזל כשהוא פורש למדצר צריך לזמן כל הצורך. וכחוצ זה לא נכתב כי אם לשצר את האזון, שלא תאמר, צמלחמת עמלק וצמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל צחרצ. צרש"י יסן) וכן הוא אומר, וַאֲסִס פַּעֲצֵרוּ פַּמְשִׁים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מַזְרִין, כמו וַיִּרַק אֶת פְּנִיקִיו (צראשית יד, יד) וזרין. דצר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה ילאו, וארבעה חלקים מתו צשלשת ימי אפילה:

(19) השבע השביע. השביעס שישביעו לצניהס, למה לא השביע צניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו שהשביע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי צמנרים והיה ספוק צידי לעשות, אזל צני לא יניחוס מנרים לעשות, לכך השביעס לכשיגאלו ויצאו משס, שישאוהו (מכילתא פ"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השביע כן, למדנו שאף עצמות כל השצטים העלו עמהס, שנאמר אתכם:

(20) ויסעו מסכות. ציום השני, שהרי צראשון צאו מרעמסס לסכות:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פחת, שהוא כמו להנחותס, כמו לַרְחֶתְקֶס צִדְרָךְ חֶשֶׁר תִּלְכוּ צָה (דברים א, לג), שהוא כמו להראותכם, אף כאן להנחותם ע"י שליט, ומי הוא השליט, עמוד הענן, והקצ"ה צכצדו מוליכו לפניהס, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותס על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הס הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורות הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומס ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שצת כג):

3	And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.	וַיֹּמַר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעֻרְבְּלִין אֲנִי בְּאַרְעָא אֶחָד עֲלִיהוֹן מִדְּבָרָא:	וַאֲמַר פַּרְעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְץ סָגֹר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:	3
4	And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.	וְאֶתְּקִיף יָת לִבָּא דְּפַרְעֹה וְיִרְדּוּ בְּתַרְיֵיהוֹן וְאֶתְּקִיף בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרֵיתָיָהּ וְיִדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יי וְעַבְדוּ כֵן:	וְחִזַּקְתִּי אֶת־לִב־פַּרְעֹה וְיִרְדַּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וְיִדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:	4
5	And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?	וְאֶתְּחַנּוּא לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם אֲרִי אֲזַל עֲמָא וְאֶתְּהַפִּיד לִבָּא דְּפַרְעֹה וְעַבְדּוּהִי בְּעֲמָא וַאֲמַרוּ מָא דָּא עֲבַדְנָא אֲרִי שְׁלַחְנָא יָת יִשְׂרָאֵל מִפּוֹלְחָנָא:	וַיִּגְדַּל לְמַלְכֵּךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִּלְבָב פַּרְעֹה וַיַּעֲבֹדֵיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־נָּתַת עֲשֵׂינוּ כִּי־שְׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדְנוּ:	ישראל 5
6	And he made ready his chariots, and took his people with him.	וַשִּׁים יָת רֶתְכִיּוֹ וַיָּת עֲמִיּוֹ דְּבַר עֲמִיּוֹ:	וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכֶבוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:	6
7	And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.	וַיִּדְבֵּר שִׁית מֵאָה רֶתְכִין בְּחִירִין וְכָל רֶתְכִי מִצְרָאִי וְגַבְרִין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלָהוֹן:	וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בְּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל־כָּלָו:	7

(2) וישבו. לאחריהם, ללד מנרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם דרך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחננו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא זשלח פ"א), והם שני סלעים גזוהים זקופים, והגיא שצניניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מנרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שס), ועליו פירש איוב מִשְׁגִּיא לְגוֹים וַיִּאֲצָדֵם (איוב יב, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם עָצִים לאחריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִלְחֶם לָכֶם, עליכם. אמרי לי אחי הוא (בראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, ובלע"ז שיר"ר כמו צַעֲמָק הַצֶּבֶא (תהלים פד, ז), מִצְכִּי נְקֹרוֹת (איוב כח, יא), נִצְכִּי יָם (שם לח, טז). נבכים הם, כלואים הם צמדצר, שאינן יודעין ללאת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס צרשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ וגו', ואחר כך וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנִזְדַּעַשְׁתִּי וגו' (יחזקאל לח, ככג), ואומר שָׁמָּה שָׁצַר רָשָׁי קָשָׁת, ואחר כך נִזְדַּע צִיּוֹדָה לָלֶהֱם (תהלים עו, דב), ואומר נִזְדַּע ה' מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעצירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שזחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרוח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שס):

(5) ויוגד למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו לשלש ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למנרים, צאו והגידו לפרעה ציוס הרציעי, וצחמישי וצששי רדפו אחריהם, וליל שציעי ירדו לים, צשחרית אמרו שירה, והוא יום שציעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ציוס השציעי: ויהפך. נהפך מממה שהיה, שהרי אמר להם קומו וְאֵלֹהֵי מִצְרַיִם (שמות יב, לא), ונהפך לצב עבדיו, שהרי לשעצר היו אומרים לו עד מתי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם צשציל ממונס שהשאלוס: מעבדנו. מעבד אותנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא צעצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. מִשְׁכָּס דְּצַצְרִים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנו, צאו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו צמלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר וּפַרְעֹה הִקְרִיב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ציוה צראש כמו שיצחר, אני אשזה עמכם צחלק, שנאמר וְשָׁלַק שָׁלָלָו:

(7) בחור. נצחרים, צחור לשון יחיד, כל רכב ורכב צצמנין זה היה צחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הצהמות הללו, אם תאמר מִשָּׁל מִצְרַיִם, הרי נאמר וַיִּמָּת לָל מִקְנֵה מִצְרַיִם (שמות ט, י), ואם תאמר מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל, והלא נאמר וְגַם מִקְנֵנוּ יִלָּךְ עִמָּנוּ (שם י, כו), מִשָּׁל מִי הוּא, מהירא את דבר ה', מכאן היה רצי שמעון אומר, כשר צצמנרים הרוג, טוב צצנחשים רצון את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שרי צצאות כתררגומו:

8 And the LORD hardened the heart of
Pharaoh king of Egypt, and he pursued
after the children of Israel; for the
children of Israel went out with a high
hand.

וְתִקְרָא יְיָ יִתְּ לָכָּא דְּפִרְעָה
מִלְּכָא דְּמִצְרַיִם וְרִדְף בְּתֵר
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקִין
בְּרִישׁ גִּלִּי:

וַיִּחְזַק יְהוָה אֶת־לֵב פָּרְעֹה
מִלֵּךְ מִצְרַיִם וַיַּרְדֵּף אַחֲרָיו בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ בִּיד
רַמְזָה:

9 And the Egyptians pursued after them,
all the horses and chariots of Pharaoh,
and his horsemen, and his army, and
overtook them encamping by the sea,
beside Pi-hahiroth, in front of
Baal-zephon.

וַיִּדְבֹּק מִצְרָאִי בְתִרְיָהּ
וַיִּדְבֹּקוּ יְתֵהוֹן כֹּד שָׁרֵן עַל
יָמָא כָּל סוּסוֹת רִתְכֵי פִרְעֹה
וּפִרְשֹׁתָיָהּ וּמִשְׁרֵי תֵיָּהּ עַל פֶּם
חִירְתָּא דְקִדְם בְּעִיל צִפּוֹן:

וַיִּרְדּוּ מִצָּרִים אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ
אוֹתָם חֲנִיּוֹם עַל-הָיִם כָּל-סוֹס
יָרֵב פָּרָעָה וּפָרָשָׁיו וַחֲיִלָּו
עַל-פִּי תַחֲרִית לִפְנֵי בַּעַל צַפּוֹן:

10 And when Pharaoh drew nigh, the
children of Israel lifted up their eyes, and,
behold, the Egyptians were marching
after them; and they were sore afraid; and
the children of Israel cried out unto the
LORD.

וּפְרָעָה קָרִיב וְזָקָפוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהֶן וְהָא
מִצְרָאִי נָטְלִין בְּתַרְיֵהוֹן
וְדַחֲלִו לַחֲדָא וְזָעִקוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל קָדָם יי:

וּפָרַעָה הַקָּרִיב וַיִּשְׁאוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲנִה
מִצָּרִים נֹסַע אֲחֵרֵיהֶם וַיִּירָאוּ
מְאֹד וַיִּצְעְקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶל־יְהוָה:

II And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?

וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה תַּמְדְּלִית קִבְרִין
בְּמִצְרַיִם דְּבִרְתֵּנָא לְמַתָּה
בְּמִדְבָּרָא מָא דְּאֵ עֲבֹדֵת לֵילָא
לְאַפְסוּתֵנָא מִמִּצְרַיִם:

וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמְבִּילִי
אֶת־קִבְרֵיהֶם בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ
לְמוֹת בְּמִדְבָּר מִה־זֹּאת עֲשִׂיתָ
לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם׃

12 Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'

הָלֹא דִּין פִּתְחָנָא דְּמִלְּנָא
עֵמֶד בְּמִצְרִים לְמִימַר שְׂבֹךְ
מִנָּא וְנִפְלַח יָת מִצְרֵי אֲרֵי
שֶׁב לֹא דְנִפְלַח יָת מִצְרֵי
מִדְּנִמּוֹת בְּמִדְּבָרָא:

הלא־אתה תדַּבֵּר אֲשֶׁר דִּבְּרָנוּ
אֵלֶיךָ בְּמִצְוִים לֵאמֹר תִּדְּלֶנּוּ
מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְוִים כִּי
טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְוִים
מִמֶּתְנוּ בַּמִּדְבָּר:

13 And Moses said unto the people: ‘Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.

וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחִלּוּן
אֶתְעַתְדוּ וְחִזּוּ יֵת פּוּרְקָנָא דִּי
דִּיעֵבִיד לְכוּן יוֹמָא דִּין אֲרִי
דִּחִזִּיתוּן יֵת מִצְרָאֵי יוֹמָא דִּין
לֹא תִסְפּוּן לְמַחֲזִיהוֹן עוֹד עַד
עַלמָא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
אֶל־תִּירְאוּ הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ
אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם
אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ
לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם׃

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה מולתו אס לרדוף אס לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. בצורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונחאמץ לקדם לפניהם, כמו שהתנה עמם: נסע אחריהם. בלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ב). באברהם הוא אומר, אֵל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם (בראשית יט, כז). ציחק, לְשׁוֹן בְּשִׁדָּה (שם כד, סג). ציעקב, וַיִּכְנַע בְּמָקוֹם (שם כח, יא):

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים צמזרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפור פליננאס"א דינו"ן פוש"ס:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יראה' עליכם וְיַעֲפֹטוּ (שמות ה, כא מכלילתא פ"ג): ממורתנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לבעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו ברש"י פסוק פן יפרוץ) היה נבאר ממתנתנו, עכשיו שנקוד בשורק, נבאר מאשר נמות. וכן מי יִפֹּן מותנו, שנמות. וכן מי יִפֹּן מותי (שמואל-ב יט, יט) דאזשלוס, שאמות. כמו ליום קומי לַעַד (פניה ג, ה), עַד שְׁנֵי צִלְלוֹס (דברי הימים-ב יח, כו) שאקוס שאשוב:

14	The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.	יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: (פ)	יְיָ יִגִּיחַ לָכֹון קָרֵב וְאַתֶּן תִּשְׁתָּקֹון:
15	And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מַה-תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְיִסָּעוּ:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית צְלוֹתְךָ מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּלוּ:
16	And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.	וְאַתָּה הֲרִם אֶת-מִטְּךָ וּנְטָה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה:	וְאַתָּה טוֹל יָת חוֹטְרְךָ וְאַרְמִים יָת יָדְךָ עַל יָמָא וּבִנְוָעָהּ וַיִּיָּעֲלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בַּיַּבָּשָׁתָא:
17	And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.	וְאֲנִי הִנְנִי מַחְזִק אֶת-לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְבֹּדָה בַּפָּרֹעַה וּבְכָל-חֵילוֹ בָּרֶכְבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:	וְאֲנִי הֶאֱנַף מִתְקִיף יָת לֵבָא דְּמִצְרָאִי וַיִּיָּעֲלוּ בְּתַרְיָהוֹן וְאַתִּישְׁקֵר בַּפָּרֹעַה וּבְכָל מִשְׁרִיתָהּ בְּרֶתְכוּהִי וּבַפָּרָשׁוּהִי:
18	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכֹּדִי בַּפָּרֹעַה בָּרֶכְבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:	וַיֵּדְעוּ מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ בְּאַתִּישְׁקֻרֹתִי בַּפָּרֹעַה בְּרֶתְכוּהִי וּבַפָּרָשׁוּהִי:
19	And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;	וַיִּסָּע מִלִּפְנֵי הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסָּע עִמּוֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:	וַנִּטַּל מִלְּאַכָּא דִּי דְּמִדְּבַר קָדָם מִשְׁרִיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּא מִבְּתַרְיָהוֹן וַנִּטַּל עִמּוֹדָא דְּעֲנָנָא מִן קֳדָמִיהוֹן וּשְׂרָא מִבְּתַרְיָהוֹן:
20	and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.	וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיֹּאֲרֶה אֶת-הַלַּיְלָה וְלֹא-קָרֵב זֶה אֶל-זֶה כָּל-הַלַּיְלָה:	וְעָאֵל בֵּין מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי וּבֵין מִשְׁרִיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וְהָיָה עֲנָנָא וְסִבְלָא לְמִצְרָאִי וּלְיִשְׂרָאֵל נֹהַר כָּל לַיְלָא וְלֹא אֶתְקַרְבוּ דִּין לְזֹת דִּין כָּל לַיְלָא:

- (13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא מוסיפו עוד:
- (14) ה' ילחם לכם. נשעילכם, וכן פי' ה' נלחם להם, וכן אם לאל פריצו (איוצ'ג, ח), וכן וַאֲשֶׁר דָּבָר לִי (צראשית כד, ז), וכן הַאֲסָם פְּרִיצוֹן לְצַעַל (שופטים ו, לא):
- (15) מזה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקד"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נתונים בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על קני ועל פעל ודי תלוי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו צי ויזאו, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):
- (19) וילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים וכלי־סטר־אות של מצרים. ככל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים ככל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין בצוה שעה, אם להנצל אם להאזד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערצית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:
- (20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך דרך וצונו מהלך לפניו, באו לסטים לשצותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו, בא זאב מאחוריו, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך ואֲנִי תַרְגְּמָנִי לְאַפְרָיִם קָחָם עַל זְרוּעָתִי (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללד מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

<p>21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּנָּלֶךְ יַהֲוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֵבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:</p>	<p>21 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּנָּלֶךְ יַהֲוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֵבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:</p>
<p>22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וַהֲמַיִם לְהֵם חוֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:</p>	<p>22 וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וַהֲמַיִם לְהֵם חוֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:</p>
<p>23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַעֲלּוּ בְּתַרְיֵהוֹן כָּל סוּסוֹת פָּרְעֹה רֶתְכֹוֹהִי וּפָרְשֹׁהִי לָגוֹ יָמָא:</p>	<p>23 וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פָּרְעֹה רֶכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אַל־תוֹךְ הַיָּם:</p>
<p>24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.</p>	<p>וַהֲוָה בַּמֶּטֶרֶת צָפָרָא וְאַסְתְּכִי יִי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם בְּעִמּוּדָא דְּאַשְׁתָּא וְעִנְנָא וַשִּׁגִּישׁ יֵת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>24 וַיְהִי בַּאֲשֶׁמֶרֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף יַהֲוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעִמּוּד אֵשׁ וְעִנָּן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:</p>
<p>25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>וַאֲעֲדִי יֵת גִּלְגָּלִי רֶתְכִיֵּהוֹן וַיִּמְדְּבִרִין לָהוֹן בְּתַקּוּף וַאֲמָרוּ מִצְרַיִם נַעְרוֹק מִן קֶדֶם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְבוּרָתָא דִּי דַּעְבַּד לָהוֹן קֶרְבִּין בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>25 וַיִּסָּר אֵת אַפְּן מִרְכָּבֹתָיו וַיִּנְהַגְהוּ בִּכְבֶּדֶת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אָנוּסֶה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יַהֲוָה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ)</p>
<p>26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה אֲרִים יֵת יָדְךָ עַל יָמָא וַיִּתּוּבוּן מַיָּא עַל מִצְרַיִם עַל רֶתְכִיֵּהוֹן וְעַל פָּרָשֵׁיהוֹן:</p>	<p>רציע וַיֹּאמֶר יַהֲוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיָּשֻׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכְבּוֹ וְעַל־פָּרָשָׁיו:</p>

(21) ברוח קדים עזה. צרוח קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר צְרוּחַ קָדִים אֲפִינָם (ירמ' יח, יז), יצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים שֶׁצָרָךְ בָּלָצַ ימים (יחזקאל כז, כו), הָגָה צְרוּחוֹ הַקָּשָׁה צִיּוֹס קָדִים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שצעולם (מכילתא פ"ד):

(23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חשודין לפני המקום אלא כסוס אחד: (24) באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הבקר קורא אשמורת הבוקר (צרכות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגס אונקלוס מִטְרַת: וישקף. ויצט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו וְאַסְתְּכִי, אף הוא לשון הצטה, כמו שְׁדָה לַפִּים (צמדבר כג, יד), לְתַקֵּל סְכוּסָה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתיחו, וטלפי סוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה): וידם. לשון מהומה, אשטורד"טון צלע"זערצבס, נטל סגירות שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר זו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אז לכלן, ויִרְעֶם ה' בְּקוֹל גָּדוֹל וגו' על פְּלִשְׁתִּים וְיִהְיֶם (שמואל א' ז, י):

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכח האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואצריהן מתפרקין: וינהגו בכבדות. צהנהגה שהיא כזדה וקשה להם, צמדה שמדדו ויִכְבְּד לָצוּ הוא וַעֲבָדוּ (שמות ט, לד), אף כאן וינהגו בכבדות: נלחם להם במצרים. צמריים. דבר אחר צמריים, בארץ מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו צמריים: (26) וישבו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישבו למקומם ויכסו על מצרים:

<p>27 And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַיִּטֵּן מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיָּשֹׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בִּקְרֹל לְאַיְתָּנּוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: מִצְרַיִם בָּגוּ וַיָּמָא:</p>	<p>27 וַיִּטֵּן מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיָּשֹׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בִּקְרֹל לְאַיְתָּנּוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>
<p>28 And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.</p>	<p>וַתָּבוּ מֵיָּא וַחֲפּוֹ יֵת רַתְּכֵיָא וַיִּתֵּן פֶּרֶשִׁיָא לְכָל מִשְׁרֵית פֶּרֶעָה דְּאַלַּע בְּתַרְיָהוֹן בִּינְמָא לָא אִשְׁתָּאר בָּהוֹן עַד חַד:</p>	<p>28 וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פֶּרֶעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד:</p>
<p>29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבִשְׁתָּא בָּגוּ וַיָּמָא וַיֵּמָּא לְהוֹן שְׁוֹרִין מִימִינֵהוֹן וּמִסְמָאלְהוֹן:</p>	<p>29 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבִשְׁתָּא בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לְהֵם חֲמָה מִימִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:</p>
<p>30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.</p>	<p>וַיִּפְרַק יְיָ בְּיוֹמָא הַהוּא יֵת יִשְׂרָאֵל מִיָּדָא דְּמִצְרַיִם וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יֵת מִצְרַיִם מוֹתִין עַל בִּיף וַיָּמָא:</p>	<p>30 וַיִּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שְׂפַת הַיָּם:</p>
<p>31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.</p>	<p>וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יֵת גְּבוּרַת יְדָא רַבְתָּא דְּעַבְדֵּי יְיָ בְּמִצְרַיִם וַדְחִילוּ עִמָּא מִן קֳדָם יְיָ וְהִימִינוּ בְּמִיכְרָא דְּיֵי וּבְנִבְיָאוֹת מֹשֶׁה עַבְדֵּיהּ:</p>	<p>31 וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)</p>

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 185.

<p>XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.</p>	<p>בְּכֵן שִׁבַּח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת תּוֹשִׁבְחָתָא תְּדָא קֳדָם יְיָ וַאֲמָרוּ לְמִימַר נִשְׁבַּח וְנִדְּי קֳדָם יְיָ אַרִי אֶתְגָּאֵי עַל גִּיּוֹתֵינָא וְגִיאֹתָא דִּילִיָּה הִיא סוּסֵיָא וְרַכְבֵּיהּ רָמָא בִּינְמָא:</p>	<p>XV אֲזַ יִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרֶכֶב רָמָה בֵּינָם:</p>
--	--	---

(27) לפנות בקר. לעת שהזקוק פונה לזא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאלם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והמחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתזרין צים, ונתן הקציה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. וְשִׁנִּיק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי. והרצה יש במדרש אגדה: (28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכחצ' למ"ד ימירה, כמו לָכֵל פִּלְיוּ פִּעֵשָׁה נְחֵשָׁה (שמות כז, ג), וכן לָכֵל פִּלְיוּ הַמִּשְׁכָּן, כָּל עֲצָדָו (שם יט), וַיִּתְּלָם וַיִּמְתְּרֵהֶם לָכֵל פִּלְיוֹם, ואינה אלא תקון לשון: (30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מנד זה, כך הם עולין מנד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו: (31) את הים הגדולה. את הגזורה הגדולה שעשתה ידו של הקצ"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אִז וְדִצֵּר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע י, יז). וכן וַצִּית יַעֲשֶׂה לְצַח פְּרָעָה (מלכים-א ז, ח), חשד בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ציהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל. וכן שירת הבאר, שפחה צה אִז וְשִׁיר יִשְׂרָאֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עֲלֵי צֶאֱר עָנוּ לָהּ. אִז וַצִּיתָ שְׁלֹמֹה צָמָה (מלכים-א יא, ז), פירשו צו חכמי ישראל שצקש לצנות ולא צנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זהו ליישב

<p>The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.</p>	<p>ותוקפי ותושבחת דחילא י אמר במימריה והנה לי לפריק דין אלהי ואבני ליה מקדש אלהא דאבהתי ואפלח קדמוהי:</p>	<p>עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארמננהו:</p>
<p>The LORD is a man of war, The LORD is His name.</p>	<p>י מארי נצחן קרבא יי שמייה:</p>	<p>יהנה איש מלחמה יהנה שמו:</p>
<p>Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.</p>	<p>רתפי פרעה ומשריתיה שדי בימא ומבחר גברוהי אטבעו בימא דסוף:</p>	<p>מרפבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים סוף:</p>
<p>The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.</p>	<p>תהומיא תפו עליהון נחתו לעומקיא פאבנא:</p>	<p>תהומת יבסומו ירדו במצולת כמו אבן:</p>

פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לצנות ולא צנה. ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עמיד וכן מיד, כגון כָּהֵן יַעֲשֶׂה אִיּוֹב (איוב א, ה), על פי ה' יִתְנוּ (צמדבר ט, כג), וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעָנָן, לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו דין לשון עמיד וצין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישבו בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרגומו. (דבר אחר, בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לזכור ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורוכבו רמה בים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גאות עשה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמלא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. דרש"י יסן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלם בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת דבר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין: רמה. השליך, וכן וקמיו לגאוף אפון נוקא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי ירה אֶפְסָה פְּנֵיָהּ (איוב לח, ו), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי ותושבחת, עזי כמו עזי צשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אל זמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עזי ומעזי (ירמיה טו, יט), עזי אֶלֶיךָ אֶשְׁמְרָה (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס, כשהיא מארכת צאות שליטת ואין השניה (צשו"א) בחטף, הראשונה נקודה צשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי לישועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הִיִּצְיִי צִשְׁמִים (שם קכג, א), שְׁכֵנִי צִשְׁמִי סָלַע (עזדיה א, ג), שְׁכֵנִי סָנָה (דברים לג, טו). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו לְעִזְרָתִי ה' (שופטים ה, כג), צִשְׁמִתִּי ה' (ישעיה ט, יח), על דְּצִרְתִּי צִנִּי הָאֵדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תִּזְמֹר (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרִיזִים (ישעיה כה, ה), לשון כסות וכריתה, עזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֵת קִירוֹת הַצִּיִּת סָבִיב לְהִיכָל וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ לָעֵת סָבִיב (מלכים א-ו, ה), היה לו לומר עשה ללעות סביב. וכן וצִנִּי יִשְׂרָאֵל הַיָּסָדִים צִעֲרִי יְהוּדָה וַיִּמְלֶךְ עָלֵיהֶם רָחָבָע (דברי הימים ב-י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבצעם. מִבְּלִתִּי יִכְלֹתִי ה' וגו' וַיִּשְׁחָטֵם (צמדבר יד, טו), היה לו לומר שחטם. וְהָאֲנָשִׁים הָאֲשֶׁר שָׁלַח מִשָּׁה וגו' וַיָּמָתוּ (שם לו"ז), מתו היה לו לומר. וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְצוֹ הָאֵל דָּבָר ה' וַיַּעֲזֹב (שמות ט, כא), היה לו לומר עזב: זה אל"י. בצבדו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנדרו. אונקלוס תרגם לשון נוא, נוא שִׁאֲנָן (ישעיה לג, כ), לְנוֹה אֲנָן (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לבאי עולם, כגון מה דודך מדוד, דודי נח וְאֵלֹהִים (שיר השירים ה, טי), וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי אבותי:

(3) ה' איש מלחמה. צעל מלחמה, כמו איש נַעֲמִי (רות א, ג), וכל איש ואיש מתורגמין צעל, וכן וְיִשְׁחָטֵם וְהִיִּיט לְאִישׁ (מלכים א-ב, ז), לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶנְכִּי צָא אֶלֶיךָ צִשְׁמִים ה' נִצָּחוֹת (שמואל א-יז, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אותו הוא צמדתו לרחם על צרואיו ולזון את כל צאי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין בו כח לעשות זו וזו:

(4) ירה בים. שְׁדֵי צִימָא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר אֵיךְ יִירָה (שמות יט, יג), או אֲשַׁתְּדָּקָה אִישְׁתְּדִי, והתי"ו משתמש באלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טַבְעִתִּי צִיּוֹן מְזֻלָּה (תהלים סט, ג), וַיִּטְבַּע יְרֵמְיָהוּ בְּטִיט (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד. מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינְךָ יְהוָה נִאֲדָרִי בַכֹּחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:	יְמִינְךָ יְהוָה נִאֲדָרִי בַכֹּחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrewest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבְרָב גְּאוֹנְךָ תִּתְּרָם קִמִּיךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ בִּקְשׁ:	וּבְרָב גְּאוֹנְךָ תִּתְּרָם קִמִּיךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ בִּקְשׁ:
8	And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.	וּבְרוּחַ אַפִּיךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נִיד נְזִלִּים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:	וּבְרוּחַ אַפִּיךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נִיד נְזִלִּים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:
9	The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'	אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלֹאמוֹ נַפְשִׁי אֶרִיק חֲרָבִי תוֹרִישָׁמוֹ יָדִי:	אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלֹאמוֹ נַפְשִׁי אֶרִיק חֲרָבִי תוֹרִישָׁמוֹ יָדִי:

(5) יבסיומו. כמו יכסום, והיו"ד האמצעית יתירה זו, ודרך מקראות כזו, כמו וַיִּקְרָךְ וַלְאִנֶּה יִרְצָן (דברים ח, יד), יְרֹאֵן מִדָּשָׁן צִיָּקָה (תהלים לו, ט), והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עמיד, כך פרשוהו, טבעו צים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסיומו, אין דומה לו צמקא צנקודתו, ודרכו להיות צנקודתו יכסיומו צמלא"פוס (גס כאן מוכח להיות חולס כמ"ש): כמו אבן. וצמקום אחר כללו כעופרת, וצמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. צינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד: (6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בכח. להציל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת צמח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פִּי הָיָה אֵינִיךְ ה' פִּי הָיָה אֵינִיךְ יִאֲבֹדוּ (תהלים צב, י), עַד מַתִּי רָשָׁעִים ה' עַד מַתִּי רָשָׁעִים יַעֲלֹזוּ (שם צד, ג), נִשְׁאֹף נִהְרֹת ה' נִשְׁאֹף נִהְרֹת קוֹלָם (שם צג, ג), לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ (שם קטו, א), אֲעֻנָּה נֶאֱמַר ה' אֲעֻנָּה אֶת הַשָּׁמַיִם (הושע ב, כג), אֲנִי לֹא אֲנִי אֲנִי אֲנִי (שופטים ה, ג), לֹא לִי ה' וְגו' לֹא לִי ה' שָׁהִיָּה לָנוּ צָקוּם עָלֵינוּ אֲדָם (תהלים קכד, אב), עוֹרֵי עוֹרֵי דְּצוֹרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְּצָרִי שִׁיר (שופטים ה, יב), תִּרְמָסָה רָגְלִי רָגְלִי עָנִי (ישעיה כו, ו), וְנָסַן אֶרֶץ לְנִסְחָה לְנִסְחָה לְנִסְחָה לְנִסְחָה עֲבָדוּ (תהלים קלו, כאב): נאדרי. היו"ד יתירה, כמו רצתי עם, שָׁרָתִי צְמִדִּינֹת (איכה א, א), גִּנְצָתִי יוֹם (צראשית לא, לט): תרעץ אויב. תמיד היא רועצת ומשצרת האויב, ודומה לו וַיִּרְעֻזוּ וַיִּלְלְזוּ אֶת צָנִי יִשְׂרָאֵל, צשופטים (י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת צמח היא משצרת ומלקה אויב): (7) וברב גאונך. אם היד צלצד רועצת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויציו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אתה הורס קמיק הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פִּי הָיָה אֵינִיךְ יִהְיֶינָה (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יַעֲרִימוֹ סוּד (שם שס, ד), ועל זה קורא אותם אויציו של מקום: (8) וברוח אפך. היוצא משני נחירים של אף, דָּבַר הכתוב כציכול צשכינה דוגמת מלך צשר ודס, כדי להשמיע אוזן הצריות כפי ההוה, שיוכלו להצין דבר. כשאדם כועס יוצא רוח מנחיריו, וכן עָלָה עָשָׁן צָאפו (תהלים יח, ט), וכן וּמִרוּחַ אִפּוֹ יָכְלוּ (איוב ד, ט), וזהו שאמר לַמַּעַן שָׁמִי אֲחִירֶיךָ אִפִּי (ישעיה מח, ט), כשעופו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. וְתִהְיֶינָה אִפְּטָם לָךְ (שם), ולמען תהלתי אשים חטם צאפי, לסתום נחירי צפני האף והרוח שלא ילאו. לך, צשצילך. אחטם, כמו נאקה צחטם, צמסכת צצת (נא:), כך נראה צעיני. וכל אף וחרון צצמקרא אצי אומר כן, חרה אף, כמו וַעֲמִי תָרָה מִנִּי חֲרָב (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים צעת הקצף וחרון, מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רצה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וַתִּמְחֹל צָעָרָה צו (אסתר א, יג), וצנוח החמה אומר, נתקררה דעתו: בערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון צחות המקרא כמו עֲרַמַת חָפִים (שיר השירים ז, ג), ונצבו כמו נד יוכיח: בערמו מים. ממוקד רוח שיצא מאפך יצשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נד. כתרגומו קשור, כחומה: נד. לשון צבור וכנוס, כמו גִּד קָצִיר צִיּוֹם נִחְלָה (ישעיה יז, יא), פָּגַם פָּגַד (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכניס כנאד מי הים, אלא כונס לשון אוסף ואוצר הוא, וכן קָמוּ גִד אָסַד (יהושע ג, טז), וַיַּעֲמֵדוּ גִד אָסַד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה צנאדות אלא צחומות ואצורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא צמלאפוס"ס (חול"ס), כמו שִׁמְיָה דְּמַעֲתִי צִנְאָדָךְ (תהלים נו, ט), אֶת נֶאֱדוּ הַסִּלָּב (שופטים ד, כ): קפאו. כמו וְכָבְדִּינָה תִּקְפִּינִי (איוב י, ו), שהוקשו ונעשו כאבנים, והמים זורקים את המצרים על האבן צמח ונלחמים צם צכל מיני קושי: בלב ים. צחוזק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עַד לָב הַשָּׁמַיִם (דברים ד, יא), צָלַב הָאֵלָה (שמואל-ב יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר: (9) אמר אויב. לעמו, פִּשְׁפָּסָם צדצרים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שריועצדי: תמלאמו. תמלא מהם נפשי. רוחי ורצוני,

10	Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.	נִשְׁפָּתָה בְּרוּיַחְךָ כֶּסֶם מוֹ יָם צָלָלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמִים אֲדִירִים:	אִמְרַתְּ בְּמִימְרְךָ חָפָא עֲלֵיהֶן יָמָא אֲשַׁתְּקֵעוּ כַּאֲכָרָא בְּמִינִן תְּקִיפִין:
11	Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?	מִי־כַמֹּכָה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כַמֹּכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נִוְרָא תַהֲלֹת עֲשֵׂה פֶלֶא:	לִית בְּר מִנְךָ אֵת הוּא אֱלֹהָא יי לִית אֱלֹהָ אֵלָא אֵת אֲדִיר בְּקוֹדֶשׁא דְחִיל תוֹשְׁבְּתָן עָבִיד פְּרִישָׁן:
12	Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.	נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ:	אֲרִימַתְּ יְמִינְךָ בְּלַעַתְנֵן אֶרְעָא:
13	Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.	נָחִיתָ בְּחַסְדְּךָ עִם־נֹו גְאֻלָּתָה נְהַלְתָּ בְּעֹזְךָ אֶל־גְּוֹה קְדֻשָּׁךְ:	דְּבִרְהִי בְּשִׁבְתְּךָ לְעַמָּא דִּנֹו דְּפִרְקִתָּא דְּבִרְהִי בְּתוֹקְפִךָ לְדִירָא דְּקוֹדֶשְׁךָ:
14	The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אֲחֻז יִשְׁבֵי פְלִשְׁתִּ:	שָׁמְעוּ עַמִּמָּא וְזָעוּ דְּחִלָּא אֲחֻדְתְּנֹן לְדִהוּ יִתְבִּין בְּפִלְשֶׁת:
15	Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.	אֲז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחֻזְמוּ רָעַד נִמְגּוּ כָל יִשְׁבֵי כְנָעַן:	בְּכֹן אֲתַבְּהִילוּ רִבְרֵי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב אֲחֻדְתְּנֹן רְתִיתָא אֲתַבְּרוּ כָל דִּהוּ יִתְבִּין בְּכַנְעָן:
16	Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.	תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפָחַד בְּגִדֹל זְרוּעֶךָ יִדְּמוּ כְּאֶבֶן עַד־יַעְבֵּר עַמְּךָ יְהוָה עַד־יַעְבֵּר עִם־נֹו קִנִּיתָ:	תִּפֹּל עֲלֵיהֶן אִימָתָא וּדְחִלָּתָא בְּסִגֵּי תוֹקְפִךָ יִשְׁתַּקֹּן כְּאֶבֶןא עַד דְּיַעְבֵּר עַמְּךָ יי יֵת אֲרֻנָּא עַד דְּיַעְבֵּר עַמָּא דִּנֹו דְּפִרְקִתָּא יֵת יִרְדָּא:

ואל תחמה על תיבה המדצרת בשמים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרצה כלשון הזה, פי אֶרֶץ הַנֶּגֶז נִתְּסָנִי (שופטים א, טו), כמו נתת לי. ולא יָקְלוּ דָּצְרוּ לְשָׁלֵם (בראשית לו, ד), כמו דצר עמו. צָנִי וְנָאֲנִי (ירמיה י, כ), כמו ינאו ממני. מִסְפָּר קָעָדִי אֶגְיָדְנוּ (איוב לא, לו), כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק, נופל צו לשון הרקה, כמו מְרִיקִים שְׁקִיָּה (בראשית מז, לה), וְכִלְיוּ יִרְקוּ (ירמיה מח, יצ). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על החיך ועל השק ועל הכלי שינא ממנה, אבל לא על החרצ ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וְיָרַק אֶת פְּנִיכִיו (בראשית יד, יד), אזדיין בחרבי, מנינו הלשון מוסב אף על היוצא, שְׁמֵן תוֹרַק (שיר השירים א, ג), וְלֹא הוֹרַק מִפְּלִי אֶל פְּלִי (ירמיה מח, יא). לא הורק הכלי אין כתיב כאן, אלא לא הורק היין מכיל אל כלי, מנינו הלשון מוסב על היין, וכן וְהִרְקוּ סִרְצוֹתָם עַל יְפֵי סִרְצוֹתָם (יחזקאל כה, ז), דחירס: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו מוריש ומעשיר (שמואל א ב, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וְגַם נִשְׁפָּתָה (ישעיה מ, כד): צללו. שקעו, עמקו לשון מצולה: בעופרת. אצר, פלו"ס צלע"ז:

- (11) באלים. בחזקים, כמו וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יחזקאל יז, יג), אֶלְיוֹתֵי לְעֹזְרֵי חוֹשָׁה (תהלים כז, כ): נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמ"ש לֹךְ דְּמִיָּה תִהְלֶה (שם סה, ב):
- (12) נטית ימינך. כשהקצה נוטה ידו, הרשעים פִּלִּים ונופלים, לפי שהכל נתון צידו ונופלים בהטייתה, וכן הוא אומר, וְהִ' יִטֶּה יָדוֹ וְקָשַׁל עוֹזֵר וְנָפַל עָזָר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנמונים צדי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתצרינן: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, בשכר שאמרו ה' הצדיק:
- (13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העצרית:
- (14) ירגזון. מתרגזין: ישובי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ וינאלו בחזקה, כמפורש בדברי הימים, והרגום אנשי גת:
- (15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו צָרְצָרִים סְמִיגָה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם באים, לבלותינו ולירש את ארצנו:

17	Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.	תְּבַאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָר נַחֲלָתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָת יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנֵנוּ יְדִידִי: תַּעֲלִינוּ וְתִשְׁרִינוּ בְּטוֹרָא דְּאַחְסִנְתָּךְ אֶתֶר לְבֵית שְׁכִינְתְּךָ אֲתִקְיִנְתָּא יְיָ מִקְדָּשָׁא יְיָ אֲתִקְנֵהי יְדִידִי:	17
18	The LORD shall reign for ever and ever.	יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יְיָ מַלְכוּתִיהָ לְעֹלָמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָא:	18
19	For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.	כִּי בָא סוּס פִּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם וַיִּשָּׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)	19
20	And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.	וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אָחוֹת אַהֲרֹן אֶת־תִּמְבֵּל בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאנָה כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבִמְחֻלָּת:	20
21	And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.	וַתַּעֲנֵן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוּ לַיהוָה כִּי־גָאֵה גָאֵה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בָּיָם: (ס)	21
22	And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.	וַיֹּסֶעַ מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:	22

(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פי שפענו את אשכנז וגו' (יהושע ז, י. מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כתרוממו: קניית. חצנת משאר אומות, כחפץ הקנוי צדמים יקרים שחציב על האדם:

(17) תביאמו. נתנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו', והכי איתא צהדיא פרק יש נוחלין (צבא צהרא דף קי"ט): וצמילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניצח ולא ידע מה ניצח. מהרש"ל): מכון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חציב צית המקדש, שהעולם נצרא ציד אחת, שנאמר אף ידי יסדה ארץ (ישעיה מח, יג), ומקדש צמתי ידים, ואימתי יצנה צמתי ידים, צומן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לצא שכל המלוכה שלו: (18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והוי"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל אלקי היודע ועד (ירמיה כט, כג), שהוי"ו צו שמוש, קמונה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצח, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא צמוטה (יז:). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטחות היו צדקניות שצדור שהקצ"ה עושה להם נסים, והואילא תופים ממזרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עוגין אחריו, ומרים אמרה שירה לאנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען בעל כרחם, שעטרו מזרים את סוסיהם צמכשיטי זהב וכסף ואצנים טובות, והיו ישראל מואצין אותם צים, וגדולה היתה ציזת הים מציות מזרים, שנאמר תוצרי זָהָב נֶעֱשֶׂה לָךְ עֵם נְקֻדֹת הַכֶּסֶף (שיר השירים א, יא. מכילתא פסחא סוף פ"ג), לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

23	And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.	וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכֹלוּ לִשְׁתּוֹת מֵמֵי מִרְתָּה כִּי מְרִים הֵם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מְרָה:	וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכֹלוּ לִשְׁתּוֹת מֵמֵי מִרְתָּה כִּי מְרִים הֵם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מְרָה:	23
24	And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'	וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה:	וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה:	24
25	And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;	וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם וְשָׁם שָׁם לֹו חֹק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:	וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם וְשָׁם שָׁם לֹו חֹק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:	25
26	and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'	וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַהֲיִשְׁרָ בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וּשְׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאָה: (ס)	וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַהֲיִשְׁרָ בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וּשְׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאָה: (ס)	26
27	And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.	וַיָּבֹאוּ אֵילִמָּה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂר עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:	וַיָּבֹאוּ אֵילִמָּה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂר עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:	חמישי
XVI	And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.	וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	XVI

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדקת לה"א שהוא מוסף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חמה אין לי (ישעיה כו, ד), וַחֲמָתוֹ צִעָרָה זו (אסתר א, יב), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן עזר ואמה, הנה חמתיה בלחה (בראשית ל, ג). לְנֶפֶשׁ חַיָּה (שם ב, ז), וַחֲמָתוֹ חִיָּלוֹ לָחֵס (איוב לג, כ). צִין קָרְמָה (שופטים ד, ה), וַתִּשְׁבְּלוּ קָרְמָה (שמואל א ז, יז):

(24) וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, וַתִּתְקַעְמוּ, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועס, וכן יאמר הלוועז דקומפ"ל ישנ"ק שי"י מוסב הדבור אליו באמרו שי"י:

(25) שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:). ושם נסחו. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשותות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאין אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזכר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצוות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מצוות, וכן הוא אומר רפאות תהי לְשָׁרְךָ (משלי ג, ח):

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב שצטים נזדמנו להם: וע' תמרים. כנגד שבעים זקנים:

(1) בחמשה עשר יום. נחפרש היום של חנייה זו, לפי שבו ציוס כלתה החררה שהוסיף ממזרים והוצרכו למן, למדנו, שאכלו משירי הצאן (או משירי המלכה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צט"ז צאייר, ויום א' בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (פז:):

2 And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;	וַאֲתָרַעְמוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:	2 (כ' וילינו) [ק'] וילינו כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:
3 and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'	וַאֲמָרוּ לַחֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר דְּמִיתָנָא קָדָם יְיָ בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם כִּד הָוִינָא יִתְבִּין עַל דִּיבֵי בִשָּׂא כִד הָוִינָא אֶכְלִין לַחְמָא וְסָבְעִין אַרְי אִפִּיקְתִּין יִתָּנָא לְמִדְבָּרָא הַדִּין לְקַטְלָא יֵת כָּל קְהֵלָא הַדִּין בְּכַפָּנָא:	3 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתֵנוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל־סִיר הַבֶּשֶׂת בְּאֶכְלֵנוּ לֶחֶם לְשָׂבַע כִּי־הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הַקְּהֵל הַזֶּה בָּרָעָב: (ס)
4 Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.'	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵנָּה מַחִית לְכוֹן לַחְמָא מִן שָׁמַיָא וַיִּפְקֹן עָמָא וַיִּלְקֹטוּן פִּתְיָם יוֹם בְּיוֹמִיה בְּדִיל דְּאֲנַסִּינוּן הִיָּכֹן בְּאַרְיָתִי אִם לֹא:	4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקֹטוּ דְּבֵר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסְנוּ הִילָךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא:
5 And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'	וַיְהִי בְיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה וַיִּתְקַנְוּ יֵת דִּיִּיתוֹן וַיְהִי עַל חַד תַּרְוִין עַל דִּילְקֹטוּן יוֹם יוֹם:	5 וַהֲיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַהֲכִינוּ אֵת אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וַהֲיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר־יִלְקֹטוּ יוֹם יוֹם:
6 And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;	וַאֲמַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִמְשָׁא וְתִדְעוּן אַרְי יְיָ אִפִּיק יִתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶרֶב וַיִּדְעֻתָם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
7 and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?'	וּבְצַפְרָא וְתַחֲזוּן יֵת יִקְרָא דִּי בְּדִשְׁמִיעֵן קְדָמוּהִי תוֹרַעְמָתְכוֹן עַל יְיָ וְנַחְנָא מָא אַרְי מִתְרַעְמָתוֹן עֲלֵנָא:	7 וּבִקֵּר וַרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תַּלְנוּתְיְכֶם עַל־יְהוָה וְנַחְנוּ מָה כִּי (כ' תלנו) [ק'] תַּלְנוּ עֲלֵינוּ:

- (2) וילינו. לפי שכלה הלחם:
- (3) מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שוצנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרומנו לוי דמיתנא, לו מתנו, הלאוי והיינו מתים:
- (4) דבר יום ביומו. לורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום לורך מחר (מכילתא ויסע פ"ז): למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:
- (5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו ללקוט לקט משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם משנה, וזהו על כן הוא נתן לכם ציוס הששי לקט יומים, נותן לכם צרכה (פויש"ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:
- (6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיו לכם את השליו:
- (7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה בעיני נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תאותכם, ובשר יתן, אך לא בפנים מאירות יתננה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם שאלתם לורך צירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חזה צבקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא: תלנותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חשוצין: כי תלנו עלינו. שתרעמו עלינו את הכל, את

8 And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדִיתִין יִי לָכֹון בְּרִמְשָׁא בִסְרָא לְמִיכֹל וְלֶחֱמָא בְּצַפְרָא לְמִסְבֵּעַ בְּדִשְׁמִיעֹן קִדָּם יִי תוֹרַעְמַתְכוֹן דְּאַתּוֹן מִתְרַעְמִין עֲלוּהִי וְנַחְנָא מָא לֹא עֲלָנָא תוֹרַעְמַתְכוֹן אֱלֹהִין עַל מִימְרָא דִּי:	8 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעַת בִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מַלְיִנִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא־עָלִינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה:
9 And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵימֹר לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרוּבוּ קִדָּם יִי אֲרִי שְׁמִיעֹן קִדְמוּהִי תוֹרַעְמַתְכוֹן:	9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמֹר אֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם:
10 And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.	וַהֲוָה כִּד מַלִּיל אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְ�רָאֵל וְאַתְפְּנִיאוּ לְמִדְבָּרָא וְהָא יִקְרָא דִּי אַתְגְּלִי בַעֲנָנָא:	10 וַיְהִי כִּדְבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד יְהוָה נֹרָאָה בָּעֲנָן: (פ)
11 And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:	שִׁי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
12 'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'	שְׁמִיעֵי קִדְמֵי יִת תוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַלִּיל עֲמַהוֹן לְמִימֹר בֵּין שְׁמִשָּׁא תִיכְלוֹן בִּסְרָא וּבְצַפְרָא תִסְבְּעוֹן לֶחֱמָא וְתִדְעוֹן אֲרִי אֲנִי יִי אֱלֹהֵיכֹון:	12 שְׁמִיעֵתִי אֶת־תְּלַנְתִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֹּקֶר תִּשְׂבְּעוּ־לֶחֶם וַיִּדְעֻתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.	וְהָוָה בְּרִמְשָׁא וּסְלִיקַת שְׁלִיו וְחִפְתָּ יִת מְשָׁרִיתָא וּבְצַפְרָא הָוָה נַחְתַּת טִלָּא סְחוּר סְחוּר לְמִשְׁרִיתָא:	13 וַיְהִי בָּעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׁלִי וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבַבֹּקֶר הָיְתָה שִׁכְבַּת הַטֵּל סָבִיב לְמַחֲנֶה:
14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.	וּסְלִיקַת נַחְתַּת טִלָּא וְהָא עַל אֲפִי מִדְבָּרָא דְּעֵדֶק מְקַלְפָּא דְּעֵדֶק דְּגִיר כְּגִלְדָּא עַל אֲרָעָא:	14 וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטֵּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֶּק מִחֹסֶפֶס דֶּק כְּכַפֹּר עַל־הָאָרֶץ:

זניכס ונשיכס וזנותיכס וערז רז. ועל כרחי אני זקוק לפרש תליון כלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו כלשון תפעילו, כמו וילין קעס על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תליון, הייתי מפרשו לשון תחלוננו, עכשיו הוא משמע תליון את האחרים, כמו במרגלים וילינו עליו קת כל קעדה (במדבר יד, ז):

(8) בשר לאכול. ולא לשובע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין זשר לשובע. ומה ראה להוריד לחם בצקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל זשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה זהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא זשר, לפיכך נתן להם זשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים:

(9) קרבו. למקום שהעני ירד:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה.): היתה שכבת הטל. הטל שוכז על המן, ובמקום אחר הוא אומר וזקדת הטל וגוי (במדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונח בקופסא (יומא עה: מכליתא ויסע פ"ג):

15	And when the children of Israel saw it, they said one to another: 'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.	וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הָהוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ:	15
16	This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'	זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטֹּף מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ עֹמֶר לְגִלְגָּלֹת מִסֵּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֹהֶלוֹ תִקְחוּ:	16
17	And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרֶבֶה וְהַמְּעַיֵט:	17
18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדּוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמֶּרֶבֶה וְהַמְּעַיֵט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי־אֲכָלוֹ לְקַטֹּף:	18
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר:	19
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיּוֹתְרוּ אַנְשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיֵּרָם תוֹלְעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:	20
21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כַּפִּי אֲכָלוֹ וְחַם הַשֶּׁשֶׁם וַנִּמָּס:	21

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של צינע טל, ותסתום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה צאור. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ צאור, ובעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו': דק. דצר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו במקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלוסקמא שזלשון משנה, כשנחלה משכבת הטל, ראו שהיה דצר דק מחוספס צורכו זין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א זלע"ז דעזק כגיר, כאצני גיר, והוא מין זצב שחור, כדאמרין גזי כסוי הדס, הגיר והצניף. דעזק קגיר קגלידא על ארעא, דק היה כגיר ושוכז מוגלד קקרח על הארץ, וכן פירשו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליד. דק טינז"ש זלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שתרגס אונקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו תיבה בפסוק:

- (15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וימן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דניאל א, ה): כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו צשמו:
 (16) עומר. שם מדה: מספר נפשות שיש לאיש באהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:
 (17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציתם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומלאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעט ללקוט לא מלא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו:
 (20) ויותרו אנשים. דתן ואצירס (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שבתחלה הצאיש ולצסוף התליע, כענין שנאמר ולא הצאיש ורמה לא קימה צו, וכן דרך כל המתלעים:
 (21) וחרם השמש וגמס. הנשאר בשדה נמוח ונעשה נחלים, ושומין ממנו אילים וצאים, ואומות העולם נדין מהם וטועמים

22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשֵּׁנִי לִקְטוֹ לֶחֶם לְחֶמֶת עַל חֵד תִּרְיִן תִּרְיִן עוֹמְרִין לְחֵד וַאֲתוּ כָל רִבְרָבֵי כְנַשְׁתָּא וַחֲוִיאוּ לַמֶּשֶׁה:	וַיְהִי בַיּוֹם הַשֵּׁנִי לִקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָּל-נְשֵׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לַמֶּשֶׁה:	22
23	And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'	וַאֲמַר לָהֶן הוּא דַּמְלִיל יִי שְׂבָא שְׂבָתָא קוּדְשָׁא קֳדָם יִי מָחָר יֵת דְּאֶתוֹן עֲתִידִין לְמִיפָא אִיפּוּ וַיֵּת דְּאֶתוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בִשְׁלִי וַיֵּת כָּל מוֹתָרָא אֲצַנְעוּ לְכוֹן לְמִתָּרָא עַד צַפְרָא:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׂבָתוֹן שְׂבַת-קֳדָשׁ לִיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוּ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל-הָעֵדָף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:	23
24	And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.	וַאֲצַנְעוּ יְתִיה עַד צַפְרָא כְּמָא דְּפִקִּיד מֶשֶׁה וְלֹא סָרִי וְרַחֲשָׁא לֹא הָיְתָה בִּיה:	וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֶשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרָמָה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:	24
25	And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.'	וַאֲמַר מֶשֶׁה אֲכָלוּהִי יוֹמָא דִּין אַרִי שְׂבָתָא יוֹמָא דִּין קֳדָם יִי יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיה בַּחֲקָלָא:	וַיֹּאמֶר מֶשֶׁה אֲכָלוּהִי הַיּוֹם כִּי-שְׂבַת הַיּוֹם לִיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה:	25
26	Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'	שֶׁתָּא יוֹמִין תִּלְקַטְוִנִיה וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׂבָתָא לֹא יִהְיִי בִיה:	שֶׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׂבַת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:	26
27	And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ עֻמָּא לְמַלְקֹט וְלֹא אִשְׁכַּחוּ:	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)	27
28	And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?	וַאֲמַר יִי לַמֶּשֶׁה עַד אֲמַתִּי אֶתוֹן מִסְרָבִין לְמִטָּר פִּקּוּדֵי וְאוֹרִיתִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנְהָ מֵאֲנֶתֶם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:	28

זהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שזבחן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: ונמס.
דישטנ"פריר (לו גיין לו שמעלען), ודוגמחו בסנהדרין בסוף ד' מיתות (ס:):

(22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם צאלהיהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"ד), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנצטוו לומר להם וקִיָּה צִיּוֹם הַשֵּׁשִׁי וְהַכִּינּוּ וּגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנצטויתי לומר לכם, ולכך ענשו הכחז, שאמר לו עד קִיָּה מֵאֲנֶתֶם, ולא הוֹיָאוּ מן הכלל:

(23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אָפוּ היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לצשל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון צישול בתבשיל: למשמרת. לגניזה:

(25) ויאמר משה אכלוהו היום וגו'. שחרית שהיו רגילין לצאת וללקוט, צאו לשאול אם נצא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו לצאת, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמלאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמלאוהו אכל מחר תמלאוהו (מכילתא ויסע פ"ד):

(26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה צו. ולא צא הכחז אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא שם):

(28) עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, צָהָדִי הוֹאֵל לְקִי פְרָצָא (צ"ק צ.), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין:

29	See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.	רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמַיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֲלֵי־צֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
30	So the people rested on the seventh day.	וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
31	And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.	וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְזֶרַע גֹּד לֶבֶן וּטְעָמוֹ כַּצִּפְיֹת בַּדְּבַשׁ:
32	And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֵּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
33	And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן סֹב קַח צִנְצֻנֹת אֶחָת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא־הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:
34	As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.	כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיִּנְחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת:
35	And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאֻם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבִת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בָּאֻם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:

(29) ראו. צענייכם כי ה' צכצדו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה צכל ערצ שבת, למת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקמי המן נאמר:

(31) והוא כזרע גד לבן. עשצ ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפית. צלץ שטגנין אותו צדצש, וקורין לו אַסְקְרִיטון צלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:

(32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים צתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק צתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנננת המן, אמר להם אַסְסָ קראו דְצַר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, צזה נתפרנסו אצותיכם, הרצה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(33) צנצנת. צלוחית של חרס כתרגומו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנצנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן צפרשת המן:

(35) ארבעים שנה. והלא חסר לי יום, שהרי צמ"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצמ"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁכַּח הַמֶּן מִמִּקְוָה

36	Now an omer is the tenth part of an ephah.	וְעִימָרָא חֹד מִן עֶשְׂרָא בִתְלִית סְאִין הוּא:	וְהָעֹמֶר עֶשְׂרִית הָאִיפָה הוּא: (פ)	36
XVII	And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.	וַיָּסֻעוּ כָל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לִשְׁתֵּת הָעָם:	וַיָּסֻעוּ כָל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לִשְׁתֵּת הָעָם:	שְׂעִי
2	Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'	וַיִּצַּע עֲמָא עִם מֹשֶׁה וַאֲמְרוּ הָבוּ לָנָא מַיָּא וְנִשְׁתֵּי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָא נִצָּן אַתּוֹן עִמִּי מָא מְנַסֵּן אַתּוֹן קָדָם יְיָ:	וַיִּגְרַב הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֵּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיֹבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹון אֶת-יְהוָה:	2
3	And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'	וַצְהִי תַמָּן עֲמָא לְמַיָּא וְאַתְרָעַם עֲמָא עַל מֹשֶׁה וַאֲמְרוּ לְמָא דָּגֵן אֲסִיקְתָּנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטְלָא יְתִי וְיֵת בְּנֵי וְיֵת בְּעִירֵי בְּצָהוּתָא:	וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּגְלַן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאַתְּ-בְּנֵי וְאַתְּ-מִקְנִי בְּצָמָא:	3
4	And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'	וַצְלִי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ לְמִימַר מָא אֲעֵבִיד לְעֲמָא דְּהָדִין עוֹד זְעִיר פּוֹן וְרִגְמוּנִי:	וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקִלֵנִי:	4
5	And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבַר קָדָם עֲמָא וְסֵב עִמָּךְ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחֻוּטְרָךְ דְּמַחֲתִיתָא בֵּיהּ יֵת נִהְרָא סֵב בִּידְךָ וְתִיזִיל:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבַר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטְּףְךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ:	5
6	Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.	הֲאֵנָּא קָאִים קְדָמְךָ תַּמָּן עַל סִנְיָא בְּחוֹרֵב וְתִמְחִי בְּסִנְיָא וַיִּפְקֹן מִנֶּיהּ מַיָּא וַיִּשְׁתֵּי עֲמָא וַעֲבַד כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי סְבֵי יִשְׂרָאֵל:	הִנְנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחוֹרֵב וְהִכִּיתָ בְּצוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	6

(יהושע ה, יז), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו זהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר שעזרו את הירדן (קידושין לט.). (ס"א, שאותה שבעזר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱבְרָה גֵּא וְאֶרְאָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צִעַר הִירְדָן (דברים ג, כה), ותרגום של נשבת יתצטא, ר"ל מיושבת. רש"י יסן): אל קצה ארץ כנען. צתחלת הגבול, קודם שעזרו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישינן זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' צאדך פסק המן מלידך, ונסתפקו ממנו שלקטו בו ציוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר צניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מִעֲצוֹר הָאָרֶץ מִמִּסְרַת הַפָּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקד' לוגין, והלוג ששה צינים, נמצא עשירית האיפה מ"ג צינים וחומש צינה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

(2) מזה תבסון. לומר היוכל לתת מים בארץ ציה:

(4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

(5) עבור לפני העם. וראה אם יסקלון, למה הוצאת לעז על צני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, בו לקה פרעה, ומצרים כמה מכות, במצרים ועל הים, לכן נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

7 And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'	וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דְּנִסְיָאֻם קָדָם יי לַמִּימָר הָאֵת שְׁכִינַתָּא דִּי בִינְנָא אִם לָא:	7 וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-אֵין: (פ)
8 Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.	8 וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:	8 וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:
9 And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'	9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בַּחַר לָנָא גִבּוֹרִין וּפּוֹק אֲגִיחַ קִרְבָּא בְּעַמְלֵק מָחָר אֲנָא קָאִים עַל רִישׁ רִמְתָּא וְחוּטָרָא דְאַתְעֵבִידּוּ בֵּיהּ נִסִּין מִן קָדָם יי בִּידֵי:	9 וַיֹּאמֶר מֹשֶ�ה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בַּחַר-לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מָחָר אֲנִכִּי נִצֵּב עַל-רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:
10 So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.	10 וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לּוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֶר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:	10 וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לּוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶ�ה אֶהְרֹן וְחֹזֶר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:
11 And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.	11 וַהֲיִי כִּד מָרִים מֹשֶ�ה יָדוֹהִי מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכִד מִנַּח יָדוֹהִי מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק:	11 וַהֲיִי כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶ�ה יָדוֹ וַיִּגְבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וַיִּגְבֵּר עַמְלֵק:
12 But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.	12 וַיְדִי מֹשֶׁה יָקָרָא וַנְּסִיבוּ אֲבָנָא וַשְּׂוִיאוּ תַּחְתּוֹתָיו וַיִּתִּיב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶר סְעִידִין בִּידוֹהִי מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וַהֲוָה יָדוֹהִי פָרִיסָן בְּצֻלוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:	12 וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִּים וַיִּקְחוּ-אֲבֹן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶר תָּמְכוּ בִּידָיו מִזֶּה אַחַד וּמִזֶּה אַחַד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ:

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא בצור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמם סגפיריניון, והצור נצקע מפניו.
(8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ציניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב צא ונשך אתכם, ואתם נועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאל לדרך, היה אותו הצנ רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצנ ראת את אבא, אמר לו אביו, איך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב ונשכו:
(9) בחר לנו. ליוולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזרן כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אהרן אל משה צי אלדי (צמדצר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חזרו כרבו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר אלדי משה קללם (שם יא, כח), כלם מן העולם, חייצין הם כלליה, המורדים כך כאליו מרדו זהקצ"ה: וצא הלאם. לא מן הענן והלאם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצח: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהם זכותן מסייעתן. דצר אחר חזר לנו אנשים, שידועין לצטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפים היו:
(10) ומשה אהרן וחזר. מכאן לתענית שצריכים שלשה לעצור לפני הציצה, שצתענית היו שריוס: חזר. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:
(11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נוצחות היו המלחמה וכו', כדאיתא צר"ה (כט).
(12) וידי משה כבדים. צבציל שנתעלל צמורה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו: ויקחו. אהרן וחזר: אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכתם, אמר, ישראל שריוין צצער, אף אני אהיה עמהם צצער: ויהי ידיו אמונה. והיה משה ידיו צאמונה, פרושות השמים צתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשצין את השעות צאצטר"לוגיאה, צאצו שעה הם נוצחים, והעמיד להם משה חמה וערצב את השעות:

- 13 And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword. וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לַפִּי-חֶרֶב: (פ)
- 14 And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֶאת וְקֵרֹן בַּסֵּפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֶמְחֶה אֶת-זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
- 15 And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi. וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נֹסִי:
- 16 And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.' וַיֹּאמֶר כִּי-יָד עַל-כִּסֵּי (בכתר ארם צובה היה כתוב כְּסִיָּה בתיבה אחת) מִלְחָמָה לַיהוָה בְּעַמְלֵק מִדֶּרֶךְ יָד: (פ)

The Haftarah is Judges 4:4-5:31 on page 192. Sepharadim read Judges 5:1-5:31.

- XVIII Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt. וַשִּׁמְעַי יִתְרוֹ רֹבֵא דְמִדְיָן חֲמוּהֵי דְמֹשֶׁה יֵת כָּל דְּעֵבֵד יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמִּיהּ אֲרִי אֲפִיק יְיָ יֵת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:
- 2 And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away, וַיָּקַח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה אֶת-צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מִשְׁתָּה אַחֲרָה שְׁלוּחִיהָ:

(13) ויחלש יהושע. חתן ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכניה:

(14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ג): ושים באזני יהושע. המכנים את ישראל לארץ, שיצוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ: כי מוחה אמחה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחותו:

(15) ויקרא שמו. של מוצא: ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמוצח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מוצח, זוכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:

(16) ויאמר. משה: כי יד על כס יד. ידו של הקצ"ה הורמה לישבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיצה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחזיו, נשבע הקצ"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר האויב שמו סרצות לגנח (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב בו וְעָצְרָתוֹ שְׁמֵרָה גִנָּח (עמוס א, יא), וְעָרִים גִּתְּשָׁם אֶצֶד זָכָר הָמָה (תהלים סס), מהו אומר אחריו, וה' לעולם יגש, הרי השם שלם, פוגן למשפט פסא, הרי הכסא שלם:

(1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וצא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (וזכרים קטז). יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׁתֵּי פָרָשָׁה אחת בתורה, ואחת תחזה. יתרו, לכשנתייר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִצְנֵי חֶצֶב חֲתָן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אציו של יתרו היה, ומהו אומר וְסָבְחָה אֵל רְעוּאֵל אֲצִיָּהוּ (שמות ז, יח), שהתינוקות קורין לאציו אציהן אצא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אציו חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיִּשָּׁב אֵל יִתְרֵה חֲתָנוֹ (מכילתא סס): למשה ולישראל. שקול משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם צירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא סס):

(2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקצ"ה צמדיו, גן שצ מצרכים, ויקח משה את אשתו ואת בנותיו וגו' (שמות ד, יטכ), ויזא אחרן לקראתו

3	and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';	וְיֵת תָּרִין בְּנֵהָ דְשׁוֹם חַד גֶּרְשֹׁם אָרִי אָמַר דִּיִּיר הָיִיתִי בְּאֶרֶע נֹכְרָא:	וְאֵת שְׁנֵי בְנֵיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֵׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:	3
4	and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'	וְשׁוֹם חַד אֱלִיעֶזֶר אָרִי אֱלֹהִיהָ דָּאבָא תְּוָה בְּסַעְדִּי וַיַּשִּׁיבֵנִי מִחֶרֶב דְּפָרְעָה:	וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בַּעֲזָרִי וַיַּצֵּלְנִי מִחֶרֶב פָּרְעָה:	4
5	And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֹתֵן שֵׁם תֹּר הָאֱלֹהִים:	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֹתֵן שֵׁם תֹּר הָאֱלֹהִים:	לוי
6	and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'	וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה אָנָּה חֲמוּדָה יִתְרוֹ אֲתִי לְוֹתֵךְ וְאִתְּךָ וּתְרִין בְּנֵהָ עִמָּה:	וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתֶנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיָּךְ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בְנֵיהָ עִמָּה:	6
7	And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקֻלוּ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ לְמִשְׁכָּנָה:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקֻלוּ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ לְמִשְׁכָּנָה:	7
8	And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.	וַאֲשַׁתְּעֵי מֹשֶׁה לְחֲמוּדֵי יֵת כָּל דְּעֵבֵד יִי לְפָרְעָה וּלְמִצְרָאִי עַל עֵיסַק יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל עֲקָתָא דְּאִשְׁכַּחְתָּנוּן בְּאוֹרְחָא וַיַּשִּׁיבֵנוּן יִי:	וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלֶם יְהוָה:	8
9	And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.	וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֲצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:	וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֲצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:	ישראל

ויפגשוהו צהר האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לכי אל בית אציק, נטלה שני בניה והלכה לה:
(4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואזירם על דצר המצרי, ובקש להרוג את משה, נעשה נוארו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):
(5) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדצר היה, אלא שצחו של יתרו דְּצָר הכתוב, שהיה יושב בצבדו של עולם, ונדדו לצו ללאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:
(6) ויאמר אל משה. ע"י שליח: אני חתנדך יתרו וגו'. אם אין אתה יוצא בגיני לא בגין אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך לא בגין שני בניה (מכילתא ס):
(7) ויצא משה. כבוד גדול נמכד יתרו באומה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדד ואציהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וְהָאִישׁ מִשָּׁה (מכילתא ס):
(8) ויספר משה לחותנו. למשוך את לצו לקרצו לתורה (מכילתא ס): את כל התלאה. שעל היס ושל עמלק (מכילתא ס): התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והתי"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:
(9) ויחד יתרו. וישמח יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה צטרו מדודין מדודין, מיצר על אצוד מצרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין נז). על כל הטובה. טובת המן והצאר והתורה (מכילתא ס), ועל

<p>10 And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֲצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הֲצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֲצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הֲצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>
<p>11 Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'</p>	<p>כָּעַן יָדַעְנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהֵי בַר מְנִיָּה אֲרִי בְּפִתְגָמָא דְחֻשְׁבּוֹ מִצְרַאִי לְמִדָּן יְיָ יִשְׂרָאֵל בֵּיה דְּנִינּוּן:</p>	<p>11 עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:</p>
<p>12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וַקְרִיב יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמִשְׁה עֲלֹן וּנְכַסְתָּ קוּדְשִׁין קָדָם יְיָ וְאַתָּא אַהֲרֹן וְכָל סְבֵי יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לַחֲמָא עִם חֲמוּהִי דְמִשְׁה קָדָם יְיָ:</p>	<p>12 וַיָּקַח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֵא אַהֲרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֲתָן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>
<p>13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַהֲיָה בַּיּוֹמָא דְבִתְרוּהִי וַיִּתֵּב מֹשֶׁה לְמִדָּן יְיָ עֲמָא וְקָם עֲמָא עֲלוּהִי דְמִשְׁה מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>סני וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְפֹּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>
<p>14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַחֲזָא חֲמוּהִי דְמִשְׁה יְיָ כָּל דְּהוּא עָבִיד לְעָמָא וַאֲמַר מָא פִתְגָמָא הָדִין דְּאַתָּה עָבִיד לְעָמָא מִדִּין אַתָּה יְתִיב בְּלַחֲוֹדָךְ וְכָל עָמָא קִימִין עֲלֶיךָ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>14 וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב:</p>

כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עזר יכול לצרוח ממנרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא שם):

(10) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כמרגומו לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכזידים עליהם, היא העבודה:

(11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציותר (מכילתא שם): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא שם): כי בדבר אשר זדו עליהם. כמרגומו, צמים דמו לאזדס והם נאזדו צמים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (בראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו זה נתצלו:

(12) עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שחלמידי חכמים מסובין זה, כאילו נהנה מזוי השכינה (צרכות סד):

(13) ויהי ממחרת. מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי צ"ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה בסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נסעים יִנְחָנוּ לָלֶכֶת אֶל הַמִּקְדָּשׁ וְגו' אֲלָ נָא פְּעֹזֵז אֲחֵנוּ (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, משלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִצְרַיִם חָצַב חֲתָן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודו של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה במעשה בראשית, שנאמר זו וְיָהִי עֶרֶב וְגו' (שבת י:):

15	And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹמְוֵי אָרִי אֲתָן לֹתִי עֲמָא לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יי:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנֹו כִּי־יָבֵא אֵלַי הָעָם לְדָרֵשׁ אֱלֹהִים:	15
16	when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'	כִּד הָנִי לְהוֹן דִּינָא אֲתָן לֹתִי וְדֹאִינָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיה וּמִהוֹדְעָא לְהוֹן יֵת קִימָא דִּי וְיֵת אוֹרִיתִיה:	כִּי־יְהִיָּה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטִיתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו:	16
17	And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.	וַיֹּאמֶר חֹמְוֵי דְּמֹשֶׁה לִּיה לָא תִשִּׁין פִּתְגָמָא דְּאֵת עָבִיד:	וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:	17
18	Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.	מְלָאָה תִּלְאִי אַף אֵת אַף עֲמָא הָדִין דְּעֲמָךְ אָרִי יִקִּיר מִנְךָ פִּתְגָמָא לָא תִּכּוּל לְמַעֲבִדִּיה בְּלַחֲדָךְ:	נָבַל תִּבָּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבֵּד מְמֹךְ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ:	18
19	Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.	כַּעַן קִבִּיל מִנִּי אִמְלִכְנָךְ וִיְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָךְ הָנִי אֵת לְעֲמָא תִּבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יי וְתַהִי מִיָּתִי אֵת יֵת פִּתְגָמָא לְקָדָם יי:	עֲתָה שְׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וִיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִיָּה אִתָּה לְעַם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אִתָּה אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים:	19
20	And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.	וְתִזְהַר יִתְהוֹן יֵת קִימָא וְיֵת אוֹרִיתָא וְתַהֲדוּעַ לְהוֹן יֵת אוֹרְחָא דִּיהִכּוֹן בֵּיה וְיֵת עוֹבְדָא דִּיעֲבֹדוּן:	וְהִזְהַרְתָּה אִתָּהֶם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:	20
21	Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וְאֵת תַּחְזִי מְכַל עֲמָא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִלָּא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשׁוּשׁ דְּסָנָן לְקִבְלָא מִמּוֹן וְתַמְנִי עֲלִיהוֹן רִבְנֵי אַלְפֵי רִבְנֵי מֵאוֹתָא רִבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרִבְנֵי עֶשְׂרִיתָא:	וְאַתָּה תַּחְזֶה מְכַל־הָעָם אַנְשֵׁי־חַיִל יִרְאִי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשֹׂמְתֵי עַל־הֶם שְׂרֵי אַלְפִים שְׂרֵי מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת:	21

(15) כי יבא. כי צא, לשון הווה: לדרש אלהים. כתרומתו למתקן אולפן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר צא אלי:

(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:

(18) נבל תבול. כתרומתו. ולשונו לשון כמישה פליש"טרא, כמו וְהָעֵלָה נָבַל (ירמיה ח, יג), פְּנֵל עֵלָה מִנְּפֵן וגו' (ישעיה לד, ד),

שהוא כמושע"י חמה וע"י קרח, וכחות שונללה: גם אתה. לרבות אהרן וחור וע'זקנים: כי כבוד ממך. כוודו רצ יותר מכחך:

(19) איעצך ויהי אלהים עמך. צענה, אמר לו לא המלך בגבורה (מכילתא פ"צ): היה אתה לעם מול האלהים. שליח

ומליץ צינות למקום, ושאל משפטים מאתו: הדברים. דברי ריבונות:

(21) ואתה תחזה. צרוע הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו צעלי

הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממוןם צדין, כההיא דאמרין,

כל דיינא דמפקין ממנא מנייה דדינא, לאו דיינא הוא (בצא בתרא נח): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף

(סנהדרין יח): שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"צ אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י

על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה באמת תיקן כזה וסירך קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר

מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות צראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום

מנין השרים, לא ומשוב, וכשתדקדק במנינם ולגבייהו אתי שפיר, מספר המועט מתחלה ואח"כ בהדרגה, כן נ"ל נכון ודו"ק):

22	And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.	וּשְׁפֹטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעַלְיֶךָ וְנָשְׂאוּ אֶתְךָ:	22
23	If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.	אִם יַת פִּתְגָמָא הָדִין תַּעֲבִיד וּפִקְדָנָךְ יִי וְתִכּוֹל לְמַקֵּם וְאַף כָּל עֲמָא הָדִין עַל אַתְרֵיהּ יִהְיֶה בְּשָׁלָם:	23
24	So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.	וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנוּ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר:	שלישי 24
25	And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חֵיל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רְאִשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:	25
26	And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.	וּשְׁפֹטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ־הֶם:	26
27	And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.	וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתָנוּ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצוֹ: (פ)	27
XIX	In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.	בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לָצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַהוּא בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:	רביעי XIX
2	And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.	וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנֻשׁ יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר:	2

(22) ושפטו. וידונו, לשון צווי: והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקבד אֶת לְצו (שמות ח, יא), וְהָיָה אֶת מוֹאָב (מלכים ב, כד), לשון הווה:

(23) וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בצגורה, אס יזיה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואס יעכז על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ב): וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עמה עמך (מכילתא שם):

(26) ושפטו. ודיינו ית עמא: יביאון. מיתין: ישפוטו הם. כמו ישפטו (צחולס) וכן לא תעצורי (רות ב, ח), כמו לא תעצרי. ותרגמו דייגין אינון. מקראות העליונים היו לשון צווי, לכך מתורגמין וידונו, ייתון, וידינון, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ב):

(1) ביום הזה. צראש חדש (שנת פו). לא היה נריך לכחוצ אלא ציוס ההוא, מהו ציוס הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנו:

3	And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:	וּמֹשֶׁה סָלַק לִקְדָּם יְיָ וַיִּקְרָא לֵיהּ יְיָ מִן הַהָר וַיֹּאמֶר לְמִימַר כִּדְבַר יְיָ לְבֵית יַעֲקֹב וּתְהִי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:	וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וּתְהִי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:
4	Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.	אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם וְאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאֵבָא אֶתְכֶם אֵלָי: אַתֶּן חֲזִיתֶן דְּעִבְדִּית לְמִצְרָאִי וְנִשְׁלִית יְתָכוֹן כַּד עַל גְּדַפֵּי נְשָׁרִין וְקָרִיבִית יְתָכוֹן לְפִוְלְחָנִי:	אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם וְאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאֵבָא אֶתְכֶם אֵלָי:
5	Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;	וְכַעַן אִם תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ:	וְעַתָּה אִם־תִּשְׁמָעוּ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ:
6	and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'	וְאַתֶּן תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
7	And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:
8	And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.	וַיַּעֲנוּ כָל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִשְׁחַת דְּבַר יְיָ אֵל־יְהוָה:	וַיַּעֲנוּ כָל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִשְׁחַת דְּבַר יְיָ אֵל־יְהוָה:

חמישי

8

(2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שזרפידים היו חונים, צידוע שמעם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני צתשובה, אף נסיעתן מרפידים צתשובה (מכילתא צדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלצ אחד, אצל שאר כל החניות צתרעומות וצמחלוקת (מכילתא שס): נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שס):

(3) ומשה עלה. ציום השני, וכל עליותיו צהשכמה היו, שנאמר וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה צִפְרָק (שמות לד, ד): כה תאמר. בלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דצרים הקשין כגידין (שבת פז). מכילתא צדש פ"ב):

(4) אתם ראיחם. לא מקורת היא צידכם, ולא דצרים אני משגר לכם, לא צעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיחם אשר עשיתי למצרים, על כמה עצירות היו חייצין לי קודם שנודווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יום שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפורצין צכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע ולצאת, נקצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ב). ואונקלוס תרגם ואשא, וַאֲטָלִית יְתָכוֹן, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם צין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אצל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמה יזרוק צו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ צי ולא צבני, אף אני עשיתי כן, וַיֵּשֶׁב מֶלֶאךְ הָאֱלֹהִים וגו' וַיֵּצֵא צִין מִפְּנֵי מִצְרַיִם וגו' (שמות יד, יטכ), והיו מצרים זורקים חצים ואצני צליסטראות, והענן מקצלים: ואבא אתכם אלי. כתרגומו:

(5) ועתה. אס עתה תקצלו עליכם, יערצ לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"ב): ושמררתם את בריתי. שזכרות עמכם על שמירת החורה: סגולה. אורח חצי, כמו וסגלת מלכים (קהלת צ, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גוונים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לצדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שאתם צתתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכלום:

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קמה דאסף קמר, וצני דוד פהנים קיו (שמואל-צ, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

9	<p>And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי מֵתְנַלְלִי לְךָ בְּעִיבַת עָנָן וְעָנְנָא בְּדִיל דְּיִשְׁמַע עַמָּא בְּמִלְלוֹתַי עִמָּךְ וְאַף בְּךָ יְהִימָנוּן לְעַלְמָא וְחַוֵּי מֹשֶׁה יֵת פְּתָגְמֵי עַמָּא לְקָדָם יְיָ:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבַת הָעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֹךְ וְגַם־בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת־דִּבְרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה:</p>
10	<p>And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִיזִיל לִוְתָּא עַמָּא וְתַזְמִינְנוּן יוֹמָא דִּין וּמָחָר וַיַּחֲדוּן לְבוּשֵׁיהוֹן:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדְשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבָּסוּ שִׁמְלֹתָם:</p>
11	<p>and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.</p>	<p>וַיְהִיוֹן זְמִינִין לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יִתְגַּלִּי יְיָ לְעֵינֵי כָּל עַמָּא עַל טוֹרָא דְּסִינֵי:</p>	<p>11 וְהָיוּ נִכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל־הָעָם עַל־הַר סִינַי:</p>
12	<p>And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;</p>	<p>וְתַתְּחִים יֵת עַמָּא סְחוֹר סְחוֹר לְמִימַר אֶסְתַּמְרוּ לְכוֹן מִלְּמַסְק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפִיָּה כָּל דְּיִקְרַב בְּטוֹרָא אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטִּיל:</p>	<p>12 וְהִגַּבְלָתָ אֶת־הָעָם סָבִיב לְאַמֹּר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עַל־וֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקַצְחוֹ כָּל־הַנֹּגַע בְּהָר מוֹת יוּמָת:</p>
13	<p>no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'</p>	<p>לֹא תִקְרַב בֵּיהּ יָד אַרְי אֶתְרַגְמָא יִתְרַגִּים אוֹ אֶשְׁתַּדָּאָה יִשְׁתַּדִּי אִם בְּעִירָא אִם אֲנָשָׁא לֹא יִתְקִיִּים בְּמִיגַד שׁוֹפָרָא אֲנָוִין מוֹרְשָׁן לְמַסְק בְּטוֹרָא:</p>	<p>13 לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל אוֹ־יִרְה יִירָה אִם־בְּהֵמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁךְ הַיָּבֵל הַזֶּה יַעֲלוּ בְּהָר:</p>
14	<p>And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.</p>	<p>וַנַּחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לִוְתָּא עַמָּא וַזְמִין יֵת עַמָּא וַחֲדוּן לְבוּשֵׁיהוֹן:</p>	<p>14 וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן־הַהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיְכַבְּסוּ שִׁמְלֹתָם:</p>

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יוס שלישי, שהרי צהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צא הכחוצ ללמדך דרך ארץ ממשה, שלא אמר הואיל וידוע מי ששלחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם כך. גם צנצניאס הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רציעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לדצור עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר: (11) והיו נכונים. מוצללים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, וצחמישי צנה משה את המוצח תחת ההר ושמים עשרה מצצה (מכילתא שס), כל הענין האמור צפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר צתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם קומא, שנתרפאו כולם (מכילתא שס):

(12) והגבולת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרצו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואחיה תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו צקצהו:

(13) ירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גצוה שתי קומות: יירה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היוצל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשעין לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן צערצא קורין לדקרא יוצלא. ושופר של אילו של יצחק היה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:

15	And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'	וַיֹּאמֶר אֶל-הָעָם הָיוּ נִכְנִיּוֹם לְשַׁלֹּשֶׁת יָמִים אֶל-תִּגְשׁוּ אֶל-אִשָּׁה:	וַיֹּאמֶר לְעָמָא הָיוּ זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לָא תִקְרְבוּן לְצַד אַתְתָּא:
16	And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קֹלֶת וּבָרָקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל-הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:	וַהּוּה בְיוֹמָא תְלִיתָאָה בְמַהְוִי צַפְרָא וַהּוּו קִלִּין וּבָרָקִין וַעֲנָנָא תִקְוִי עַל טוֹרָא וְקוֹל שׁוֹפָרָא תִקְוִי לַחֲדָא וְזַע כָּל עָמָא דְבַמִּשְׁרִיתָא:
17	And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.	וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן-הַמַּחֲנֶה וַיִּתְנַצְּבוּ בַתְּחִתִּית הָהָר:	וַאֲפִיק מֹשֶׁה יֵת עָמָא לְקַדְמוֹת מִיִּמְרָא דִּי מִן מִשְׁרִיתָא וַאֲתַעֲתְדוּ בְשַׁפּוּלֵי טוֹרָא:
18	Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.	וַהֲרָ סִינַי עָשָׁן כָּלּוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיִּחַרַד כָּל-הָהָר מְאֹד:	וַטוֹרָא דְסִינַי תָּנַן בּוֹלִיָּה מִן קֶדֶם דְּאַתְגְּלִי עַל־וְהִי יִי בְּאִישְׁתָּא וּסְלִיק תַּנְגִּיָּה פְתִנְנָא דְאַתְנָנָא וְזַע כָּל טוֹרָא לַחֲדָא:
19	And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יַדְבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנּוּ בְקוֹל:	וַהּוּה קוֹל שׁוֹפָרָא אֲזִיל וְתִקְוִי לַחֲדָא מֹשֶׁה מְמַלִּיל וּמִן קֶדֶם יִי מַתְעַנִּי לִיה בְּקוֹל:
20	And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרַד יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:	וַאֲתְגְּלִי יִי עַל טוֹרָא דְסִינַי לְרִישׁ טוֹרָא וַקְרָא יִי לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוֹרָא וּסְלִיק מֹשֶׁה:

שסי

(15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי (שבת פז.), ולדברי האומר צשה צדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אצל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:

(16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידס, מה שאין דרך צער ודס לעשות כן שיהא הרב ממתינ לתלמיד, וכן מצינו קום לא קל הבקעה וגו' (יחזקאל ג, כב), ואקום ואֶלֶף אֶל הבקעה וְהָיָה שֶׁסָּפְדוּ ה' עַמְד (שם כג):

(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני צא (דברים לג, ב). מכילתא פ"ג, ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח.):

(18) עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו פָּנַן וְלֹא תִרְגַּם פָּנְנָא, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דוער צאש עד לצ השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֵן מֵהָשָׂא יִכְלֶה לְשִׁמּוֹעַ, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיצא צו פִּתְרִיָּה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח צארי אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכניין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֵן מֵהָשָׂא שיכולה לשמוע. כיצא צו וְקוֹלוֹ פָּקוּל מִיָּס רָצִים (יחזקאל מג, ב), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֵן:

(19) הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אצל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֵן מֵהָשָׂא שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש צריך הוא מסייעו לתת צו כח להיות קולו מגביר ונשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֶשְׁכַּח יַעֲנֶה צֶאֱשׁ (מלכים א יח, כד), על דבר האש להורידו:

21	And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יִהְיֶה־סוֹ אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וְנִפְּל מִמֶּנּוּ רַב:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה חֹת אֲסִיד קָדָם יְיָ יִתְקַדְּשׁוּן דְּלִמָּא יִפְגְּרוּן קָדָם יְיָ לְמַחְזִי וְיִפּוֹל מִנְהוֹן סָגִי:
22	And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:	וְאִר כְּהֲנִיא דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קָדָם יְיָ יִתְקַדְּשׁוּן דְּלִמָּא יִקְטוּל בְּהוֹן יְיָ:
23	And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יֻכַּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אַתָּה הִעַדְתָּה בָּנוּ לֵאמֹר הִגְבַּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:	וַאֲמַר מֹשֶׁה קָדָם יְיָ לֹא יֻכַּל עַמָּא לְמַסַּק לְטוּרָא דְסִינַי אֲרִי אַתָּה אֲסִידִית בְּנָא לְמִימַר תַּחֲסִים יֵת טוּרָא וְקִדְּשִׁהּ:
24	And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לֵךְ־רֵד וְעָלִית אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהוָה לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרֹץ־בָּם:	וַאֲמַר לִיהּ יְיָ אֵינִיל חֹת וְתַסַּק אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכְהֲנִיא וְעַמָּא לֹא יִפְגְּרוּן לְמַסַּק לְקָדָם יְיָ דְלִמָּא יִקְטוּל בְּהוֹן:
25	So Moses went down unto the people, and told them.	וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)	וַנַּחַת מֹשֶׁה לְוֵת עַמָּא וַאֲמַר לְהוֹן:
XX	And God spoke all these words, saying:	וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים לֵאמֹר: (ס)	וּמִלִּיל יְיָ יֵת כָּל פְּתִגְמִיא הָאֵלִין לְמִימַר:

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 186.

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר פי מן השמים דצדתי עמכם (שמות כ, יט), למד שהרפין שמים עליונים ותחתונים, והציעו על גבי ההר כמנע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):
 (21) העד בעם. המרה צהם שלא לעלות צהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מצבם, על ידי שתפוקם אל ה' לראות, ויקרבו לזד ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חסוד לפני רב (מכילתא שם): יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממנצ אנשים הורסים את המנצ:
 (22) וגם הכהנים. אף הצכורות שהעצודה צהם (וצחים קטו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להתיצב על עמדן: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג צהם ויעשה צהם פרצה:
 (23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד צהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:
 (24) לך רד. והעד צהם שנית, שמזרין את האדם קודם מעשה, וחורין ומזרין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחיזה לעמך, ואהרן מחיזה לעמך, והכהנים מחיזה לעמך, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפ"ס, כשהיא צאה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:
 (25) ויאמר אליהם. התראה זו:

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אלהים לא תקלל (שמות כב, כז) ותרגמו דייקא, לפי שיש פרשיות צחורה שם עשאן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דייין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש צרוך הוא עשרת הדברות צדצור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל צדצור וצדצור פניו עממו. (קושיית אם כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקצ"ה צדצור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה צא להודיענו צמה שפרט לשון צ' צדצור אלו מהשאר, מדהוציאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יצא, והלא לפי זה כולם כמוהם, הקצ"ה צדצורו וצעמנו דיצרם. ותירץ שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, צא אתה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על

2	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	2
3	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:	3
4	Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth;	לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמֶּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	4
5	thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;	לֹא תִשָּׁתַח וְלֹא תַעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֲוֹן אָבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׁנָאִי:	5
6	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים לְאֵהָבֵי וְלִשְׁמֹרֵי מִצְוֹתַי: (ס)	6
7	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֹה יְהוָה אֶת אִשְׁרֵי-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)	7

הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עונין על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההנאה, שמהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה צים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר וססת רגליו קמעשה לגנת הפסיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעס השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרצה, שנאמר את הקולות, קולות צאין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרצה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יצקה אפך צעמך (שמות לב, יא), לא להם נזית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לצדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא ידח לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרואם אלהות אללו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, נועקים אליהם ואין עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטו על עבודה אלילים אלא אותם הדור (מכילתא שם):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

(5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עובר על מדתו למחול על עון עבדות אלילים. כל לשון קנא אנפריי"מנט בלע"ז (אייפערנד) נותן לב ליפרע: לשנאי. כתרומו, כשאוחזין מעשה אבותיהם צדיקה (סנהדרין כז:):

(6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א):

(7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרומו) קמה דסימרא אי זהו שזועת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זהב, (הראשון לשון מגן, כתרומו) זה הנשבע לחנם ולהכל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שזועות כט:):

8	Remember the sabbath day, to keep it holy.	זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: הוּא יְדִכִּיר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְשׁוּתִיהּ:	8
9	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתְךָ: שְׁתַּא יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתְּךָ:	9
10	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;	וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדֵם יְיָ אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֶת וּבְרֶךְ וּבְרַתְךָ עֲבָדְךָ וְאֻמָּתְךָ וּבְעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ דְּבִקְרָנְךָ: וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אַל-תַּעֲשֶׂה כָל-מְלֹאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאֻמָּתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:	10
11	for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)	11
12	Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	כְּבֹד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס)	12
13	Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.	לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאֵף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא-תַעֲגֶה בְרֵעֶךָ עֵד שָׁקֵר: (ס)	13
14	Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.	לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא-תַחְמֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאֻמָּתוֹ וְשׁוֹרֹ וַחֲמֹרֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)	14

(8) זכור. זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכן מְסַלְלִיָה מות יומת (שמות לא, יד) וצִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְּבָשִׂים (צמדצר כה, ט), וכן לא תִלְבֹּשׁ שְׁעָטָן גְּדִלִים טַעֲשָׂה לָךְ (דברים כז, יא), וכן עֲרֹוֹת אִשֶּׁת אִחֶיךָ (ויקרא יח, טו) יִצְמָה יִצָּא עֲלֶיהָ (דברים כה, ה), הוא שנאמר אִשֶּׁת דָּבָר אֱלֹהִים שָׁפְסִים זו שְׁמַעְתִּי (תהלים סז, יז). זכור לשון פעול הוא, כמו אָכַל וְשָׁתָה (ישעיה כז, יג), הִלּוֹךְ וְצָלָה (שמואל-ב ג, טז), וכן פתרונו תנו לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מוֹמִינוּ לַשַּׁבָּת (צִיָּה טז):

(9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שבת, יהא צעניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ז):

(10) אחת ובנך ובתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מוזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שביתת הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני שצביתתו עליך:

(11) וינח ביום השביעי. כזיכור הכתיב צַעֲמֹו מִנוּחַ, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וציגיעה שיהא נוח בשבת: ברך. ויקדשהו. צרכו צמן לכופלו צשאי לחם משנה, וקדשו צמן שלא היה יורד צו:

(12) למען יארכיון ימך. אם תכבד יארכיון ימך, ואם לאו יקצרין, שדברי תורה נטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח):

(13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הַנֶּאֱפָקָה (ויקרא כ, ו), ואומר הַאִשָּׁה הַמְּנִאֲפֶת פֶּסַח אִשָּׁה פָקַח אֶת יָרֵם (יחזקאל טז, לז): לא תגנוב. צגונז נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו צגונז ממון, או אינו אלא זה צגונז ממון ולהלן צגונז נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרנח לא תנאף מדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוז דבר שחייב עליו מיתת בית דין (סנהדרין פו):

15	And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.	וְכָל־הָעָם רְאוּ אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֶת־קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עָשָׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֹק׃	שביעי
16	And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'	וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר־אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת׃	16
17	And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֲל־תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ׃	17
18	And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.	וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעֲרַפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹהִים׃ (ס)	18
19	And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם׃	מפטיר
20	Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.	לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם׃	20

(15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זהם אחד סומא, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפיה הגבורה: וינעו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלכי צבאות ידון ידון (תהלים סח, יג). מכילתא (שם): (17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם צעולם, שיאל לכם שם באומות שהוא כצודו וגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו נס (ישעיה סב, י), קריס נסי (שם מט, כב), וכנס על הגבעה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומקיים, תדעו כי אין זולתו, ותיראו מפניו: (18) נגש אל הערפל. לפנים משלש מחיצות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וקהר צער צאש עד לצ השמים חשך ענן וערפל (דברים ד, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אלכי צא אלכי צעב הענן (שמות יט, ט): (19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראיתם. יש הפרש בין מה שאלה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, ויחד ה' על הר סיני, צא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמיים, והלזען על ההר, וכן הוא אומר ויט שמים ויחד (תהלים יח, ו). מכילתא פ"ט): (20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני במרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. צא להזהיר על הכרוזים, שאתה עושה לעמוד אתי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. צא להזהיר שלא יוסיף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרוזים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות כדרך שאני עושה צבית עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

<p>21 An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.</p>	<p>מִזְבֵּחַ אֶדְמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:</p>	<p>21I מִזְבֵּחַ אֶדְמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:</p>
<p>22 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.</p>	<p>וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲבִיד קָדְמִי לֹא תִבְנֶה יְתוּהוֹן פְּסִילָן לֹא תָרִים חֲרֻבְךָ עָלֶיהָ וְתִחְלִינָהּ:</p>	<p>22 וְאִם-מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה-לִּי לֹא-תִבְנֶנָּה אֶתְהֵן גִּזִּית כִּי חֲרֻבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וְתִחְלִלָהּ:</p>
<p>23 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.</p>	<p>וְלֹא תַסֵּק בַּדֶּרֶגֶן עַל מִזְבְּחִי דִלָּא תִתְגַּלִּי עֲרֹתְךָ עָלָיו: (פ)</p>	<p>עה פסוקים וְלֹא-תַעֲלֶה בַמַּעֲלֹת עַל-מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא-תִגָּלֶה עֲרֹתְךָ עָלָיו: (פ)</p>
<p>The Haftarah is Isaiah 6:1-7:6; 9:5-9:6 on page 196. Sepharadim read Isaiah 6:1-6:13.</p>		
<p>XXI Now these are the ordinances which thou shalt set before them.</p>	<p>וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְאֵלֶּיךָ דִּינָא קָדְמִיהוֹן:</p>	<p>מִשְׁפָּטִים וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְאֵלֶּיךָ דִּינָא קָדְמִיהוֹן:</p>

(21) מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א ציס) (מכילתא פ"א). זר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא שם): תעשה ל'. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אללו, כמו וְעָלִי מִטָּה מְנַשֶּׁה (במדבר ז, כ), ואינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הַבָּשָׂר וְהַדָּם על מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ (דברים יב, כז), ואין שחיטה בראש המזבח (מכילתא פ"א זבחים נח). את עולתך ואת שלמך. אשר מצאנך ומצאך. את צאנך ואת בקרך. ירוש לאת עולתך ואת שלמך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וצרכך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הצחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצורך את העם:

(22) ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אס ואס שצחורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה ל', הרי אס זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תצנה אתהן גזית, שהרי חובה עליך לצנות מזבח אבנים, שנאמר אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶנָּה (דברים כז, ו). וכן אס פֶּסֶף פְּלֹה (שמות כז, כד), חובה הוא, שנאמר וְהַעֲבַט פַּעֲצֵיטּוֹ (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן וְאֵם פֶּקֶדֶץ מִנְחָה צְפוּרִים (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פ"א), ועל כרחך אין אס הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרול: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צרול חללת שהמזבח נצרא להאריך ימיו של אדם, והצרול נצרא לקצר ימיו של אדם, אין זה צדין שיונף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאזיהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צרול, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תצוהו פורענות:

(23) ולא תעלה במעלות. כשאתה צונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב ועשה להם מכנסים זד, מכל מקום הרחצת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חצירך שהוא בדמות יונקר, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך ששנים סנהדרין אכל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפנייהם. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ז' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה צפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפנייהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם:

2	If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	אִרִי תִזְבֹּן עֶבֶדָא בֶרֶ יִשְׂרָאֵל שִׁית שָׁנִין יִפְלַח וּבִשְׁבִיעִיתָא יִפּוֹק לְבֶר חוֹרִין מִנָּן:	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יָצָא לְחֶפְשִׁי חֲנָם:	2
3	If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.	אִם בְּלַחֲדוּהִי יֵיעוֹל בְּלַחֲדוּהִי יִפּוֹק אִם בְּעִיל אִתְּהָא הוּא וְתִפּוֹק אִתְּהִיהָ עִמָּיה:	אִם-בְּגִפּוֹ יָבֹא בְּגִפּוֹ יָצָא אִם-בְּעִיל אִשָּׁה הוּא וְיִצְאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:	3
4	If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.	אִם רַבּוּנִיהָ יִתֵּן לָיָהּ אִתְּהָא וְתִלִיד לָיָהּ בְּנִין אוֹ בָנִים אִתְּהָא וּבְנֵיהָ תְּהִי לְרַבּוּנִיהָ וְהוּא יִפּוֹק בְּלַחֲדוּהִי:	אִם-אֲדָנִיו יִתֵּן-לּוֹ אִשָּׁה וְיִלְדֶּה-לּוֹ בָּנִים אוֹ בָּנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶּיהָ תִּתְּנֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יָצָא בְּגִפּוֹ:	4
5	But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;	וְאִם מֵימַר יֵימַר עֶבֶדָא רַחֲמִינָא יְתָ רַבּוּנִי יְתָ אִתְּהִי וְיְתָ בְּנֵי לֹא אָפּוֹק בֶּר חוֹרִין:	וְאִם-אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת-אֲדֹנִי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בְּנָי לֹא יָצָא חֶפְשִׁי:	5
6	then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.	וְיִקְרַבְנִיהָ רַבּוּנִיהָ לְקָדָם דִּינִינָא וְיִקְרַבְנִיהָ לְתַת דִּשָּׂא אוֹ דְּלֹת מְזוּזָתָא וְיִרְצַע רַבּוּנִיהָ יְתָ אִידְנִיהָ בְּמַרְצָעָא וְיִהִי לָיָהּ עֶבֶד פֶּלַח לְעֹלָם:	וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-הַדֶּלֶת אוֹ אֶל-הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנִיו אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצָע וַעֲבָדוּ לְעֹלָם: (ס)	6

לפניהם. ולא לפני עוזדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת צדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תצאיהו צערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשכיחם (ס"א להחשיבם), שנאמר כי לא כזורנו זורם ואויבינו פלילים (דברים לז, לא), כשאויבינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבדו, ומה אני מקיים והתנחלם חכם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יב), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בגנבתו (שמות כב, א), או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יצא בשש, כשהוא אומר וְכִי יִמְרָךְ אֶחָיִךְ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, בנמכר צבית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כהרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, כגופו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו, צנף צנוד: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ:): אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ב): ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמוזנות אשתו וצניו (קידושין כב:):

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ציד רצו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שנאמר אֶחָיִךְ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה (דברים טו, יב) מלמד שאף העבריה יוצאה בשש: (5) את אשתו. השפחה:

(6) אל האלהים. לבית דין, כריך שימלך במוכרו שמוכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּה בְּאָזְנוֹ וּבְדֶלֶת (דברים טו, יז), דלת ולא במזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כב:): ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אֶזְנוֹ לְגִזְרָה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במזכר פְּנוֹךְ אֶזְנוֹ הַמִּטְהַר הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה אֶזְנוֹ לְהַרְצֵעַ מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, אֶזְנוֹ זֹאת שִׁמְעָה עַל הָרָסִינִי לֹא תַגְנוֹז, והלך וגנז, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עצמו, אֶזְנוֹ שִׁמְעָה עַל הָרָסִינִי לֹא יִבְנִי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר כרור מבוסס שחולין צואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצבית, אמר הקצ"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים צמנרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי

7	And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.	וְאִרִי יִזְבִּין גִּבֹּר יֵת בְּרַתִּיהָ לְאִמָּהּ לֹא תִפּוֹק כַּמִּפְקָנֹת עֲבָדִיא:	וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:	לוי
8	If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.	אִם בִּישַׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ דִּיקְיִימָהּ לִיהָ וְיִפְרָקֶנָה לְגִבֹּר אֲחֵרֹן לִית לִיהָ רָשׁוּ לְזַבּוֹנָהּ בְּמִשְׁלִיטָה בָּהּ:	אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־[כ'] (לֹא) [ק'] לָוִן יַעֲדָהּ וְהִפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא־יִמְשַׁל לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ־בָּהּ:	8
9	And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	וְאִם לְבָרִיהָ יִקְיִימֶנָה כְּהִלְכַת בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל יַעֲבִיד לָהּ:	וְאִם־לְבָנוֹ יִיעֲדָנָה כַּמִּשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ:	9
10	If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	אִם אוֹחֲרָנָתָא יִסַּב לִיהָ זִיוֹנָהּ כְּסוּתָהּ וְעֻנְתָּהּ לֹא יִמְנַע:	אִם־אֲחֵרַת יִקַּח־לָו שְׂאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֻנְתָּהּ לֹא יִגְרַע:	10
11	And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	וְאִם תִּלָּת אֵלֶּיךָ לֹא יַעֲבִיד לָהּ וְתִפּוֹק מִגֵּן דָּלָא כֶּסֶף:	וְאִם־שְׁלֹשׁ־אֵלֶּיהָ לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְיֵצֵאָה חֲנָם אֵין כֶּסֶף: (ס)	11
12	He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	דִּימַחֵי לְאַנְשׁ וְיִקְטֹלֶנָּהּ אֲתִקְטֹלָא יִתְקַטֵּיל:	מִכָּה אִישׁ וְמָת מוֹת יוֹמָת:	ישראל

הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע צפניהם: ועבדו לעולם. עד היוצל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ פֶּשְׁעוֹ (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוצל, בין סמוך בין מופלג:

(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הביאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויאלה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימנים נערו, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:). לא תצא כצאת העבדים. כיצאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוצל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כאלה העבדים בשש וזיוצל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יוצאותיו, מה עברי יוצא בשש וזיוצל, אף עבריה יוצאה בשש וזיוצל, ומהו לא תצא כאלה העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. ואכן רמז לך הכתוב שמלואה זיעוד, ורמז לך שאינה זריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות וללכת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אלו כאלו היא שכורה אלו, כיצד, הרי שקגאה במנה ועשתה אלו ד' שנים, אומרים לו, יודע היית שעתידיה ללכת לסוף שש שנה, נמצא שקנית עבודת כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אלו ד' שנים, הרי שלישית המנה, טול שני שלישיות המנה ותצא מאלוך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו ראוי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:). בבגדו בה. אם צא לבגוד בה, שלא לקיים בה מלות יעוד, וכן אביה, מאחר שבגד בה ומכרה לזה:

(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף צנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אצלו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיעדת לי בכסף שקיבל אצך צדמית: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו ככר: שארה. מזונות (כתובות מז:). כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש:

(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לצנו, או יגרע מפדיונה ותצא, וזה לא יעדה לו, ולא לצנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריצה לה יציאה לזו יותר ממה שריצה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתצא בסימנים, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנים, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנים, כבר למדנו שתצא, שנאמר הַעֲבָרִי אוֹ הַעֲבָרִיָּה וְעִדָּךְ שֵׁשׁ שָׁנִים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויאלה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תצא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתצא אלא בצגרות (קידושין ד). תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויאלה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לצעל הדין לחלוק:

13	And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee.	וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִי לָךְ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (ס)	וְלֹא כָמֵן לִיָּהּ וּמִן קֶדֶם יְיָ אֶתְמָסֵר לַיָּדִיהָ וְאֲשִׁי לְךָ אֶתֶר דִּיעָרוֹק לְתַתָּן:
14	And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.	וְכִי־יִזְדֹּא אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי תִקַּחנֻהוּ לְמוֹת: (ס)	וְאִרִי יִרְשַׁע גֹּבֵר עַל חֲבֵרִיהָ לְמִקְטָלֶיהָ בְּנִכְלֹו מִן מִדְּבַחִי תִדְבְּרֶנִּיהָ לְמִקְטָל:
15	And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death.	וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)	וְדִמְחִי לְאִבּוֹהִי וּלְאִמִּיהָ אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל:
16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְגִלְבֹּא אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדּוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)	וְדִיגְנוֹב נַפְשָׁא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִזְבְּנֶיהָ וְיִשְׁתַּכַּח בְּיָדֶיהָ אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל:
17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)	וְדִילּוּט לְאִבּוֹהִי וְאִמִּיהָ אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל:

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רוחצין, ומה שבידי לפרש למה באו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש פי יפה כל נפש אדם מות יומת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יחייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

(13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נתכוין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר ואספה צדה את נפשי לקחפה (שמואל א-כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הוצד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר זה ציד, וזה שם דבר צו צדיה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתורנו כתרנו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחזרו בחלק על צד פתגם (ישעיה סו, יב), צדה אורה (שמואל א-כד, כ), ומלין לצד על אלה ימלל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון אורצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תאנה לליך קעה (תהלים נא, י), לא תאנה לצדיק כל און (משלי יב, כא), מתאנה הוא לי (מלכים ב-ז, ז), מזדמן למצוא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תלא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, פאשר יאמר משל הקדמני מרשעים ילא רשע (שמואל א-כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמוני של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים ילא רשע, והאלהים אנה לידו, כמה הכחז מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקצ"ה מזמן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמתו לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוי (מכות יב:):

(14) וכי יזיד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרג הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורואה לעבוד עבודה, תקחנו למות (סנהדרין לה:), יומא פה:)

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חבורה (סנהדרין פד:): אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר פי ימלא איש גנב נפש מאחיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחקר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כבר קודם מכירה (סנהדרין פה:): מות יומת. בחנק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש ימלא נפש מאחיו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה

18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרְיֹבֹן אָנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב:	וְאִרִי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין וְיִמְחִי גֹבֵר יֵת חֲבֵרִיהַּ בְּאֶבְנָא אוֹ בְּכּוֹרְמִיזָא וְלֹא יָמוּת וְיִפּוֹל לְבוֹטְלָן:
19	if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.	אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־מִשְׁעָנָתוֹ וְנָקָה הַמַּכָּה רַק שְׁבֻתוֹ יִתֵּן וְרִפְאָ יִרְפָּא: (ס)	אִם יָקוּם וְיִתְּלִיךְ בְּבִרְא עַל בְּרִייתָ וְיִהְיֶה זָכָא מְחִיָּא לְחֹד בּוֹטְלָנִיהַּ יִתִּין וְאֹגֵר אֶסְיָא יִשְׁלִים:
20	And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.	וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בְּשֹׁבֶט וּמָת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:	וְאִרִי יִמְחִי גֹבֵר יֵת עַבְדִּיהַּ אוֹ יֵת אִמָּתִיהַּ בְּשׁוֹלְטָן וְיָמוּת תַּחַת יָדִיהַּ אֶתְדָּנָא יִתְדָן:
21	Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.	אֶךְ אִם־יּוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יָקָם כִּי כֶסֶפוֹ הוּא: (ס)	בְּרַם אִם יּוֹמָא אוֹ תְרִין יוֹמִין יִתְקַיִים לֹא יִתְדָן אִרִי כֶסְפִּיהַּ הוּא:
22	And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.	וְכִי־יִנְצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפּוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יִלְדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסּוֹן עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלְלִים:	וְאִרִי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין וְיִמְחֹזֵן אֶתְתָּא מַעֲדִיָּא וְיִפְקוֹן וְלִדְהָא וְלֹא יִהְיֶה מוֹתָא אֶתְגִּבָּהּ וְיִתְגַּבִּי כַּמָּא דִישְׁנֵי עָלוּהִי בַעֲלָהּ דְּאֶתְתָּא וְיִתִּין מִמֵּימֵר דִּינִינָא:
23	But if any harm follow, then thou shalt give life for life,	וְאִם־אֶסּוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשׁ:	וְאִם מוֹתָא יִהְיֶה וְנָתַתִּין נַפְשָׁא חַלְף נַפְשָׁא:

שקללה את אציה מנין, תלמוד לומר ומקלל אציו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו זו, בסקילה, ובנין אז לכולם, דאָבֶן יִקְרָמוּ אֶתְסָ דְּמִיָּהּ דָּם (שם כ, כז), ובמקלל אציו ואמו נאמר דְּמִיָּהּ זו (ת"פ קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איבדנו, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרומתו ויפל לצוטלן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:

(19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא שם): ונקמה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקמה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרומתו, ישלם שכר הרופא (בבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. צעזעז כנעני הכחוז מדצר, או אינו אלא צעזעזי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עצד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא צא הכחוז והוציאו מן הכלל, להיות נדון בדין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש צד כדי להמית הכחוז מדצר, או אינו אפילו אין צד כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם דאָבֶן יִד אֶשֶׁר יָמוּת דָּהּ (במדבר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת רא"ם) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו בצד שיש צד כדי להמית, ועל אצור שהוא כדי למות בהכרח זו, עצד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ו), וכן הוא אומר תַּרְבֵּד נִקְמָת נָקָם דְּרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ו): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חבירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פָּן תִּגַּף דָּבָרָן רָגְלָךְ (תהלים לא, יז), ודָּבָרָם יִתְנַפּוּ רָגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), וְלֹאֲבָן נִגַּף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון באשה: ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות בדמיה בשביל הריונה: ענוש יענוש. יגזו ממון ממנו, כמו וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאֵה פֶסֶף (דברים כב, יט): כאשר ישית עליו וגו'. כשיתצענו הצעל בצית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמיו ולדות: בפללים. על פי הדיונים:

24	eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינָא חֲלָף עֵינָא שְׁנָא חֲלָף שְׁנָא יָדָא חֲלָף יָדָא רֵגְלָא חֲלָף רֵגְלָא:	24 עֵינַי תַּחַת עֵינַי שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֵגֶל תַּחַת רֵגֶל:
25	burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כְּנֹאֶה חֲלָף כְּנֹאֶה פְּדַעַא חֲלָף פְּדַעַא מְשֻׁקּוּפִי חֲלָף מְשֻׁקּוּפִי:	25 כְּבוֹיָה תַּחַת כְּבוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)
26	And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְאִרִי יִמְחִי גִבְרָתָא יְתָא עֵינָא דְּעִבְדִּיהּ אוּ יְתָא עֵינָא דְּאִמְתִּיהּ וְיַחְבְּלֵנָה לְבַר חֹרִין וְיַפְטֹרְנִיהּ חֲלָף עֵינֵיהּ:	26 וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עֵינַי עֲבָדִי אוֹ־אֶת־עֵינַי אִמּוֹתִי וְשִׁחַתָּהּ לְחַפְּשִׁי יִשְׁלַחְנִי תַּחַת עֵינָיו:
27	And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם שְׁנָא דְּעִבְדִּיהּ אוּ שְׁנָא דְּאִמְתִּיהּ יַפִּיל לְבַר חֹרִין וְיַפְטֹרְנִיהּ חֲלָף שְׁנֵיהּ:	27 וְאִם־שֵׁן עֲבָדִי אוֹ־שֵׁן אִמּוֹתִי יַפִּיל לְחַפְּשִׁי יִשְׁלַחְנִי תַּחַת שְׁנָיו: (פ)
28	And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְאִרִי יָגַח תּוֹרָא יְתָא גִיבְרָא אוּ יְתָא אִתְתָּא וְיָמוּת אִתְרֻנְמָא יְתָרְגִים תּוֹרָא וְלֹא יִתְאָכִיל יְתָא בְּסָרִיהּ וּמָרִיהּ דְּתּוֹרָא יְהִי זָכָא:	28 וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוּ אֶת־אִשָּׁה וָמָת סָקוּל יִסָּקֵל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בָּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי:
29	But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.	וְאִם תּוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי וְאִתְסַדֵּר בְּמָרִיהּ וְלֹא נִטְרִיהּ וְיִקְטוּל גִּבְרָא אוּ אִתָּא תּוֹרָא יְתָרְגִים וְאִף מָרִיהּ יִתְקַטֵּיל:	29 וְאִם שׁוֹר נָגַח הוּא מִתְמַלְּ שְׁלֹשׁ וְהוּעַד בְּבָעָלֵיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ אוּ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם־בָּעָלֵיו יוּמָת:

(23) ואם אסון יהיה. צאשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים

ממון אבל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיטה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו צפרק החובל (צבא קמא פד.):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו צאצאין בה פחת דמים אלא נער, כגון כוואו צשפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם כיוצא בזה רואה ליטול להיות מטער כך: פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצע את בשרו, נפר"דור צלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצעת ונער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרינ אותו מן הנער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחטאה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחטאה בדם שאינו מטער כל כך, וזה חטאה בצרול ונערו: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חבורה טק"א צלע"ז (פפלעקן) כמו וְנָמַר בְּצִרְצָרְתָּיו (ירמיה יג, כג), ותרגומו משקופי, לשון חבטה, בטור"א צלע"ז (שלאג) וכן שְׁדָפוֹת קָדִים, שקיפן קידום, חבטות צרות. וכן ועל המשקוף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אבל עבדי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אבל לא תאחז העצדים: תחת עינו. וכן צכ"ד ראשי אצרים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרה עמו אף כל שנצרה עמו, והרי שן לא נצרה עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וסיה ועוף, אלא שדבר הכתוב צהוה (צבא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחצרו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כז, צבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר צמועד, וגם בעליו יומת, והנך לומר צתם ובעל השור נקי:

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה בעדים, כמו קעד קעד צנו קאיש

30	If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.	אם קָמֹון יִשְׁוֹן עָלוּהִי וַיִּתֵּן פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ כֹּכֵל דִּישְׁוֹן עָלוּהִי:	אם-כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיֹן נַפְשׁוֹ כֹּכֵל אֲשֶׁר-יוֹשֶׁת עָלָיו:	30
31	Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.	אוֹ לְבָר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הָדִין יִתְעַבֵּיד לִיה:	אוֹ-בֶן יִגַּח אוֹ-בַת יִגַּח כַּמִּשְׁפֶּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:	31
32	If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.	אם לַעֲבָדָא יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְאִמָּתָא כֶּסֶףא תְּלָתִין סֻלְעִין יִתֵּן לְרַבּוּנֵיהּ וְתוֹרָא יִתְרַגֵּם:	אם-עֶבֶד יִגַּח הַשּׂוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶףוֹ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשּׂוֹר יִסָּקֵל: (ס)	32
33	And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,	וְאִרִי יִפְתַּח גִּבֵּר גּוֹב אוֹ אִרִי יִכְרִי גִבֵּר גּוֹב וְלֹא יִכְסִינֶיהּ וַיִּפֹּל תַּמָּן תּוֹרָא אוֹ חֲמֹרָא:	וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי-יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יִכְסֶנּוּ וַיִּפֹּל-שָׁמָּה שּׂוֹר אוֹ חֲמֹר:	33
34	the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.	מְרִיהּ דְּגּוֹבָא יִשְׁלִים כֶּסֶףא יְתִיב לְמַרוּהִי וּמִיתָא יְהִי דִּילֵיהּ:	בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה-לוֹ: (ס)	34
35	And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.	וְאִרִי יִגּוֹף תּוֹר דְּגִבֵּר יִת תּוֹרָא דְּחִבְרִיהּ וַיָּמּוּת וַיִּזְבְּנוּן יִת תּוֹרָא חֲיָא וַיִּפְלְגוּן יִת כֶּסְפִּיהּ וְאִף יִת דְּמֵי מִיתָא יִפְלְגוּן:	וְכִי-יִגַּף שּׂוֹר-אִישׁ אֶת-שּׂוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת-הַשּׂוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת-כֶּסְפּוֹ וְגַם אֶת-הַמֵּת יַחֲצִיּוּ:	35

(צראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנניה, המיתו צנניה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. צדי שמים, יכול צדי אדם, תלמוד לומר מות יומת המִקֵּה רָגְלָהּ הוּא (במדבר לה, טז), על רציחתו אמה הורגו, ואי אמה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו):

(30) אם כופר יושט עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דצרי צדי שמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מוזיק (בבא קמא כז):

(31) או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, בין שהוא אלק וזו, בין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זוזים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגי"א:

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגללה: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (בבא קמא נא). ולא יכסנו. הא אם כסו פטור, ובחופר צרשות הרצים דבר הכתוב (שם נ): שור או חמור. הוא הדין לכל צהמה וציה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל צהמה וציה כשור, שהרי נאמר צמקם אחר וכל צהמתך, אף כאן כל צהמה וציה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם נג):

(34) בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו צרשות הרצים, עשאו הכתוב בעליו להתחייב עליו צנוקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שוה כסף ואפילו סובין (שם ז), (והא דכתיב מיטב שדוה וכתב רש"י שהניזקין מן העידיה, תירץ בגמ' בפרק קמא דבבא קמא רב הונא צריה דרב יהושע, דזהו אם צל לגבות קרקע, אצל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה צדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פ"א בבא קמא י:):

(35) וכי יגוף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו צנינו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. צוים הכתוב מדבר, שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים, בין שהנזלה שוה הרצה בין שהיא שוה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אמה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין צדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחלו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרצה, כשהנזלה שוה לימכר לעובד כוכבים

<p>36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>או אִתִּידַע אֲרִי תֹר נָגַח הוא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוֹהִי וְלֹא נִטְרִיה מְרִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים תֹּרָא חֲלָף תֹּרָא וּמִיתָא יְהִי דִּילִיה:</p>	<p>36 אִי נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמֹל שְׁלָשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעֻלְיוֹ שְׁלָם יִשְׁלָם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה-לּוֹ: (ס)</p>
<p>37 If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.</p>	<p>אֲרִי יִגְנוֹב גִּבֹּר תֹר או אִמֵּר וְכִסְפִּיה או יִזְבְּנִיה חֲמִשָּׁא תֹרִין יִשְׁלִים חֲלָף תֹּרָא וְאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אִמֵּרָא:</p>	<p>37 כִּי יִגְנוֹב-אִישׁ שׁוֹר או-שֶׁה וַיִּטְבְּחוּ או מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלָם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה:</p>
<p>XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.</p>	<p>אם בְּמַחְתָּרָא יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָא וַיִּתְּמַחֵי וַיָּמוּת לִית לִיה דָּם:</p>	<p>XXII אם-בְּמַחְתָּרָת יִמָּצָא הַגִּנֵּב וַהֲבֵה וַמָּת אִין לוֹ דָּמִים:</p>
<p>2 If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.</p>	<p>אם עֵינָא דְסִתְּחִיא נִפְלַת עֲלוֹהִי דָמָא לִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים אם לִית לִיה וַיִּזְדַּבֵּן בְּגִנְבִיתָה:</p>	<p>2 אם-זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שְׁלָם יִשְׁלָם אם-אִין לוֹ וַנִּמְכָּר בְּגִנְבֹתּוֹ:</p>
<p>3 If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.</p>	<p>אם אֲשִׁתְּכַח תִּשְׁתַּכַּח בִּידִיה גִּנְבִיתָא מִתֹּר עַד חֲמֹר עַד אִמֵּר אֲנֹן חֲיִין עַל חַד תִּרְיִן יִשְׁלִים:</p>	<p>3 אם-הַמָּצָא תִּמָּצָא בִידּוֹ הַגִּנֵּב מִשׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד-שֶׁה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלָם: (ס)</p>

הרצה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרצה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק זה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהשתלם חצי נזק, שמין לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב כלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העליה (צבא קמא טז):

(36) או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות: שלם ישלם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישתלם ניזק כל נזקו:

(37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו, ולא נתצוה בו הגנב לנושא על כתפו, משלם חמשה, שה שנושא על כתפו, משלם ארבעה, הואיל ונתצוה בו. אמר רבי מאיר, צא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השעה. שנאן הכתוב לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' נהגת אלא צשור ושה כלצד (שם סז):

(1) אם במחירתו. כשהיה חותם את הצית: אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם צא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו ופניו ושותק, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגנו (סנהדרין עב):

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם צרור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אצ החומר לגנוב ממון הצן, בידוע שרחמי האצ על הצן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פ"ג, סנהדרין עב): דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הצית: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מצאוהו עדים קודם שצא בעל הצית, וכשצא בעל הצית נגדו התרו בו שלא יהרגוהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. צרשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שֶׁהַעֲלָמָה עַל כָּל אֲבָדָהּ וְגו' יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְיוֹ: חיים שניים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

<p>4 If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.</p>	<p>אֲרִי יוֹכִיל גֵּבֶר חֲקַל אוֹ כָרֶם וַיִּשְׁלַח ית בְּעִירִיה וַיִּיכֹל בַּחֲקַל אַחֲרָן שֹׁפֵר חֲקָלֶיהָ וּשְׁפֹר כְּרָמֶיהָ יִשְׁלֹם:</p>	<p>כִּי יִבְעֶר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֶר בַּשָּׂדֶה אַחֲרָן מִיֵּטֵב שָׂדֶהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ יִשְׁלֹם: (ס)</p>
<p>5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּק נֹר וַיִּשְׂכַּח כּוֹבֵין וַיִּיכֹל גְּדִישִׁין אוֹ קִמָּא אוֹ חֲקַל שֶׁלִּמָּא יִשְׁלֹם דְּאֲדָלִיק ית דְּלִיקָתָא:</p>	<p>כִּי-תִצָּא אִשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וַנֶּאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקִּמָּה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֹם יִשְׁלֹם הַמִּבְעֵר אֶת-הַבֹּעֶרָה: (ס)</p>
<p>6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אֲרִי יִתִּין גֵּבֶר לְחֻבְרִיה כֶּסֶף אוֹ מִנִּין לְמִטָּר וַיִּתְּגַנְבוּן מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָּא יִשְׁלֹם עַל חֵד תְּרִין:</p>	<p>כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ-כֵלִים לְשֹׁמֵר וְגָנַב מִבֵּית הָאִישׁ אִם-יִמָּצָא הַגָּנֵב יִשְׁלֹם שְׁנַיִם:</p>
<p>7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אִם לֹא יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָּא וַיִּתְקַרֵּב מְרִיה דְּבֵיתָא לְקִדָּם דִּיִּינָא אִם לֹא אוֹשִׁישׁ יְדֵיהָ בְּמָא דְּמִסֵּר לִיהָ חֻבְרִיהָ:</p>	<p>אִם-לֹא יִמָּצָא הַגָּנֵב וְנִקְרַב בֶּעַל-הַבַּיִת אֶל-הָאֱלֹהִים אִם-לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכַת רֵעֵהוּ:</p>
<p>8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>עַל כָּל פְּתָגָם דְּחֹב עַל תּוֹר עַל חֲמֹר עַל אֹמֶר עַל כֶּסֶף עַל כָּל אֲבִידָתָא דִּיִּימֵר אֲרִי הוּא דִּין לְקִדָּם דִּיִּינָא יִיעוֹל דִּין תְּרִינְהוֹן דִּיחֻבְבוּן דִּיִּינָא יִשְׁלֹם עַל חֵד תְּרִין לְחֻבְרִיהָ:</p>	<p>עַל-כָּל-דְּבַר-פֶּשַׁע עַל-שׁוֹר עַל-חֲמֹר עַל-שֶׁה עַל-שִׁלְמָה עַל-כָּל-אֲבִדָּה אֲשֶׁר יֹאמֶר כִּי-הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר-שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלֹם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)</p>

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון זהמה, כמו אֶנְחֵנוּ וְנִעְרֵנוּ (צמדכז, ד): כי יבער. יוליך זהמותיו בשדה וכרם של חצירו, ויזיק אותו באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ז'): ושלא הוא נזקי מדרך כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזק סלע, יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם צעידית (שם ו):

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע"ז: ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוזרת בקרקע: או השדה. שליחכה את נירו, וצריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבעיר. אף על פי שהדליק בתוך שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק:

(6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (שם סג): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לצעלים:

(7) אם לא ימצא הגנב. ובא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשבועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישלם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען בפקדון לומר גנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריבה זו שבועה היא, אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר גנבה, מיד יתחייב כפל אם באו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' פְּהִיָּה צִין שְׁנִיָּהם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ, מה להלן שבועה אף כאן שבועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אכלך, עד הדיינין יצא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקלפת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר גנב ממני (שם קו):

9	אִישׁ יִתֵּן אֶל-רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ-שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וְכָל-בְּהֶמְתָּה לְשֹׁמֵר וּמָת אוֹ-נֹשֶׁבֶר אוֹ-נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה:	כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ-שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וְכָל-בְּהֶמְתָּה לְשֹׁמֵר וּמָת אוֹ-נֹשֶׁבֶר אוֹ-נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה:
10	מִוְמָתָא דִּי תְהִי בֵין תְּרִינִיהוּ אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּמָא דְּמָסַר לִיהּ חֲבֵרִיהּ וְיִקְבִּיל מָרִיהּ מִנִּיהּ מִוְמָתָא וְלֹא יִשְׁלִים:	שְׁבַעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵין שְׁנֵיהֶם אִם-לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכָתָהּ רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלֵם:
11	וְאִם אִתְּגַנְבָא יִתְגַּנֵּיב מַעֲמִיהּ יִשְׁלִים לְמָרוּהִי:	וְאִם-גָּנַב יִגְנַב מִעַמּוֹ יִשְׁלֵם לְבַעְלָיו:
12	אִם אִתְּבָרָא יִתְבַּר נִיתִי סְחָדִין דְּתִבִּיר לֹא יִשְׁלִים:	אִם-טָרַף יִטָּרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלֵם: (פ)
13	וְאִישׁ יִשְׁאַל גֹּבֵר מִן חֲבֵרִיהּ וְיִתְבַּר אוֹ יָמוּת מָרִיהּ לִית עֲמִיהּ שְׁלָמָא יִשְׁלִים:	וְכִי-יִשְׁאַל אִישׁ מִעַם רֵעֵהוּ וְנֹשֶׁבֶר אוֹ-מָת בְּעָלָיו אֵין-עַמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם:
14	אִם מָרִיהּ עֲמִיהּ לֹא יִשְׁלִים אִם אִגִּירָא הוּא עָאל בְּאִגְרִיהּ:	אִם-בְּעָלָיו עַמּוֹ לֹא יִשְׁלֵם אִם-שָׁכִיר הוּא בָּא בְּשֹׁכְרוֹ: (ס)
15	וְאִישׁ יִשְׁדִּיל גֹּבֵר בְּתוּלָתָא דְּלֹא מְאָרְסָא וְיִשְׁכַּב עִמָּהּ קִיָּמָא יִקְיָמְנָה לִיהּ לְאִתּוֹ:	וְכִי-יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרָשָׁה וְיִשְׁכַּב עִמָּהּ מִהָרָה יִמְהַרְנֶה לָּהּ לְאִשָּׁה:

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד:) לפיכך פטר בו את הגנבה. כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית. לשבועה. למדת שפוטר עצמו בשבועה זו. ופרשה זו אמורה בשומר שכר. לפיכך אינו פטור אם גנבה. כמו שכתוב אם גנוב יגנב מעמו ישלם. אבל על האונס. כמו מת מעצמו. או נשבר. או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד בדבר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישנע שכן הוא כדצרי, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השבועה: ולא ישלם. לו השומר כלום:

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יביא עדים שנטרפה צאונס ופטור: הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושוועל וגמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או נשבה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שבר ושציה שאין יכול להציל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלאכתו (צבא מצינעא סס):

(14) אם בעליו עמו. צין שהוא צאותה מלאכה צין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (סס זה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאלו אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להתחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו צו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר:

(15) וכי יפתה. מדבר על לזה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישלם. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: מהר ימהרנה. יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כתובה וישאנה:

16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אם מִצָּבֵא לֹא יִצְבִּי אָבוֹהָא לְמִתְנָה לִיה פִּסְפָּא יִתְקוּל בְּמוֹהָרֵי בְּתוּלָתָא: הַבְּתוּלָת: (ס)	16
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשְּׁפָה לֹא תַחֲיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיֶה:	17
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת יָוֶמֶת: (ס) כָּל דִּישְׁכּוֹב עִם בְּעִירָא אִתְקַטְלָא יִתְקַטִּיל:	18
19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זֶבַח לֵאלֹהִים יָחֳרָם בְּלִתי לִיהוָה לְבָדוֹ: דִּידְבַח לְטַעֲוֹת עֲמֻמִּיא יִתְקַטִּיל אֱלֹהִין לְשִׁמָּא דִּי בְּלַחֲדוּדֵיהּ:	19
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא־תִנְהַ וְלֹא תִלְחָצְנוּ כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְלִגְיוֹרָא לֹא תוֹנוּ וְלֹא תַעֲיִקוּן אֲרִי דִּי־רִין הָיִיתוּן בְּאֶרֶץ דִּמְצָרַיִם:	20
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל־אֶלְמָנָה וַיְתוֹם לֹא תַעֲנוּן: כָּל אֶרְמָלָא וַיִּיתָם לֹא תַעֲנוּן:	21
22	If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—	אִם־עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ: אִם עֲנָא תַעֲנִי יִתִּיה אֲרִי אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל קְדָמִי קְבֵּלָא אֲקַבֵּיל קְבִילִיתִיה:	22
23	My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.	וַחֲרָה אִפִּי וְהָרַגְתִּי אֹתְכֶם בְּחֶרֶב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אֶלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְּמִים: (פ) וַיִּתְקַף רוּגְזִי וְאֶקְטוּל יִתְכוּן בְּחֶרֶב וְיִהְיוּ נְשֵׁיכֶם אֶרְמָלָן וּבְנֵיכֶם יִתְּמִין:	23

(16) כמזהר הבתולות. שהוא קלוצ חמשים כסף אלל החופס את הצמולה ושוכב עמה באונס, שנאמר ונתן האיש השכב עמה לאצרי הנערה חמשים קָסָף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלל תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלל שדצר הכחוצ צהווה, שהנשים מזויות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוצ צהן דמיהם צס):

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צירי"), היה צריך לפרש ולכתוצ אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצי"ת וה"א המשמעות בראש הציצה, אס נקודה צחטף, כגון למלך, למדצר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדצר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, צחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואס אינו מפרש, כל מלכים צמשמע, וכן לאלהים כל אלהים צמשמע, אפילו קודש, אלל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדצר, לעיר, (פת"ח וקמ"ץ ענין אחד צענין זה, וגס יש לומר צדרך אחר כמ"ס צדקדוקי רש"י יעויין צו) נודע צאיזה מלך מדצר, וכן לעיר נודע צאיזה עיר מדצר, וכן לאלהים לאותן שהזהרתם עליהם צמקום אחר. כיוצא צו אין פמוץ צאלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לינקד פת"ח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא צצר נאמרה צו מיתה צמקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלל לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות צמיתה, צא ופירש לך כאן וצוצ לאלהים יחרם, לומר לך, מה וציחה עבודה הנעשית צפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהס עבודות צפנים, וחייצין עליהם לכל עבודת אלילים, צין שדרכה לעצדה צכך צין שאין דרכה לעצדה צכך, אלל שאר עבודות, כגון המכצד והמרצן והמגפף והמנשק, אינו צמיתה אלל צאזהרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרליאר"ר צלע"ז (הענהען) כמו והצללתי את מוֹיִשֶׁה את צָשָׁר (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. צגזילת ממון: כי גרים הייתם. אס הוניתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אחת מגרים צאת, מוס שצך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדס שלא נולד צאותה מדינה, אלל צא ממדינה אחרת לגור צס:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדס, אלל שדצר הכחוצ צהווה, לפי שהס תשושי כח ודצר מזוי לענותם:

(22) אס ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אס צעוק יצעק, אלל צאס לא יצעק לא פירש, וק"ל) כמו לָכֵן כָּל הָרַג קִין (צראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אס ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אס צעק יצעק אלי וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וצניכם יתומים, אלל הרי זו קללה אחרת,

<p>24 If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.</p>	<p>אם כִּסְפָא תִזְיֵף בְּעַמִּי לְעֵנִיָּא דְּעֻמָּךְ לֹא תְהִי לִיהּ כְּרִשְׁיָא לֹא תִשּׁוֹן עָלֹוּהִי חִיבּוּלְיָא:</p>	<p>אם-כִּסְפְּךָ תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֲנִי עִמָּךְ לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׁה לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נֶשֶׁךְ:</p>	<p>24</p>
<p>25 If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;</p>	<p>אם מְשֻׁכּוּנָא תִסָּב כְּסוּתָא דְּחֻבְרָךְ עַד מִיעַל שְׁמֶשׁ תְּתִיבְנֶיהָ לִיהּ:</p>	<p>אם-חָבֵל תִּחְבֹּל שְׁלֵמַת רֵעֶךָ עַד-בָּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁיָבְנוּ לוֹ:</p>	<p>25</p>
<p>26 for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.</p>	<p>אֲרִי הִיא כְּסוּתִיהָ בְּלַחֲוָהָ הִיא תוֹתִיבֶיהָ לְמִשְׁכִּיהָ בָּמָא יִשְׁכּוֹב וְיִהִי אֲרִי אֲרִי יִקְבֹּל קִדְמִי וְאִקְבִּיל קְבִילָתִיהָ אֲרִי חֲנּוּנָא אֲנִי:</p>	<p>כִּי הוּא כְּסוּתוֹ לְבִדָּהּ הוּא שְׁמֵלְתּוֹ לְעֵרוֹ בָּמָה יִשְׁכָּב וְהִנֵּה כִּי-יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי-חֲנּוּן אֲנִי: (ס)</p>	<p>26</p>
<p>27 Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.</p>	<p>דִּיִּנָּא לֹא תִקִּיל וְרָפָא בְּעֻמָּךְ לֹא תִלוּשׁ:</p>	<p>אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל וְנָשִׂיא בְּעֻמָּךְ לֹא תָאָר:</p>	<p>רביעי 27</p>
<p>28 Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.</p>	<p>בְּכוּרָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תֵאָחֵר בּוֹכְרָא דְּבִנְךָ תִּפְרִישׁ קִדְמִי:</p>	<p>מְלֵאֲתֶךָ וְדַמְעָךְ לֹא תֵאָחֵר בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּתֵּן-לִי:</p>	<p>28</p>
<p>29 Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.</p>	<p>כֹּן תַּעֲבִיד לְתוֹרְךָ לְעֶגְדָּה שִׁבְעָא יוֹמִין יְהִי עִם אִמָּיהָ בְּיוֹמָא תִמְיָנָאָה תִּפְרִשְׁנֶיהָ קִדְמִי:</p>	<p>כֹּן-תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ-לִי:</p>	<p>29</p>

שיהיו הנשים נרורות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והזנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מחו אם נשבו:

(24) אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שצטורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עירך ועמי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (צבא מניעא עא). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעוצד גילולים, ולא יזה מעמי, את העני, ולא יזה עני, לאוחו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהוג בו מנהג בזיון כהולאה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעצמן כאילו אתה עני): לא תהיה לו כנשה. לא תחבצנו כחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלוי, אל לא כאילו לא הלוי, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה כרגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מצצץ ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה, אלא שממשכנין את הלוי כשמגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצטול והשצ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד צא השמש, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיצא צקר של מחר, ובכנסת יום הכתוב מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המנע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):

(28) מלאתך. חוצה המוטלת עליך כשתמלא תבואתך להחבצל, והם ככורים: ודמעך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לכורים, ומעשר לתרומה:

בכור בניך תתן לי. לפדותו כחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר נזהר עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה בכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדויו מן חֲדָשׁ תִּפְדֶּה (במדבר יח, טו), אף בכור כהמה דקה מטפל בו לי יום, ואחר כך נותנו לכהן:

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם בא למהר את קרבנו, לא ימהר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לבו ציום, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וְהָלָא יִרְגֵּה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פי"ט), וכן משמעו, וביום השמיני אתה רשאי ליתנו לי:

30	And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבֶשֶׂר בְּשָׂדֶה טֶרֶפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָל־בָּשָׂר תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ: (ס)	30
XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שָׁוָא אֶל־תִּשֶׁת יֶדְךָ עִם־רָשָׁע לְהִיטֵ עַד חֲמָס: לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר לֹא תִשָּׂא יֶדְךָ עִם חֵיבָא לְמַהְרֵי לִיָּה סְהִיד שָׁקֶר:	XXIII
2	Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרָעַת וְלֹא־תִעֲנֶה עַל־רֵב לְנִטְתֹּת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת:	2
3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבּוֹ: (ס)	3
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שֹׂר אֵיבֶךָ אוֹ חֲמֹרֹ תַעֲנֶה הָשִׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס)	4
5	If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.	כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךָ רֹבֵץ תַּחַת מִשָּׂאוֹ וְחִדַּלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תַעֲזֹב עִמּוֹ: (ס)	5

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף בצית כן, אלא שדבר הכתוב זהוה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך זהמות ליטרף, וכן פי בצדה מלאה (דברים כז, כז), וכן אשר לא יהיה טהור מקרה לילה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יום, אלא שדבר הכתוב זהוה. (ואונקלוס תרגם) ובשר דחליש מן חיות חיתא, בשר שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (אז) מן חיה כשרה או מזהמה כשרה צחייה: לבלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו כנבלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוותרת ככל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר ולכל גני ישאל לא יסרך כלל לשנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ): (1) לא תשא שמע שוא. כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חזירו: אל תשת ידך עם רשע. הטוען את חזירו תציעת שקר, שהצטיחהו להיות לו עד חמס: (2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב בהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה זהכרעת דיין אחד (סנהדרין ז. ב), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים נטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטעם הדין על פיהם לחוצה, וצדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנם המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצצית דין, לפיכך מתחילין צדיני נפשות מן הדד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מיתה בצציל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו כן. אחרי רבים להטת. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין במחייבין יותר מן המזכין. וממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמיתו. ואני אומר ליטעו על אופניו כפשוטו וכן פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענונו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן רבים להטות את המשפט מאמיתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בצואר הרבים: (3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכבדנו: (5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש כלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמה תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. צממיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן עזר ופז (מלכים א' יד, י), וכן ויעזבו

6	Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.	לֹא תִצְלֵי דִין מִסְכִּינָךְ בְּדִינָהּ:	חמישי לא תטע מִשְׁפֶּט אֲבִינָךְ בְּרִיבוֹ:
7	Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.	מִפְתָּנָמָא דְשִׁקְרָא הָוִי רַחֵק וְדוֹזְפִי וְדוֹנֵפֵק דְּכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטוּל אַרִי לֹא אֲזַפִּי חֵיבָא:	7 מִדְּבַר־שִׁקֶּר תִּרְחֹק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל־תַּהַלֵּךְ כִּי לֹא־אֲצַדִּיק רָשָׁע:
8	And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.	וְשׁוּחָדָא לֹא תִקְבִּיל אַרִי שׁוּחָדָא מִעֹנֵר עֵינֵי חֲכִימִין וּמִקְלָל פְּתָגְמִין תִּרְצִין:	8 וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעְנֵר פְּקוּחִים וַיִּסְלַף דְּבַר־צַדִּיקִים:
9	And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְלִגְיוּרָא לֹא תַעֲיִקוּן וְאַתּוּן יַדְעָתוּן יֵת נַפְשָׁא דְגִיּוּרָא אַרִי דִּי־רִין הָוִיתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	9 וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יַדְעֶתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
10	And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשִׁית שְׁנֵין תִּזְרַע יֵת אֲרָעָךְ וְתִכְנוֹשׁ יֵת עַל־לֶתֶה:	10 וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאַסְפֹּתָ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:
11	but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.	וּשְׁבִיעִיתָא תִשְׁמַטְנָהּ וְתִרְטַשְׁנָהּ וַיִּכְלוּן מִסְכִּינֵי עַמָּךְ וּשְׂאֵרְהוֹן תִּיכּוּל חֵית בְּרָא כֵן תַּעֲבִיד לְכַרְמְךָ לְזֵיתָךְ:	11 וְהַשְׁבִּיעִית תִּשְׁמַטְנָהּ וְנִטְשָׁתָהּ וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמָּךְ וַיִּתְּרֶם תֹּאכֵל חֵית הַשָּׂדֶה כֵּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתָךְ:
12	Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.	שֵׁשׁ יוֹמִין תַּעֲבִיד עוֹבְדָךְ וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעִיתָא תִנּוּחַ בְּדִיל דִּינּוּחַ תוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וַיִּשְׁקוּט בַּר אַמְתָּךְ וְגִיּוּרָא:	12 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן־אִמָּתְךָ וְהַגֵּר:

יְרוּשָׁלַיִם עַד הַחֹמֶה (נחמיה ג, ח), מלואה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בזה, כי תאמר בְּלִבְךָ רָצִים הֵם וְהָלָה מְקוֹנִי וגו' (דברים יז, י), שמא תאמר כן, בתמיה, לא תיקרא מהם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, וכן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת עובד כוכבים ומשאיו של ישראל (צבא מציעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמסקל ליה, מליטול משאוי ממנו:

(6) אבינך. לשון אוצה, שהוא מדולדל ותאז לכל טובה (שם קיא:):

(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרוג, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק צדית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין, תלמוד לומר ואמר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטדק צדית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתת שנתחייב צה:

(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטע משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם בתורה ונוטל שוחד, סוף שטרף דעמו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"כ):

ויסלף. כתרוממו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים:

(9) וגר לא תלחץ. בהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צבא מציעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחים אותו:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לצית, כמו וַאֲסַפְתוּ אֶל פֶּהךָ צִיתָךְ (דברים כב, ז):

(11) תשמטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הציעור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלזבל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): כן תעשה לְכַרְמְךָ. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:

(12) וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שנת צראשית ממקומה (שם), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שנת,

13	And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth.	וּבְכָל אֲשֶׁר-אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכִּירוּ לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּיךָ: וּבְכָל דְּאָמַרְתִּי לָכֹן תִּסְתַּמְרוּ וְשֵׁם טַעוֹת עַמּוּמִיָּא לֹא תִדְכִּרוּן לֹא יִשְׁתַּמַּע עַל פּוֹמְכוֹן:	13
14	Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.	שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה: תִּלְתַּת זְמַנִּין תִּיחַגּוּן קֳדָמִי בַשָּׁתָא:	14
15	The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;	אֶת-חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמַר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי-בֹ יֵצְאת מִמִּצְרַיִם וְלֹא-יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם: יֵת חֲגָא דְּפִטִּירְיָא תִּשְׁרַ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא כְּמָא דְּפִקִּידְתִּךָ לְזִמְן יִרְחָא דְּאָבִיבָא אֲרִי בֵּיה נִפְקִתָא מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִתְחַזּוּן קֳדָמִי רִיקָנִין:	15
16	and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.	וְחַג הַקְצִיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֹּךָ אֶת-מַעֲשֵׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:	16
17	Three times in the year all thy males shall appear before the Lord GOD.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוּרְךָ אֶל-פָּנַי הָאֵלֹן וְיִהְיֶה:	17
18	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.	לֹא-תִזְבַּח עַל-חֶמֶץ דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יֵלִין חֵלֶב-חֲגִי עַד-בֹּקֶר:	18
19	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אִמּוֹ: (פ)	19

לא תנהג זה שנת צראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייט, להתיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחבשנו בתוך הצית, אמרת, אין זה נייט אלא לער: בן אמתך. צעזד הערל הכתוב מדבר (שם): והגר. זה גר תושב: (13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה צאזרה, שכל שמירה שצחורה אזורה היא צמקוס לאו (יל"ש שנה, צסם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד צד עבודת אלילים פלונית (סנהדרין סג): או תעמוד עמי ציום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עבודת אלילים כנגד כל המצות כולם, והנהגה זה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישצע לך צעזד אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך: (14) רגלים. פעמים, וכן פי הקיטני זה שלש רגלים (צמדבר כז, כח): (15) חודש האביב. שהצוה מתמלאת צו צאציה. אציב לשון אב, צכור וראשון לצשל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתצאו לראות פני צרגלים, הציאו לי עולות (חגיגה ז).

(16) וחג הקציר. הוא חג שזעות: בכוורי מעשיך. שהוא זמן הצאת צכורים, ששתי הלחם הצאין צעצרת, היו מתירין החדש למנחות ולהציא צכורים למקדש, שנאמר וציום הצפורים וגו' (צמדבר כח, כו): וחג האסף. הוא חג הסוכות: באסף את מעשיך. שכל ימות החמה הצוהה מתיצבת צעזד, וצחג אופפים אותה אל הצית מפני הגשמים: (17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר צצציעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"כ): כל זכורך. הזכרים שצך: (18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צי"ד צניסן עד שצבער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל צלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המצח קל הליגה (ויקרא ו, צ): ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד צקר, אצל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:

20	Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.	הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לְשָׁמְרְךָ בַּדֶּרֶךְ וְלָהֱבִיאֲךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכַּנְתִּי:	שְׁעִי
21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	הִשָּׁמַר מִפְּנֵיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל־תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֶכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:	21
22	But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.	כִּי אִם־שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ וַעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִיבְתִּי אֶת־אֵיבֶיךָ וְצַרְתִּי אֶת־צַרְרֶיךָ:	22
23	For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.	כִּי־יֵלֶךְ מַלְאָכִי לְפָנֶיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֲמֹרִי וְתַחְתָּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי וְהַיְּבוּסִי וְהַכְּחַדְתִּיו:	23
24	Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.	לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הֵרַסְתָּ תַּהְרֹסֵם וְשִׁבַּרְתָּ שִׁבְרָם מִצְבֹּתֵיהֶם:	24
25	And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.	וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרֶךְ אֶת־לֶחֶמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וַיִּסְרֹתִי מִחֻלָּה מִקִּרְבְּךָ: (ס)	25
26	None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.	לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעֶקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא:	שְׁעִי

(19) ראשית בכורי אדמתך. אף השזיעית חייצת צכורים, לכך נאמר אף כאן צכורי אדמתך. כינוד, אדם נכנס לחור שדהו, רואה תאנה שצברה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין צכורים אלא משצעת המינין האמורין במקרא אָרַץ חֲטָה וּשְׁעָרָה וגו' (דברים ח, ח): לא תבשל גדי. אף עגל וכבש צכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא צכמה מקומות צתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון חֲזָכִי אֶשְׁלַח גְּדִי עֲזִים (צראשית לח, יז), אֶת גְּדִי הָעֲזִים (שם כ), שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש צמשמע. וצג מקומות נכתב צתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור צשול (חולין קטו):

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נצטרו שתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ (שמות לג, ג): אשר הכנותי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינותי צבר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכון כנגד צית המקדש של מטה:

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אֲשֶׁר יִמָּרָה אֶת פִּיךָ (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד צכך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליט, ואינו עושה אלא שליחות: כי שמי בקרבו. מחוצר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף צו. ורבותיו אמרו, זה מטטרוין, ששמו כשם צבו, מטטרוין בגימטריא שדי:

(22) וצרת. כתרוממו ואעיק:

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אצנים שהם מציצין להשתחוות להם:

(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה:

<p>27 I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.</p>	<p>וְאֶת־אֵימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְף׃</p> <p>וְאֶת־אֵימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְף׃</p>	<p>27 וְאֶת־אֵימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְף׃</p>
<p>28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.</p>	<p>וְאֲשַׁלַּח יְת עֲרֵעִיתָא קְדָמָךְ וְתִתְרִיךְ יְת חֲוָאֵי יְת פְּנֵעֵנָאֵי וְיִת חֲתָאֵי מִן קְדָמָךְ׃</p>	<p>28 וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִוִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ׃</p>
<p>29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.</p>	<p>לֹא אֶתְרִיכְנִין מִן קְדָמָךְ בִּשְׁתָּא חֲדָא דְלִמָּא תְּהִי אֶרְעָא צְדִיָּא וְתַסְגִּי עֲלֶיךָ חַיִּית בְּרָא׃</p>	<p>29 לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בִּשְׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וְרִבְבָּה עָלֶיךָ חַיֵּי תַשְׁדֶּה׃</p>
<p>30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.</p>	<p>זְעִיר זְעִיר אֶתְרִיכְנִין מִן קְדָמָךְ עַד דְּתַסְגִּי וְתַחֲסִין יְת אֶרְעָא׃</p>	<p>30 מְעֻט מְעֻט אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנָחֲלָתָ אֶת־הָאָרֶץ׃</p>
<p>31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.</p>	<p>וְאֲשִׁי יְת תַּחֲוִימָךְ מִיַּמָּא דְסוּף וְעַד יַמָּא דְּפִלְשְׁתִּי וּמִמֶּדְבָּר עַד נַחֲלָה אֶרֶץ אֲמֹסר בְּיַדְכֹּן יְת יִתְבִּי אֶרְעָא וְתִתְרִיכְנִין מִן קְדָמָךְ׃</p>	<p>31 וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמֶּדְבָּר עַד־נַחֲלָה כִּי־אֶתֶּן בְּיַדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשְׁתֶּמוּ מִפְּנֶיךָ׃</p>
<p>32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.</p>	<p>לֹא תַגְזֵר לְהוֹן וּלְטַעֲוֹתְהוֹן קִיָּם׃</p>	<p>32 לֹא־תִכְרַת לָהֶם וּלְאֱלֹהֵיהֶם בְּרִית׃</p>
<p>33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.</p>	<p>לֹא יִתְבוּן בְּאַרְעֶךָ דְלִמָּא יַחֲיִיבוּן יְתָךְ קְדָמִי אֶרֶי תִפְלַח יְת טַעֲוֹתְהוֹן אֶרֶי יְהוֹן לָךְ לְתַקְלָא׃</p>	<p>33 לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתָךְ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָּךְ לְמוֹקֵשׁ׃ (פ)</p>

(27) והמזותי. כמו והממתי, ותרגומו ואשגש. וכן כל חיצה שפועל שלה ככל אות אחרונה, כשתהפוך לדבר כלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלפ"ס, כגון והמותי, מגזרת וְהָמַס גִּלְגַּל עֲגָלָו (ישעיה כח, כח). וְסָפִיתִי, מגזרת וְסָפִיתִי (שמואל א' ז, טז). דְלִוִּיתִי, מגזרת דָּלָו וְסָפִיתִי (ישעיה יט, ו). עַל פִּסִּים חֲקִיתִיךָ (שם מט, טז), מגזרת חֲקִיתִיךָ לָב (שופטים ה, טו). אֶת מִי רָצוּתִי (שמואל א' יב, ג), מגזרת רָצַץ עֲזָב דָּלִים (איוב כ, יט). והמתרגם והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ת, ולא מ"ס שלה מודגשת, ולא נקודה מלפ"ס. אלא וְהִמַּתִּי (צזירי) כגון וְהִמַּתָּה אֶת הָעָם הַזֶּה (צמדבר יד, טו), והתי"ו מודגשת לפי שחצא במקום צ' תוי"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא באה במקום שמים, לפי שהיה צריך שלשה תוי"ן, שמים ליסוד כמו צִיּוֹם קָת ה' (יהושע י, יב), מַשַּׁת אֱלֹהִים הִיא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס: (28) הצרעה. מִין שֶׁרֶץ הָעוֹף, והיתה מכה אותם בעיניהם, ומטילה בהם ארס והם מתים. והצרעה לא עצרה את הירדן (סוטה לו:). והחתי והכנעני. הם ארץ סיוחן ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעצר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שם), על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה: (29) שממה. ריקנית מצני אדם, לפי שאתם מעט ואין בהם כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ותרצה עליך: (30) עד אשר תפרה. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורצו: (31) ושתי. לשון השתה, והתי"ו מודגשת מפני שצאה תחת שמים, שאין שיתה בלא תי"ו, והאחת לשמוש: עד הגהר. פרת: וגרשתמו. ותגרשם: (33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשיך במקום אשר, וכן צכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מצינו בהרבה מקומות אם משמש כלשון אשר, כמו ואם תִּקְרִיז מְנַחֵם צְפוּרִים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:

XXIV	And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;	וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֹתְךָ וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרֶחֶק:	XXIV
2	and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'	וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:	2
3	And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:	3
4	And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁנָּיִם עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:	4
5	And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.	וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:	5
6	And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשֶׂם בְּאֵגֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:	6
7	And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'	וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל־אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:	7
8	And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:	8

(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, וזו צסיון נאמרה לו עלה:

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפלי:

(3) ויבא משה ויספר לעם. זו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מלות שנלכטו בני נח, ושנת, וכבוד אז ואס, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם צמרה (מכילתא צחדש פ"ג):

(4) ויכתוב משה. מצראשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלכטו צמרה (שס): וישכם בבקר. צחמשה צסיון: את נערי. הצכורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שתי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לצרית צמילה וטצילה והזאת דמים, שאין הזאה צלא טצילה:

(7) ספר הברית. מצראשית ועד מתן תורה, ומלות שנלכטו צמרה:

9	Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;	וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	9	וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
10	and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.	וַיַּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כַּמַּעֲשָׂה לִבְנֵת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:	10	וַיַּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כַּמַּעֲשָׂה לִבְנֵת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:
11	And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.	וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּיַּחֲזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)	11	וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּיַּחֲזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)
12	And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֵק לְקַדְמִי לְטוֹרָא וְהָיִי תִפְנִין וְאִתִּין לְךָ יְת לִוְחֵי אֲבָנָא וְאֻרִיתָא וְתַפְסִידָתָא דְכַתְבֵּית לְאַלּוּפֵיהוֹן:	12	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֵק לְקַדְמִי לְטוֹרָא וְהָיִי תִפְנִין וְאִתִּין לְךָ יְת לִוְחֵי אֲבָנָא וְאֻרִיתָא וְתַפְסִידָתָא דְכַתְבֵּית לְאַלּוּפֵיהוֹן:
13	And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁתָּרְתּוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַר הָאֱלֹהִים:	13	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁתָּרְתּוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַר הָאֱלֹהִים:
14	And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'	וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנִי בְּזֶה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֲהָרֹן וְחֹור עִמָּכֶם מִי־בֶעַל דְּבָרִים יִגֹּשׁ אֲלֵהֶם:	14	וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנִי בְּזֶה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֲהָרֹן וְחֹור עִמָּכֶם מִי־בֶעַל דְּבָרִים יִגֹּשׁ אֲלֵהֶם:
15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַהָר וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת-הָהָר:	מפטיר	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַהָר וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת-הָהָר:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ותרגומו וזרק על מדבחה לכפרה על עמא:
(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והזינו ונחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקד"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם כמתאננים וגו' ויבצר צם אש ה' ויבצר כל בקלה המצנה, בקנינים שזמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו נשעת השעצוד, לזכור זרתן של ישראל שהיו משועצדים צמעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כתרגומו לשון מראה: לטהר. לשון צרור ולול:
(11) ואל אצילי. הם נדב ואביהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח צהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלב גס, מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא (צהלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתי (ישעיה מא, ט), ויבצר מן הרוח (צמדצר יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח):
(12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ' יום: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורבינו סעדיה פירש באזהרות שיקד, לכל דבור ודבור מאות התלויות בו:
(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרצב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לנדב אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:
(14) ואל הזקנים אמר. צלחתו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם צמחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. צנה של מרים היה, ואצלו כלב צן יפנה, שנאמר ויקם לו כלב אֶת אֶפְרַת וַיִּלְכְּד לוֹ אֶת חֹר (דברי הימים-א ז, יט), אפרת זו מרים, כדאיתא צסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין:

16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיִּשְׁכֶּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־תֵּר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן׃	וַיִּשְׁכֶּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־תֵּר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן׃
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וַיֵּרָא וַיִּהְיֶה כְּאֵשׁ אוֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הַתֵּר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃	וַיֵּרָא וַיִּהְיֶה כְּאֵשׁ אוֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הַתֵּר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הַתֵּר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרַר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה׃ (פ)	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הַתֵּר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרַר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה׃ (פ)

The Haftarah is Jeremiah 34:8-34:22; 33:25-33:26 on page 198. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11-16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 214. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 210. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 210. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 212

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דִּבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹת תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי׃	דִּבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹת תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי׃
3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת׃	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת׃
4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים׃	וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים׃
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים׃	וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים׃

(16) ויכסוהו הענן. רבותינו חולקים בדבר (יומא ד:), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עזרת יום מתן תורה. רש"י יסן): ויכסוהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסוהו הענן למשה ו' ימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו צתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם):

(18) בתוך הענן. ענין זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקצ"ה למשה שציל (נ"א חופה) צתוכו:

(2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש צלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרצנות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים צענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצדדי כהונה כשתדקדק בהם:

(3) זהב וכסף ונחשת וגו'. כלם צאו צנדבה איש איש מה שנדבו לצו, חוץ מן הכסף שצא צשוא, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו צכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וקסף פקודי העדה וגו' צקע לגלגלת וגו' (שמות לח, כוכז), ושאר הכסף הצא שם צנדבה, עשאוה לכלי שרת:

(4) ותכלת. אמר צצוע צדם חלזון (מנחות מד), וצבעו ירוק: וארגמן. אמר צצוע ממין צצע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יצמות ד:): ועזים. נוטה של עזים, לכך תרגם אונקלוס וימעץ, הצא מן העזים, ולא עזים עצמן, שתרגום של עזים עזיאל:

6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	מִשְׁחָא לְאַנְהֲרוּתָא בּוֹסְמִיָּא לְמִשַׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:	שֶׁמֶן לְמֶאֱרָא בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	לוי
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אַבְנֵי בֹרְלָא וְאַבְנֵי אֶשְׁלִמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוֹשֶׁנָּא:	אַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:	7
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַיַּעֲבֹדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאַשְׁרֵי שְׁכִינָתִי בִּיְהוֹהוּן:	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשְׁכִנָּתִי בְּתוֹכָם:	8
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכָל דְּאַנָּא מַחֲזִי יְתֵד יְת דְּמוּת מִשְׁכָּנָא וְיְת דְּמוּת כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:	כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנַּת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנַּת כָּל־כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	9
10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאַעִי שְׁטִין תְּרֵינִן אַמִּין וּפְלִגָּא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא פּוֹתֵייהּ וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא רֹמֵיהּ:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתִים וְחֹצֵי אֲרְכּוֹ וְאַמָּה וְחֹצֵי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֹצֵי קִמְתּוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהַב דְּכִי מְגִיו וּמִפְּרָא תַחֲפִינֶיהּ וְתַעֲבִיד עֲלוּהִי זֵר דְּדָהַב סָחוּר סָחוּר:	וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבִּית וּמִחוּץ תַּצְפִּנּוּ וַעֲשִׂיתָ עָלָיו זֶר זָהָב סָבִיב:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַתִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָן דְּדָהַב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זְוִיתֵיהּ וְתַתִּין עֲזָן עַל סְטֵרֵיהּ חַד וְתַתִּין עֲזָן עַל סְטֵרֵיהּ תַנְיָנָא:	וַיִּצְקֶתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12

(5) מאדמים. נזועות היו אדום לאחר עבודת: תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה (שבת כח:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגוּנָא, שֶׁשׁ ומתפאר בגוונין שלו (סס:). ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעמידין ישראל לזנות משכן צמדצר, והציא ארזים למזרים ונטעם, וזוה לזניו ליטלם עמהם כשיצאו ממזרים:

(6) שמן למאור. שמן זית וכן להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים, כמו שמפורש בכי תשא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תזוה. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:

(7) אבני שוהם. שמים הוצרכו שם, לצורך האפוד האמור בואתה תזוה: מלאים. על שם שעושין להם צוהצ מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלאים, ומקום המושב קרוי משצנות: לאפוד ולחושן. אבני השוהם לאפוד ואבני המלאים לחושן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תזוה, והם מיני תכשיט:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז:), שזועות יד:), אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו: (11) מבית ומוחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בלא רגלים, וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ צמח של זהב, ושל זהב צמח של עץ, וחספה שפתו העליונה צוהב, נמלא מזוהר מצית ומחוך: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עוצי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עוצי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עוצי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וַעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דָאֲעֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְּהוֹן דְּהָבָא:
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְהִבַּאתָ אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעַת עַל צִלְעֹת הָאָרֶן לָשֵׂאת אֶת־הָאָרֶן בָּהֶם:	וְתַעֲלִי יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אַרְוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אַרְוֹנָא בְּהוֹן:
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בְּטַבַּעַת הָאָרֶן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:	בְּעִזְקַת אַרְוֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוֹן מִנֶּיהָ:
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֶן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אָתֵּן אֵלַיךְ:	וְתַתִּין בְּאַרְוֹנָא יֵת סִדְוֹתָא דְּאִתִּין לָךְ:
17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַעֲשִׂיתָ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֲמָתַיִם וַחֲצִי אַרְכָּהּ וְאֲמָה וַחֲצִי רָחְבָּהּ:	וְתַעֲבִיד כְּפֹרְתָא דְּדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אוּרְכָּהּ וְאֲמָתָא וּפְלָגָא פּוּרְתֶּיהָ:
18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וַעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֹת:	וְתַעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד תַעֲבִיד יִתְּהוֹן מִתְרִין סְטְרֵי כְּפֹרְתָא:
19	And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וַעֲשֶׂה כְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכִּפְרֹת תַעֲשֶׂה אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:	וַעֲבִיד כְּרוּבָא חַד מִסְטְרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטְרָא מְכָא מִן כְּפֹרְתָא תַעֲבִידוֹן יֵת כְּרוּבָא עַל תְּרִין סְטְרוֹתָי:
20	And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פָּרְשֵׁי כַנָּפֵיהֶם לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכִּפְרֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכִּפְרֹת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִים:	וְיִהְיוּ כְרוּבָא פָּרִיסִין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטִלִין בְּגַדְפֵיהוֹן עַל כְּפֹרְתָא וְאִפְיָהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרְתָא יִהְיוּ אִפִּי כְרוּבָא:

(12) ויצקת. לשון הסכה כתרוממו: פעמותיו. כתרוממו וְזָהָב. וזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחצו של ארון, והזדים נתונים זהם, וארכו של ארון מפסיק בין הזדים אמתים וחצי בין זד לזד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש בזמנחות (נח): צפרק שמי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שזמנחת המקרא, ופירש לך היכן היו, והיו"ו זו יתירה היא, ופתרנו כמו שמי טבעות, ויש לך לישבה כן, ושמי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. נדו:

(13) בדי. מוטות:

(15) לא יסורו ממנו לעולם (יוםא עב.):

(16) ונתת אל הארן. כמו בארון: העדת. התורה, שהיא לעדות ציני וציניכם שריתי אמתם מצות הכתובות זה:

(17) כבורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוזי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוצה, פירשו רבותינו שהיה עוצה טפח (סוכה ה.):

(18) כרבים. דמות פרצוף חינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה צפני עזמם ותחזרם צראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה נורפים שקורין שולדיר"ץ, אלא הטיל זה הרבה זמנחת עשיית הכפורת, והכה צפטיש וצקורנס באמצע, וראשין צולטין למעלה, וזייר הכרובים צולטין קלותיו: מקשה. צמדי"ץ צלע"ו כמו דא לְדָא נָקָשָׁן (דניאל ה, ו): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכן הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת.

עזמה תעשה את הכרובים, וזה פירשו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה צפני עזמם ותחזרם לכפרת:

(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכזים, אלא פרושים וגזוהים למעלה אלל ראשיהם, שיהא י"טפחים צלל שצין הכנפים

21 And thou shalt put the ark-cover upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.	וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה וְאֶל־הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתָתִין יָת כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא מִלְעִילָא וּבְאֲרוֹנָא תַתִּין יָת סְהִדוּתָא דְאֶתִּין לָךְ:	21 וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה וְאֶל־הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:
22 And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.	וְנִוְעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכִּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	22 וְנִוְעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכִּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)
23 And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וְתַעֲבִיד פְּתוּרָא דְאָעִי שְׁטִין תַּרְבִּין אַמִּין אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה: וְתַעֲבִיד פְּתוּרָא דְאָעִי שְׁטִין תַּרְבִּין אַמִּין אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:	23 וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אָרְכּוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קָמָתּוֹ:
24 And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְהַב סְחֹר סְחֹר: וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְהַב סְחֹר סְחֹר:	24 וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:
25 And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.	וְתַעֲבִיד לִיה גְּדִנְפָא רּוּמִיָּה פּוּשְׁקָא סְחֹר סְחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדְהַב לְגְדִנְפִיה סְחֹר סְחֹר: וְתַעֲבִיד לִיה גְּדִנְפָא רּוּמִיָּה פּוּשְׁקָא סְחֹר סְחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדְהַב לְגְדִנְפִיה סְחֹר סְחֹר:	25 וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרֶתּוֹ סָבִיב:
26 And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.	וְתַעֲבִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְהַב וְתַתִּין יָת עֲזָקָתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רְגְלוֹהִי: וְתַעֲבִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְהַב וְתַתִּין יָת עֲזָקָתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רְגְלוֹהִי:	26 וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רְגְלָיו:
27 Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יְהוּיִן עֲזָקָתָא אִתְּרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַטְל יָת פְּתוּרָא: לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יְהוּיִן עֲזָקָתָא אִתְּרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַטְל יָת פְּתוּרָא:	27 לַעֲמֹת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיוּ הַטַּבַּעֲתֵי לְבָתִּים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:

לכפורת, כדאיתא בצוכה (ה):

(21) ואל הארון תתן את העדות. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שצא ללמד שצעודו ארון לצדו בלא כפורת, יתן מחלה העדות לחוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר וישן את העדות אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך וישן את הכפורת על הארון מלמעלה:

(22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאצא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר, וידבר ה' אלי מלמעלה מועד לאמר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה, צא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, וצא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת וגו' (במדבר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה צאה למועד: ואת כל אשר אצווה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו יתירה וטפלה, וכמוהו הרצה במקרא, וכה תפטר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצווה אותך, אל בני ישראל הוא:

(23) קומתו. גובה רגליו עם עוצי השלחן (פסחים קט: ובתוס' שם ד"ה אמתא):

(24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:

(25) מסגרת. כמרגומו גִּדְנָפָא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן, כמו לצוזין שנשפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היתה תקועה, מרגל לרגל צרבע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה:

(27) לעמדת המסגרת תהיון הטבעות. צרגלים מקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים

- 28 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them. וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וּצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וַנִּשָּׂא־בָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
- 29 And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them. וְעָשִׂיתָ קַעְרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
- 30 And thou shalt set upon the table showbread before Me always. וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ)
- 31 And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it. וְעָשִׂיתָ מְנֹרֶת זָהָב טָהוֹר מִקְשֶׁה תַּעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמְנֹרֶה יִרְכָּה וְקָנָה גְבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנָה יְהִיו:

להכניס בהם הצדדים: לבתים. לצורך צמים: לבדים. כתר גוממו לאתקרא לאריתא:

(28) ונשא בהם. לשון נפעל, יהיה נשא בהם את השלחן:

(29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרושה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לצדי הצית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס כרזל, כשל כרזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו כשל זהב עד למחר כשצת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין בהם לצונה, ושמים היו לשני קומי לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְצָנָה זָכָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חללי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדילין בין לחם ללחם, כדי שחכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, וצלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: ומנקיותיו. תרגומו ומְכִילָתָהּ, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ, וגזוהים עד למעלה מן השלחן הרצה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוללים ששה (הר"ס גורם חמשה) פוללים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פוללין, כדי שלא יכדד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מְכִילָתָהּ, סובלותיו, כמו גְלִיתִי הָכִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות לו), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותם ומחזיקים אותם שלא ישצרו. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותם שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מְכִילָתָהּ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ (במדבר ז, ז), וזה וזה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים באמור אל הכהנים:

(31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הנורפים שקורין שולדיר"ן, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים אילך ואילך: מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, כטדי"ן בלע"ז כמו דָּא לָדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאליה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט), אמר לו הקד"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): ירכבה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוד, לצוק השמן לתוכו ולתת הפחילה: גביעה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ואלו עשוין מזהב, ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו זה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, צולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים צולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשוין זה כמין פרחין: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשם לצדס וידביקם:

32	And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;	וּשְׁשֵׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּהָרָה מִצְדֵּה הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּהָרָה מִצְדֵּה הַשֵּׁנִי: וְהָיָא:	32
33	three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.	תְּלָתָא קְנֵי מִצִּידֵין בְּקִנְיָא חֵד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתְלָתָא כְּלִידֵין מִצִּידֵין בְּקִנְיָא חֵד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשֵׁתָא קִנְיָן דְּנִפְקִין מִן מִנְרֵתָא:	33
34	And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.	וּבְמִנְרֵתָא אַרְבַּעָא כְּלִידֵין מִצִּידֵין חֲזוּרָא וְשׁוֹשֵׁנָא:	34
35	And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.	וְחֲזוּר תַּחַת שְׁנֵי קִנְיָן דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת שְׁנֵי קִנְיָן דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת שְׁנֵי קִנְיָן דְּמִנְהָ לְשֵׁתָא קִנְיָן דְּנִפְקִין מִן מִנְרֵתָא:	35
36	Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.	וְחֲזוּרֵיהוֹן וְקִנְיָהוֹן מִנְהָ יִהְיוּ כְּלָלָה גְּזֵיָא חֲדָא דְדָהֵב דִּכִּי:	36
37	And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.	וְעִשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהָעִלָּהָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:	37

(32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, צאלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

(33) משקדים. כתרומתו, מזוירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף זהב שקורין ניאל"ר: ושלשה גבעים. צולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנרה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גביעים, אחד צולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילן ואילן. כך שנינו צמלכת המשכן (מנחות כח), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור צריך, שנאמר עד ירקה עד פרקה (צמדבר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים צמורה ענמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילן ואילן נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתירו שם ג' טפחים, שזה ג' גביעים וכפתור ופרח, נמצאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה צגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' צגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו צמורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד צג' טפחים העליונים עס ג' הגביעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' לששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור צפרשת צהעלותך, עד ירכה עד פרחיה. ואם תדקדק צמשה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמינים איש איש צמקומו:

(37) את נרותיה. כמין צזיכין צמותין צמוכן השמן והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי

38	And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֻתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: וְצִיִּבְתָּהָּ וּמִחֻתֹּתֶיהָ דָּהָב דָּכִי:	38
39	Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל-הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: כֶּכֶרָא דִּדְהָבָא דְכִיָּא יַעֲבִיד יְתָהּ יַת כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין:	39
40	And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְתַבְנִיתָם אֲשֶׁר-אַתָּה מֵרָאֶה בְּהָר: (ס) וְחֹזִי וַעֲבִיד בְּדַמוּתְהוֹן דְּאֵת מִתְחֹזִי בְּטוֹרָא:	40
XXVI	Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְאֶת-הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעַת שְׁנֵי כְרָבִים מַעֲשֵׂה חָשָׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְיַת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יְרִיעֵן דְּבוּץ שְׁזִיר וּתְכֵלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵ זְהוּרֵי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן תַעֲבִיד יְתֵהוֹן:	XXVI
2	The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.	אֹרְכּוֹ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאָמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הִירִיעֹת:	2
3	Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.	חֲמִשׁ הִירִיעֹת תַּהֲלִין חִבְּלוֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ וְחֲמִשׁ יְרִיעֹת חִבְּלוֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ: חֲמִישׁ יְרִיעֵן יַהוּיִן מְלַפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יְרִיעֵן מְלַפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא:	3
4	And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתְכֵלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לוּפִי וְכֵן תַעֲבִיד בְּסַפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסַטְרָא בֵּית לוּפִי תַנְיָנָא:	4

שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הזנבים העשויין ליקח זהם הפחילה מתוך השמן, לישבן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים זהם קרויים מלקחים. וְצִיִּבְתָּהָּ שתרגס אונקלוס, לשון צבת, טולייש"ש צלע"ז ומחותיה. הם כמין צויכין קטנים, שחותה בהן את האפר שזנר בצקר בצקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקו הלילה וכזו, ולשון מחתה פוייש"ד"א צלע"ז כמו לקחות יֵשׁ מִקֹּד (ישעיה ל, יד):

(39) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין זה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהו צים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהו צים:

(40) וראה ועשה. ראה כאן זהר חזנית שאני מראה אותך. מגיד שנחשפה משה צמעה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרומתו דאֵת מִתְחֹזִי בְּטוֹרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ח, היה פתורנו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתורנו דאֵת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה):

(1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של צמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שורין יחד כ"ד כפלים לחוט (צריחא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מויריין זהם בצריגתן, ולא בצרימה שהוא מעשה מחט, אלא בצריגה בשני כותלים, פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד מכאן, ארי מנזר זה וגשר מנזר זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין צלע"ז פייש"ש"א

(3) תהיין חוברות. מופרן במחט זו צלד זו, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר שזהו לשון נקבה, וצדד שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרובים, וּפְגִיָּהֶם אִישׁ אֶל אִחִיו (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לז"ל צלע"ז וכן תרגס אונקלוס ענובין, לשון עניצה: מקצה בחוברת. צאותה יריעה שצנוף החזור. קצות חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאותה יריעה שהיא קיצונה, לשון

5	Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.	חֲמִשִּׁים לִלְאֹת תַּעֲשֶׂה בִּירֵיעָה הָאַחַת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֹת תַּעֲשֶׂה בְּקִצָּה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילַת הַלִּלְאֹת אֲשֶׁה אֶל-אַחֲתָהּ:	חֲמִשִּׁים לִלְאֹת תַּעֲשֶׂה בִּירֵיעָה הָאַחַת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֹת תַּעֲשֶׂה בְּקִצָּה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילַת הַלִּלְאֹת אֲשֶׁה אֶל-אַחֲתָהּ:
6	And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.	וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין פִּזְרִין דָּהָב וְתַלְפִּיף יָת יִרְיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפִזְרִיָּא וַיְהִי מִשְׁכָּנָא חֵד:	וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת-הִירֵיעֹת אֲשֶׁה אֶל-אַחֲתָהּ בְּקְרָסִים וַהֲיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:
7	And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.	וְתַעֲבִיד יִרְיעֹן דְּמַעְזֵי לְפָרָסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֲשָׂרֵי יִרְיעֹן תַּעֲבִיד יְתֵהוֹן:	וְעָשִׂיתָ יִרְיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי-עֶשְׂרֶה יִרְיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
8	The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.	אֹרְכָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִיָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יִרְיעֹן:	אֹרְכוֹ הִירֵיעָה הָאַחַת שְׁלִשִּׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הִירֵיעָה הָאַחַת מִבֵּה אֶחָת לְעֲשָׂתֵי עֶשְׂרֶה יִרְיעֹת:
9	And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.	וְתַלְפִּיף יָת חֲמִישׁ יִרְיעֹן לְחֹד וְיָת שֵׁשׁ יִרְיעֹן לְחֹד וְתִיעוֹף יָת יִרְיעָתָא שְׁתִּיתִיתָא לְקָבִיל אַפִּי מִשְׁכָּנָא:	וְחִבַּרְתָּ אֶת-חֲמִשׁ הִירֵיעֹת לִבָּד וְאֶת-שֵׁשׁ הִירֵיעֹת לִבָּד וּכְפַלְתָּ אֶת-הִירֵיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל-מֹול פְּנֵי הָאֹהֶל:

קצה, כלומר לסוף החוצרת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלתן זו מזו, וכמדעתן ציריעה זו כן יהא צבצורה, כשתפרוש חוצרת אל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחבר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנייה. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה, וכן לזפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הזפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. ונתן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ו אמה, ח' לזפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוצרות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמזרת, שלא היו קרשים צמזרת אלא ד' (ברש"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי בזוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מנאחי צבירתא דמסכת מדות, אבל צמסכת שבת (פרק הזורק נח:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרשים, ואם כדצרי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרשים ולמערב אמה:

(6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שצבצורת זו, וראשן אחד צלולאות שצבצורת זו, ומחצבן צהן:

(7) יריעות עזים. מנוחה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:

(8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותה, היא האמה התחתונה צנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:

(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי, וכפול על המסך שצמזרת כנגד הפתח, דומה לכלה נמוכה המכוסה בצעיף על פניה:

10	And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.	וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לָלֶאֶת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֶת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:	וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא:
11	And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.	וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלָלֶאֶת וַחֲבַרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד:	וְתַעֲבִיד פּוֹרְפִין דְּנְחֹשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל יָת פּוֹרְפִיא בְּעֲנוּבִיא וְתַלְפִּיף יָת מִשְׁכָּנָא וְיִהְיֶה חֵד:
12	And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.	וְסִרְחַל הָעוֹדֵף בִּירִיעַת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעוֹדֵפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:	וְסִרְחַא דִּיתִיר בִּירִיעַת מִשְׁכָּנָא פְּלִגּוֹת יִרִיעָתָא דִּיתִרָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא:
13	And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.	וְהָאֹמָה מִזֶּה וְהָאֹמָה מִזֶּה בְּעוֹדֵף בְּאַרְבֵּי יְרִיעַת הָאֹהֶל וְיִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צִדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסּוֹתוֹ:	וְאֹמָתָא מִכָּא וְאֹמָתָא מִכָּא בְּדִיתִיר בְּאַרְבֵּי יְרִיעַת מִשְׁכָּנָא וְיִהְיֶה סְרוּחַ עַל סְטְרֵי מִשְׁכָּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסְיוּתֵיהּ:
14	And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.	וְעָשִׂיתָ מִכְסֵה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תַּחָּשִׁים מְלִמְעָלָה: (פ)	וְתַעֲבִיד חוּפָאָה לְמִשְׁכָּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מְסוּמְקֵי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי דְּסִגּוּנָא מְלַעֲלָא:
15	And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:	וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיא לְמִשְׁכָּנָא דְּאֻעֵי שִׁטִּין קִימִין:
16	Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרְבֵּי הַקְּרֶשׁ וְאֹמָה וַחֲצִי הָאֹמָה רֹחַב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	עֶשֶׂר אַמּוּן אֹרְכָא דִּדְפָא וְאֹמָתָא וּפְלִגּוֹת אֹמָתָא פּוֹתִיא דִּדְפָא חֵד:

(12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר צהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור צהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חציה, עודף על רוחב התחתונות: תסרח על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, ולפון ודרום קרויין צדדין, לימין ולשמאל:

(13) והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לצפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב צבינו נטע ארזים במזרים, וכשמת, וזה לצניו להעלותם עמהם כשיצאו ממזרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה לזוה אותן לעשות משכן במדבר מעלי שטים, ראו שיהיו מזומנים צידכם, הוא שיסד הצבלי בפיוט שלו, טס מטע מזוזים קורות צחינו ארזים, שנודרוז להיות מוכנים צידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש צלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכצים, להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן לכו' קרשים שיהיו צלפון ודרום מן המזרח למערב, ל' אמה:

17	Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	17 שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קֶרֶשׁ הַמִּשְׁכָּן:	תָּרִין צִירִין לְדָפָא חַד מְשֻׁלָּבִין חַד לְקָבִיל חַד כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל דָּפִי מִשְׁכָּנָא:
18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	18 וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ לַפָּאָת נֹגֶבָה תִּימָנָה:	וְתַעֲבִיד יָת דָּפִיָּא לַמִּשְׁכָּנָא עֶשְׂרִין דָּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:
19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	19 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקֶּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו:	וְאַרְבָּעִין סְמָכִין דְּכֶסֶף תַּעֲבִיד תַּחַת עֶשְׂרִין דָּפִין תָּרִין סְמָכִין תַּחַת דָּפָא חַד לְתָרִין צִירוּהִי וְתָרִין סְמָכִין תַּחַת דָּפָא חַד לְתָרִין צִירוּהִי:
20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	20 וּלְצִלְע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּת לַפָּאָת צִפּוֹן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ:	וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צִפּוֹנָא עֶשְׂרִין דָּפִין:
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	21 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:	וְאַרְבָּעִין סְמָכִיהוֹן דְּכֶסֶף תָּרִין סְמָכִין תַּחַת דָּפָא חַד וְתָרִין סְמָכִין תַּחַת דָּפָא חַד:
22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	22 וְלִירְכַתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשָׁה קֶרֶשִׁים:	וְלִסְפִּי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁשָׁה דָּפִין:
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	23 וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתָּיִם:	וְתָרִין דָּפִין תַּעֲבִיד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:
24	And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	24 וַיְהִי תְּאֵמָה מְלֻמָּטָה וַיַּחֲדּוּ יְהִי תָמִים עַל־רָאשׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת כֵּן יְהִי לַשְּׁנִיָּה לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת יְהִי:	וַיְהִי מְכֻוֵּן מִלְּרַע וּבְחֻדָּא יְהִי מְכֻוֵּן עַל רִישֵׁיהוֹן בְּעֻזְקָתָא חֻדָּא כֵּן יְהִי לְתַרְנִיְהוֹן לְתַרְפִּין זְוִיִּין יְהִי:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י צהדיא צ' הזורק (שבת דף ז"ח:) שהחריץ באמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואז סרה חלונת הרמז"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכניס באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רגופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוטות משלשה צדיהן, רוחב החריץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר ויהיו פלמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות כדי שיחברו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שלצבות סולם, מוצלות וזו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ כעוצי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות לירין, לפי שדומות לזרי הדלת הנכנסים בחורי המפתן:

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיבר דרומא: (22) ולירכתי. לשון סוף, כתרגומו ולספי. ולפי שהפתח בצמרח קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הריט' אמות רוחב:

(23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע פגונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמנה קרשים בצדר אחד הן, אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, באות כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הנפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצחוץ שיה:

25	Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וַיְהִיו שְׁמֹנֶה קַרְשֵׁים וְאַדְנִיתֵם כֶּסֶף שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	25
26	And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַתַּעֲבִיד עֲבָרֵי דָאֵעִי שִׁטִּין חֲמִשָּׁה לְדָפֵי סִטֵּר מִשְׁכָּנָא חָד:	26
27	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וּחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סִטֵּר מִשְׁכָּנָא תְּנִינָא וּחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סִטֵּר מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מִעֶרְבָא:	27
28	and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	וְעֶבְרָא מְצִיעָאָה בְּגוֹ דְּפִיאַ מַעְבֵּר מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:	28
29	And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	וַיִּתְּ דְּפִיאַ תַּחְפֵּי דְהָבָא וַיַּעֲקֹתְהוֹן תַּעֲבִיד דְּהָבָא אֲתָרָא לְעֶבְרִיא וְתַחְפֵּי יֵת עֲבָרִיא דְּהָבָא:	29

(24) ויהיו תואמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ציניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מלדיהן, שיהא רוחב הקרש צולט לצדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאלו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב, חרוץ לרחבו בעציו כנגד חריץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ציניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כמו עוצי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קצועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעוצי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת בעוצי קרש, רואה לומר בעוצי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: בן ידיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה צמנה מעשה סדר הקרשים צמלכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחרץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חמוקין) כמין שני שליבות סולם המזדללות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לחוץ שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחרץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לחוץ טבעת אחת של זה, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרומתו עֲבָרִין, וצלע"א שפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מלד זה וזה נכנס בטבעת מלד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, והוא שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, והוא מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת צמלכת המשכן (שבת נא:):

(29) בתים לבריחם. הטבעות שמעשה בהן יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריחים זהב. לא שהיה

30	And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	וְהִקְמַתְּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּמֵּשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)	וְתָקִים יָת מִשְׁכְּנָא בְּהַלְכֵּתִיהּ דְּאַתְחֻזִּיתָא בְּטוֹרָא:
31	And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.	וַעֲשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:	וְתַעֲבִיד פְּרוּכְתָּא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זְהוּרִי וּבוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יָתָהּ צוֹרֵת כְּרוּבִין:
32	And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.	וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְנִיָּהֶם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:	וְתַתִּין יָתָהּ עַל אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּין מְחוּפִין דְּהָבָא וְנִיָּהוֹן דְּהָבָא עַל אַרְבָּעָה סְמִכִין דְּכֶסֶף:
33	And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.	וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לְפָרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים:	וְתַתִּין יָת פְּרוּכְתָּא תַּחוֹת פְּרוּכֵיָא וְתַעֲלִיל לְתַמָּן מִגִּיּו לְפְרוּכְתָּא יָת אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא וְתַפְרִישׁ פְּרוּכְתָּא לְכוֹן בֵּין קוֹדֶשׁא וּבֵין קוֹדֶשׁ קוֹדֶשׁא:
34	And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.	וְנָתַתָּה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים:	וְתַתִּין יָת כַּפּוֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא בְּקֹדֶשׁ קוֹדֶשׁא:
35	And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.	וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לְפָרֹכֶת וְאֶת־הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתָּן עַל־צִלְע צָפוֹן:	וְתַשְׁוִי יָת פְּתוּרָא מִבְּרָא לְפְרוּכְתָּא וְיָת מְנֹרָתָא לְקִבִּיל פְּתוּרָא עַל סִטֵּר מִשְׁכְּנָא דְּרוּמָא וּפְתוּרָא תַתִּין עַל סִטֵּר צָפוֹנָא:
36	And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.	וַעֲשִׂיתָ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִים:	וְתַעֲבִיד פְּרָסָא לְתַרְע מִשְׁכְּנָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זְהוּרִי וּבוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד צִיִּיר:

הזהב מדוּזק על הצריחים, שאין עליהם שום נפוי, אלא בקרש היה קוצע כמין ז' פפיות של זהב כמין ז' סדקי קנה חלול, וקוצען אלל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמלאו הצריחים מנפויים זהב כשהן תחוצין בקרשים, והצריחים הללו מצחוץ היו צולטות. הטבעות והפפיות לא היו נראות בחוץ המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:

(30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עמיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו: (31) פרוכת. לשון מחילה הוא, וצלשון חכמים פרגוד, דבר המדליל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חושב. כצר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצירין שמשי עזריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צירין של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בחוץ ד' אדנים, ואונקליות קצועין זהן, עקומין למעלה להושיז עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך זה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה צלש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמלא צית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנָתַתָּה אֶת הַפָּרֹכֶת פֶּסַח הַקְּרָסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה צשני שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישי של משכן, והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים:

(35) ושמית את השלחן. שלחן בצפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה דדרוס, משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נחון כנגד אויר שצין שלחן למנורה. משוך קמעא כלפי המזרח, וכולס נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

<p>37 And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד לַפָּרֹכֶת חֲמִשָּׁה עַמֻּדֵי שֹׁטִין וַתַּחֲפֵי יִתְּהוֹן דְּהָבָא וַיִּהְיוּ דְּהָבָא וַתַּחֲפֵי לָהֶן חֲמִשָּׁה סֻמְכִין דְּנְחָשָׁא:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמֻּדֵי שֹׁטִים וַצִּפִּיתָ אֹתָם זָהָב וַיִּהְיוּ זָהָב וַיִּצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>
<p>XXVII And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יֵת מִדְּבָחָא דְאֵעֵי שֹׁטִין חֲמִישׁ אַמּוּן אֹרְכָא וַחֲמִישׁ אַמּוּן פּוּתְיָא מְרֻבָּעָא יְהִי מִדְּבָחָא וַתֵּלֶת אַמּוּן רֹמְיָה:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשׁ אַמּוֹת אָרְךְ וַחֲמִשׁ אַמּוֹת רֹחֵב רְבֹעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:</p>
<p>2 And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד קַרְנוֹתָיָהּ עַל אַרְבַּע זְוִיֹּתֶיהָ מִנִּיהָ יִהְיוּ קַרְנוֹתָיָהּ וַתַּחֲפֵי יִתִּיהָ נְחָשָׁא:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמְנוֹ תִּהְיוּ קַרְנֹתָיו וַצִּפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:</p>
<p>3 And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד פִּסְכֵּי־תִירוֹתֶיהָ לְמִסְפֵּי קְטָמֶיהָ וּמִגְרָפֹתֶיהָ וּמִזְרָקוֹתֶיהָ וּצְנוּרֹתֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ לְכָל מְנוֹתָיָהּ תַּעֲבִיד נְחָשָׁא:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדִשְׁנוֹ וַיַּעֲוֶי וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתֵּיתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>
<p>4 And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד לִיהָ סָרְדָא עֹבֵד מְצֻדָּא דְנְחָשָׁא וַתַּעֲבִיד עַל מְצֻדָּא אַרְבַּע עֲזָן דְנְחָשָׁא עַל אַרְבַּעַת סְרוּחֵיהּ:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וַעֲשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>
<p>5 And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.</p>	<p>וַתִּתֵּן יֵתָּה תַּחַת סוּבִיבָא דְּמִדְּבָחָא מְלָרַע וַתְּהִי מְצֻדָּתָא עַד פְּלָגוֹת מִדְּבָחָא:</p>	<p>וַתִּתֵּן אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכָב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וַתִּהְיֶה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁכֶּסֶף צִעְלוֹ (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות צו מעשה מחט, כפרזוף של עזר זה כך פרזוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרגומו עוֹבֵד זָיִיר, ולא עוֹבֵד זִיֹּר. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (זבחים נט:):

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשה לדם ויחזרם צו: וצפית אותו נחשת. לכפר על עזות מלח, שנאמר ומִלְּפָנֶיךָ נְחֹשֶׁה (ישעיה מח, 7):

(3) סירותיו. כמין יורות: לִדְשֵׁנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגם אונקלוס לְמִסְפֵּי קְטָמֶיהָ, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסתיירה כמו וּפְּשָׁרֶשׁ שְׁרָשִׁיָּה (תהלים פ, י), גְּוִיל מַעֲרִישׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וּבָקָל תְּבוֹאֲתִי שְׁרָשׁ (שם לא, יז). וכמוהו בְּסַעֲפִיָּה פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְעָף פְּאֲרָה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְהָאֶחָד עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שצר עֲלָמִיו. וכמוהו וַיִּסְקְלֵהוּ בְּאֶצְבָּעִים (מלכים א כה, יג), וחלופו סִקְלוֹ מִאֶצְבָּן (ישעיה סז, י), הסירו אצניה, וכן וַיַּעֲקֹרֵהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ (שם ה, ז). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֲדַשְׁדַּר"ר ויעיר. כתרגומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז ויד"ל ומזרקותיו. לקבל בהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בצצר ונתחזים צו, ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתו, ובלע"ז קרויני"ש ובלשון חכמים נגוריות: ומחתותיו. בית קבול יש להם, ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחמות, כמו לִסְחֹת אֵשׁ מִקֹּדֶד (ישעיה ל, יד), לשון שאיצת אש ממקומה, וכן הַיִּסְחָה אֵשׁ אֵשׁ בְּחִיקוֹ (משלי ו, כז): לבל כלליו. כמו כל כליו:

(4) מכבר. לשון כברה שקורין קריצל"ש (זיעב) כמין לצוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת:

(5) ברכב המזבח. סובב, כל דבר המקיף סביב צעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ,

6	And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.	וַתַּעֲבִיד אֲרִיחָא לְמִדְבָּחָא אֲרִיחֵי דְאֵעֵי שְׁטִין וְתַחֲפֵי יְתְהוֹן נְחָשָׁא:	וַעֲשִׂית בְּדִים לְמִזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שְׁטִים וְצִפִּית אֹתָם נְחֹשֶׁת:	6
7	And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.	וַיַּעֲלֵל יֵת אֲרִיחֹהֵי בְעִזְקָתָא וַיַּהוֹן אֲרִיחָא עַל תְּרִין סְטְרֵי מִדְבָּחָא בְּמִטְל יְתִיה:	וְהוֹבֵא אֶת־בְּדָיו בְּטַפְעֹת וְהָנוּ הַבְּדִים עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֹׂאת אֹתוֹ:	7
8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	חֲלִיל לִוְחִין תַּעֲבִיד יְתִיה כְּמָא דְאֶחָזִי יְתֵד בְּטוֹרָא כֵּן יַעֲבֹדוּן:	נְכוֹב לָחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: (ס)	8
9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	וַתַּעֲבִיד יֵת דְּרֵת מִשְׁכָּנָא לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא סְרְדֵי לְדֵרְתָא דְּבוּץ שְׁזִיר מְאָה אַמִּין אוֹרְכָא לְרוּחָא חֲדָא:	וַעֲשִׂית אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפָּאָה נֶגְב־תִּימָנָה קִלְעִים לְחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מְאָה בְּאֹמָה אֶרֶךְ לַפָּאָה הָאֲחֵת:	שביעי
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	וַעֲמֻדֹהֵי עֶסְרִין וְסֻמְכֵיהוֹן עֶסְרִין דְּנְחָשָׁא וְנִי עֲמֻדֵיָא וְכַבּוּשֵׁיהוֹן כֶּסֶף:	וַעֲמֻדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעֲמֻדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	10

כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א ש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה, אבל סובב להלך הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפניו מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב), איזהו כרכוב, בין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, ותיך המתרך, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכשש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא כבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פ"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכבש היה בדרום המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מלאתי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא חוט, במסכת זבחים (סב): למדנוה מן המקרא:

(7) בטבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבר:

(8) נבוב לוחות. כתרומתו פליל לוסין, לוחות עזי שטים מכל זד והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שהיה עזיו ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

(9) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקצים נקצים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו סדן כתרומתו של מכבר המתורגם סדן לפי שהן מנוקצין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

(10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לחוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבוע בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבועמוד העשוי כמין וי", ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להניב דלתות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכך מצינו בפילגש בגבעה, וְעָמָזָה מְמֹרִים בְּחוּטֵי כֶסֶף (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְכֵן לַרֹּחַ צְפוֹנָא בְּאַרְבָּא סְרְדֵי מֵאָה אֵירָפָא וְעַמּוּדֵיהֶי עֲשָׂרִין וְסִמְכֵיהֶון עֲשָׂרִין דְּנִחָשָׂא וְנִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשֵׁיהֶון כֶּסֶף:	וְכֵן לַפֶּאֶת צְפוֹן בְּאַרְבָּא קִלְעִים מֵאָה אֵירָר וְעַמּוּדֵי עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמּוּדִים וְנִחְשִׁיהֶם כֶּסֶף:	11
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	וּפּוֹתֵיָא דְּדֶרְתָּא לַרֹּחַ מְעַרְבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהֶון עֲשָׂרָא וְסִמְכֵיהֶון עֲשָׂרָא:	וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּאֶת־יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה:	12
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	וּפּוֹתֵיָא דְּדֶרְתָּא לַרֹּחַ קְדוּמָא מְדַנְחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:	וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּאֶת קְדָמָה מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחֲמִישׁ עֲשָׂרֵי אַמִּין סְרְדֵי לְעִבְרָא עַמּוּדֵיהֶון תְּלָתָא וְסִמְכֵיהֶון תְּלָתָא:	וְחֲמִישׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קִלְעִים לְכַתֵּף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וּלְעִבְרָא תַנּוּנָא חֲמִישׁ עֲשָׂרֵי סְרְדִין עַמּוּדֵיהֶון תְּלָתָא וְסִמְכֵיהֶון תְּלָתָא:	וּלְכַתֵּף הַשֵּׁנִית חֲמִישׁ עֲשָׂרָה קִלְעִים עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וְלַתְּרַע דְּרִתָּא פְּרָסָא עֲשָׂרִין אַמִּין דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָא זָהָרִי וּבּוּץ שִׁזִּיר עֹבֵד צִיִּיר עַמּוּדֵיהֶון אַרְבַּעָא וְסִמְכֵיהֶון אַרְבַּעָא:	וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִסְדּוֹ עֲשָׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עַמּוּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנִיָּהֶם אַרְבַּעָה:	16
17	All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.	כָּל עַמּוּדֵי דְּרִתָּא סְחֹר סְחֹר מְכַבֵּשִׁין כֶּסֶף וְנִיָּהֶון כֶּסֶף וְסִמְכֵיהֶון דְּנִחָשָׂא:	כָּל־עַמּוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְנִיָּהֶם כֶּסֶף וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת:	מפטיר
18	The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.	אַרְבָּא דְּדֶרְתָּא מֵאָה אַמִּין וּפּוֹתֵיָא חֲמִשִּׁין בְּחֲמִשִּׁין וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבּוּץ שִׁזִּיר וְסִמְכֵיהֶון דְּנִחָשָׂא:	אַרְבָּא הַחֲצֵר מֵאָה בְּאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמִישׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת:	18

(13) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגם אונקלוס הִיִּם הָאֲחֵרוֹן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים אמה. אותן נ' אמה לא היו סתומים כולם צקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח צנתיס כ' אמה, וזהו שנאמר וּלְשַׁעַר הַחֲצֵר מִסְדּוֹ עֲשָׂרִים אַמָּה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

(14) עמדיהם שלשה. חמש אמות צין עמוד לעמוד, צין עמוד שזראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שזמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך בא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הלפון והדרום שמן המזרח למערב מאה צאמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שזמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמסכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו צפנת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו קלו בחמשים

- 19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.
- לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יְתֻדָּתָיו וְכָל־יְתֻדַּת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: (ס)
- לְכָל מְנֵי מִשְׁכָּנָא בְּכָל פּוֹלְחָנִיָּה וְכָל סְבוּהֵי וְכָל סְפֵי דִרְתָּא דִנְחֹשָׁא:

The Haftarah is I Kings 5:26-6:13 on page 199. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11-16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 214. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 210. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 216. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 210.

- 20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.
- וְאָתָּה תְצַוֶּהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָקָחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כִּתִּית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
- וְאָתָּה תְּפַקִּיד יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְבוּן לָךְ מִשַּׁח זַיִתָּא דְּכִיָּא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָא דְדִירָא:
- 21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.
- בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֹקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)
- בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא מִבְּרָא לְפָרוּכָתָא דְעַל סְחָדוּתָא וְסִדֵּר יִתִּיה אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי מִרְמָשָׁא עַד צִפְרָא קָדָם יְיָ קִים עַל־מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
- XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.
- וְאָתָּה תִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:
- וְאָתָּה תִּקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:
- 2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.
- וַעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:
- וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְתוֹשִׁבָּתָא:

הפנימים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו צין הקלעים שצמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג:). וקומה חמש אמות. גובה מחיצות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להציא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן: (19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים צמיתים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגזיהתן, ואיני יודע אם תחזין בארץ, או קשורין ותלוין וכודן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו צרוח, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אהל צל יצן צל יפע יתדיו לנצח (ישעיה לג, כ): (20) צלי שמרים, כמו ששנינו צמנחות (פ.), מגרגרו בראש הזית וכו': כחית. הזיתים היה כותש צמנחת ואינו טוחנן צריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסן לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד ששהא שלהצת עולה מאליה (שבת כא:). תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת סמך (צמדבר כח, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן צמנחת חציתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מחציתא צפקר ומחציתא צערב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא: (21) מערב עד בוקר. תן לה מדה ששהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין בכך כלום: (1) ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת המשכן:

<p>3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵת תְּמַלִּיל עִם כָּל חֲכִימֵי לְבָא דְאַשְׁלִימִית עִמָּהוֹן רוּחַ חֲכָמָא וַיַּעֲבִדוּן יֵת לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁוֹתֶיהָ לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי:</p>	<p>3 וְאֵתָה תְּדַבֵּר אֶל-כָּל-חֲכָמֵי-לֵב אֲשֶׁר מָלֵאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>
<p>4 And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ לְבוּשֵׁיָא דִּיעֲבִדוּן חוּשָׁנָא וְאַיְפוּדָא וּמַעֲיִלָא וְכַתְּנֵינִי מְרִמָּצָן מְצַנֵּפִין וְהַמִּינִינִי וַיַּעֲבִדוּן לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן אֶחָוֶה וּלְבָנָהוּי לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי:</p>	<p>4 וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶם וּמַעֲיֵל וְכַתְּנֵת תִּשְׁבֵּץ מְצַנֶּפֶת וְאַבְגָּט וַעֲשׂוּ בְגָדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחָיֶד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>
<p>5 And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְאִנּוּן יִסְבוּן יֵת דְּהָבָא וִיֵת תַּכְלָא וִיֵת אַרְגָּמָנָא וִיֵת צִבְעֵי זָהָרִי וִיֵת בּוּצָא:</p>	<p>5 וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: (פ)</p>
<p>6 And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וַיַּעֲבִדוּן יֵת אֵיפֹדָא דְּהָבָא תַּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא צִבְעֵי זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר עוֹבָד אֹמֶן:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חָשָׁב: לו</p>

(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צכהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה צלע"ז (4) חושן. תכשיט כנגד הלב: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מצאתי בצרייתא פירוש תבניתו, ולצי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרוחב גב איש, כמין סינר שקורין פורצי"נט שחוגרות השקרות כשרוכצות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְיָדוּד חֲגוּר אֵפֹדָא (שמואל"ב ו, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּשְׁן עָלָיו אֶת הָאֵפֹד (ויקרא ח, ז) ואחר כך וַיַּחַגְר אֹתוֹ צִחָשָׁב הָאֵפֹד (סם), ותרגם אוינקלוס צִחָמֶן אֵפֹדָא, למדנו שהחשב הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשב שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקשטו בו, כמו שנאמר ויאפד לו בו (סם), והחשב הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לצי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד צד, פְּרָדוּט דְּצוּץ, ותרגם כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, צמעשה תמר אחות אבשלום, פִּי בֶן תְּלָפָזֶץ צִנּוֹת הַמֶּלֶךְ הַצִּתּוֹלֶת מַעֲלִים (שמואל"ב יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לצשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשוין משצנות לנזי, והמשצנות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קציעת אצנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר בצצני האפוד מִסַּפֶּת מִשְׁצָנוֹת זָקָב, וצלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פּוֹצְעִין (עיין יומא כה): ואבגט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בצסדר לציסחן, וַיִּשְׁן עָלָיו אֶת הַשֵּׁשׁ וַיַּחַגְר אֹתוֹ צִחָשָׁב וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִי וַיִּשְׁן עָלָיו אֶת הָאֵפֹד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הצגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הצגדים: (6) ועשו את האפוד. אס צאתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרכים וישגה הקורא צצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכצות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו, רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשב מחובר צראשו על פני רחבו מעשה אורג, ומאריך לכלן ולכלן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשב, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר, וכשזקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואצני השם קבועות צהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצנות נתונות צראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזהב מחוברות צשתי טבעות צבחשן צשני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים צמשצנות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין צמשצנות צבחכתף שמאל, נמצא החשן תלוי צמשצנות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות צשני קצות החשן צבחחיתו, וכנגדם שתי טבעות צשתי כתפות האפוד מלמטה, צראשו התחתון המחובר צבחשב, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכצים זה על זה, ומרכסן צפתיל תכלת תחוב צטבעות האפוד

7	It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.	תָּרִין כְּתָפִין מְלַפֵּץ יִהְיוּ לָיָהּ עַל תָּרִין סִטְרוֹהֵי וַיִּתְּלָפֶהּ:	7 שְׁתֵּי כְתֻפֹת חִבְרֹת יִהְיֶה-לָּו אֶל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחָבֵר:
8	And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וְהָמִין תְּקוּנִיהָ דְעִלּוּהֵי כְּעֻבְדִּיהָ מִנִּיהָ יְהִי דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָ וְחֹרִי וּבֹץ שִׁזְרִי:	8 וְחָשֵׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנֹו יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:
9	And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:	וְתִסֵּב יֵת תְּרֵתִין אֲבְנֵי בֹרְלָא וְתִגְלֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֹתַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	9 וְלִקְחָתָּ אֶת-שְׁתֵּי אֲבֹנֵי-שֹׁהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
10	six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.	שֵׁשָׁה מִשְׁמֹתָהֶן עַל אֲבֹנָא חֲדָא וַיֵּת שְׁמֹתַת שְׁתֵּי דְּאַשְׁתָּארוּ עַל אֲבֹנָא תְּנִיטָא כְּתוּלְדָתָהֶן:	10 שֵׁשָׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשֵּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים עַל-הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוּלְדָתָם:
II	With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.	עֹבֵד אוֹמֵן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מְכָרֵשׁ כְּגִלְף דְּעִזְקָא תִּגְלֹף יֵת תְּרֵתִין אֲבֹנֵי עַל שְׁמֹתַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקֵּץ מְרֻמָּץ דְּדָהָב תַּעֲבִיד וַיִּתְּהֶן:	II מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחִי חֹתֶם תִּפְתַּח אֶת-שְׁתֵּי הָאֲבֹנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְסֻכָּת מְשַׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

והחשן, שיהא תחתית החשן דצוק לחשב האפוד, ולא יהא נד ונצדל, הולך וחוזר: זזהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזרין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקולצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בחולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזר את כולם כאחד, נמצא חוטן כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב.), ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) צחור התכלת וצחור הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזר עם כל מין ומין: מעשה חושב. כצר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עצריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה, ונמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן למצעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אצני שהם קצועות צהן, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגצוהו עד כנגד האזניים שקורין קודי"ש, שנאמר לא יקָרוּ צִנֵּעַ (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממטניהם, אלא כנגד אזליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב, ולא יארגס עמו, אלא אורגס לצד ואחר כך מחברם:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקטטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לצד ויחברו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השנייה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, וצנימין מלא, שכן הוא כחצו במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אצנים. חרש זה, דצוק הוא לתיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קרש עֲצִים נָטָה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עצים. וכן קרש צָרָל מַעֲלָד (שם יב), כל אלה דצוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כהרגומו פֶּתַח מְכָרֵשׁ כְּגִלְף דְּעִזְקָא, חרוטות האותיות צחורן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כתב ניכר ומפורש: על שמות. כמו צממות: מסבות משבצות. מוקפות האצנים צמצמות זהב, שעושה מושב האצן צזהב כמין גומא למדת האצן, ומשקעה צמצמות, נמצאת המשצות סובבת את האצן סביב, ומחבר המשצות צממות האפוד:

12	And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.	וַתִּשֵׂי יָת תַּרְתִּין אֲבִנָּא עַל כַּתְּפֵי אֵיפֻדָּא אֲבִנֵי דְיוֹכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶהְרֹן יָת שְׁמֵהֶון קֳדָם יי עַל תַּרְיִן כַּתְּפוּהִי לְדוֹכְרָנָא:	וְשַׂמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כַּתְּפֹת הָאֵפֻד אֲבִנֵי זָכָרֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כַתְּפָיו לְזָכָרֹן: (ס)	12
13	And thou shalt make settings of gold;	וְתַעֲבִיד מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב:	וְעָשִׂיתָ מְשָׁבְצֹת זָהָב:	שני
14	and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.	וְתַרְתִּין תַּפִּין דְּדָהָב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבִיד יְתָהוּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתַפִּין יָת תַּכְּפֵּא גְדִילְתָּא עַל מְרֻמָּצָתָא:	וְשְׁתֵּי שְׂרָשְׁרַת זָהָב טָהוֹר מְגַבְּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה אֶת־שְׂרָשְׁרַת הָעֶבֶת עַל־הַמְּשָׁבְצֹת: (ס)	14
15	And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד חֲשֹן דִּינָא עוֹבֵד אוּמָן כְּעוֹבֵד אֵיפֻדָּא תַּעֲבִידֵיהּ דְּהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבוּץ שְׁזִיר תַּעֲבִיד יְתִיה:	וְעָשִׂיתָ חֲשֹן מְשַׁפֵּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֶׂה אֵפֻד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:	15
16	Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.	מְרֻבַּע יְהִי עֵיר זֶרֶתָא אוּרְכֵיהּ וְזֶרֶתָא פּוּתֵיהּ:	רְבֹועֵי יְהִיָּה כְּפֹול זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רְחִבּוֹ:	16
17	And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;	וְתַשְׁלִים בֵּיהּ אֲשֻׁלָּמוֹת אֲבָנָא אַרְבַּעַּא סְדֵרִין דְּאָבֵן טָבָא סְדָרָא קְדָמָאָה סִמְקָן יֶרֶקֶן וּבִרְקָן סְדָרָא חֹד:	וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֲבֵן אַרְבַּעָה טוּרִים אֲבֵן טוּר אֶדָם פִּטְדָהּ וּבִרְקַת הַטּוּר הָאֶחָד:	17
18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וּסְדָרָא תַנְיָנָא אֲזִמְרָגִדִּין שְׁבִיזִי וּסְבִהְלוֹם:	וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֶפֶד סַפִּיר וְיַהֲלֹם:	18
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וּסְדָרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טַרְקִיָּא וְעֵין עֲגֻלָּא:	וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה:	19
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וּסְדָרָא רְבִיעָאָה כְּרוֹם יַמָּא וּבוּרְלָא וּפְנִתִירִי מְרֻמָּצֵן בְּדָהָב יְהוֹן בְּאֲשֻׁלָּמוֹתֵהוֹן:	וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תְּרִשִׁישׁ וְשֹׁהַם וְיִשְׁפָּה מְשַׁבְּצִים זָהָב יְהִי בְּמִלּוֹאֲתָם:	20

- (12) לזכרון. שיהא רואה הקצ"ה את השצטס כתוצים לפניו, ויזכור לדקתם:
- (13) ועשית משבצות. מיעוט משצות שמים, ולא פירש לך עמה צפרשה זו אלא מקצת זרכן, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:
- (14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקבים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לַעֲדָקָאֹת שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צילה כז): ונתתה את שרשרות. של עצמות העשויות מעשה עבות על משצות הללו. ולא זה הוא מקום נאות עשייתן של שרשרות ולא נאות קציעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומנחה על עשייתן ועל קציעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צורך המשצות שזה לעשות עם האפוד, וכתב לך זאת, לומר לך המשצות הללו יוזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנס על המשצות הללו:
- (15) חושן משפט. שמכפר על קלוקל הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכות אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:
- (16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לצו, שנאמר וְהָיוּ עַל לְבָבְךָ, תלוי בכתפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:
- (17) ומלאה בו. על שם שהאצנים ממלאות גומות המשצות המתוקנות להן, קורא אותן בלשון מלואים:

21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶּינָהּ עַל-שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תְּהִיֶּינָהּ לְשֹׁנֵי עָשָׂר שִׁבְטִים:	21
22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשֵׁת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר:	22
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	23
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֶבֶתֹת הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	24
25	And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת תָּתִין עַל-שְׁתֵּי הַמַּשְׁבָּצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כַּתְּפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מֹול פָּנָיו:	25
26	And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.	וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בַּסִּפְרִי סִפְרָד וַאֲשַׁכְנוּ הָאֶפֶד) בִּיָּתָהּ:	26

(20) משבצים זהב. יהיו הטורים צמלואותם, מוקפים משצנות זהב צעומק שיעור שיתמלא בעוצי האבן, זהו לשון צמלואותם, כשיעור מלוי עציין של אצנים יהיה עומק המשצנות, לא פחות ולא יותר:

(21) אִישׁ עַל שְׁמוֹ. כסדר חולדותם סדר האצנים, אודם לראצון, פטדה לשמעון, וכן כלם:

(22) עַל הַחֹשֶׁן. צביל החשן, לקצעם צבצעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שצבם יהיה מלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצנות, ואף שרשרות פתח מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתירה, כמו מ"ם שצבצב, ומ"ם שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת צלשון עברית כשלשלת צלשון משנה: גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה, שמתקעם צבצעות שיהיו צבצול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל צלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:

(23) עַל הַחֹשֶׁן. לצורך החושן, כדי לקצעם צו. ולא יתכן לומר שהיא תחלת עשייתו עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נתונים צו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב, ואף ששרשרות צריך אתה לפתור כן: עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן. לשתי פאות שכנגד הנאמר לימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד:

(24) וְנָתַתָּה אֶת שְׁתֵּי עֶבֶתוֹת הַזָּהָב. הן שרשרות גבולות הכתובות למעלה, ולא פירש מקום קבוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תחבצותן צבצעות, ותדע לך שהן הן הראשונות, שהרי צפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

(25) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן עַל שְׁתֵּי הַמַּשְׁבָּצוֹת. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחבצות צבצעות החשן לימין ולשמאל אצל הנאמר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצנות של ימין, וכן צבצב שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצנות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא מלוי, ועדיין שפת החשן התחבצות הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אֶל מֹול פָּנָיו. של אפוד, שלא יתן המשצנות צבצב הכתפות שכלפי המעיל, אלא צבצב העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אומה עזר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

<p>27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד תְּרֵפִין עֶזְקֵן דָּדָהָב וַתִּתֵּן יָתְהוֹן עַל תְּרִין כַּתְּפֵי אֵפֹדָא מִלְּקַבִּיל אֲפֹהֵי לְקַבִּיל בֵּית לֹפִי מַעֲלֵי לְהַמִּין אֵפֹדָא:</p>	<p>27 וַעֲשֵׂת שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כַתְּפוֹת הָאֵפֹד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעַמֹּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֵפֹד:</p>
<p>28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.</p>	<p>וַיַּחֲדִין יָת חוּשָׁנָא מַעֲזָקְתִּיהָ לְעֶזְקַת אֵפֹדָא בְּחוּטָא דְתַכְּלִתָּא לְמַהוּי עַל הַמִּין אֵפֹדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חוּשָׁנָא מִמַּעֲלֵי אֵפֹדָא:</p>	<p>28 וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבָּעָתוֹ אֶל־טַבָּעַת הָאֵפֹד בְּפִתִּיל תַּכְלִת לַהֲיוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד:</p>
<p>29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .</p>	<p>וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יָת שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לִבִּיהָ בְּמִיעֲלִיהָ לְקוּדְשָׁא לְדוּכְרָנָא קָדָם יְיָ תְּדִירָא:</p>	<p>29 וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזַכָּרֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:</p>
<p>30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>וַתִּתֵּן בְּחֹשֶׁן דִּינָא יָת אֲוִרִיָּא וְיָת תוּמִיָּא וַיְהוֹן עַל לִבָּא דְאֶהָרֹן בְּמִיעֲלִיהָ לְקָדָם יְיָ וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יָת דִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבִּיהָ קָדָם יְיָ תְּדִירָא:</p>	<p>30 וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאֲוִרִים וְאֶת־הַתּוּמִּים וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בְּבָאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יָת מְעִיל אֵפֹדָא גָּמִיר תַּכְלָת:</p>	<p>שְׁלִישִׁי וַעֲשֵׂת אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד כָּלִיל תַּכְלָת:</p>

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שינס שני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעצב החושן כלפי החוץ, אלא בעצב כלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העבר הוא לזד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החושן, וקצותיו שוכבין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נאות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות נזה ליתן צראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחברתו, סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעומת החגורה, ואלו נחונים מעט צגוצה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החושן, ונותן פתיל תכלת צאותן הטבעות וצטבעות החושן, ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החושן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושב על המעיל יפה: ממול פניו. בעצב החיטון:

(28) וירכסו. לשון חבור, וכן מִרְכָּסִי אִישׁ (תהלים לא, כא), חצורי חצרי רשעים. וכן וְהִרְכָּסִים לְצִקְעָה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיה שציניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לצקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החושן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט:

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החושן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). וצמקדש שני היה החושן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר צגדים, אבל אותו השם לא היה צמקדש, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁלַל לוֹ צִמְשֵׁפֶט הָאֲוִרִים (צמדצר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחושן מכפר על מעוותי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו:

32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.	וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שֹׁפָה וְהָיָה לָפָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַּחְרָא יִהְיֶה-לּוֹ לֹא יִקְרַע: וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שֹׁפָה וְהָיָה לָפָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַּחְרָא יִהְיֶה-לּוֹ לֹא יִקְרַע:	32 וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שֹׁפָה וְהָיָה לָפָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַּחְרָא יִהְיֶה-לּוֹ לֹא יִקְרַע:
33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:	וְתַעֲבִיד עַל שְׂפֹלוֹתָי רְמוֹנֵי תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָב עַל שְׂפֹלוֹתָי סָחֹר סָחֹר וְזָהָב בִּינְיָהוֹן סָחֹר סָחֹר:	33 וְעָשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיֹי רִמְנוֹי תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל-שׁוּלְיֹי סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:
34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.	זָגָא דְּדִהָבָא וְרְמוֹנָא זָגָא דְּדִהָבָא וְרְמוֹנָא עַל שְׂפֹלֵי מַעֲלָא סָחֹר סָחֹר:	34 פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמְזֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמְזֹן עַל-שׁוּלְיֵי הַמַּעֲלָל סָבִיב:
35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.	וְהָיָה עַל אֶהֱרֹן לְשִׁמְשָׁא וְשִׁמְשָׁמַע קִלְיָה בְּמִיעֲלִיָּה לְקוֹדֶשָׁא לְקָדָם יְיָ וּבְמַפְקִיָּה וְלֹא יָמוּת:	35 וְהָיָה עַל-אֶהֱרֹן לְשִׁרְתָּ וְנִשְׁמַע קוֹלֹ בָּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)
36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וְתַעֲבִיד צִיצָא דְּדִהָב דְּכִי וְתַגְלוֹף עֲלֵיהִי כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לִי:	36 וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתִחָתָ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:
37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.	וְתַשִּׁי יִתִּיהָ עַל חוּטָא דְּתַכְלִתָא וְהָיָה עַל מִצְנֶפֶתָא לְקִבְלֵי אָפִי מִצְנֶפֶתָא יְהִי:	37 וְשִׁמַּתָּ אֹתוֹ עַל-פְּתִיל תְּכֵלֵת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מֹול פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יְהִי:

(32) והיה פי ראשו. פי המעיל בצצהו, הוא פתיחת בית האור: בתוכו. כתר גומו פִּיל לְגִיָּה, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא במחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם כפול לתוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורע עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שבתורה, וכן לא יצא החשן, וכן לא יסרו ממנו (שמות כה, טו), הנאמר בצדי הארון: (33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים בצלחת תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם עִנְדָּלִין שבתוכם: בתוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל: (34) פעמון זהב ורמון וגו'. פעמון זהב ורמון אללו: (35) ולא ימות. מכלל לאו אחת שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגדים הללו, חייב מיתה צידי שמים:

(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המנח מאוזן לאוזן (סוכה ה:): (37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, ויִתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֵת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מנח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט,):, שער היה נראה צין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בצובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המנח, והציץ מלמטה, והפתילים היו צנקים, ותלויין צו בשני ראשים ובאמצעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מצחוץ ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, וגמלאו צין אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוח הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מנחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:

<p>38 And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וְהָיָה עַל בֵּית עֵינֹהֵי דָאֵהֲרֹן וַיִּטֹּל אֶהֱרֹן יָת עֲוֹנוֹת קֹדֶשִׁיָּא דִּי־קִדְשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנַת קֹדֶשִׁיהוֹן וְהָיָה עַל בֵּית עֵינֹהֵי תְדִירָא לְרַעְנָא לְהוֹן קָדָם יְיָ:</p>	<p>38 וְהָיָה עַל־מִצַּח אֶהֱרֹן וְנָשָׂא אֶהֱרֹן אֶת־עֲוֹן הַקִּדָּשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְּנַת קֹדֶשִׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָמִיד לְרַצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>39 And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְתַרְמִיץ כְּתוּנָא דְּבוּצָא וְתַעֲבִיד מִצְנֶפֶתָא דְּבוּצָא וְהִמְנִן תַּעֲבִיד עוֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>39 וְשִׁבְצָתָּ הַכְּתָנֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְגָּט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רֶקֶם:</p>
<p>40 And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וּלְבָנֵי אֶהֱרֹן תַּעֲבִיד כְּתוּנִין וְתַעֲבִיד לְהוֹן הַמִּינִין וְקוֹבְעִין תַּעֲבִיד לְהוֹן לִיקָר וּלְתוֹשָׁבְחָא:</p>	<p>40 וּלְבָנֵי אֶהֱרֹן תַּעֲשֶׂה כְּתָנֹת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אַבְגָּטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>
<p>41 And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְתַלְבִּישׁ יְתְהוֹן יָת אֶהֱרֹן אֲחִיוָּךְ וְיָת בְּנוֹהֵי עִמִּיה וְתַרְבִּי יְתְהוֹן וְתַקְרִיב יָת קֹדֶשְׁהוֹן וְתַקְדִּישׁ יְתְהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קָדָמִי:</p>	<p>41 וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהֱרֹן אֲחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמָלֵאתָ אֹתֵיהֶם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וַכְהֵנוּ לִי:</p>
<p>42 And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וְעָבִיד לְהוֹן מְכַנְסִין דְּבוּץ לְכַסָּאָה בָּשָׂר עָרְיָא מִחֲרָצִין וְעַד יָרְכָן יְהוֹן:</p>	<p>42 וְעָשִׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־כָד לְכַסּוֹת בָּשָׂר עֲרוּהָ מִמְּתָנִים וְעַד־יָרְכֵי־יָהִיו:</p>
<p>43 And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְהָיוּ עַל אֶהֱרֹן וְעַל בְּנוֹהֵי בְּמִיעֵלְהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא אוֹ בְּמִקְרְבָהוֹן לְמִדְּבַחָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא וְלֹא יִקְבְּלוּן חוּבָא וְלֹא יָמוּתוּן קָדָם עָלָם לִיָּה וּלְבְנוֹהֵי בְּתָרוּהֵי:</p>	<p>43 וְהָיוּ עַל־אֶהֱרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא־יָשְׂאוּ עֹן וּמָתוּ חֲקַת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>

(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלצ שקרצו בטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה.). אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כזר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד, מלמד שממשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסח דעתו ממנו:

(39) ושבצת. עשה אותם משצנות משצנות, וכולם של שש:

(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרסה:

(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשצן, מנפת, ואבנט, ואיץ, ומכנסים, הכתוצים למטה צכולס: ואת בניו אתו. אותם הכתוצים צהס: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו בשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה, וצלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואל"טו, ועל ידו הוא מחזיקו בדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטיר, והוא מלוי ידים:

(42) ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסי בד. הרי ח' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

XXIX

And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,

וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכתן לי לקח פר אחד בן־בקר ואילים שנים תמימים:

וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכתן לי לקח פר אחד בן־בקר ואילים שנים תמימים:

רביעי

and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.

ולחם מצות וחלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן סלת חטים תעשה אתם:

ולחם מצות וחלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן סלת חטים תעשה אתם:

2

And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.

ונתת אותם על־סל אחד והקרבת אתם בסל ואת־הפר ואת שני האילים:

ונתת אותם על־סל אחד והקרבת אתם בסל ואת־הפר ואת שני האילים:

3

And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.

ואת־אהרן ואת־בניו תקריב אל־פתח אהל מועד ורחצת אתם במים:

ואת־אהרן ואת־בניו תקריב אל־פתח אהל מועד ורחצת אתם במים:

4

And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.

ולקחת את־הבגדים והלבשת את־אהרן את־הכתנת ואת מעיל האפד האפד ואת־החשן ואפדת לו בחשב האפד:

ולקחת את־הבגדים והלבשת את־אהרן את־הכתנת ואת מעיל האפד האפד ואת־החשן ואפדת לו בחשב האפד:

5

And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.

ושמת המצנפת על־ראשו ונתת את־גזר הקדש על־המצנפת:

ושמת המצנפת על־ראשו ונתת את־גזר הקדש על־המצנפת:

6

Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.

ולקחת את־שמן המשחה ויצקת על־ראשו ומשחת אתו:

ולקחת את־שמן המשחה ויצקת על־ראשו ומשחת אתו:

7

And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.

ואת־בניו תקריב והלבשתם כתנות:

ואת־בניו תקריב והלבשתם כתנות:

8

(43) וחיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראוין לו: ועל בניו. האמורים צהס: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיתה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצו:

(1) לקח. כמו קח, ושתי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:

(2) ולחם מצות וחלות מצות ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן ברצוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו.). בשמן. כשהן קמה, יוצק בהן שמן וזוללן (שם עה.). משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):

(3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציוס הקמתו:

(4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:

(5) ואפדת. קשט ותקן הסגורה והסינר סביבותיו:

(6) נזר הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שצראשו הקשורין שלשתן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:

(7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצין צאצצו:

9 And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וְתַזְרִיז יִתְּחוּן הַמִּנִּינִן אֶהָרֹן וּבְנוֹהֵי וְתַתְּקִין לָהֶן קֹדְבָעִין וְתַהִי לָהֶן כְּהוֹנָתָא לְקִיָּם עַל־ם וְתִקְרִיב קֹדֶרְבָּנָא דְאֶהָרֹן וְקֹדֶרְבָּנָא דְבְנוֹהֵי:	9 וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָנֹט אֶהָרֹן וּבְנָיו וְחִבְשֶׁת לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיְתָה לָהֶם כְּהֹנָה לְחֻקֶּת עוֹלָם וּמִלֵּאת יָד־אֶהָרֹן וַיִּד־בְּנָיו:
10 And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְתִקְרִיב יֵת תּוֹרָא לְקֶדֶם מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּסְמֹךְ אֶהָרֹן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ תּוֹרָא:	10 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמְךָ אֶהָרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:
11 And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְתַפּוֹס יֵת תּוֹרָא קֶדֶם יְיָ בַּתְּרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא:	11 וְשַׁחֲטָתָה אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
12 And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְתִסַּב מִדָּמָא דְתּוֹרָא וְתַתִּין עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא בְּאַצְבָּעֶךָ וְיֵת כָּל דָּמָא תִשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא:	12 וְלִקַּחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפּוֹךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:
13 And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְתִסַּב יֵת כָּל תְּרִפָּא דְחִפֵּי יֵת גִּזָּא וְיֵת חֲצָרָא דְעַל כְּבִדָּא וְיֵת תְּרִפִּין כּוֹלִין וְיֵת תְּרִפָּא דְעַל־יהֶן וְתִסִּיק לְמִדְּבָחָא:	13 וְלִקַּחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּבֶד וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:
14 But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וְיֵת בֶּשֶׂר תּוֹרָא וְיֵת מִשְׁפִּיָּה וְיֵת אוֹכְלִיָּה תּוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:	14 וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאתָא הוּא:
15 Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְיֵת דְּכָרָא חַד תִּסַּב וַיִּסְמְכוּן אֶהָרֹן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:	15 וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:
16 And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.	וְתַפּוֹס יֵת דְּכָרָא וְתִסַּב יֵת דָּמִיָּה וְתִזְרֹק עַל מִדְּבָחָא סָחוֹר סָחוֹר:	16 וְשַׁחֲטָתָה אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דָּמוֹ וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

(9) והיתה להם. מלוי ידיים זה לכהונת עולם: ומלאות. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:

(11) פתח אהל מועד. צחור המשכן שלפני הפתח:

(12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (וצחים נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):

(13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפסא דקבדא שקורין איצר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יכול עמה (ת"כ ג, ד):

(14) תשרף באש. לא מנינו חטאת חיונה נשרפת אלא זו:

(16) וזרקת. בכלי, אוזו צמורק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא חטאת בלבד, אצל שאר וצחים אינן טעונים קרן ולא אצבע, שמתן דמם מחלי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש נשחטת קדשים (וצחים נג.), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן זית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל

17	And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.	וְאֶת־הָאֵילַן תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרַחֲצָתָ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתַּח עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ׃	וְיֵת דְּכָרָא תַפְלִיג לְאַבְרוֹהִי וְתַחֲלִיל גְּוִיה וּכְרַעֲוֵהִי וְתַתִּין עַל אַבְרוֹהִי וְעַל רִישִׁיה׃
18	And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵילַן הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה הוּא׃	וְתַסִּיק יֵת כָּל דְּכָרָא לְמִדְבָּחָא עֲלֵתָא הוּא קָדָם יי לְאַתְמִקְלָא בְּרַעֲוָא קוֹרְבָנָא קָדָם יי הוּא׃
19	And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְלָקַחְתָּ אֶת־הָאֵילַן הַשֵּׁנִי וְסָמְךָ אֹהֲרָן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵילַן׃	וְתַסֵּב יֵת דְּכָרָא תַנְינָא וְיִסְמֹךְ אֹהֲרָן וּבְנוֹהִי יֵת יְדֵיהֶון עַל רִישׁ דְּכָרָא׃
20	Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.	וְשַׁחֲטָתָ אֶת־הָאֵילַן וְלָקַחְתָּ מִדָּמֹו וְנִתַּתָּה עַל־תַּנּוּךְ אֹזֶן אֹהֲרָן וְעַל־תַּנּוּךְ אֹזֶן בְּנוֹי הַיְמָנִית וְעַל־בָּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בָּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃	וְתַפּוֹס יֵת דְּכָרָא וְתַסֵּב מִדָּמֵיה וְתַתִּין עַל רוּם אוֹדְנָא דְּאֹהֲרָן וְעַל רוּם אוֹדְנָא דְּבְנוֹהִי דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן יְדֵהֶון דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן רַגְלֵהֶון דִּימִינָא וְתִזְרוֹק יֵת דָּמָא עַל מִדְבָּחָא סָחוּר סָחוּר׃
21	And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.	וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֹהֲרָן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתָו וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בָנָיו אֹתָו׃	וְתַסֵּב מִן דָּמָא דְּעַל מִדְבָּחָא וּמִמִּשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְתִדִּי עַל אֹהֲרָן וְעַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עֲמִיה וְיִתְקַדַּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהִי וּבְנוֹהִי וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עֲמִיה׃
22	Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;	וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵילַן הַחֹלֶב וְהָאֵלֶּיָה וְאֶת־הַחֹלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־יִתְרַת הַכִּבְדָּ וְאֹתָו שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת־הַחֹלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת־שׁוֹק הַיְמָיִן כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא׃	וְתַסֵּב מִן דְּכָרָא תַרְבָּא וְאֲלִיתָא וְיֵת תַרְבָּא דְּחַפִּי יֵת גִּזָּא וְיֵת חֲצֵר כְּבָדָא וְיֵת תַרְפִּין כּוֹלִין וְיֵת תַרְבָּא דְּעֲלִיהֶון וְיֵת שְׁקָא דִּימִינָא אֲרִי דְּכַר קוֹרְבָנָא הוּא׃

מתנה נראית בשני נדי הקרן וילך, נמצא הדם נתון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב:

(17) על נתחיו. עם נתחיו, וסך על שאר הנתחים:

(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איצרים שעל האש:

(20) תנוך. הוא הסחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שבתוך האוזן, שקורין טנדרו"ס: בהן ידם. הגודל, וצפרק האמצעי:

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיבה (חולין מט:): והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בזיקרא (ג, ט) שנאמר לְעֶמֶת הָעֶצֶה יִסְקְרָהּ, מקום שהכליות יועלות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא כצבש וכצשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו כלצד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכחוש שהמלואים שלמים, ששימים שלום למזבח, ולעוזד העבודה, ולצעלים לכך אני מנריכו החזה, להיות לו לעוזד העבודה למנה, וזה משה ששימש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש בענין:

23 and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.	וּכְפָר לַחֵם אֶחָת וְחֻלֵּת לַחֵם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה: וּפָתָא דְלֶחִים חֲדָא וּגְרִיצָתָא דְלֶחִים מִשַׁח חֲדָא וְאַסְפּוּג חֲדָא מִסְלָא דְפִטִּירִיא דְקִדְּם יי:	23 וּכְפָר לַחֵם אֶחָת וְחֻלֵּת לַחֵם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:
24 And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.	וּשְׁמַתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: וְתָשׁוּי כּוֹלָא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בָנוּהִי וְתָרִים יְתַהוֹן אֲרָמָא קִדְּם יי:	24 וּשְׁמַתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
25 And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.	וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל-הָעֹלָה לַרִּיחַ נִיחּוּחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה: וְתָסַב יְתַהוֹן מִיָּדָהוֹן וְתָסִיק לְמִדְבָּחָא עַל אֶלְתָא לְאַתְקַבְּלָא בְרַעְנָא קִדְּם יי קוֹרְבָנָא הוּא קִדְּם יי:	25 וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל-הָעֹלָה לַרִּיחַ נִיחּוּחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה:
26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.	וְלָקַחְתָּ אֶת-הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּקְלָאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנְחָה: וְתָסַב יֵת חֲדָיא מִדְּכַר קוֹרְבָנָא דְלֹאֲהֲרֹן וְתָרִים יְתִיה אֲרָמָא קִדְּם יי וְיִהִי לָךְ לְחֶלֶק:	26 וְלָקַחְתָּ אֶת-הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּקְלָאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנְחָה:
27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.	וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּקְלָאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו: וְתִקְדִּישׁ יֵת חֲדָיא דְאַרְמוּתָא וְיֵת שֶׁקָא דְאַפְרָשׁוּתָא דְאַתְרָם וְדֹאֲתַפְרֵשׁ מִדְּכַר קוֹרְבָנָא מִדְּלֹאֲהֲרֹן וּמִדְּלִבְנוּהִי:	27 וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּקְלָאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:
28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.	וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה: וְיִהִי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְקִיָּם עֹלָם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֲפְרָשׁוּתָא הוּא וְאַפְרָשׁוּתָא יְהִי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְכַּסַּת קוֹדֶשִׁיהוֹן אֲפְרָשׁוּתָהוֹן קִדְּם יי:	28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:
29 And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.	וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהָיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמַלְאֵתָם אֶת-יְיָדָם: וּלְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ דְּלֹאֲהֲרֹן יְהוֹן לְבָנָיו בְּתְרוּתֵי לְרַבָּאָה בְּהוֹן וּלְקַרְבָּא בְּהוֹן יֵת קוֹרְבָנָהוֹן:	29 וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהָיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמַלְאֵתָם אֶת-יְיָדָם:

(23) וכבר לחם. מן הסלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצוצה: ורקיק. מן הרקיקין אחד, מעשר שזכל מין ומין. ולא מנינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת, אלא זו כלל, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה כלל:

(24) על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוהו היו אהרן וזניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארצב רוחות העולם שלו, ותנופה מעבצת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבצת טללים רעים (מנחות סב):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם חזה ושוק של שלמים, אצל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולזניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטל"ר צלע"ז: הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ושוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק חזה:

(29) לבניו אחרייו. למי שצא בגדולה אחריו: למשחה. להמגדל זהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נסתים למשחה

30	Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.	שִׁבְעָא יוֹמִין יִלְבָּשׁוּן כֹּהֵנָא תַּחֲתוֹתָיו מִבְּנוֹתָי דִּייעוּל לְמַשְׁכַּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא:	שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁוּם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֶת בִּקְדֹשׁ:	30
31	And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.	וְיָת דָּכַר קוֹרְבָנֵיֹא תִּסָּב וּתְבַשִּׁיל יָת בְּשָׂרָהּ בְּאַתֵּר קֹדֶשׁ:	וְיָת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלֵת אֶת-בְּשָׂרוֹ בְּמָקָם קֹדֶשׁ:	31
32	And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.	וַיִּכּוֹל אֶהְרֹן וּבְנוֹתָי יָת בֶּשֶׂר דְּכָרָא וְיָת לֶחֶמָא דִּבְסִלָּא בְּתַרְע מַשְׁכַּן זְמָנָא:	וְאָכַל אֶהְרֹן וּבְנָיו אֶת-בְּשָׂר הָאֵיל וְאֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל בִּתְּחַ אֹהֶל מוֹעֵד:	32
33	And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.	וַיִּכְלוּן יְתָהוֹן דְּאַתְּכַפֵּר בְּהוֹן לְקַרְבָּא יָת קוֹרְבָנֵהוֹן לְקֹדֶשָׁא יְתָהוֹן וְחִילוּנֵי לָא יִכּוֹל אַרִי קוֹדֶשָׁא אֲנֹן:	וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת-יָדָם לְקֹדֶשׁ אֹתָם וְזָר לֹא-יֹאכַל כִּי-קֹדֶשׁ הֵם:	33
34	And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.	וְאִם יִשְׁתָּאר מִבְּשָׂר קוֹרְבָנֵיֹא וּמִן לֶחֶמָא עַד צַפְרָא וְתוּקִיד יָת דְּאַשְׁתָּאר בְּנוֹרָא לָא יִתְאַכִּיל אַרִי קוֹדֶשָׁא הוּא:	וְאִם-יִוָּתֵר מִבְּשָׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן-הַלֶּחֶם עַד-הַבֶּקֶר וְשָׂרֶפֶת אֶת-הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי-קֹדֶשׁ הוּא:	34
35	And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.	וְתַעֲבִיד לְאַהֲרֹן וּלְבְנוֹתָי כְּדִין כָּל דְּפִקֻּדֵיֹא יִתֵּךְ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרִיב קוֹרְבָנֵהוֹן:	וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבְנָיו כִּכָּה כָּל אֲשֶׁר-צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:	35
36	And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.	וְתוֹרָא דְחַטָּאתָא תַעֲבִיד לְיוֹמָא עַל כְּפוּרִיָּא וְתִדְּבִי עַל מִדְּבָחָא בְּכַפְּרוּתָךְ עֲלוֹתָי וְתִרְבִּי יְתִיה לְקֹדֶשׁוּתִיהָ:	וּפֶר חַטָּאת תַעֲשֶׂה לְיוֹם עַל-הַכִּפּוּרִים וְחַטָּאתָ עַל-הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרְךָ עָלָיו וּמִשְׁחָתָּ אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ:	36

(צמדצ'ר ית, ח), אַל תִּגְעוּ בְּמִשְׁיָתִי (תהלים קה, טו): וְלִמְלֵא בָּם אֶת יָדָם. עַל יְדֵי הַצְּגָדִים הוּא מִתְּלַצֵּשׁ צִהּוֹנָה גְּדוּלָּה: (30) שִׁבְעַת יָמִים. רְפוּיָן: יִלְבָּשׁוּם הַכֹּהֵן. אֲשֶׁר יָקוּם מִצְנֵיו תַּחֲתָיו לְכַהֲנָה גְּדוּלָּה, כְּשִׁמְנוּהוּ לִהְיוֹת כֹּהֵן גְּדוּלָּה: אֲשֶׁר יָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. אוֹתוֹ כֹּהֵן הַמוֹכֵן לְהַכְנִס לְפָנַי וּלְפָנֵי הַכְּפֻרִים, וְזֶה כֹּהֵן גְּדוּלָּה, שְׂאִין עֲצוּדַת יוֹם הַכְּפֻרִים כְּשֶׁרָא אֵלָּא צו (יומא ע.ג.): תַּחֲתָיו מִבְּנָיו. מִלְּמַד, שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ לְכַהֵן גְּדוּלָּה בְּזֶמַן מִמְּלֵא אֶת מְקוֹמוֹ, יִמְנוּהוּ כֹּהֵן גְּדוּלָּה תַּחֲתָיו (ת"כ, טו): הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו. מִכָּאן רָאִיָּה, כָּל לְשׁוֹן כֹּהֵן, לְשׁוֹן פּוֹעֵל עוֹצֵד מִמֶּשׁ, לְפִיכָךְ נִיגוֹן תְּצִיר נִמְשָׁךְ לְפָנָיו: (31) בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ. צִחְרָא אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהַשְּׁלֵמִים הִלְלוּ קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים הִיוּ: (32) פִּתַּח אֹהֶל מוֹעֵד. כָּל הַחֲזֵר קְרוֹי כֵּן: (33) וְאָכְלוּ אֹתָם. אֹהֲרֹן וּבְנָיו, לְפִי שֶׁהֵם צִעֲלִיָּה: אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם. לֵהֵם כָּל זִרְוֹת וּמִיעוּצֵי: לְמַלֵּא אֶת יָדָם. צִאִיל וְלֹחֶם הִלְלוּ: לְקֹדֶשׁ אֹתָם. שַׁעַל יְדֵי הַמִּלֻּאִים הִלְלוּ נִתְמַלְאוּ יְדֵיהֶם וְנִתְקַדְּשׁוּ לְכַהֲנָה: כִּי קֹדֶשׁ הֵם. קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים, וּמִכָּאן לְמַדְנָא אֲזַהֲרָה לְזֶר הָאוֹכֵל קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים, שֶׁנֶּתַן הַמִּקְרָא טַעַם לְדַזֵּר מִשּׁוּם דְּקֹדֶשׁ הֵם: (35) וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבְנָיו כִּכָּה. שָׁנָה הַכְּתוּב וְכָפַל לְעַכְצָ, שֶׁאִם חָסֵר דָּזֵר אֶחָד מִכָּל הָאֲמֹר צִעֲנִין, לֹא נִתְמַלְאוּ יְדֵיהֶם לִהְיוֹת כֹּהֲנִים, וְעֲצוּדַת פְּסוּלָה: אֲתַכָּה. כְּמוֹ אוֹתָךְ: שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא וְגו'. צִעֲנִין הִזָּה וְצִקְרֻצְנוֹת הִלְלוּ כָּל יוֹם: (36) עַל הַכְּפֻרִים. צִצְצִיל הַכְּפֻרִים, לְכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִכָּל זִרְוֹת וּמִיעוּצֵי, וּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם, אִין לִי אֵלָּא דָּזֵר הַצָּא צִצְצִילָם, כְּגוֹן הָאֵילִים וְהַלֶּחֶם, אֵלָּא הַצָּא צִצְצִיל הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן פֶּר שֶׁהוּא לְחֻטְיֵי הַמִּזְבֵּחַ, לֹא שִׁמְעֵנו, לִכְךָ הוֹרֵךְ מִקְרָא זֶה. וּמִדְּרַשׁ תּוֹרַת כֹּהֲנִים (מִלֻּאִים ט"ו) אוֹמֵר, כִּפְרַת הַמִּזְבֵּחַ הוֹרֵךְ, שֶׁמֶא הַתְּנַדָּא אִישׁ דָּזֵר גּוֹזֵל צִמְלֹאכַת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּזְבֵּחַ: וְחַטָּאת. וְקִדְּשִׁי, לְשׁוֹן מִתְּנַת דְּמִים הַנִּתְנוּנִים צִאֲנָצֵעַ קְרוֹי חֻטְיֵי: וּמִשְׁחָתָּ אוֹתוֹ. צִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה, וְכָל הַמִּשְׁחָת כְּמִין כ"ף יוֹנִית:

37	Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.	שבעת ימים תכפר על-המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים כל-הנגע במזבח יקדש: (ס)	שבעא יומין תכפר על מדבחה ותקדש יתיה ויהי מדבחה קדש קדשין כל דיקרב במדבחה ותקדש:
38	Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.	וזה אשר תעשה על-המזבח כבשים בני-שנה שנים ליום תמיד:	ודין תעביד על מדבחה אמרין בני שנה תרין ליומא תדירא:
39	The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.	את-הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:	ית אמרא חד תעביד בצפרא וית אמרא תנינא תעביד בין שמשא:
40	And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.	ועשרון סלת כלול בשמן כתית רבע ההין ולסך רביעת ההין יין לכבש האחד:	ועשרונא סולתא דפיל במשח פתישא רבעות הינא ונספא רבעות הינא חמרא לאמרא חד:
41	And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנספה תעשה-לה לריח נחוח אשה ליהוה:	ות אמרא תנינא תעביד בין שמשא כמנחת צפרא וכנספה תעביד לה לאתקפלא ברענא קורבנא קדש יי:
42	It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.	עלת תמיד לדרכיכם פתח אהל-מועד לפני יהוה אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם:	עלת תדירא לדריכון בתרע משכן זמנא קדש יי דאזמין מימרי לכון תמן למלא עמד תמן:
43	And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.	ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי:	ואזמין מימרי תמן לבני ישראל ואתקדש ביקרי:

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסול בקדש, כגון הרובע והנרצע, ומוקצה, ונעצד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוייה אף כל ראוייה (ת"כ, ו, ב. וצחיס פג:), שנראה לו כזר ונפסל משבא לעזרה, כגון הלק, והיוצא, והטמא, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן: (40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג צינים וחומש צינה: בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטחון צריכים כשר בהן (מנחות פו:). רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח. ט), שני ספלים של כסף היו צראש המזבח, ומנוקדים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לחוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונפל על גג המזבח, ומשם יורד לשיטין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ: (41) לריח נחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עולה ומנקה (ויקרא כג, לז):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לזבא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהווקס המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר ודברתי אִתָּךְ מעל הפֶּתַח (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא: (43) ונועדתי שמה. אתועד עמם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשבה שכינתי בו. ומדרש אגדה, אל תקרי כבודי אלא כבודי, במכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה הוא אֲשֶׁר דָּבָר ה' לאמר צִקְרָצִי אֶקְדֶּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש בכבודי:

44	And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדָּשׁ לְכַהֵן לִי: וְאֶקְדִּישׁ יְת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיִת מִדְּבָחָא וְיִת אֶהְרֹן וְיִת בְּנֵיהִי אֶקְדִּישׁ לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:	44
45	And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים: וְאֶשְׂרִי שְׁכִינְתִּי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לָהֶן לֵאלֹהִי:	45
46	And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)	46
XXX	And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קִטְרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: וְתַעֲבִיד מִדְּבָחָא לְאַקְטָרָא עֲלוֹהִי קִטְרֶת בּוֹסְמִין דְּאֵשׁ שִׁטִּין תַּעֲבִיד יְתִיה:	שְׂצִיעִי
2	A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמֶה אָרְכּוֹ וְאֹמֶה רָחְבּוֹ רְבֹועַ יְהִיָּה וְאַמָּתַיִם קָמָתוֹ מִמָּנֹו קַרְנֵיהֶן:	2
3	And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּגְלוֹ וְאֶת־קִירָתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵיהֶן וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:	3
4	And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וְשָׁתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּוּ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:	4
5	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: וְתַעֲבִיד יְת אֲרִיחָא דְאֵשׁ שִׁטִּין וְתַחֲפִי יְתֵהוֹן דְּהָבָא:	5
6	And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.	וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדֻת אֲשֶׁר אֶנְעַד לָךְ שָׁמָּה:	6

- (46) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני בתוכם:
(1) מקטור קטורת. להעלות עליו קטור עשן סמים:
(3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכתר כהונה:
(4) צלעותיו. כאן הוא לשון זווית כמרגומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זוויותיו שצדיו: ודיה. מעשה הטבעות האלה:
לבתים לבדים. לכל צית מהיה הטבעת לצד:
(6) לפני הפרכת. שם תאמר משוך מכנגד הארון לנפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכיון כנגד הארון מבחוץ:

7 And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresses the lamps, he shall burn it.	וַיִּקְטֹר עָלוֹהֵי אֹהֶל־קֹדֶשׁ בְּצִפֹּר בּוֹסֶמֶן בַּאֲתֹנֹתֶיהָ יֵת בּוֹצִינִיא יִקְטֹרֶנָּה:	וְהִקְטִיר עָלָיו אֹהֶל־קֹדֶשׁ סִמִּים בַּבֹּקֶר בַּחֲיִטִּיבוֹ אֶת־הַנֶּחֱטָה יִקְטִירֶנָּה:	7
8 And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.	וּבְאֹד־לִקּוֹת אֹהֶל־קֹדֶשׁ יֵת בּוֹצִינִיא בֵּין שְׁמֵשׁ יִקְטֹרֶנָּה קֹדֶשׁ בּוֹסֶמֶן תִּדְרֶא קֹדֶם יֵי לְדִרְכּוֹ:	וּבְהַעֲלֹת אֹהֶל־קֹדֶשׁ בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קֹדֶשׁ תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדִרְתִּיכֶם:	מפטיר
9 Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.	לֹא תִסְקֹן עָלוֹהֵי קֹדֶשׁ בּוֹסֶמֶן נֹכְרָאִין וְעֹלֹתָ וּמִנְחָתָ וְנִסְכָּא לֹא תִנְסְכוּן עָלוֹהֵי:	לֹא־תַעֲלֹו עָלָיו קֹדֶשׁ זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו:	9
10 And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.	וַיִּכַּפֵּר אֹהֶל־קֹדֶשׁ עַל קַרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשֹׁמֵר מַדָּם חֲטָאת כְּפֹרִיא חֹדָא בְּשֹׁמֵר יִכַּפֵּר עָלוֹהֵי לְדִרְכּוֹן קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין הוּא קֹדֶם יֵי:	וַיִּכַּפֵּר אֹהֶל־קֹדֶשׁ עַל־קַרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מַדָּם חֲטָאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדִרְתִּיכֶם קֹדֶשׁ־קֹדָשִׁים הוּא לִיהוָה: (פ)	קא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 43:10-43:27 on page 201. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 216.

11 And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:	כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֹדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּכֶר נַפְשׁוֹ לִיהוָה בַּבֹּקֶר אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם גִּגִּף בַּבֹּקֶר אַתֶּם:	כי תשא
12 'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.	אֲרִי תִקְבִּיל יֵת חֹשֶׁבֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָהֶן וַיִּתְּנוּ גִבֶּר פֹּדֶן נַפְשֵׁיהֶם קֹדֶם יֵי כֹד תִמְנֶי יִתְּנוּ וְלֹא יִהְיֶה מוֹתָא כֹד תִמְנֶי יִתְּנוּ:	זֶהוּ וַיִּתְּנוּ כָל־הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לִיהוָה:	12
13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.	דֵּין וַיִּתְּנוּ כָל דֹּעֵבֶר עַל מִנְיָנִיא פְּלָגוֹת סֶלְעָא בְּסֶלְעֵי קֹדֶשׁ עֶשְׂרִין מְעִין סֶלְעָא פְּלָגוֹת סֶלְעָא אֶפְרָשִׁיתָא קֹדֶם יֵי:	זֶהוּ וַיִּתְּנוּ כָל־הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לִיהוָה:	13

- (7) בהיטיבו. לשון נקוי הצויכין של המנורה מדשן הפתילות שנשרפו כלילה, והיה מטיבין בכל צקר וצקר: הנרות. לוי"ש זלע"ז, וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:
- (8) ובהעלות. כשדליקס להעלות להצתן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צין הערבים:
- (9) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:
- (10) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ציוס הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וינא אל המצח אשר לפני ה' וכפר עליו (ויקרא טז, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המוצא מקודש לדברים הללו כלל, ולא לעבודה אחרת:
- (12) כי תשא. לשון קבלה כתרוממו, כשתחפץ לקבל סכום מנינס לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינס: ולא יהיה בהם גגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והדבך בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד:

14	Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.	כָּל הָעֹבֵר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:	כָּל דֹּעֲבֵר עַל מְנִינֵי מִבֶּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וּלְעֵילָא יִתִּין אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי:
15	The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.	הָעֲשִׂיר לֹא-יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמִּחְצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם:	דִּעְתִּיר לֹא יִסְגִי וְדַמְסָבִין לֹא יִזְעַר מִפְּלִגּוּת סֶלְעָא לְמַתָּן יִת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן:
16	And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.	וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)	וְתִסַּב יִת כֶּסֶף כַּפּוּרִיָּא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתִּין יִתִּיה עַל פּוֹלְחָן מִשְׁכַּן זִמְנָא וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוּכְרָנָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן:
17	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וַיִּמְלִיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומסקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל הַשָּׂר יַעֲזֹר פֶּסַח הַשָּׂבֵט (ויקרא כז, לב), וכן פֶּעֶזְרָה הַלָּאָן עַל יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. צמסקל השקל שקצצתי לך לשקול צו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין צפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן צשמואל (א ב, לו) יצוא להשפחות לו לְאִגֻּרַת פֶּסֶף וְכַפֵּר לָקָם: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' וזוים, והזו מתחלת חמש מעות, אלא צאו והוסיפו עליו שמות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה:

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יוצא לצבא, ונמנה בכלל אנשים: (15) לכפר על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדצת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למזבח הכזר, שנאמר וְכָסֶף פְּקֻדֵי הָעֵדָה מֵאֵת פָּכָר (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פָּכָר הַכֶּסֶף וְגו' (שם שס, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, צֶאֱקֹד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי צֶאֱקֹה הַשָּׁנִית (צמדזר א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות צבור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם צאים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר כָּל מְרִיס תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת (שמות לה, כד), ולא יתה יד כלם שוה זה, אלא איש איש מה שנדצו לזו:

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שנצטוו למנותם בתחלת נדצת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לאלף החציצה על צעליה שנפל זה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה צבקשה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חציצה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר צו צֶאֱקֹד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי (צמדזר א, א), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר צִיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן צֶאֱקֹד לַחֲדָשׁ תְּקִים וְגו' (שמות מ, צ), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פָּכָר הַכֶּסֶף לְקָקַת וְגו' (שם לח, כז), הא למדת, ששמים היו, אחת בתחלת נדצתן אחר יום הכפורים צשנה ראשונה, ואחת צשנה שנייה צאייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר צשצשניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף ו' אלפים וה' מאות ו', שהרי צכסף פקודי העדה נאמר כן, וצחומש הפקודים אף צו נאמר כן, וַיְהִי כָּל הַפְּקָדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אָלֶף וְשָׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִישִׁים (צמדזר א, מו), והלא צשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו צשעת מנין הראשון צני י"ט שנה שלא נמנו, וצשנייה נעשו צני כ'. תשובה לדבר, אכל שנות האנשים צשנה אחת נמנו, אכל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שלציאת מצרים מנין מניסן, כמו שצינו צמסכת ראש השנה (צ:), וצנהה המשכן צראשונה והוקם צשנייה, שנחחדשה שנה צאחד צניסן, אכל שנות האנשים מניין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים צשנה אחת, המנין הראשון היה צתשרי לאחר יום הכפורים, שנחצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן, והשני צאחד צאייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו צו:

<p>18 "Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereto to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ כִּיֹּור נְחֹשֶׁת וְכֵנוּ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>	<p>18 וְעָשִׂיתָ כִּיֹּור נְחֹשֶׁת וְכֵנוּ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>
<p>19 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;</p>	<p>וַיִּקְדְּשׁוּן אֹהֶרֶן וּבָנָיו מִיָּה יָת יְדֵיהֶן וַיָּת רַגְלֵיהֶן:</p>	<p>19 וַיִּרְחֲצוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו מִמַּנּוֹ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:</p>
<p>20 when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;</p>	<p>בְּכָל־אֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהִקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:</p>	<p>20 בְּכָל־אֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהִקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:</p>
<p>21 so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'</p>	<p>וַיִּקְדְּשׁוּן יְדֵיהֶן וּרַגְלֵיהֶן וְלֹא יָמָתוּ וְהָיָה לָהֶן קֵים עֹלָם לִיה וּלְבָנָיו לְדָרֵיהֶן:</p>	<p>ע"כ צחול 21 וַיִּרְחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיָה לָהֶם חֹק־עוֹלָם לֹו וּלְזָרְעוֹ לְדָרְתָּם: (פ)</p>
<p>22 Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵּמִימַר:</p>	<p>22 וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:</p>
<p>23 'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,</p>	<p>וְאֵת סֹב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִנָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה וּקְנָמֵן בִּשְׁם פְּלִגוּתִיָּה מִתְקַל מָאתָן וְחֲמִשִּׁין וּקְנִי בּוֹסְמָא מִתְקַל מָאתָן וְחֲמִשִּׁין:</p>	<p>23 וְאֵתָה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מֶרֶדְדֹּר חֲמִשׁ מֵאוֹת וּקְנָמֵן־בִּשְׁם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם וּקְנֵה־בִשְׁם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם:</p>
<p>24 and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.</p>	<p>וּקְצִיעָתָא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא וּמִשַׁח זֵיתָא מְלִי הֵינָא:</p>	<p>24 וּקְדָה חֲמִשׁ מֵאוֹת בְּשֻׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵיתֵי הֵין:</p>

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרומתו צסיסיה, מושב מתוקן לכיור: לרחצה. מושב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעה, ועומד כנגד אויר שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנתיים, משום שנאמר ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעה כלפי הדרום, כך שנויה צוצחים (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צצת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו צוצחים (יט), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שצחורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אחת שומע הן: אל המזבח. החיצון, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא צחור:

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמזמ וואינו רחוך ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חשוצים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן צשם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצחתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר בו חצאין, גזרת הכתוב היא להציאו לחצאין, להרבות בו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריות (ה): וקנה בושם. לפי שיש קנים שאין של צשם, הוצרך לומר צשם: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדה. שם שורש עשב, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"צ לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציק עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

25	And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.	וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶחַ מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רֶקֶחַ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:	25
26	And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,	וּמִשְׁחַתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת:	26
27	and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,	וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקְטָרֶת:	27
28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:	28
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:	29
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי:	30
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבָּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם:	31
32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל־בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסֹּךְ וּבְמַתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:	32
33	Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.'	אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמּוּי: (ס)	33

(25) רוקח מרקחת. רוקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו רגע היס (ישעיה נא, טו), וכמו רוקע הארץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דבר המעורר צחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רוקח מרקחת. רקח העשוי על ידי אומנות ומעורבות: מעשה רוקח. שם האומן צדצר: ומשחת בו. כל המשיחות כ"ף יונת, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר: (29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לחוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל ציוא, ולינה, וטבול יוס, ואינו נפדה ללא לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושניה היא משנה שלמה אלל מזבח, מתוך שנאמר כל הפגע צמץ צמץ יקדש (שמות כט, לו), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כזשים, מה כזשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מחורגים לשון רצוי, לפי שאין צורך משיחתן אלל לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקקין משוחין וראשית שמינים ומשחו (עמוס ו, ו), לשון ארמית צהן כלשון עברית: (31) לדורתיכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לצא (הוריות יא:): זה. בגימטריא תריסר לוגין הו: (32) לא ייסך. בשני יודין, לשון לא יפעל, כמו למען ייטב לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עזמו: ובמתכנתו לא תעשו כמדהו. צכוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו צמשקל סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רצה סממניו לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי צמתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלל הרוקחו (כריתות ה:): ובמתכנתו. לשון חשזון, כמו מתכנת הלכנים, וכן צמתכונתה, של קטורת:

34	And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה קַח-לָךְ סָמִים נָטָף וּשְׁחָלֶת וְחִלְבֵּנָה סָמִים וּלְבִנָּה זָכָה בְּדָבָר יִהְיֶה:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה סֵב לָךְ בּוֹסְמִין נְטוּפָא וְטוּפְרָא וְחִלְבוֹנְתָא בּוֹסְמִין וּלְבוֹנְתָא דְכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהִי:
35	And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.	וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֶת רֶקַח מַעֲשֶׂה רֶקַח מִמֶּלֶח טָהוֹר קָדֹשׁ:	וְתַעֲבִיד יְתָה קִטְרֶת בּוֹסְמִין בּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנוּ מְעָרֵב דְּכִי לְקוּדְשָׁא:
36	And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.	וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הֶדֶק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שִׁמָּה קָדֹשׁ קִדָּשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:	וְתַשְׁחֹק מִנָּה וְתַדִּיק וְתַתִּין מִנָּה קֶדֶם סְהֲדוּתָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא דְאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּפְּן קָדֹשׁ קוּדְשִׁין תִּהִי לְכוּן:
37	And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.	וְהַקִּטְרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קָדֹשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:	וְקִטְרֶת בּוֹסְמִין דְּתַעֲבִיד בְּדַמּוּתָהּ לֹא תַעֲבִדוּן לְכוּן קוּדְשָׁא תִהִי לָךְ קֶדֶם יי:
38	Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'	אִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּיו: (ס)	גְּבַר דִּיעֲבִיד דְּכִנּוּתָהּ לְאַרְחָא בַּהּ וְיִשְׁתַּיְצִי מֵעַמִּיהָ:
XXXI	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
2	'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	רָאֵה קָרָאתִי בִשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹור לְמִטֵּה יְהוּדָה:	חֲזִי דְרַבִּיתִּי בְּשׁוֹם בְּצַלְאֵל בֶּר אוּרִי בֶר חוּר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:
3	and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,	וְאִמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:	וְאַשְׁלִימִית עִמִּיהָ רוּחַ מִן קֶדֶם יי בְּחָכְמָה וּבְסוּכְלָתָנּוּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות:
(34) נטף. הוא נרי, ועל שאינו אלא שרף הנוסף מעצי הקטף קרוי נטף, וזלע"ז גומ"א (גוממיה), והנרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק): ושחלת. שורש זשס, חלק ומנהיר כנפורן, וזלשון המשנה קרוי כפורן, וזהו שתרגס אונקלוס וטוּפְרָא: וחלְבֵּנָה. זשס שריחורע, וקורין לו גלז"נא (גאלזאן) ומגאה הכתוב צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לזרף עמנו זאגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכבה. מכאן למדו רבותינו (כרייתות ו): י"א סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלזנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולזונה, הרי י"א. ואלו הן, הנרי, והנפורן, החלזנה, והלזונה, מור, וקציעה, שזולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שהנרד דומה לשזולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הנפורן ללזנה שמהא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל צמסקל, כמסקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הנרי והנפורן והחלזנה והלזונה משקל שזעים שזעים מנה. ולשון זד, נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:
(35) ממלח. כתר גומו מעורר, שיערצ שחיקתן יפה יפה זה עס זה, ואומר אני שדומה לו ויִרְאֵהוּ הַמְּלָכִים (יונה א, ה), מְלָכִין וְחִזְלִין (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמשוטות כשמנהיגים את הספינה, כאדם המהפך צקף צינים טרופות לערצן עס המים, וכל דבר שאדם רוצה לערצ יפה יפה, מהפכו צאצע או צצון: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:
(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא צאהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דצור שאקצע לך, אני קובעם לאותו מקום:
(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשנה אלא לשמי:
(38) להריח בה. אצל עושה אתה צמתכנתה משלך כדי למכרה לצור:
(2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צללל:

4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:	לְאֶלְפָא אוּמְנָנִין לְמַעֲבֵד בְּדֹהָבָא וּבְכֶסֶפָא וּבְנַחֲשָׂא:	4
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבַחֲרָשֶׁת אֲבָן לְמִלְאֹת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה:	וּבְאוּמָנוּת אֲבָן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבְנִגְרוּת אַעָא לְמַעֲבֵד בְּכָל עֲבִידָא:	5
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	וְאֵנִי הִנֵּה נִתְּתִי אֹתוֹ אֶת־אֹהֲלִיאָב בֶּן־אַחִיסָמָךְ לְמִטָּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חָכָם־לֵב נִתְּתִי חֲכֻמָּה וְעָשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:	וְאֵנָא הָא יְהֵבִית עֲמִיָּה יֵת אֹהֲלִיאָב בֶּר אַחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן וּבְלֵב כָּל חֲכִימֵי לְבָא יְהֵבִית חֲכֻמָּתָא וְיַעֲבִידוּן יֵת כָּל דְּפִסְיִדְתִּךָ:	6
7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	אֹתוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֹן לַעֲדוֹת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:	יֵת מִשְׁכַּן וְיֵת זִמְנָא וְיֵת אֹרְנָא לְסַהֲדוּתָא וְיֵת כְּפֹרֶתָא דְעֵלוּהִי וְיֵת כָּל מְנֵי מִשְׁכָּנָא:	7
8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־הַמִּנְכָּה וְאֶת־כָּל־כְּלֵיָהּ וְאֵת מִזְבַּח הַקְטָרֶת:	וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת מְנוּחֵי וְיֵת מְנִרְתָּא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנָה וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:	8
9	and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כְּנוֹ:	וְיֵת מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיָּה:	9
10	and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא וְיֵת לְבוּשֵׁי קִידָשָׂא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׂא:	10
11	and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'	וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)	וְיֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְיֵת קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא לְקִידָשָׂא כָכָל דְּפִסְיִדְתִּךָ יַעֲבִידוּן:	11

- (3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מצין דבר מלצו מתוך דברים שלמד: ובדעת. רוח הקדש:
- (4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:
- (5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו קרש חכם (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה בפירושן, שאומן אצנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאכת. להוסיפה צמצמות שלה צמלואה, לעשות המצמצמת למדת מושג האצן ועוציה:
- (6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לב שזכר, וכל אשר נתתי בו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:
- (7) ואת הארון לעדות. לצורך לוחות העדות:
- (8) הטהורה. על שם זהב טהור:
- (10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אלא אלו בגדי השרד הם, בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, ונתנו עליהם בגדי קדש (שם יג), ונתנו עליהם בגדי תולעת שני (שם ח), ונראין דברי, שנאמר ומן הקדש והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לקדש (שמות לט, א), ולא הזכיר שם עמסה, ואם בגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרומתו לזיושיו שמושא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מכזר, שהיו ארומים במחט, עשויים נקבים נקבים, לזי"דין בלע"ז (שלינגווערק):

12	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר:
13	'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.	וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:	וְאַתָּה מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר בָּרָם יְת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּילִי תִשְׁרוּן אָרִי אֵת הִיא בֵּין מִימְרִי וּבֵינֵיכֶן לְדַרְיִכֶן לְמַדַּע אָרִי אֲנֵא יְיָ מְקַדְּשִׁיכֶן:
14	Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:	וְתִשְׁרוּן יְת שַׁבְּתָא אָרִי קוֹדֶשָׁא הִיא לְכֹן דִּיחֻלְלָהּ אֲתַקְטָלָא יִתְקַטֵּל אָרִי כָל דִּיֻּעֲבִיד בָּהּ עֲבִידְתָּא וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנִישָׁא הַהוּא מִגּו עַמִּיהָ:
15	Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.	שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:	שֵׁשָׁא יוֹמִין תַּתְּעִבִיד עֲבִידְתָּא וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבָּת קוֹדֶשָׁא קָדָם יְיָ כָּל דִּיֻּעֲבִיד עֲבִידְתָּא בַּיּוֹמָא דִּשַׁבְּתָא אֲתַקְטָלָא יִתְקַטֵּל:
16	Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.	וּשְׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדַרְתָּם בְּרִית עוֹלָם:	וְיִשְׁרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת שַׁבְּתָא לְמַעַבְד יְת שַׁבְּתָא לְדַרְיָהוֹן קָיָם עָלָם:
17	It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.'	בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפֹשׁ: (ס)	בֵּין מִימְרִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הִיא לְעָלָם אָרִי שֵׁתָא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יְת שְׁמִיָּא וְיְת אֲרַעָא וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבָּת וְנָח:
18	And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.	וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּל־תּוֹלָדוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּתֵר סִינִי שְׁנֵי לְחֹת הָעֵדֻת לְחֹת אֲבָן כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים:	וַיִּהֲב לְמֹשֶׁה כַּד שִׁיְצִי לְמַלְלָא עַמִּיהָ בְּטוֹרָא דְסִינֵי תַרְיִן לוֹחֵי סְהִדוּתָא לוֹחֵי אֲבָנָא כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּעָא דִּיִּי:

שני

- (11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזורך הקטרת ההיכל שהוא קדש:
 (13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף על פי שהפקדתיך לזוהרם על מלאכת המשכן, אל יקל צעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שמהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אחין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שצחרתי בכם, צהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות צה, כי אני ה' מקדשכם:
 (14) מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונכרתה. צלא התראה: מחללֶיהָ. הנוהג צה חול בקדושתה:
 (15) שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לכך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הוּא לָכֶם (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אצל יום טוב לא נאמר בו כי אם צִיּוֹם קָדָשׁוֹן שַׁבְּתוֹן וצִיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְּתוֹן (שם, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים צמלאכת אוכל נפש: קדש לה'. שמירת קדושתה לשמי וצמלאות:
 (17) וינפש. כתרגמו ונח, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמיצ נפשו ונשימתו צהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתוב בו לא ייעף ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו צמאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לַשֹּׁכֵר האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:
 (18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר צתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי צי"ז צתמוז

XXXII

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְהֵרֵד מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה־הָיָה לוֹ:

XXXII

2 And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

וַיֹּאמֶר אֶל־הֶעָם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי:

2

3 And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.

וַיִּתְּפְּרוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

3

4 And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'

וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרָט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסָּכָה וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

4

נשתצרו הלוחות, וציוס הכפורים נחרצה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו צנדצת המשכן והוקס צאחד צניסן. (צ"ע טוצא, דילמא הכל כסדר, וצווי הקצ"ה למשה היה צארצעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקודם רדתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא צזוהר ויקהל, אשר על כן צצווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גס ערצ רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צצווי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערצ רב, לפי שהם גרמו צנזקין וק"ל): ככלתו. כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה צזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת צכ"ד קשוטין, הן האמורים צספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי צכ"ד ספרים: לדבר אתו. החקים והמשפטים צצואלה המשפטים: לדבר אתו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות:

(1) כי בשש משה. כתרצמו לשון איחור, וכן צ צש צרצו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צוש (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארצעים יום אני צא צחוך ו' שעות, כצצורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים, ארצעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' צסיון עלה, נמצא יום ארצעים צצצעה עשר צתמוז, ציו' צא השטן וערצצ את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצצויא, לומר ודאי מת משה לכך צא ערצצויא לעולם, אמר להם מת משה שכבר צאו שש שעות ולא צא וכו', כדאיחא צמסכת צצת (פט), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ציוס המעוין, צין קודם חלות צין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וישפיעו ממחצת ויעלו עלות: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה איזו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו צצויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה צה, עתה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן צלצו, הנשים והילדים חסים צתכשיטיהן, שמא יתעכצ הדבר, וצחוך כך יצא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן: פרקו. לשון צווי, מגורת פרק ליחיד, כמו צרכו מגורת צרך:

(3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלוס מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנזמיהם, דיסקריי"ר צלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנזמי, כמו קלאחתי את העיר (שמות ט, כט), מן העיר:

(4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו צשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, צחרט לשון סודר, כמו והמקפחות והצריטים (ישעיה ג, כב), ויצר קצרים קסף צשני צריטים (מלכים צה, כג). והצ' ויצר לשון צורה, צחרט כלי אומנות הצורפין שחורצין וחורטין צו צורות צזהב, כעט סופר החורט אותיות צלוחות ופנקסין, כמו וקצב עליו צצקרט קלוש (ישעיה ח, א), וזהו שתרגס אונקלוס וצר יתיה צציפא, לשון ציוף הוא, כלי אומנות שחורצין צו צזהב אותיות ושקדים שקורין צלע"ז נייל (גראצשטיכל), ומזייפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, צאו מכשפי ערצ רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו צכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיצא

5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'	וַיִּבֶן אֶהָרֹן מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וַיֹּאמֶר מָחָר יִהְיֶה חַג לַיהוָה:	5 וַיִּבֶן אֶהָרֹן מִזְבֵּחַ לַפָּנִי וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:
6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.	וַאֲקִדְמוּ בַיּוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַאֲסִיקוּ עֲלֵוֹן וְקָרִיבוּ נֶכְסֵן וַאֲסַחֲר עֻמָּא לְמִיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וַקְמוּ לְחֵיכָא:	6 וַיִּשְׁכְּבוּ מִמַּחֲרֹת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמוּ לְצַחֲקָא: (פ)
7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;	וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה אֵיזִיל חוֹת אֲרִי חֲבִיל עֻמָּד דְּאִסְיָקָא מֵאֲרַעָא דְּמִצְרַיִם:	7 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־רֵד כִּי שָׁחַת עַמּוֹךְ אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
8 they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'	סֵטוּ בְּפָרִיעַ מִן אֲוִרָא דְּפִשְׁיָתָנֻן עֲבָדוּ לַהוֹן עֵיגֹל מִתְקָא וּסְגִידוּ לִיה וְנִדְּבָחוּ לִיה וַאֲמָרוּ אֵלֵינוּ דְּחִלְתָּךְ יִשְׂרָאֵל דְּאִסְקוּד מֵאֲרַעָא דְּמִצְרַיִם:	8 סָרוּ מִדֶּרֶךְ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֹל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לָו וַיִּזְבְּחוּ־לָו וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֹה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
9 And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.	וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה גְּלִי קִדְמִי עֻמָּא הָדִין וְהָא עִם קָשִׁי קָדָל הוּא:	9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשֶׁה־עֲרָף הוּא:
10 Now therefore let Me alone, that My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'	וְכַעַן אֲנִי בַּעֲוֹתָךְ מִן קִדְמִי וַיִּתְקַף רוּגְזִי בְּהוֹן וַאֲשִׁיצִינֻן וַאֲעַבִּיד יִתְךָ לְעַם סָגִי:	10 וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי וַיִּחַר־אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:

מתוך דמוסי בנין שנתממך צו צמנרים (סנהדרין קא), והיה צידו שם וטס, שכתב צו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, וינא העגל: מסכה. לשון מתכת. דבר אחר, קכ"ה קנטרין זהב היו צו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממנרים הם שנקלהו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריהם:

(5) וירא אהרן. שהיה צו רוח חיים, שנאמר צִתְּנִית שׁוֹר אֵלֶּל עֶשֶׂב (תהלים קו, כ), וראה שהלית מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי: ויבן מזבח. לדחותם: ויאמר חג ל'ה' מחר. ולא היום, שמא יבא משה קודם שיעבדוהו, וזה פשוט. ומדרשו זיקרא רבה (י, ג), דצרים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון צינה)מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה צי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא לרור וזה מביא לבן ונמנאם מלאכתם עשויה צבת אחת, מתוך שאני בונה אותם ומתעלל במלאכתם, בין כך ובין כך משה צא: חג ל'ה'. כללו היה לשמים, בטוב היה שיבא משה ויעבדו את המקום:

(6) וישכימו. השטן זרזם כדי שיחטאו: לצחק. יש צמשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לְצַחֲקָא צִי (צראשית לט, יז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ לְפָנָיו (שמואל-ב, ז, יד), אף כאן נהרג חור:

(7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וַיִּדְבֹּר אֶפְסָא קָשׁוּת (צראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשצילים (צרכות לב), באותה שעה נתגדה משה מפי צית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מעמך וגיירתם, ולא נמלכת צי, ואמרת טוב שידצקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:

(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדצר תלוי צו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):

11	And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?	וַיִּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמַה יְהוָה יַחֲרֶה אַפִּי בְעַמִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:	11
12	Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.	לְמַה יֹּאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהַרְגֵם אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ:	12
13	Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'	זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֹתָן לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לָעֶלְם:	13
14	And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.	וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)	14
15	And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.	וַיִּפֹּן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לוחֹת הָעֵדוּת בְּיָדוֹ לוחֹת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הָם כְּתָבִים:	15
16	And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.	וְהַלּוּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתָב מְכָתָב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלּוּחֹת:	16

(11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור:

(12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

(13) זכור לאברהם. אס עצרו על עשרת הדברות, אזרהם אזיהם נחנסה בעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכר, תנהו לו ויאלו עשר בעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. אס לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך באור כשדים, אס להריגה, זכור ליצחק שפלט נוארו לעקידה, אס לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואס אינן נולדו בזכותן, מה אהה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואס כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחד (זכרות לז). אשר נשבעת להם בך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ, לא צהרים ולא בגבעות, אלא בך, שאתה קיים ושבעתך קיימת לעולם, שנאמר צי נשבעתי נאס ה' (זראשית כז, טז), וליצחק נאמר, ויהקיימותי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך (שם כו, ג), וליעקב נאמר אני אל שדי פרה ורבה (שם לה, יא), נשבע לו באל שדי:

(15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד).

(16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא בכזודו עשאו. דבר אחר, כדאס האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקצ"ה צמורה: חרות. לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר בלע"ז (איינשניידען):

17	And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:
18	And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'	וַיֹּאמֶר לֹא קוֹל גִּבּוֹרִין דִּנְצָחִין בַּקָּרָב וְאִם קוֹל חִלְשִׁין דִּמְתַּבְּרִין קוֹל דִּמְחִיכִין אֲנִי שֹׁמֵעַ:	וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גִּבּוֹרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חִלְשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנִי שֹׁמֵעַ:
19	And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֶל וּמַחֲלָת וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלְּחָת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֶל וּמַחֲלָת וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלְּחָת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:
20	And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.	וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֵּר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֵּר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
21	And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מָה עָבַד לָךְ עָמָּה הִדִּין אֹרִי אִיתִיָּא עֲלוּהִי חוֹבָא רַבָּא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מָה־עָשִׂיתָ לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבַּאתָ עָלֶיךָ חַטָּאת גְּדוֹלָה:
22	And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.'	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יִתְקַף רוּחִי דִּרְבוּנִי אֵת יַדְּעִית יֵת עָמָּה אֹרִי בְּבִישׁ הוּא:	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יִחִיר אִם אֲדֹנִי אֵתָּה יַדְּעִית אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:
23	So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.	וַיֹּאמְרוּ לִי עֲבִיד לָנָא דִּחֲלָן דִּיהִכָּן קִדְמָנָא אֹרִי דִּין מֹשֶׁה גּוֹבֵרָא דְאַסְקָנָא מֵאֶרֶץ דִּמְצָרִים לֹא יַדְעָנָא מָה הָיָה לִיה:	וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָנָה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יַדְעָנוּ מָה־הָיָה לוֹ:
24	And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.	וַיֹּאמְרִית לְהוֹן לְמֹן דִּיהָבָא פָּרִיקוּ וַיִּהְיוּ לִי וַיִּמְרִיתִיהָ בְּנוֹרָא וּנְפַק עֵגֶלָא הִדִּין:	וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּרְקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וַאֲשַׁלְכֶהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:

(17) ברעה. זהו מריעים ושמים ולוחקים:

(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הלוחקים נחמן, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשנאמר לו:

(19) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המזות, אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:

(20) ויזר. לשון נפוך, וכן יזורה על נוהו גפרית (איז יח, טו), וכן פי חסם מזרה קרש (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נמכרין לצדקם כסומו, שלש מיתות נדונו שם, אם יש עדים והתראה, בסייף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים בלא התראה, במגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, בהדרוקן (יומא סו:), שצדקום המים וצבו צטניהם:

(21) מה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה:

(22) כי ברע הוא. צדק רע הם הולכין תמיד, וצנסינות לפני המקום:

25	<p>וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אֶהְיֶה לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:</p> <p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה יָת עַמָּא אַרִי בְטִיל הוּא אַרִי בְטִילִנֹנִן אֶהְיֶה לְאַסְבוֹתָהוֹן שׁוֹם בִּיש לְדָרִיהוֹן:</p>	25
26	<p>וְכֵן מֹשֶׁה בִּתְרַע מִשְׁרִיתָא וְאָמַר מִן דְּחִלְיָא דִּי יִיתֹן לֹתִי וְאֶת־כְּנִישׁוֹ לֹתִיהָ כָּל בְּנֵי לֵוִי:</p> <p>then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.</p>	26
27	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֶרְבּוֹ עַל־יָרְכּוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבּוֹ:</p> <p>And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'</p>	27
28	<p>וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כְּדָבָר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ:</p> <p>And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.</p>	28
29	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאזֹּי יָדְכֶם הַיּוֹם לִיהְוֶה כִּי אִישׁ בִּכְנֹו וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:</p> <p>And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'</p>	29
30	<p>וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאתָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעֵד חֲטָאתְכֶם:</p> <p>And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	30
31	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאתָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p> <p>And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.'</p>	31
32	<p>וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:</p> <p>Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'</p>	32

- (24) ואמר להם. דצר אחד, למי זה? לצד, והם מהרו והתפרקו ויטנו לי: ואשליכחו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויזא:
- (25) פרוע. מגולה, נתגלה שמנו וקלנו, כמו ופרע את ראש האשה (צמד צד ה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדצר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:
- (26) מי לה? אלי. יצא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):
- (27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, זצח לאלהים יצקם (שמות כב, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פ"צ): אחיו. מאמו, והוא ישראל:
- (29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, צדצר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו צצנו וצאחיו:
- (30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להצדיל ציניכם וצין החטא:
- (31) אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: צרכות לצ). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כיס צווארו ומעמידו צפתח בית זנות, מה יעשה הצן שלא יחטא (צרכות שס):

33	And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דָּחַב קִדְמִי אֶמְחִינֶיהָ מִסֵּפֶרִי:	33 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֶמְחִנּוּ מִסֵּפֶרִי:
34	And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'	וְכַעַן אֵינִי לְדִבֵּר יְתַּעֲמָא לְאַתְרָא דְּמַלְלִית לְךָ הָא מִלְּאֲכִי יְהוָה קִדְמָךְ וּבִיּוֹם אֶסְעֲרֶנּוּ וְאֶסְעֵר עֲלֵיהֶן חֹבֵיהֶן:	34 וְעַתָּה לֵךְ וְנָחָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הִנֵּה מִלְּאֲכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבִיּוֹם פָּקְדִי וּפָקְדֹתַי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם:
35	And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.	וּמָחָא יְיָ יְתַּעֲמָא עַל דְּאַשְׁתַּעֲבָדוּ לְעֵגֹל דְּעֵבֵד אַהֲרֹן:	35 וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: (ס)
XXXIII	And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—	וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֵינִי סָק מִכָּא אַתָּה וְעַמָּא דְּאַסִּיקְתָּא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְאַרְעָא דְּקִינִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימְרָא לְבָנָךְ אֶתְנַנְהָ:	XXXIII וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֵה מִזֶּה אַתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנְהָ:
2	and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—	וְאֶשְׁלַח קִדְמָךְ מִלְּאֲכִא וְאַתְרִיךְ יְתַּכְנַנְנֵנְאִי אֱמֹרָאִי וְחִתִּי וּפְרִזִּי חִתִּי וַיְבוּסָאִי:	2 וְשִׁלַּחְתִּי לִפְנֶיךָ מִלְּאָךְ וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִתִּי וְהַיְבוּסִי:
3	unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'	לְאַרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ אֲרִי לֹא אֶסְלִיק שְׂכִינְתִּי מִבִּינְךָ אֲרִי עִם קָשִׁי קָדָל אַתָּה דִּלְמָא אֲשִׁיצִינְךָ בְּאֶרְצָא:	3 אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קָשָׁה־עֵרָף אַתָּה פֶּן־אֶכְלֶךָ בַּדֶּרֶךְ:
4	And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.	וַיִּשְׁמַע עַמָּא יְתַּתְּגָמָא בִּישָׁא הַדִּין וְאַתְאֲבָלוּ וְלֹא שׁוּן גָּבֵר תַּקּוּן זִינִיָּה עֲלוּתֵי:	4 וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הָרָע הַזֶּה וַיִּתְּאֲבָלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עֶדְיוֹ עָלָיו:

- (32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל המורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לזקש עליהם רחמים:
- (34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים-א ז, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין זה קצת מפרעון עון העגל:
- (35) ויגוף ה' את העם. מיטה צידי שמים, לעדים בלא התראה:
- (1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גבוה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:
- (2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרשתי עמד ופנה מפניהם מאליו:
- (3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם: אבלך. לשון כליון:
- (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדין. כתרים שניתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח):

<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמְרָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן עִם קָשִׁי קָדָל שְׁעָה חֲדָא אֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִבֵּינְךָ וְאֶשְׁחִיבֶנָּה וְכַעַן אֶעֱד תְּקוּן וַיָּנֹךְ מִנֶּכְךָ גְּלִי קָדְמִי מֵא אֶעֱבִיד לָךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קָשָׁה־עֶרְף רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עִדְיֶךָ מֵעַלְיֶךָ וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:</p>
<p>And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.</p>	<p>וַאֲעִדּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת תְּקוּן וַיִּנְהוּן מִטוֹרָא דְּחוֹרֵב:</p>	<p>וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עִדֵּיָם מִתֵּר חוֹרֵב:</p>
<p>Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.</p>	<p>וּמֹשֶׁה נָסִיב יְת מִשְׁכְּנָא וּפְרִסִּיה לִיה מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לִיה מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא וְהוּי כָּל דְּתַבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יְיָ נִפִּיק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא דְּמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:</p>	<p>וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וְנָטָה־לּוֹ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה הָרְחֹק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־מִבְּקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:</p>
<p>And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.</p>	<p>וְהוּי כִּד נִפִּיק מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא קִימִין כָּל עַמָּא וּמַתְּעִתְּדִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל לְמִשְׁכְּנָא:</p>	<p>וְהָיָה כַּצָּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֱלָה:</p>
<p>And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.</p>	<p>וְהוּי כִּד עָלִיל מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא נָחִית עַמּוּדָא דְּעֻנָּא וְקָאִים בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא וּמַתְּמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:</p>	<p>וְהָיָה כַּבֹּא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד עַמּוּד הָעֻן וְעַמּוּד הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה:</p>
<p>And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.</p>	<p>וְחָזוּ כָּל עַמָּא יְת עַמּוּדָא דְּעֻנָּא קָאִים בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא וְקִימִין כָּל עַמָּא וְסָגְדִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ:</p>	<p>וּרְאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעֻן עַמּוּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ:</p>

(5) רגע אחד אעלה בקרבך וכלייתיך. אם אעלה בקרבך ואתם ממרים צי צקשיות ערפכם, אזעוס עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר תְּצִי קִמְעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שתורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצלבני לעשות לך: (6) את עדים מהר חורב. את העדי שהיה צידם מהר חורב:

(7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטתו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרצ מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אֵךְ רְחוֹק יִהְיֶה צִינִיקָם וְצִינִי קְאָלְפִּים אִמָּה צִמְדָּה (יהושע ג, ד): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא צית ועד למצקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למצקש פני זקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מצקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חצריהם אומרים להם הרי הוא באהלו של משה:

(8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מוצטח שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו:

(9) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (צמדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר צינו לצין עמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:

<p>And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.</p>	<p>וּמִמֶּלֶל יְיָ עִם מֹשֶׁה מִמֶּלֶל עִם מִמֶּלֶל כְּמֵא דִּמְלִיל גּוֹבֵרָא עִם חֲבֵרִיָּה וְתָאִיב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשְׁוֹמְשִׁיָּה יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון עוֹלִימָא לֹא עָדִי מִגּוֹ מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>וַדְּבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וּשְׁבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)</p>
<p>And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה קִדָּם יְיָ חֲזִי דְאַתָּה אָמַר לִי אֲסִיק ית עַמָּא הָדִין וְאַתָּה לֹא אוֹדְעָתָנִי ית דְּתִשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ רַבִּיתְךָ בְּשׁוֹם וְאַךְ אֲשַׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קִדְמִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אַתָּה אָמַר אֵלַי הָעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי:</p>
<p>Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'</p>	<p>וְכַעַן אִם כְּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קִדְמָךְ אוֹדְעָנִי כְּעַן ית אוֹרַח טוֹבָךְ וְאַדְעֵ רַחֲמָךְ בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קִדְמָךְ וּגְלִי קִדְמָךְ אֲרִי עַמָּךְ עַמָּא הָדִין:</p>	<p>וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דֶּרֶכְךָ וְאַדְעֵךְ לְמַעַן אֲמַצָּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וִירְאֶה כִּי עַמָּךְ הִנְּנוּ תְּהִיָּה:</p>
<p>And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'</p>	<p>וַאֲמַר שְׂכִינָתִי תִהְיֶה וְאָנִיחַ לָךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פָּנַי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ:</p>
<p>And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.</p>	<p>וַאֲמַר קִדְמוּהִי אִם לִית שְׂכִינָתְךָ מִהֶלְכָּא בִּינְנָא לֹא תִסְקַנְנָא מִכָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:</p>

(10) ודשתחוּו. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתכרו הלוחות (תענית כח:), וזי"ח שרק את העגל ודן את החוטאים, וזי"ט עלה, שנאמר וַיְהִי מִמֶּחֱרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו' (שמות לב, ל), ועשה שם חרבעים יום ובקש רחמים, שנאמר וְאֶתְּנַפֵּל לְפָנֶי ה' וְגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בזקך אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בזה וְאֶנְכִּי עֹמֵד עִי דְּבָר פִּימִים הָרָאשׁוֹנִים וְגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעיים היו בכעס. זי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה קלקטי קדקדיך, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל ללוותן על מלאכת המשכן, ועשהוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וְסָב לְמִשְׁרִיתָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונאצו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחוּו, וְסָבְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרבים: (12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך, אתה אומר אלי וְגו' ואתה לא הודעתני וְגו', ואשר אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי שָׁלַח מִלִּאֶךָ (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בזה: ואתה אמרת ידעתך בשם. הכרתך משרר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי בָּא אֵלַיךָ בְּעֵב דְּעָנָן וְגו' וגם בָּא יִלְמִינוּ לְעוֹלָם (שם יט, ט):

(13) ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך למוען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופותרון למוען אמצא חן, למוען אכיר כמה שכר מציאת החן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעוּב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם בזה תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (ז), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו וּפְנֵיךָ הֹלְכִים בְּקֶרֶב (שמואל-ב ז, יא):

(15) ויאמר אליו. בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

16 For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that 'Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?'	וּבְמַה יִיָּדַע אֲפֹא כִּי־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמִּי הָלֹא בְּלִכְתֶּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי מִכָּל־הָעַם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)	16 וּבְמַה יִיָּדַע אֲפֹא כִּי־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמִּי הָלֹא בְּלִכְתֶּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי מִכָּל־הָעַם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)
17 And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵף יֵת פֶּתִיגְמָא הַדִּין דְּמַלְלָתָא אַעבִיד אַרִי אֲשַׁכְחָתָא רַחֲמִין קֳדָמִי וְרַבִּיתֶךָ בְּשֵׁם:	17 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי־מָצָאתָ חַן בְּעֵינֵי וְאֶדְעָךָ בְּשֵׁם:
18 And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'	וַיֹּאמֶר אַחֲזִינִי כְעַן יֵת יִקְרֶךָ:	18 וַיֹּאמֶר ה'רָאנִי נָא אֶת־כְּבוֹדֶךָ:
19 And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'	וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעבִיר כָּל־טוֹבִי עַל אַפְךָ וְאֶקְרִי בְּשֵׁמָא דִּי קֳדָמְךָ וְאֶחֱיוֹן לְמֵן דְּאַחֲוֹן וְאַרְחִים עַל מֵן דְּאַרְחִים:	19 וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֹתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:
20 And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'	וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לְמַחֲזִי יֵת אֲפִי שְׁכִינָתִי אֲרִי לֹא יַחֲזִינִי אִנְשָׁא וְיִתְקַיֵּים:	20 וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לְרַאֵת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי:
21 And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.'	וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתְרַ מְתִיקָן קֳדָמִי וְתַתַּעַתַּד עַל טֶנְרָא:	21 וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר:
22 And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.	וְיִהְיֶה בְּמַעְבַּר יְקָרִי וְאַשְׁוִינֶךָ בְּמַעְרַת טֶנְרָא וְאֶגִּין בְּמִימְרִי עַלְךָ עַד דְּאַעְבֵּר:	22 וְיִהְיֶה בְּעֶבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת ה'חן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מוצדלים בדבר הזה מכל העם, כמו ויהפלה ה' צין מקנה ישראל וגו' (שמות ט, ד):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עובדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואל ידבר יגגז (איז ד, ז), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שתרשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנכנסת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור, ואתה כפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענים, כי רחמי לא כלים: וחננותי את אשר אחון. אותן פעמים שתרצה לחון: ורחמתי. עת שאתפון לרחם. עד כאן לא הצטיחו אלא עמים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה אלנכי פרת צרית, הצטיחו שאינן חוזרות ריקם (שם):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני:

(21) הנה מקום אתי. זהו אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לצרכך שאתמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתרצה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעבור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני האנשים ההם פנקר (צמדבר טז, יד), יקרוה ערצי נחל (משלי ל, יז), אני קרתי ופסתי מיס (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הצור: ושכחתי כפי. מכאן שנתנה רשות למחזלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגמו ופגין צמימרי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו בכף ממש:

<p>23 And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'</p>	<p>וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אַחֲרִי וּפָנִי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (ספק פרשה סתומה בכתר ארם צובה)</p>	<p>23 וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אַחֲרִי וּפָנִי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (ספק פרשה סתומה בכתר ארם צובה)</p>
<p>XXXIV And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לֶחֶת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְכִתְבֹתֶי עַל־הַלֶּחֶת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלֶּחֶת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ:</p>	<p>חמישי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לֶחֶת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְכִתְבֹתֶי עַל־הַלֶּחֶת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלֶּחֶת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ:</p>
<p>2 And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיוּ זְמִין לְצַפְרָא וְתִסַּק בְּצַפְרָא לְטוֹרָא דְסִינֵי וְתִתְעַתֵּד קֳדָמִי תַּמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:</p>	<p>2 וְהָיָה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַּבֹּקֶר אֶל־הָרַי סִינֵי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:</p>
<p>3 And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'</p>	<p>וְאִישׁ לֹא יֵסַק עִמָּךְ וְאִךְ אִישׁ לֹא יִתְחַזֵּי בְּכָל טוֹרָא אֲף עֲנָא וְתוֹרֵי לֹא יִרְעוּן לְקִבִּיל טוֹרָא תְּהוּא:</p>	<p>3 וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר אֶל־יִרְעוּ אֶל־מֹול הָהָר הַהוּא:</p>
<p>4 And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיִּפְסֹל תְּרִין לוחֵי אֲבָנִים כְּקִדְמָאֵי וְאַקְדִּים מֹשֶׁה בְּצַפְרָא וּסְלִיק לְטוֹרָא דְסִינֵי כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ יְתִידָהּ וְנָסִיב בִּידֵיהּ תְּרִין לוחֵי אֲבָנִים:</p>	<p>4 וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לֶחֶת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וַיִּשָּׁכֶם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הָרַי סִינֵי כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֶחֶת אֲבָנִים:</p>
<p>5 And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַיִּתְחַלֵּי יְיָ בַּעֲנָנָא וַאֲתַעַתֵּד עִמָּיהּ תַּמָּן וַקְרָא בְּשֵׁמָא דֵּי:</p>	<p>5 וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְחַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>
<p>6 And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַאֲעֹבֵר יְיָ שְׁכִינְתִּיהָ עַל אִפּוּהִי וַקְרָא יְיָ אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא וְחֲנּוּנָא מְרַחֵק רָגִז וּמִסְגִּי לְמַעַבְד טָבוֹן וְקִשּׁוּט:</p>	<p>6 וַיַּעֲבֹר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה אֱלֹ רַחּוּם וְחֲנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:</p>

(23) והסירותי את כפי. ואעדי ית דצרת יקרי, כשתסתלק הנהגת כזודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלך: וראית את אחורי.

הראהו קשר של תפילין:

(1) פסל לך. הראהו מחצב סנפיריניון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נחשך משה הרצה: פסל לך. אתה שצרת הראשונות, אתה פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, ממון קלוקל השפחות יאל עליה שם רע, עמד שושצינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, צדק המלך ומצא שלא היה הקלוקל אלא מן השפחות, נחרצה לה, אמר לו שושצינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אתה קרעת אותה, אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה כתוב ידי, כן המלך זה הקצ"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושצין זה משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

(2) נכון. מזומן:

(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות:

(5) ויקרא בשם ה'. מתרגמינן וקרא בשםא דה':

<p>7 keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נָשִׁיר טִיבוּ לְאַלְפֵי דָרִין שְׂבִיב לְעֹנִין וְלַמְרוֹד וּלְחֹבִין סָלַח לְדֹתֵיבִין לְאַזְרִיתִיהָ וְלִדְלָא תִיבִין לֹא מִזְכִּי מִסַּעַר חֹבִי אֲבָהֶן עַל בְּנֵין וְעַל בְּנֵי בְנֵין מִדָּרִין עַל דֶּר תְּלִיתָאֵי וְעַל דֶּר רַבִּיעָאֵי:</p>	<p>7 נָצַר (בספרי תימן נצר בנון רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשָׂא עֲנֵן וּפָשַׁע וְחַטָּאת וְנָקָה לֹא יִנָּקָה פֶקֶדוֹ עֲנֵן אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רַבְעִים:</p>
<p>8 And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.</p>	<p>וַאֲחִי מֹשֶׁה וּכְרַע עַל אֲרֶעָא וּסְגִיד:</p>	<p>8 וַיִּמָּהֵר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>
<p>9 And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'</p>	<p>וַאֲמַר אִם כְּעַן אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ יְיָ תְהִדּוּ כְּעַן שְׂכִינָתָא דִּי בִינָנָא אֲרִי עִם קָשִׁי קָדָל הוּא וְתִשְׁבֹּק לְחֹבֵנָא וְלַחֲטָאָא וְתַחֲסַנְנָא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָיִי יְיָ-נָא אֲדֹנָיִי בְּקֶרְבָּנוּ כִּי עִם-קָשָׁה-עֲרָף הוּא וְסִלַּחְתָּ לְעֹנֵנּוּ וּלְחַטָּאתָנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:</p>
<p>10 And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.'</p>	<p>וַאֲמַר הָא אֲנָא גִזֵּר קִים קָדָם כָּל עַמֻּד אַעֲבִיד פְּרִישָׁן דְּלֹא אֲתַבְּרִיא בְּכָל אֲרֶעָא וּבְכָל עַמֻּמָּא וַיַּחֲזִי כָל עַמֻּמָּא דְּאֵת בִּינִיהֶון יֵת עוֹבְדָא דִּי אֲרִי דְחִיל הוּא דְאֲנָא עֲבִיד עַמֻּד:</p>	<p>שָׁי וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנֹכִי כֹרֶת בְּרִית נִגַּד כָּל-עַמֻּד אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָהּ בְּקֶרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עַמֻּד:</p>
<p>II Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>טַר לָךְ יֵת דְאֲנָא מִפְּקָדֶךָ יוֹמָא דִּין הָאֲנָא מִתְרִיד מִן קְדָמָךְ יֵת אַמּוֹרֵאִי וּכְנַעֲנָאִי וְחִתִּיאִי וּפְרִזִּיאִי וְחִוִּיאִי וַיְבוּסָאִי:</p>	<p>II שְׁמַר-לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת-הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:</p>

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לָמָּה עֲזַבְתָּנִי (תהלים כז, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מנאחתי במכילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר ליפרע, שמה יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדים שאדם עושה להכעיס: ונקה לא ינקה. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשנים ולא ינקה לשנים שנים: פוקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, שכבר פירש במקרא אחר לשונאי: ועל רבעים. דור רבעי, נמנעת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימחר משה. כשראה משה שכניו עוצרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

(9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עם קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אכלך בדך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי צמקום אס: ונחלתנו. ותתנו לך נחלה (ס"א שמתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא צקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עובדי אלילים:

(10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שתהיו מודלים בזו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם:

(11) את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

12	Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.	אֶתְּמַר לְךָ דִּלְמָא תִּגְזֹר קִים לִיתִּיב אֲרַעָא דְאַתָּה עֲלִיל עֲלֵיהּ דִּלְמָא יְהִי לְתַקְלָא בִּינְךָ:	הַשָּׁמַר לְךָ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עֲלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:	12
13	But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.	אַרִּי יֵת אִיגְרִיָּהוֹן תִּתְּרִעוֹן וְיֵת קְמַתְהוֹן תִּתְּבְּרוֹן וְיֵת אֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְצְצוֹן:	כִּי אֶת־מִזְבְּחֹתָם תִּתְּצוֹן וְאֶת־מַצְבְּתָם תִּשְׁבְּרוֹן וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן:	13
14	For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;	אַרִּי לֹא תִסְגֹּד לְטַעֲנַת עַמְמִיָּא אַרִּי יֵי קִנְאָה שְׁמִיהּ אֵל קִנְאָה הוּא:	כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יִהְיֶה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא:	14
15	lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;	דִּלְמָא תִּגְזֹר קִים לִיתִּיב אֲרַעָא וְיִטְעוּן בְּתַר טַעֲוִתְהוֹן וְיִזְבְּחוּן לְטַעֲוִתְהוֹן וְיִקְרוּן לְךָ וְיִתְּכֹל מִדְּבַחֵיהוֹן:	פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְיִזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְיִזְבְּחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְיִקְרָא לְךָ וְיֹאכְלֹת מִזְבְּחֹ:	15
16	and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.	וְתִסַּב מִבְּנֹתְהוֹן לְבָנֶךָ וְיִטְעוּן בְּנֹתְהוֹן בְּתַר טַעֲוִתְהוֹן וְיִטְעוּן יֵת בְּנֶךָ בְּתַר טַעֲוִתְהוֹן:	וְלִקְחֹת מִבְּנֹתֵי לְבָנֶיךָ וְיִזְנוּ בְּנֹתֵי אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְיִזְנוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:	16
17	Thou shalt make thee no molten gods.	דְּחָלָן דְּמִתְקָא לֹא תַעֲבִיד לְךָ:	אֱלֹהֵי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ:	17
18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	יֵת חֲגָא דְּפִטִּירִיָּא תִּטַּר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא דְּפִקִּידְתָּךְ לְזִמֵּן יִרְחָא דְּאַבִּיבָא אַרִּי בִּירְחָא דְּאַבִּיבָא נִפְקַתָּא מִמִּצְרַיִם:	אֶת־חֲגֵי הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם:	18
19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירְךָ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תֹּר וְאָמַר:	כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:	19
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּבּוֹכְרָא דְּחִמְרָא תִּפְרוֹק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תִפְרוֹק וְתִקְפִּיהּ כָּל בּוֹכְרָא דְּבָנֶךָ תִּפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזֵּן קֳדָמִי רִיקָנִין:	וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפֹתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקִים:	20

(13) אשריו. הוא חילן שעוזדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנפשו ופורע מעוזיו:

(15) ואכלת מזבחך. כסוד אלה שאין עוש באכילתו, ואני מעלה עליך כמדה בעבודתו, שמתוך כך אתה בא ולוקח מזנותיו לבניך (עבודה זרה טז).

(18) חדש האביב. חדש הצפור, שהמצואה מתכזרת צדיסולה:

(19) כל פטר רחם לי. באדם: וכל מקנך אשר תזכר צפור שור ושה, אשר יפטור זכר את רחמה. פטר. לשון פתיחה, וכן פטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). תי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:

(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשה. נותן שה לכהן, והוא חולין ציד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפתו. עורפו צקופין, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממונו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קצוב, שנאמר ופדוין מן חֲדָשׁ סְפָדָה (במדבר יח, טז): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר בפני עצמו הוא, ואינו מוסב על הזכור, שאין צמנות זכור ראיית פנים, אלא אזוהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מזהו עליכם

21	Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת וּבִחֲרִישׁ וּבִכְצֹדָא תִּנּוּחַ:
22	And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.	וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרִי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַג הָאֲסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה:
23	Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנֶי הָאֵדֶן וַיְהִי אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
24	For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.	כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לְרֹאוֹת אֶת־פָּנֶי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:
25	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.	לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לִבְקָר זֶבַח חַג הַפֶּסַח:
26	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.	רֵאשִׁית בַּכּוֹרִי אֲדַמְתְּךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: (פ)

להביא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש צרייתא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שוה, ללמד על הענקתו של עזר עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון זכור, במסכת קדושין (יז):

(21) בחריש ובקציר תשבבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותינו אומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערש שזיעית הנכנס לשזיעית וקציר של שזיעית היוצא למוצאי שזיעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכך משמעו, ששם ימים תעבוד וזיוס השזיעי תשבות, ועבודת ו' הימים שהתמתי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שזיעית, שהרי כבר נאמר שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, ינא קציר העומר שהוא מלוא, ודוחה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הבאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הבאה בפסח, מן השעורים היא: וחג האסיף. בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו וַיִּסְפְּפוּ אֶל פֶּן דִּיתָךְ (דברים כג, ז): תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה, בתחלת השנה הבאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצד. הרבה מלות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שזהם, ועל מנין עשה שזהם:

(24) אוריש. כתרומתו אֶתְךָ, וכן הַחֶלֶל קֹשׁ (דברים ז, לא), וכן וַיִּזְרַע אֶת הָאֶמְרִי (צמדבר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מבית הבחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכן אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזהרה לשוחט, או לזורק, או לאחד מבני חבורה (פסחים סג). ולא ילין. כתרומתו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואזרים:

(26) ראשית בכורי אדמתך. משענת המינין האמורים ששבת ארנך, אֶרֶץ חֹטֵה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְּן וגו' (דברים ח, ח), ודָּבָשׁ, הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לבשר וחלב, ושלשה פעמים כחזר בתורה, אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור בישול (חולין קטו): גדי. כלולד רק במשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהוצרך לפרש בכמה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים במשמע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים:

<p>27 And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתֹוב לְךָ יֵת פְּתֻמָּיָה הָאֵלֶּיךָ אֲרִי עַל מִימֶר פְּתֻמָּיָה הָאֵלֶּיךָ גְּזֵרִית עִמָּךְ קִים וְעַם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>שזיעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹוב לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>28 And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>וַהֲיָה תָמָן קָדָם יְיָ אַרְבָּעִין יָמִים וְאַרְבָּעִין לַיְלֹות לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיָּא לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל לֻחֵיָא יֵת פְּתֻמָּיָה קִימָא עֲשָׂרָא פְּתֻמָּיִם:</p>	<p>28 וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלָּחֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:</p>
<p>29 And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>וַהֲיָה כַּד נָחַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְּסִינַי וַתְּרִין לֻחֵי דְּסִידְוֹתָא בִּידָא דְּמֹשֶׁה בְּמִיחֻתִּיהָ מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סִגִּי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוּהִי בְּמַלְלוּתִיהָ עֲמִיהָ:</p>	<p>29 וַיְהִי בְּרִדָּת מֹשֶׁה מִתֵּר סִינַי וּשְׁנֵי לָחֹת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדָּתוֹ מִן־הַתֵּר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:</p>
<p>30 And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַחֲזָא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מֹשֶׁה וְהָא סִגִּי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוּהִי וּדְחִילוּ מִלֵּאֲתַקְרָבָא לְנֻתִיהָ:</p>	<p>30 וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֵלָיו:</p>
<p>31 And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וַתָּבוּ לְנֻתִיהָ אַהֲרֹן וְכָל רִבְרֵבִיָּא בְּכַנְשָׁתָא וּמַלְלִיל מֹשֶׁה עֲמֵהוֹן:</p>	<p>31 וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>
<p>32 And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וַבְּתֵר כֵּן אֲתַקְּרְבוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְסִידְנוֹן יֵת כָּל דְּמַלְלִיל יְיָ עֲמִיהָ בְּטוֹרָא דְּסִינַי:</p>	<p>32 וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֵת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּתֵר סִינַי:</p>
<p>33 And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַשִּׁיצִי מֹשֶׁה מִלְּמַלְלָא עֲמֵהוֹן וַיַּהֲב עַל אַפּוּהִי בֵית אָפִי:</p>	<p>מפטיר וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסְכָּה:</p>

- (27) את הדברים האלה. ולא אתה רשאי לכתוב תורה שזעל פה:
- (28) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מזהיק וכולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקד"ה ידו על פניו, שנאמר וְשַׁלַּח־יָדְךָ בְּפִי (שמות לג, כב):
- (30) וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעצירה מהו אומר, וּמִרְאֵה כְּצוּד ה' קָאט אַלְתָּ צָרָאט הָרַק לְעִינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:
- (31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:
- (32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו לזדדן, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמצא ביד כל העם א', ביד הזקנים ב', ביד בני אהרן שלשה, ביד אהרן ארבעה וכו', כדאיחא בעירוזין (נד):
- (33) ויתן על פניו מסוה. כתרנומו צית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא סוי לָפָא (כתובות סז:), ועוד בכתובות (ס.), הוה קא מסוה

34 But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.

וּבָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אֵתוֹ יְסִיר אֶת־הַמָּסָנָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יֻצְוָה׃

וּבָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אֵתוֹ יְסִיר אֶת־הַמָּסָנָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יֻצְוָה׃

35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.

וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָנָה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ׃ (ס)

וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָנָה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ׃ (ס)

קלט פסוקים

The Haftarah is I Kings 18:1-18:39 on page 203. Sepharadim read I Kings 18:20-18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 219.

XXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם׃

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם׃

ויקהל

2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת׃

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת׃

2

3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'

לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת׃ (פ)

לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת׃ (פ)

3

4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתִגְמָא דְּפִקִּיד יְיָ לְמִימַר׃

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר׃

לוי

5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;

סִבּוּ מִנְּכֹחַן אִפְרָשִׁיתָא קָדָם יְיָ כָּל דִּיתְרַעִי לְבִיהַּ יִיתִי יְיָ אִפְרָשִׁיתָא קָדָם יְיָ דְּהָבָא וְכֶסֶף וְנְחָשָׁא׃

קַחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ וְבִיָּאָה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת׃

5

6 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;

וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה זָהָרִי וְבוּץ וּמַעֲזִי׃

וְתַכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים׃

6

לאפה, לשון הצטה, היה מסתכל צה, אף כאן מסוה, צגד הניתן כנגד הפרטוף וצית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונטלו צעה שהיה מדבר עם ישראל, וצעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, וצאתו יא צל מסוה:

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשא לצד אתו נטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, וסרגומו וְאִקְנֵשׁ:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזהרת שצת לצווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השצת:

(3) לא תבערו אש. יש מרצותינו אומרים, הצעה ללא יאלת, ויש אומרים לחלק יאלת (סנהדרין לה: יצמות ו:):

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכס:

(5) נדיב לבו. על שם שלצו נדצו קרוי נדיב לצ. כצד פירשתי נדצת המשכן ומלאכתו צמקום צוואתם:

7	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וּמִשְׁכֵּי דִדְכָרִי מִסְמָקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוֹנָא וְאַעִי שְׁטִין:	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שֹׁטִים:	7
8	and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וּמִשְׁחָא לְאַנְהֲרוֹתָא וּבוֹסְמִיָּא לְמִשַּׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:	וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	8
9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאַבְנֵי בֹרֶלָא וְאַבְנֵי אֶשְׁלֻמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוֹדָא וּבְחוֹשֶׁנָּא:	וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:	9
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל חֲכִימֵי לְבָא דְבָכוֹן יִיתּוֹן וַיַּעֲבֹדוּ יָת כָּל דְּפִקְדֵי יְיָ:	וְכָל-חֲכָם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:	10
II	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	יָת מִשְׁכְּנָא יָת פְּרִסְיָה וְיָת חוּפְאִיָּה פּוּרְפוּתֵי דְפּוּתֵי עֲבֹדוּתֵי עֲמֻדוֹתֵי וְסִמְכוּתֵי:	אֵת-הַמִּשְׁכָּן אֵת-אֹהֶלֹו וְאֵת-מִכְסָּהוּ אֵת-קַרְסִיו וְאֵת-קַרְשָׁיו אֵת-בְּרִיחֹו אֵת-עַמֻּדָיו וְאֵת-אֲדָנָיו:	ישראל
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	יָת אֲרוֹנָא וְיָת אֲרִיחוּתֵי יָת כְּפֹרֶתָא וְיָת פְּרוּכְתָּא דְפִרְסָא:	אֵת-הָאָרֹן וְאֵת-בְּדָיו אֵת-הַכְּפֹרֶת וְאֵת פְּרֻכֶּת הַמִּסְדָּ:	12
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	יָת פִּתּוּרָא וְיָת אֲרִיחוּתֵי וְיָת כָּל מְנוּחֵי וְיָת לֶחֶם אֲפִיָּא:	אֵת-הַשֻּׁלְחָן וְאֵת-בְּדָיו וְאֵת כָּל-כֵּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים:	13
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְיָת מְנִרְתָּא דְאַנְהוּרֵי וְיָת מְנִהָא וְיָת בּוֹצִינְהָא וְיָת מִשְׁחָא דְאַנְהֲרוֹתָא:	וְאֵת-מְנִרְתַּת הַמָּאֹר וְאֵת-כֵּלֶיהָ וְאֵת-נִרְתֶּיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	14
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְיָת מִדְּבָחָא דְקִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא וְיָת אֲרִיחוּתֵי וְיָת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְיָת קִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא וְיָת פִּרְסָא דִּתְרַעָא לְתַרְע מִשְׁכְּנָא:	וְאֵת-מִזְבַּח הַקִּטְרֹת וְאֵת-בְּדָיו וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֵת-מִסְדַּת הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:	15
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יָת מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא וְיָת סִרְדָּא דְנַחֲשָׁא דִילִיָּה יָת אֲרִיחוּתֵי וְיָת כָּל מְנוּחֵי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִסְיָה:	אֵתוּ מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֵת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ אֵת-בְּדָיו וְאֵת כָּל-כֵּלָיו אֵת-הַכִּיּוֹר וְאֵת-כַּנּוֹ:	16

(11) את המשכן. יריעות התחתונות הנראות צמחו קרוים משכן: את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והתחשים:

(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחילה. כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך ומסך, וכן שִׁכְסָּ בְּעָלו (איוב א, ו), הנגי שִׁךְ אֶת דְּרָכָךְ (הושע ז, ח):

(13) לחם הפנים. כזר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה:

(14) ואת כלִיָּה. מלקחים ומחתות: נרותיה. לויג"ש צלע"ז, צזיכים שהשמן והפתילות נתונים בהן: ואת שמן המאור.

אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש בזמנחות (פ.), מגרגרו צראש הזית, והוא כתיב וזך:

(15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	את קלעי החצר את-עמודיו ואת-אדניה ואת מסך שער החצר:	17
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	את-יתדות המשכן ואת-יתדות החצר ואת-מיתריהם:	18
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	את-בגדי השרד לשרת בקדש את-בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת-בגדי בניו לכהן:	19
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	ויצאו כל-עדת בני-ישראל מלפני משה:	20
21	And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .	ויבאו כל-איש אשר-נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את-תרומת יהוה למלאכת אהל מועד ולכל-עבודתו ולבגדי הקדש:	21
22	And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.	ויבאו האנשים על-הנשים כל נדיב לב הביאו תח ונזם וטבעת וכומז כל-כלי זהב וכל-איש אשר הניף תנופת זהב ליהוה:	22
23	And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.	וכל-איש אשר-נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילים מאדמים וערת תחשים הביאו:	23
24	Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.	כל-מרים תרומת כסף ונחשת הביאו את תרומת יהוה וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל-מלאכת העבודה הביאו:	24

(17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש ללד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסתומין הימנו ללד כפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר ושמם עשרה אמה קלעים לקמף (שמות כו, יד):

(18) יתדות. לתקוע ולקשור צהם סופי היריעות בצרף, שלא יעו צרות: מיתריהם. חבלים לקשור:

(19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמזבחות צשעת סילוק מסעות:

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים ויצאו גבריא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומייתן, ורצה לומר שהביאו חו וזם צעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נחון על הזרוע, והוא הצמיד: וכומז. כלי זהב הוא, נחון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומז, כאן מקום זמה:

(23) וכל איש אשר נמצא אתו. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו:

25	And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.	וְכָל־אִשָּׁה חֲכַמַת־לֵב בִּידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשָּׁשׁ:	25
26	And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.	וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחֻכְמָה טָווּ אֶת־הָעֵזִים:	26
27	And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;	וְהַנְּשָׂאִים הָבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמָּלְאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	27
28	and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.	וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּלְקֹטֶרֶת הַסַּמִּים:	28
29	The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.	כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הָבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)	29
30	And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצָלָאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמִטָּה יְהוּדָה:	שלישי (שני)
31	And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.	וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	31
32	And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת:	32
33	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.	וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלָּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָת מַחֲשָׁבֹת:	33

(26) טוו את העזים. היא היתה לומנות יתירה, שמעל גזי העזים היו טווין אותם (שצט נט).
(27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המוצא בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו כבוד מה שמתנדבים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותו, כיון שהשלימו כבוד את הכל, שנאמר וְהִמְלֵאכָה הַיָּסָה דִּים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השם וגו', לכך התנדבו בחנוכה המוצא בתחלה, ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:
(30) חור. צנה של מרים היה:

34	And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.	וְלִהְיוֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה-דָן: וְלֹא־לָפָא יְהִי בְּלִבִּיהּ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דָּדָן:	34 וְלִהְיוֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה-דָן:
35	Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.	אֲשֵׁלִים עֲמֹהוֹן חֲכִימוֹת לְבָא לְמַעַבַד כָּל עֲבִידַת נֹגַר וְאוֹמֵן וְצִיִּיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמָא בְּצִבְעֵי זָהָרִי וּבְבוֹצָא וּמַחִי עֲבָדֵי כָּל עֲבִידָא וּמִלְפֵי אוֹמְנָן:	35 מִלֹּא אַתֶּם חֲכֵמַת-לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכֶת חֶרֶשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקִם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשׁ וְאַרְגָּ עֲשִׂי כָּל-מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבַת:
XXXVI	And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.	וְעֹשֶׂה בְּצִלָּאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה וְתַבּוּנָה בְּתֻמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה:	XXXVI וְעֹשֶׂה בְּצִלָּאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה וְתַבּוּנָה בְּתֻמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה:
2	And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלָּאֵל וְאֶל-אַהֲלִיאֵב וְאֶל כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאַו לָבוֹ לַקָּרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:	2 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלָּאֵל וְאֶל-אַהֲלִיאֵב וְאֶל כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאַו לָבוֹ לַקָּרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
3	And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.	וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר:	3 וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר:
4	And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.	וַיָּבֹאוּ כָּל-תַּחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה עֲשִׂים:	4 וַיָּבֹאוּ כָּל-תַּחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה עֲשִׂים:
5	And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'	וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדִּי הָעֲבֹדָה לְמְלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:	5 וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדִּי הָעֲבֹדָה לְמְלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטים, מזני השפחות, והשוהו המקום לצללל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטים, לקיים מה שנאמר וְלֹא נָפַר שֶׁעַל לִפְנֵי דָל (איוב לד, יט):
(5) מדי העבודה. יותר מכדי לזרן העבודה:

<p>6 And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.</p>	<p>וַיִּצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהֵבִיא:</p> <p>וַיְהִי מְלָאכָה הַיְּתֵה דַיִּם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ו)</p>	<p>6 וַיִּצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהֵבִיא:</p>
<p>7 For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.</p>	<p>וַעֲבִידָתָא הָיְתָה מִסַּת לְכָל עֲבִידָתָא לְמַעַבְד יִתְה וִיתְרָת:</p>	<p>7 וַיְהִי מְלָאכָה הַיְּתֵה דַיִּם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ו)</p>
<p>8 And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כָל חֲכִימֵי לֵבָא בְּעִבְדֵי עֲבִידָתָא יֵת מִשְׁכָּנָא עֲשָׂר יִרְעֵן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָבִי צוּרָת כְּרוּבִין עוֹבְדֵי אוּמָן עֲבַד יִתְהוֹן:</p>	<p>רביעי וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָמֵי-לֵב בְּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂר יִרְעֵת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:</p>
<p>9 The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.</p>	<p>אוּרְכָא דִּירְעֵתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְחֲמִנֵי אַמִּין וּפְּוִתִּיא אַרְבַּע אַמִּין דִּירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְעֵתָא:</p>	<p>9 אֶרֶךְ הִירְעֵה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בְּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בְּאַמָּה הִירְעֵה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הִירְעֵת:</p>
<p>10 And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.</p>	<p>וּלְפִיָּה יֵת חֲמִישׁ יִרְעֵן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְעֵן לְפִיָּה חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>10 וַיַּחֲבֹר אֶת-חֲמִשׁ הִירְעֵת אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמִשׁ יִרְעֵת חֲבֹר אֶחָת אֶל-אֶחָת:</p>
<p>11 And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.</p>	<p>וַעֲבַד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא דִּירְעֵתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עֲבַד בְּסִפְתָּא דִּירְעֵתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תַנְיָנָא:</p>	<p>11 וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת תַּכְלֵת עַל שִׁפְתֵי הִירְעֵה הָאֶחָת מִקְצֵה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשִׁפְתֵי הִירְעֵה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>12 Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירְעֵתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסִטְרָא דִּירְעֵתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא מְכוֹנִן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>12 חֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עָשָׂה בִּירְעֵה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עָשָׂה בִּקְצֵה הִירְעֵה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מְקַבִּילֹת הַלֵּלֹאֵת אֶחָת אֶל-אֶחָת:</p>
<p>13 And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.</p>	<p>וַעֲבַד חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּדָהָב וּלְפִיָּה יֵת יִרְעֵתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוּרְפִיָּא וְהָיָה מִשְׁכָּנָא חֵד:</p>	<p>13 וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחֲבֹר אֶת-הִירְעֵת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (ז)</p>

(6) ויכלא. לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההצאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהוטר: והוטר. כמו והקצד את לצו (שמות ח, יא), והפלות את מואב (מלכים-ג, כד):

14	And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.	וַיַּעַבְדַּ יִרְעֵן דְּמַעְזֵי לְפָרָסָא עַל מִשְׁכְּנֵא חֹדָא עֲשָׂרֵי יִרְעֵן עַבְדַּ יִתְחֹנֵן:	וַיַּעַשׂ יִרְעֵת עֲזִים לְאַהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן יִרְעֵת עֲשָׂה אֹתָם:	14
15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אֹרְכָא דִירְעֵתָא חֹדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוּתְיָא דִירְעֵתָא חֹדָא מִשְׁחָתָא חֹדָא לְחֹדָא עֲשָׂרֵי יִרְעֵן:	אֹרְךְ הִירְעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בְּאַמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הִירְעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֲשָׂתֵי עֲשָׂרָה יִרְעֵת:	15
16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וּלְפִיף יֵת חֲמִישׁ יִרְעֵן לְחֹד וְיֵת שֵׁת יִרְעֵן לְחֹד:	וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הִירְעֵת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירְעֵת לְבָד:	16
17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַעֲבַד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סִפְתָּא דִירְעֵתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹאֲפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְדַּ עַל סִפְתָּא דִירְעֵתָא דְּבֵית לֹאֲפִי תַנְיִנָּא:	וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפַּת הִירְעָה הַקִּיצָנָה בְּמַחְבֵּרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עֲשָׂה עַל־שַׁפַּת הִירְעָה הַחֻבֵּרֶת הַשֵּׁנִית:	17
18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַעֲבַד פּוּרְפִין דְּנָחֹשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפְּפָא יֵת מִשְׁכְּנָא לְמַהוּי חֹד:	וַיַּעַשׂ קָרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֶהֱל לְהִיֵּת אֶחָד:	18
19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַעֲבַד חוּפָאָה לְמִשְׁכְּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרֵי מִסְמָקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִגְוֹנָא מְלֵעִילָא:	וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֶל עֶרְתִּי אֵילָם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֶרְתִּי תַחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (ס)	19
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַעֲבַד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא דְּאַעִי שְׁטִין קִימִין:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	חמשים
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמִּין אֹרְכָא דְּדַפָּא וְאַמָּתָא וּפְלָגוֹת אַמָּתָא פּוּתְיָא דְּדַפָּא חֹד:	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרְךְ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וְחֻצִי הָאֶמָּה רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	21
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	תְּרִין צִירִין לְדַפָּא חֹד מְשׁוּלְבִין חֹד לְקַבִּיל חֹד בֵּין עַבְדַּ לְכָל דְּפִי מִשְׁכְּנָא:	שְׁתֵּי יָדָת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְּבָת אַחַת אֶל־אַחַת בֵּין עֲשָׂה לְכָל קְרֶשֶׁי הַמִּשְׁכָּן:	22
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַעֲבַד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא עֲשָׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים קְרָשִׁים לְפָאת נֶגֶב תִּימָנָה:	23
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבַּעִין סְמְכִין דְּכֶסֶף עַבְדַּ תַּחוֹת עֲשָׂרִין דְּפִין תְּרִין סְמְכִין תַּחוֹת דַּפָּא חֹד לְתִרִין צִירוּהִי וְתִרִין סְמְכִין תַּחוֹת דַּפָּא חֹד לְתִרִין צִירוּהִי:	וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עֲשָׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתֹו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתֹו:	24

25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וְלַסֵּטֶר מִשְׁכְּנָא תַּנִּינָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֶבֶד עֶשְׂרִין דְּפִין:	25 וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צְפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קָרָשִׁים:
26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִין סְמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סְמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד וְתְרִין סְמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	26 וְאַרְבַּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד:
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וְלִסְפֵי מִשְׁכְּנָא מַעְרָבָא עֶבֶד שֵׁטָא דְּפִין:	27 וְלִירְכַתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שֵׁשֶׁה קָרָשִׁים:
28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וְתְרִין דְּפִין עֶבֶד לְזוּיָת מִשְׁכְּנָא בְּסוֹפֵהוֹן:	28 וּשְׁנֵי קָרָשִׁים עָשָׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתָּיִם:
29	that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וְהוּוּ מְכוּנִין מִלְרַע וְכַחְדָּא הוּוּ מְכוּנִין בְּרִישֵׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חַדָּא כֹּן עֶבֶד לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זְוִין:	29 וְהֵיוּ תוֹאֲמִם מִלְמֻטָּה וַיַּחֲדּוּ וַיְהִיו תְּמִים אֶל-רֵאשׁוֹ אֶל-הַטֹּבַעַת הָאֶחָת כֹּן עָשָׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת:
30	And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וְהוּוּ תַּמְנִיָּא דְּפִין וְסְמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף שֵׁשֶׁת עֶשֶׂר סְמְכִין תְּרִין סְמְכִין תְּרִין סְמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	30 וְהֵיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד:
31	And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וְעֶבֶד עֲבְרֵי דְאַעִי שֵׁטִין חֲמִשָּׁא לְדְפֵי סֵטֶר מִשְׁכְּנָא חַד:	31 וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שֵׁטִים חֲמִשָּׁה לְקָרָשֵׁי צֵלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:
32	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וְחֲמִשָּׁא עֲבְרִין לְדְפֵי סֵטֶר מִשְׁכְּנָא תַּנִּינָא וְחֲמִשָּׁא עֲבְרִין לְדְפֵי מִשְׁכְּנָא לְסוֹפֵהוֹן מַעְרָבָא:	32 וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקָרָשֵׁי צֵלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקָרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכַתָּיִם יָמָה:
33	And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.	וְעֶבֶד יָת עֲבָרָא מְצִיעָאָה לְאֶעְבָּרָא בְּגוֹ דְּפִיא מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:	33 וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכֹן לְבָרִחַ בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים מִן-הַקְּצָה אֶל-הַקְּצָה:
34	And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.	וַיִּת דְּפִיא חֲפָא דְּהָבָא וַיִּת עִזְקָתָהוֹן עֶבֶד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֲבָרֵיא וְחֲפָא יָת עֲבָרֵיא דְּהָבָא:	34 וְאֶת-הַקָּרָשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טֹבַעְתָּם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וַיִּצָּף אֶת-הַבָּרִיחִם זָהָב:
35	And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.	וְעֶבֶד יָת פְּרוּכָתָא דִּתְכָלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבּוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד אוֹמֵן עֶבֶד יָתָה צוּרַת כְּרוּבִין:	35 וַיַּעַשׂ אֶת-הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מְעֻשָּׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:

36	And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.	וַעֲבַד לָהּ אַרְבַּעַּ עֲמוּדֵי שֹׁטִין וַחֲפָנֵיו דְּהָבָא וְנִיהוֹן דְּהָבָא וְאִתִּיד לְהוֹן אַרְבַּעַּ סְמָכִין דְּכֶסֶף:	וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעַּ עֲמוּדֵי שֹׁטִים וַיִּצְבֵּם זָהָב וְנִיהוֹם זָהָב וַיִּצַּק לָהֶם אַרְבַּעַּ אֲדָנֵי-כֶסֶף:	36
37	And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;	וַעֲבַד פָּרָסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְהוֹרֵי וּבּוּץ שִׁזִּיר עֹבֵד צִיִּיר:	וַיַּעַשׂ מִסְךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רִקְם:	37
38	and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.	וְיָת עֲמוּדֵיהִי חֲמִשָּׁא וְיָת וְנִיהוֹן וְחִפֵּי רִישֵׁיהוֹן וְכַבּוּשֵׁיהוֹן דְּהָבָא וְסְמָכֵיהוֹן חֲמִשָּׁא דְּנַחֲשָׁא:	וְאֶת-עֲמוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת-נְוִיהֶם וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחֲשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)	38
XXXVII	And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.	וַעֲבַד בְּצִלְאֵל יֵת אַרְוָא דְּאֵעִי שֹׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אֹרְכִיה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמִיָּה:	וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת-הָאָרֶן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים וְחֲצִי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קִמְתּוֹ:	XXXVII
2	And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.	וְחִפְּהִי דְּהָב דְּכִי מִגִּיו וּמִבְּרָא וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סְחֹר סְחֹר:	וַיִּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:	2
3	And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְאִתִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָן דְּדָהָב עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֵיה וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטֵרִיה חֵד וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטֵרִיה תְּנִינָא:	וַיִּצַּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	3
4	And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַעֲבַד אֲרִיחֵי דְּאֵעִי שֹׁטִין וְחִפָּא יְתֵהוֹן דְּהָבָא:	וַיַּעַשׂ בָּדֵי עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:	4
5	And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.	וְאֵעִל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטֵרֵי אַרְוָא לְמַטֵּל יֵת אַרְוָא:	וַיָּבֵא אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעֵת הָאָרֶן לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֶן:	5
6	And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַעֲבַד כְּפֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אֹרְכָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּה:	וַיַּעַשׂ כְּפֹרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחֲצִי אַרְכָּה וְאַמָּה וְחֲצִי רָחְבָּה:	6
7	And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:	וַעֲבַד תַּרְיִן כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד עֲבַד יְתֵהוֹן מִתַּרְיִן סְטֵרֵי כְּפֹרֶתָא:	וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:	7
8	one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.	כְּרוּבָא חֵד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חֵד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא עֲבַד יֵת כְּרוּבָא מִתַּרְיִן סְטֵרוֹהִי:	כְּרוּב-אֶחָד מִקְצָה מִזָּה וְכְרוּב-אֶחָד מִקְצָה מִזָּה מִן-הַכְּפֹרֶת עָשָׂה אֶת-הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי (כ' קְצוֹתוֹ) [ק' קְצוֹתָיו]:	8

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

9	And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.	וַיְהִיו הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: (פ)	9
10	And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת פְּתוּרָא דְאֵעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין אֹרְכִיהּ וְאַמְתָּא פּוּתְיִיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיהּ: וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת פְּתוּרָא דְאֵעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין אֹרְכִיהּ וְאַמְתָּא פּוּתְיִיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיהּ:	10
11	And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.	וַיַּצֵּר אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב: וַיַּצֵּר אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:	11
12	And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.	וַיַּעַבְדֵּהוּ לִיהּ גְּדִנְפָא רּוּמִיהּ פּוּשְׁקָא סָחוֹר סָחוֹר וַיַּעַבְדֵּהוּ דְדָהָב לְגְדִנְפִיהּ סָחוֹר סָחוֹר: וַיַּעַבְדֵּהוּ לִיהּ גְּדִנְפָא רּוּמִיהּ פּוּשְׁקָא סָחוֹר סָחוֹר וַיַּעַבְדֵּהוּ דְדָהָב לְגְדִנְפִיהּ סָחוֹר סָחוֹר:	12
13	And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.	וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:	13
14	Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.	לְעַמֹּת הַמְּסָגֶרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בְּתוֹם לְבָדִים לְשֵׁאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן: לְעַמֹּת הַמְּסָגֶרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בְּתוֹם לְבָדִים לְשֵׁאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	14
15	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.	וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת אֲרִיחָא דְאֵעִי שְׁטִין וַיַּחֲפֵא יֵתָהוֹן דְּהָבָא לְמַטְלֵי יֵת פְּתוּרָא: וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת אֲרִיחָא דְאֵעִי שְׁטִין וַיַּחֲפֵא יֵתָהוֹן דְּהָבָא לְמַטְלֵי יֵת פְּתוּרָא:	15
16	And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.	וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת מְנִיָּא דְעַל פְּתוּרָא יֵת מְגֹסוּהִי וְיֵת בְּזֻכּוּהִי וְיֵת מְכִילְתִּיהּ וְיֵת קְסוּתָא דִּיתְנַסְדָּהּ בְּהוֹן דְּדָהָב דְכִי: וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת מְנִיָּא דְעַל פְּתוּרָא יֵת מְגֹסוּהִי וְיֵת בְּזֻכּוּהִי וְיֵת מְכִילְתִּיהּ וְיֵת קְסוּתָא דִּיתְנַסְדָּהּ בְּהוֹן דְּדָהָב דְכִי:	16
17	And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.	וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת מְנִרְתָּא דְדָהָב דְכִי נְגִיד עָבַד יֵת מְנִרְתָּא שְׂדֵה וּקְנָה כְּלִידָהָא חִוּרְתָּא וְשׁוּשְׁנָהָא מְנָה הָיוּ: וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת מְנִרְתָּא דְדָהָב דְכִי נְגִיד עָבַד יֵת מְנִרְתָּא שְׂדֵה וּקְנָה כְּלִידָהָא חִוּרְתָּא וְשׁוּשְׁנָהָא מְנָה הָיוּ:	שטי (שלישי)
18	And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;	וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצַּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנִרְתָּא מִצַּדֶּהּ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנִרְתָּא מִצַּדֶּהּ הַשֵּׁנִי: וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצַּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנִרְתָּא מִצַּדֶּהּ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנִרְתָּא מִצַּדֶּהּ הַשֵּׁנִי:	18

19	three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.	תִּלְתָּא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתִלְתָּא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשֵׁתָא קִנְיָן דְּנִפְקִין מִן מְנִרְתָּא:	שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כְּפֶתֶר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גִּבְעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנְיָה אֶחָד כְּפֶתֶר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁת הַקִּנִּים הַיְצְאִים מִן־הַמְּנִרָה:	19
20	And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;	וּבְמְנִרְתָּא אַרְבַּעָה כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוּרָהָא וְשׁוֹשְׁנָהָא:	וּבְמְנִרְתָּא אַרְבַּעָה גִבְעִים מְשְׁקָדִים כְּפֶתֶרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:	20
21	and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.	וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קִנִּין דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קִנִּין דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קִנִּין דְּמִנְהָ לְשֵׁתָא קִנִּין דְּנִפְקִין מִנְהָ:	וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה וְכַפֶּתֶר תַּחַת־שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה לְשֵׁת הַקִּנִּים הַיְצְאִים מִמֶּנָּה:	21
22	Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.	חֲזוּרֵיהוֹן וּקְנִיָּהוֹן מִנְהָ הָיוּ כֻּלָּהּ נִגְיָדָא חֲדָא דְדָהֵב דְּכִי:	כְּפֶתֶרֶיהֶם וּקְנִתָּם מִמֶּנָּה הָיוּ כֻּלָּהּ מְקֻשָּׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר:	22
23	And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.	וְעֵבֶד יָת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָה וְצִיבְתָּהָא וּמַחְתֵּיתָהָא דְדָהֵב דְּכִי:	וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתִּיָּה שִׁבְעָה וּמִלְקָחִיָּה וּמַחְתֵּיתָיָה זָהָב טָהוֹר:	23
24	Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.	כִּכְרָא דְדִּהֲבָא דְכִיָּא עֶבֶד יָתָהּ וְיָת כָּל מִנְהָא:	כִּכָּר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כֵּלֶיהָ: (פ)	24
25	And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.	וְעֵבֶד יָת מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְאַעִי שְׁטִין אֲמָתָא אוּרְכֵיהָ וְאַמְתָּא פּוּתִיָּה מִרְבַּע וְתַרְתִּין אֲמִין רּוּמִיָּה מְנִיָּה הִנָּאָה קַרְנוֹתֶיהָ:	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֹת עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה אֶרְכּוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ רְבֹוע וְאַמְתֵּים קִמְתּוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו:	25
26	And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.	וְחָפָא יָתִיָּה דְדָהֵב דְּכִי יָת אַנְרִיָּה וְיָת כּוֹתֻלֹּהִי סָחוּר סָחוּר וְיָת קַרְנוֹתֵיהּ וְעֵבֶד לִיָּה זִיר דְדָהֵב סָחוּר סָחוּר:	וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לֹו זֶר זָהָב סָבִיב:	26
27	And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.	וְתַרְתִּין עֲזָקִין דְדָהֵב עֶבֶד לִיָּה מְלָרַע לְזִירֵיהָ עַל תַּרְתִּין זִוּיָּתִיָּה עַל תְּרִין סְטְרוֹתֵיהּ לְאַתְרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַטֵּל יָתִיָּה בְּהוֹן:	וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב עָשָׂה־לָּו מִתַּחַת לְזִרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:	27
28	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וְעֵבֶד יָת אַרְיִחְיָא דְאַעִי שְׁטִין וְחָפָא יָתֵהוֹן דְדִּהֲבָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:	28
29	And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.	וְעֵבֶד יָת מְשַׁחָא דְרְבוּתָא קִידְשָׁא וְיָת קִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְּכִי עוֹבֵד בּוֹסְמָנּוּ:	וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמְּשַׁחָה קִדְשׁ וְאֶת־קִטְרֵת הַסָּמִים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: (ס)	29

XXXVIII

And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.

וַיַּעַבְדֵּה ית מִדְבַּחַּא דְּעֵלְתָא דְּאֵעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אַמִּין אוֹרְכִיהָ וְחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹתִיהָ מִרְבַּע וְתֵלַת אַמִּין רֹמְיָהּ:

וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשׁ אַמּוֹת אָרְכוֹ וְחֲמִשׁ־אַמּוֹת רָחְבוֹ רְבֹועַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:

שזיעי
(רזיעי)

And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.

וַיַּעַבְדֵּה קַרְנוֹתָיו עַל אַרְבַּע זְוִיזִיָּה מִנִּיהָ הִנָּאָה קַרְנוֹתָיו וְחִפָּא יִתִּיהָ נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ קַרְנוֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִזְמָנִי הֵינִי קַרְנוֹתָיו וַיִּצָּק אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

2

And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.

וַיַּעַבְדֵּה ית כָּל מִנֵּי מִדְבַּחַּא ית פִּסְכֵּי־וֹתָא וְיֵת מְגֻרְפִיתָא וְיֵת מְזֻרְקִיא ית צְנוּרִיתָא וְיֵת מַחְתֵּיתָא כָּל מְנוּהֵי עֲבַד נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירָת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְזֻרְקָת אֶת־הַמְזֻלָּגָת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:

3

And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.

וַיַּעַבְדֵּה לַמִּדְבַּחַּא סִרְדָּא עוֹבֵד מִצְדָּתָא דְּנְחָשָׁא תַּחוֹת סוֹבִיבִיהָ מִלָּרַע עַד פְּלָגִיָּה:

וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשָׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כְּרָכְבוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֲצָיו:

4

And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.

וַיִּצֹק אַרְבַּע טַבַּעֹת בְּאַרְבַּע זְוִיזִיָּה לַסִּרְדָּא דְּנְחָשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיִחִיא:

וַיִּצֹק אַרְבַּע טַבַּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לַמִּכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת בֵּתִים לְבָדִים:

5

And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.

וַיַּעַבְדֵּה ית אַרְיִחִיא דְּאֵעִי שְׁטִין וְחִפָּא יִתְהוֹן נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּק אֹתָם נְחֹשֶׁת:

6

And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.

וַיַּעֲמִיל ית אַרְיִחִיא בְּעִזְקָתָא עַל סִטְרֵי מִדְבַּחַּא לְמַטֵּל יִתִּיהָ בְּהוֹן חֲלִיל לִוְחִין עֲבַד יִתִּיהָ:

וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֹת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לְחַת עָשָׂה אֹתוֹ: (ס)

7

And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.

וַיַּעַבְדֵּה ית פִּיּוֹרָא דְּנְחָשָׁא וְיֵת בְּסִיסִיָּה דְּנְחָשָׁא בְּמַחְזֵי נְשִׂיא דְּאַחֲזִין לְצִלָּאָה בְּתֹרַע מִשְׁכָּן זְמָנָא:

וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצָּבָאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)

8

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן וַעֲזִיו אֶרְצֵה אֶלְעָזָר נְבֻז (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל צאמנע:

(8) במראות הצובאות. צנות ישראל היו צידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהציא לנדבת המשכן, והיה מואס משה צהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקד"ה קבל, כי אלו חציצין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצאות רצות צמזרים, כשהיו צעליהם יגיעים צעדות פרך, היו הולכות ומליכות להם מאכל ומשחה ומאכילות אותם, ונותלות המראות, וכל אחת רואה עמה עם צעלה צמראה, ומשדלתו צדצרים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מציאות לצעליהם לידי תאווה, וזקוקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פֶּסַח הַפֶּסַח עוֹרְקִיךָ (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר צמראות הצובאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום צין איש לאשתו, להשקות ממים שצמכו לזמי שקנא לה צעלה ונסתרה, ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שצעים ככר וגו' ויעש צה וגו', וכיור וכו' לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס בְּמַחְזֵי נְשִׂיא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש צלע"ו (שפיעגעל), וכן מצינו צישעיה (ג, כג), והגליגים, מתרגמינן וּמַחְזֵי־אִשָּׁא: אשר צבאו. להציא נדבתן:

9	And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.	וַיַּעַבְד יֵת דְּרֹתָא לְרוּחַ עִיבָר דְּרוּמָא סְרְדֵי דְרֹתָא דְבוּץ שְׂזִיר מָאָה אַמִּין:	9 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לִפְּאֵתוֹ נֹגֵב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מָאָה בָּאַמָּה:
10	Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.	עֲמוּדֵיהֶון עֲשָׂרִין וְסֻמְכֵיהֶון עֲשָׂרִין דְּנִחְשָׂא וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶון כֶּסֶף:	10 עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נִחְשֵׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
11	And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וּלְרוּחַ צְפוּנָא מָאָה אַמִּין עֲמוּדֵיהֶון עֲשָׂרִין וְסֻמְכֵיהֶון עֲשָׂרִין דְּנִחְשָׂא וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶון כֶּסֶף:	11 וּלְפֶאֶת צְפוֹן מָאָה בָּאַמָּה עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נִחְשֵׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
12	And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וּלְרוּחַ מַעְרְבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עֲמוּדֵיהֶון עֲשָׂרָא וְסֻמְכֵיהֶון עֲשָׂרָא וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶון כֶּסֶף:	12 וּלְפֶאֶת־זֵם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאַמָּה עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
13	And for the east side eastward fifty cubits.	וּלְרוּחַ קְדוּמָא מִדְּנִחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:	13 וּלְפֶאֶת קְדוּמָה מִזְרְחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:
14	The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	סְרְדֵי חֲמִישׁ עֲשָׂרָא אַמִּין לְעֵבְרָא עֲמוּדֵיהֶון תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהֶון תְּלָתָא:	14 קִלְעִים חֲמִישׁ־עֲשָׂרָה אַמָּה אֶל־הַכֶּתֶף עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
15	And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	וּלְעֵבְרָא תַנְיָנָא מִכָּא וּמִכָּא לְתַרְע דְּרֹתָא סְרְדֵי חֲמִישׁ עֲשָׂרָא אַמִּין עֲמוּדֵיהֶון תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהֶון תְּלָתָא:	15 וּלְכַתֵּף הַשְּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים חֲמִישׁ עֲשָׂרָה אַמָּה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
16	All the hangings of the court round about were of fine twined linen.	כָּל סְרְדֵי דְרֹתָא סְחֹר סְחֹר דְבוּץ שְׂזִיר:	16 כָּל־קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:
17	And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.	וְסֻמְכֵיָא לְעֲמוּדֵיָא דְנִחְשָׂא וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶון כֶּסֶף וְחַפְוִי רִישֵׁיהֶון כֶּסֶף וְאַנּוֹן מְכַוְּשִׁין כֶּסֶף כָּל עֲמוּדֵי דְרֹתָא:	17 וְהָאֲדָנִים לְעֲמוּדִים נִחְשֵׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף וְצַפְוִי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשְׁקִים כֶּסֶף כָּל עֲמֻדֵי הַחֲצֵר:
18	And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.	וּפְרָסָא דְתַרְע דְרֹתָא עוּבָד צִיִּיר דְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְע זְהוּרִי וּבוּץ שְׂזִיר וְעֲשָׂרִין אַמִּין אֹרְכָא וְרוּמָא בְּפוּתֵיָא חֲמִישׁ אַמִּין לְקַבִּיל סְרְדֵי דְרֹתָא:	מַפְטִיר וּמִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רָקִים תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעֲשָׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְקוּמָה בְּרֹחַב חֲמִישׁ אַמּוֹת לַעֲמֹת קִלְעֵי הַחֲצֵר:

19 And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.	וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וְצִפּוֹי רָאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	19 וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וְצִפּוֹי רָאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
20 And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.	וְכָל סְפִיָּא לְמִשְׁכָּן וּלְדֶרְתָּא סָחֹר סָחֹר דְּנְחָשָׁא:	קנז פסוקים וְכָל-הַיְתֻדֹּת לְמִשְׁכָּן וּלְחֹצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)
21 These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.	אֵלֶּין מַנְיָי מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּנָא דְּסִדְהוּתָא דְּאַתְמַנְיָא עַל מִימְרָא דְּמֹשֶׁה פּוֹלְחָן לִיֻּנְאִי בִידָא דְּאִיתְמַר בֶּר אֶהְרֹן כֹּהֵנָא:	פקודי אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמִּשְׁכָּן הָעֹדֵת אֲשֶׁר פָּקַד עַל-פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
22 And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.	וּבְצַלָּאֵל בֶּר אֹרִי בֶר חוּר לְשִׁבְטָא דְּיְהוּדָה עֲבַד יְיָ כָּל דְּפִקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:	22 וּבְצַלָּאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:
23 And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—	וְעִמָּה אֶהְלִיאֵב בֶּר אַחִיסַמַּךְ לְשִׁבְטָא דְּדָן נָגֵר וְאוֹמֵן וְצִיִּיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמָא וּבְצַבֵּעַ זָהָרִי וּבְבוֹצָא:	23 וְאִתּוֹ אֶהְלִיאֵב בֶּן-אַחִיסַמַּךְ לְמִטָּה-דָּן חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלִית וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: (ס)

(18) לעמת קלעי החצר. כמדת קלעי החצר:

(21) אלה פקודי. צפרשה וזנמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עצודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שזיתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ציינהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עצודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עצודה שעליו:

(22) ובצלאל בן אורי וגור עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן. (לא לענין צווי להחנך קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמצא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אצל לענין להחנך להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק הרואה (צרכות נה). ואם תאמר מנלן שצוה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאב וגו', וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזין דהיה מצוה להם בהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

<p>24 All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.</p>	<p>כָּל־הַזָּהָב הָעָשׂוּי לַמִּלְאכָה בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעָ וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וְשִׁבְעָ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>	<p>לֹוי כָּל־הַזָּהָב הָעָשׂוּי לַמִּלְאכָה בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעָ וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וְשִׁבְעָ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>
<p>25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֹת כֶּכֶר וְאַלְף וְשִׁבְעָ מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִין וְחִמִּישׁ סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא:</p>	<p>25 וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֹת כֶּכֶר וְאַלְף וְשִׁבְעָ מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִין וְחִמִּישׁ שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>
<p>26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>תִּקְלָא לְגוּלְגוּלְתָא פִּלְגוּת סָלְעָא בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא לְכָל דְּעָבַר עַל מִנְיָנָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְלַעִילָא לְשִׁית מֵאָה וַתִּלְתָּא אֶלְפִין וַחֲמִישׁ מֵאָה וַחֲמִשִּׁין:</p>	<p>26 בָּקַע לְגִלְגָּלֶת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְיָמָעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלְף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:</p>
<p>27 And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>וַהֲוָה מֵאָה כֶּכֶר כֶּסֶף לְאַתְכָּא יֵת סְמְכֵי קוּדְשָׁא וַיֵּת סְמְכֵי פְּרוּכְתָּא מֵאָה סְמְכִין לְמֵאָה כֶּכֶרִין כֶּכֶרָא לְסְמְכָא:</p>	<p>27 וַיְהִי מֵאֹת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֹת אֶת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדָנֵי הַפְּרֹכֶת מֵאֹת אֲדָנִים לְמֵאֹת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן:</p>
<p>28 And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>וַיֵּת אֶלְף וְשִׁבְעָ מֵאָה וְשִׁבְעִין וַחֲמִישׁ עֶבֶד וַיִּוִּן לְעַמּוּדֵיָא וַחֲפִי רִישֵׁיהוֹן וּכְבִּישׁ יִתְהוֹן:</p>	<p>יִשְׂרָאֵל וַאֲת־הָאֶלְף וְשִׁבְעָ הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וַיַּעַשׂ לְעַמּוּדִים וַצִּבָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשַׁק אֹתָם:</p>
<p>29 And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>וַנְחָשׁ אֲרָמוּתָא שְׁבַעִין כֶּכֶרִין וַתִּרְיִן אֶלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה סָלְעִין:</p>	<p>29 וַנְחָשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:</p>
<p>30 And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,</p>	<p>וַעֲבַד בֵּה יֵת סְמְכֵי תַרְעָה מִשְׁכָּן זִמְנָא וַיֵּת מִדְּבָחָא דְנִחָשָׁא וַיֵּת סָרְדָא דְנִחָשָׁא דִילִיָּה וַיֵּת כָּל מִנֵּי מִדְּבָחָא:</p>	<p>30 וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחָשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחָשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים,

לפיכך מנה בצפון וטוט כל השקלים שפחותין צמנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגור. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בצפון צמדבר, ואף עתה צמדבר המשכן כך היו, ומנין חזאי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חזאין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חזאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה וצעים שקלים:

(27) לצקת. כתרומומו לְאַתְכָּא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן צ"ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב צהם:

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שצולן כתיב ונפה ראשיהם וחשוקיהם כסף:

<p>31 and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.</p>	<p>וַיַּתְּכֵם כִּמְכֵי דֶרֶתָא סָחֹר סָחֹר וַיַּתְּכֵם כִּמְכֵי תִרְעָה דֶרֶתָא וַיַּתְּכֵם כָּל סָפֵי מִשְׁכָּנָא וַיַּתְּכֵם כָּל סָפֵי דֶרֶתָא סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>וְאֶת־אֲדָנִי הֶחָצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדָנִי שַׁעַר הֶחָצֵר וְאֶת כָּל־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֹת הֶחָצֵר סָבִיב:</p>	<p>31</p>
<p>XXXIX And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וּמִן תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה זָהָבִי עָבְדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקֹדֶשׁא וְעָבְדוּ יֵת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁא דְּלֹא־הֲרִין כְּמָא דְּפָקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי־שָׂרָד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאֹהֲרִין כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>XXXIX</p>
<p>2 And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וְעָבַד יֵת אֵיפֹדָא דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה זָהָבִי וּבוּץ שִׁזִּיר:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב וְתָבַת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>	<p>שני (חמישי)</p>
<p>3 And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וַרְדִּידוּ יֵת טַסִּי דְּדִהָבָא וְקָצְצוּ חוּטִין לְמַעַבְדָּא בְּגוֹ תְּכֵלֵא וּבְגוֹ אֲרָגָמָא וּבְגוֹ צִבְעָה זָהָבִי וּבְגוֹ בּוּצָא עוֹבָד אוּמָן:</p>	<p>וַיִּרְקְעוּ אֶת־פְּתֵי הַזָּהָב וְקָצְצוּ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֲרָגָמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב:</p>	<p>3</p>
<p>4 They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.</p>	<p>כְּתָפִין עָבְדוּ לֵיהּ מְלַפְפָן עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי מְלַפְּפָ:</p>	<p>כְּתָפֹת עָשׂוּ־לוֹ חִבְרֹת עַל־שְׁנֵי (כ' קצוותיו) [ק' קצוותיו] חֶבֶר:</p>	<p>4</p>
<p>5 And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְהַמָּנָן תְּקוּנִיָּה דְּעֵלֹוֹהֵי מְנִיָּה הוּא כְּעוֹבְדוֹהֵי דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה זָהָבִי וּבוּץ שִׁזִּיר כְּמָא דְּפָקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וְחָשָׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמָּנֹו הוּא כְּמַעֲשֵׂהוֹ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>5</p>
<p>6 And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.</p>	<p>וְעָבְדוּ יֵת אַבְנֵי בּוּרְלָא מִשְׁקָעָן מִרְמָצָן בְּדִהָב גְּלִיפָן כְּתָב מִפְּרָשׁ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אַבְנֵי הַשֹּׁהַם מְסֻבֹּת מִשְׁבָּצֹת זָהָב מִפְּתָחַת פְּתוּחֵי חוּמָתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>6</p>
<p>7 And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְשׂוּי יִתְהוֹן עַל כְּתָפֵי אֵיפֹדָא אַבְנֵי דּוּכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּפָקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתָפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכְרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>7</p>

(1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צגדי שרד הללו צגדי כהונה, שצצגדי כהונה היה שש, אלא הם צגדים שמכסים זהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה זהם שש:
(2) וירקעו. כמו לרקע הארץ (תהלים קלו, ו), כחרגומו ורדדו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"דרא בלע"ז (אויזדענען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקולצין מהן פתילים לאורך הטם, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר בהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, והזהב חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

8	And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַיַּעַבְדֵּן יֵת חוֹשֶׁנָּה עֹבֵד אוֹמֵן כְּעֹבֵד אֵיפֹדָא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצָבֵעַ וְזָהָרִי וּבֹיץ שִׁזִּיר:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשָׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:	8
9	It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.	מִרְבַּע הָיָה עֵיף עֲבָדוֹ יֵת חוֹשֶׁנָּה זֵרֶתָא אוֹרְכֶיהָ וְזֵרֶתָא פּוֹתֵיהָ עֵיף:	רְבֹועֵ הָיָה כְּפֹול עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֵרֶת אָרְכּוֹ וְזֵרֶת רָחְבּוֹ כְּפֹול:	9
10	And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.	וַאֲשִׁלְּמוּ בֵיהָ אַרְבַּעַ סְדָרִין דְּאֶבֶן טָבָא סְדָרָא קְדָמָאָה סְמָקָן יֶרְקָן וּבֶרְקָן סְדָרָא חֲדָ:	וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַ טֹוֹרֵי אֶבֶן טֹוֹר אֶדָם פְּטֹדָה וּבִרְקָתָה הַטֹּוֹר הָאֶחָד:	10
11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְסְדָרָא תַנְנִינָא אִזְמַרְגָּדִין שְׁבִזִּי וְסַבְהָלוֹם:	וְהַטֹּוֹר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וַיְהִלֵּם:	11
12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְסְדָרָא תְּלִיתָאָה קַנְפִּירִי טַרְקִיא וְעֵין עֹגְלָא:	וְהַטֹּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה:	12
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְסְדָרָא רְבִיעָאָה כְּרוֹם יִמָּא וּבִירְלָא וּפְנִיתִירִי מְשַׁקְעָן מְרֻמָּצָן בְּדָהָב בְּאִשְׁלָמוֹתֵהוֹן:	וְהַטֹּוֹר הָרְבִיעִי תְּרַשִׁישׁ שֵׁהֶם וַיִּשְׁפָּה מוֹסְכָת מְשַׁבְּצָת זָהָב בְּמִלְאָתָם:	13
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְאֶבְנֵיָא עַל שְׁמֹתָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִין תְּרִיתָא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתֵהוֹן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֹלָף דְּעֻקָּא גִבֹּר עַל שְׁמִיהָ לְתַרִּי עֲשָׂר שְׁבָטִין:	וְהָאֶבְנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שְׁבָט:	14
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַעֲבָדוּ עַל חוֹשֶׁנָּה תְּכִין מִתְּחָמָן עֹבֵד גְּדִילֵי דְדָהָב דְּכִי:	וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֹת גְּבֻלָת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר:	15
16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַעֲבָדוּ תְּרִיתִין מְרֻמָּצָן דְּדָהָב וְתְּרִיתִין עֻזָּן דְּדָהָב וַיַּהֲבּוּ יֵת תְּרִיתִין עֻזָּתָא עַל תְּרִין סְטָרֵי חוֹשֶׁנָּה:	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מְשַׁבְּצָת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבְּעֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	16
17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיַּהֲבּוּ תְּרִיתִין גְּדִילָן דְּדָהָב עַל תְּרִיתִין עֻזָּתָא עַל סְטָרֵי חוֹשֶׁנָּה:	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבְּעֹת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְיֵת תְּרִיתִין גְּדִילָן דְּעַל תְּרִין סְטָרוֹהֵי יַהֲבּוּ עַל תְּרִיתִין מְרֻמָּצָתָא וַיַּהֲבּוּנִין עַל כְּתָפֵי אֵיפֹדָא לְקַבִּיל אַפְוָהִי:	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְּצָת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֻפֹת הָאֶפֶד אֶל־מֹול פְּנֵיו:	18

19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַיַּעֲבֹדוּ תְּרֵתִין עֲזָקֹן דָּדֶהָב וַשּׁוּיָאֻ עַל תְּרִין סְטְרֵי חוּשָׁנָא עַל סַפְתִּיהָ דְּלַעֲבָרָא דְּאִפּוּדָא לְגִיּוֹ:	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתַת זָהָב וַיִּשְׁיִמוּ עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שַׁפְּתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֲפֹד בֵּיתָהּ:	19
20	And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וַיַּעֲבֹדוּ תְּרֵתִין עֲזָקֹן דָּדֶהָב וַיַּהֲבִינּוּ עַל תְּרִין כַּתְפֵי אִפּוּדָא מִלְרַע מְלָקְכִיל אַפּוּהֵי לְקַבִּיל בֵּית לופֵי מַעֲלֵי לְהַמִּין אִפּוּדָא:	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתַת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל-שְׁתֵּי כַתְּפֵת הָאֲפֹד מִלְמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעִמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֲפֹד:	20
21	And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.	וַאֲחֲדוּ יָת חוּשָׁנָא מִעֲזָקְתִּיהָ לְעִזְקַת אִפּוּדָא בַּחוּטָא דְּתַכְּלִתָא לְמַהֲנֵי עַל הַמִּין אִפּוּדָא וְלֹא יִתְפָּרֵק חוּשָׁנָא מִעֲלֵי אִפּוּדָא כִּמָּא דְּפָקִיד יי יָת מֹשֶׁה:	וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעְתּוֹ אֶל-טַבַּעֲתַת הָאֲפֹד בַּפְּתִיל תַּכְלִת לְהִית עַל-חֹשֶׁב הָאֲפֹד וְלֹא-יִזָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֲפֹד כֹּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)	21
22	And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;	וַעֲבַד יָת מַעִיל אִפּוּדָא עוּבָד מַחֵי גְמִיר תַּכְלָא:	וַיַּעַשׂ אֶת-מַעִיל הָאֲפֹד מַעֲשָׂה אֶרֶג כָּלִיל תַּכְלֵת:	שלישי (ששי)
23	and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.	וּפּוּמִיָּה דְּמַעִילָא כְּפִיל לְגִיָּה כְּפּוּם שְׂרִין תּוֹרָא מִקְרָא לְפּוּמִיָּה סָחור סָחור לָא יִתְבָּזַע:	וּפִי-הַמַּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַּחְרָא שָׁפָה לְפָיו סָבִיב לָא יִקְרַע:	23
24	And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.	וַעֲבִדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מַעִילָא רְמוֹנֵי תַּכְלָא וְאַדְמֹנָא וְצִבְעָ זָהָרִי שְׂזִיר:	וַיַּעֲשׂוּ עַל-שׁוּלֵי הַמַּעִיל רְמוֹנֵי תַּכְלֵת וְאַדְמֹן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:	24
25	And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:	וַעֲבִדוּ זָגִין דָּדֶהָב דְּכִי וַיַּהֲבִי יָת זָגִיא בְּגוֹ רְמוֹנִיאָא עַל שְׂפּוּלֵי מַעִילָא סָחור סָחור בְּגוֹ רְמוֹנִיאָא:	וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת-הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל-שׁוּלֵי הַמַּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:	25
26	a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.	זָגֵא וְרְמוֹנָא זָגֵא וְרְמוֹנָא עַל שְׂפּוּלֵי מַעִילָא סָחור סָחור לְשִׁמְשָׁא כִּמָּא דְּפָקִיד יי יָת מֹשֶׁה:	פַּעֲמָן וְרֶמֶן פַּעֲמָן וְרֶמֶן עַל-שׁוּלֵי הַמַּעִיל סָבִיב לְשִׁרְתַּת כֹּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)	26
27	And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,	וַעֲבִדוּ יָת כַּתְּוִינִין דְּבוּצָא עוּבָד מַחֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:	וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַכַּתְּנֹת שֵׁשׁ מַעֲשָׂה אֶרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:	27
28	and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,	וַיָּת מִצְנַפְתָּא דְּבוּצָא וַיָּת שִׁבְחָ קוּבְעִיא דְּבוּצָא וַיָּת מְכַנְסֵי בּוּצָא דְּבוּץ שְׂזִיר:	וְאֵת הַמִּצְנַפֶּת שֵׁשׁ וְאֶת-פְּאֲרֵי הַמְּגַבְעֹת שֵׁשׁ וְאֶת-מְכַנְסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:	28

29 and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.	וְיֵת הַמִּינָא דְבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָבִי עֹבֵד צִיר כְּמֵא דְפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	29 וְאֶת־הָאֲבִנֹת שֵׁשׁ מְשֹׁר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֶׂה רָקִם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
30 And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וַעֲבָדוּ יֵת צִיצָא כְּלִילָא דְקוֹדֶשָׁא דְדָהָב דְּכִי וְכָתְבוּ עָלָוּהִי כְּתָב מְפָרֵשׁ קֹדֶשׁ לִי:	30 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיצֵי גִזְר־הַקֹּדֶשׁ וְהָב טְהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:
31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.	וַיַּחֲבו עָלָוּהִי חוּטָא דְתַכְלִילָא לְמַתָּן עַל מַצְנֶפֶתָא מְלַעִילָא כְּמֵא דְפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶ׈ה:	31 וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תַּכְלֵת לְתֵת עַל־הַמַּצְנֶפֶת מְלַמְעָלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.	וְשְׁלִימַת כָּל עֲבִידַת מִשְׁכָּנָא מְשָׁכָן וּמִנָּא וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדוֹ:	32 וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)
33 And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;	וַאֲתִיאוּ יֵת מִשְׁכָּנָא לְנוֹת מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי פְּרֻפּוּחֵי דְפֻּחֵי עֲבָרֻחֵי וְעַמּוּדֻחֵי וְסֻמְכוּחֵי:	רציע 33 וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כְּלָיו קַרְסֵיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאַדְנָיו:
34 and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;	וְיֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי דְכָרִי מְסֻמֵּי וְיֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא וְיֵת פְּרוּכְתָא דְּפָרְסָא:	34 וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:
35 the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;	יֵת אֲרוֹנָא דְסִתְרוּתָא וְיֵת אֲרִיחֻחֵי וְיֵת כְּפֹרֶתָא:	35 אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת הַכְּפֹרֶת:
36 the table, all the vessels thereof, and the showbread;	יֵת פְּתוּרָא יֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת לַחִים אֲפִיָא:	36 אֶת־הַשְּׁלֶחָן אֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת לַחִים הַפָּנִים:

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:

(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מוסיפין על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (וצחים יט.), שערז היה נראה ציץ לציץ למצנפת ששם מניח תפילין, והציץ היה נחון על המצח, הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיטתי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הצוואה הוא אומר ושמם אתו על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן צמנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן וצמה יקשרנו צמנחו, והיו קצועין צו חוטי תכלת לשני ראשיו וצמנעיתו, שבהן קושרו ותולהו צמנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לצד מצחו, וכן בצמנעו, שכך הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומוסיפו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתילי תכלת, הואיל ומרובין הן, שהרי מצינו צמנן ואפוד ויִקְצְסוּ אֶת הַחֹץ וגו', ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו צ' טבעות החשן, וצ' כפפות האפוד היו צ' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה צמשכן, הניח לו הקצ"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כווצ הקרשים שאין כח צאדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקצ"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה צידך, נראה כמקימו והוא נזקק וקם מאליו, והוא שנאמר (שמות מ, יז) הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הוּקַם מֵאִלָּיו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

37	the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;	אֶת־הַמְּנֹלָה הַטְּהוֹלָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֹכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	37
38	and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְאֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֵת מִסְךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:	38
39	the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	אֶת־מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ:	39
40	the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	אֵת קַלְעֵי הַחֲצָר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמִּסְכָּל לְשַׁעַר הַחֲצָר אֶת־מִיתָרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֵת כָּל־כֵּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:	40
41	the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשִׁרְתָּהּ בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	41
42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:	42
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וַהֲנִיחַ עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)	43
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	חמישי (שניעי)
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	בְּיוֹם־הַתְּחִלָּה הָרִאשׁוֹן בְּאַתֶּד לִתְחִלַּת תְּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:	2
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	וְשַׂמְתָּ שָׁם אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכַּתָּ עַל־הָאֲרוֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת:	3

(43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שמשרה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' לְעֹלְמֵינוּ וְלִינוּ וְגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מ"א מזמורים שצמפלה למשה:

4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשְּׁלֶחֶן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹלָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:	4
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב לְקִטְרֹת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	5
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:	6
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מַיִם:	7
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְשַׂמְתָּ אֶת־הַחֲצָר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצָר:	8
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:	9
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים:	10
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ:	11
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:	12
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִתֵּן לִי:	13
14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כִּתְנֹת:	14

(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היתה:

(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations. ⁹	וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אֲבִיהֶם וְכִתְּנוּ לִי וְהָיְתָה לְהִיֹּת לָהֶם מִשְׁחָתָם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:	15
16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בְּכָל עֲשָׂה: (ס)	16
17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הוּקָם הַמִּשְׁכָּן:	שס
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת־עַמּוּדָיו:	18
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	19
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְּמַעְלָה:	20
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פִּרְכַּת הַמָּסָךְ וַיִּסְךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	21
22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֹחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפִּרְכַּת:	22
23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	23
24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֶבָה:	24

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלוחות:

(22) על ירך המשכן צפונה. צחצי הצפוני של רוחצ הצית (יומא לג:): ירך. כתר גומו נָדָא, כירך הזה שהוא נלדו של אדם:

25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיִּדְלֵק בּוֹצִינֵיָא קֳדָם יי כָּמָא דְּפִסִּיד יי ית מִשָּׁה:	וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	25
26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וְשׂוּי ית מִדְּבַחָא דִּדְהָבָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא קֳדָם פְּרוּכְתָּא:	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֶּהב בְּאֶהֱל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:	26
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וְאִקְטַר עֲלוּהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין כָּמָא דְּפִסִּיד יי ית מִשָּׁה:	וַיִּקְטַר עָלָיו קִטְרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	27
28	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וְשׂוּי ית פָּרֹסָא דִּתְרַעָא לְמִשְׁכָּנָא:	וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן:	28
29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְיַת מִדְּבַחָא דְּעֻלְתָּא שׂוּי בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא וְאִסִּיק עֲלוּהֵי ית עֻלְתָּא וְיַת מִנְחָתָא כָּמָא דְּפִסִּיד יי ית מִשָּׁה:	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֶהֱל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	29
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וְשׂוּי ית פִּיורָא בֵּין מִשְׁכַּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבַחָא וַיִּהַב תַּמָּן מֵיָא לְקִדּוּשׁ:	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֶהֱל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחֻצָּה:	30
31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וּמִקְדָּשִׁין מִנִּיה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהֵי ית יְדִיהֶון וְיַת רַגְלֵיהֶון:	וְרִחֲצוּ מַמָּנֵי מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:	31
32	when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בְּמִיעֲלֵהֶון לְמִשְׁכַּן זְמָנָא וּבְמִקְרִבֵהֶון לְמִדְּבַחָא מִקְדָּשִׁין כָּמָא דְּפִסִּיד יי ית מִשָּׁה:	בְּבֹאֵם אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד וּבְקִרְבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יְרִחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	32
33	And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.	וְאִקְמִים ית דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר לְמִשְׁכָּנָא וּלְמִדְּבַחָא וַיִּהַב ית פָּרֹסָא דִּתְרַע דִּרְתָּא וְשִׁיצִי מִשָּׁה ית עֲבִידְתָּא:	וַיִּקְם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לְמִשְׁכָּן וְלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מִשָּׁה אֶת־הַמְּלָאכָה: (פ)	33
34	Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.	וְחָפָא עֲנָנָא ית מִשְׁכַּן זְמָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֶתְמָלִי ית מִשְׁכָּנָא:	וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת־אֶהֱל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:	34
35	And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—	וְלֹא יָכִיל מִשָּׁה לְמִיעַל לְמִשְׁכַּן זְמָנָא אַרִי שָׂרָא עֲלוּהֵי עֲנָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֶתְמָלִי ית מִשְׁכָּנָא:	וְלֹא־יָכִיל מִשָּׁה לְבוֹא אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:	35

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר וְגו' (שמות ל, ז):
(29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן, שם משה והקריב קרבנות לצור, חוץ מאותן שנאמר
אהרן צו ציוס, שנאמר קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד,
כמו שנאמר וְעָשָׂן סֶלֶת צִלּוֹל צִשְׁמֶן וגו' (שמות כט, מ):
(31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים השווה כולם לכהונה, ותרומו ויקדשון מגיה, צו ציוס קדש משה עמהם:
(32) ובקרבתם. כמו ונקרצם, כשיקרבו:

- 36 And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys. וּבַהֲעֲלֹת הָעֶנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: וּבְאִסְתַּלְקוֹת עֲנָנָא מֵעַל מִשְׁכְּנָא נִטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלִינֵיהוֹן:
- 37 But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up. וְאִם-לֹא יַעֲלֶה הָעֶנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד-יוֹם הָעֲלָתוֹ: וְאִם לֹא מִסְתַּלֵּק עֲנָנָא וְלֹא נִטְלִין עַד יוֹם אִסְתַּלְקוּתִיהּ:
- 38 For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.— כִּי עָנָן יְהוָה עַל-הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וָלַיְלָה תִּהְיֶה לִּילָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּכָל-מַסְעֵיהֶם: אֲרֵי עָנָן יִקְרָא דֵּי עַל מִשְׁכְּנָא בִּימָמָא וְחִיזוּ אִישְׁתָּא הָוִי בְּלִילְיָא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלִינֵיהוֹן:

35
פסוקים

The Haftarah is I Kings 7:51-8:21 on page 207. Sepharadim read I Kings 7:40-7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11-16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 214. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 219. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1-20, and the Haftarah is on page 222.

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכתוב אחד אומר, ובצא משה אל אהל מועד (צמדצר ז, פט), צא הכתוב השלישי והכריע ציניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדצר עמו (פתיחה לת"כ):

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. בכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וילך למסעיו (צראשית יג, ג), וכן אלה מסעיו (צמדצר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל
מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲדָם
כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה
מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אִם־עֹלָה קָרְבָנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים
יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ
לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר
עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ
בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ו

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנָתַנוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ
עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים
אֶת־הָרָאשׁ וְאֶת־הַפָּדֵר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקִרְבוּ וּכְרַעְיוּ יָרֵתָן בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ
לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן־הַכֹּשְׂבִים אוֹ
מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

ישראל

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי
יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

11

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רָאשׁוֹ וְאֶת־פָּדְרוֹ
וְעָרָךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ
אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִיב וְהִכְרַעִים יָרֵתָן בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הִוא אִשָּׁה
רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֶזְרָא יִשְׁרָמֶשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה תִּזְאָת לִי וַיֹּאמְרוּ	לֹא־מֵר וּרְכְּבוּ רָמָה בָּיָם:
אֶשְׁרִירָה לִּי כִי־גָאָה גָּאָה	לִישׁוּעָה
עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה נִיהִי־לִי	אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ:
אֶל־הִי זֶה אֵלֵי וְאַנְהוּ	שָׁמוֹ:
יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ	שָׁלְשִׁיו טָבְעוּ בַיָּם־סוּף:
וּמִבְחָר מִרְכַּבַּת פָּרָעָה וַחֲיִלּוֹ יָרָה בָּיָם	אָבִן:
תַּהֲמֹת יְכַסִּימוּ יָרְדּוֹ בַּמַּצּוֹלֹת כְּמוֹ־	יְיָ תִרְעַץ אֹיֵב:
יְמִינָהּ יְיָ נֶאֱדָרִי בַּכַּח	קָמִיד
וּבְרָב גְּאוּנָה תִתְרַס	אֶפְיֹה נַעֲרָמוּ מִיָּם
וּבְרוּחַ תִּשְׁלַח חֲרָנָה יֹאכְלֵמוּ כִּקְשׁ:	נִזְלִים
נִצְבּוּ כְּמוֹ־גֵד	אֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג
אָמַר קָפְאוּ תַהֲמֹת בָּלִבָּיָם:	נִפְשִׁי
אֲחַלֵּק שָׁלָל תַּמְלֵאמוֹ	בְּרוּחָהּ כִּסְמוּ יָם
נִשְׁפָּת אֲרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדַי:	אֲדִירִים:
צָלְלוּ כַּעֲוֵפֹת בָּמִים	כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ
מִי מִי־כְמִכָּה בָּאֵלֶם יְיָ	פָּלָא:
נִזְרָא תַהֲלֹת עֲשֵׂה	בַּחֲסִדָּה עִם־זֵו גְּאֻלָּתָהּ
נְחִית נְטִית יְמִינָהּ תִבְלַעְמוּ אֶרֶץ:	קִדְשָׁהּ:
נִתְלַת בַּעֲזָהּ אֶל־גְּנָה	אֲחֻז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
תִּיל שִׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן	אָדוֹם
אֶזְ נִבְהָלוּ אֱלֹפִי	כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:
נִמְגּוּ אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוּ רָעַד	וּפָחַד
תִּפְּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה	יַעֲבֹר עִמָּהּ יְיָ
עַד־בְּגִדֹל זְרוּעָהּ יִדְמוּ כְּאָבִן	קִנִּיתָ:
עַד־יַעֲבֹר עִם־זֵו	
מִכּוֹן תִּבְאֵמוּ וְתִטְעֵמוּ בְּתֵר נִתְלַתָּהּ	

מִקֵּדֶשׁ אֲדֹנִי כוֹנֵנוּ

לְשִׁבְתָּךְ פָּעֻלָּתִי יי

כִּי

יי | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

יִדְיָךְ:

וַיָּשָׁב יי עֲלֵהֶם

בְּאֵן סוֹס פָּרַעַת בְּרִכְבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם

הַיָּמִים:

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַיַּבֶּשֶׁת בְּתוֹךְ

אֶת־מִי הַיָּמִים

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַמָּעַל וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם
 מִתַּחַת לָאֶרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶנָה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֵוֹן אָבֹת
 עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא
 תִּשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁוא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשֹׁוא: (פ)
 זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְיָן וְכִתְּךָ עֲבָדְךָ וְאֹמְתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ
 כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן וְאֶרְכֹּן יָמֶיךָ
 עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנְאַף: (ס) לֹא תַגְנוֹב: (ס)
 לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְיָךְ עַד שֹׁקֶר: (ס) לֹא תַחֲמֹד בֵּית רַעִיךָ לֹא־תַחֲמֹד אִשְׁתִּי רַעִיךָ וְעַבְדּוֹ וְאֹמְתוֹ
 וְשׁוֹרׇךְ וְחֹמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעִיךָ: (פ)

הפטרות

הפטרת שמות

ישעיהו כ"ז:ו'-כ"ח:י"ג

Isaiah 27:6-28:13

הבאים יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל
וּמָלְאוּ פְּנֵי-תֵבֶל תְּנוּבָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶכֶת מִכֹּהוּ הִכָּהוּ אִם-כִּתְּרָג תִּרְגִּיו הִרְגָּ:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֹבְנָה הָגָה בְּרוּחוֹ
הִקְשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לָכֵן בּוֹזֵאת יִכָּפֹר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה כָּל-פְּרִי הַסֵּר
חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמָזוֹ כָּל-אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּאַבְנֵי-גֹר
מִנְפָצוֹת לֹא-תָקֻמוּ אֲשֵׁרִים וַחֲמָנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִזְה מְשֻׁלָּח וְנִעְזָב
כַּמְדָּבָר שֵׁם יִרְעָה עֵגֹל וְשֵׁם יִרְבֵּץ וְכִלָּה
סַעֲפִיָּה:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת מֵאִירוֹת
אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם-בִּינוֹת הוּא עַל-כֵּן
לֹא-יִרְחַמֵּנוּ עֲשֹׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא יִחַנְּנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבֵּלֶת הַנָּהָר
עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלָּקְטוּ לְאַחַד אֶחָד
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַעַ בְּשׁוּפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדְחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ
בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוֹי עֲטֹרַת גִּאוּת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נֹבֵל צִבִּי
תִּפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיא-שְׁמָנִים הִלּוּמִי
יִי:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּץ לְאֹדְנֵי כֹזֵר בְּרָד שֶׁעַר קָטַב
כֹּזֵר מַיִם כְּבִירִים שֹׁטְפִים הַנִּיחַ לְאֶרֶץ בְּיָד:

2

Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִגְלֵים תִּדְמָסְנָה עֲטֹרַת גִּאוּת שִׁכְרֵי
אֶפְרַיִם:

3

The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;

וְהַיִּתָּה צִיָּצַת נָבִל צָבִי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כִּכְבוֹדָהּ בְּטָרֶם לֵיזַן
אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ
יִבְלַעְנָהּ: (ס)

4

And the fading flower of his glorious beauty, Which is on
the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before
the summer, Which when one looketh upon it, While it is
yet in his hand he eateth it up.

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לְעֹטֶרֶת צָבִי
וּלְצִפִּירֶת תִּפְאָרָה לְשָׂאֵר עַמּוֹ:

5

In that day shall the LORD of hosts be For a crown of
glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His
people;

וְלִרוּחַ מִשְׁפָּט לִיּוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט וּלְגִבוּרָה
מִשִּׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)

6

And for a spirit of judgment to him that sitteth in
judgment, And for strength to them that turn back the
battle at the gate.

וְגַם־אֵלֶּה בִּיַּיִן וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כֹהֲנֵי וְנָבִיא
שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלְעוּ מִן־הַיַּיִן תָּעוּ מִן־הַשְׁכָּר
שָׁגוּ בְּרֹאֶה פָקְדוֹ פְּלִילִיָּה:

7

But these also reel through wine, And stagger through
strong drink; The priest and the prophet reel through
strong drink, They are confused because of wine, They
stagger because of strong drink; They reel in vision, they
totter in judgment.

כִּי כָל־שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צָאָה בְּלִי
מָקוֹם: (פ)

8

For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.

אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת־מִי יִבִּין שְׁמוּעָה גְּמוּלָּי
מִחֲלָב עֲתִיקֵי מִשְׁדָּיִם:

9

Whom shall one teach knowledge? And whom shall one
make to understand the message? Them that are weaned
from the milk, Them that are drawn from the breasts?

כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שָׁם
זַעִיר שָׁם:

10

For it is precept by precept, precept by precept, Line by
line, line by line; Here a little, there a little.

כִּי בִלְעָנִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹר
אֶל־הָעָם הַזֶּה:

11

For with stammering lips and with a strange tongue Shall
it be spoken to this people;

אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הַנִּיחוּ לַעֲיָף
וְזֹאת הַמְרַגֵּעַה וְלֹא אָבּוּא שְׁמוּעָה:

12

To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the
weary; And this is the refreshing'; Yet they would not
hear.

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ
קוֹ לְקוֹ זַעִיר שָׁם זַעִיר שָׁם לְמַעַן יֵלְכוּ וְכָשְׁלוּ
אֲחֹרֹר וְנִשְׁכְּרוּ וְנִקְשְׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (פ)

13

And so the word of the LORD is unto them Precept by
precept, precept by precept, Line by line, line by line;
Here a little, there a little; That they may go, and fall
backward, and be broken, And snared, and taken.

יִשְׁעִיהוּ כ"ט:כ"ג-כ"ג

Isaiah 29:22-23

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה
אֶת־אֲבֹרָהֶם לֹא־עָתָה יִבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה
פָּנָיו יִחְוָרוּ:

XXIX:22

Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham,
concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be
ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדְּיוֹ מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ
שְׁמִי וְהַקְדִּישׁוּ אֶת־קִדּוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the
midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall
sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of
the God of Israel.

הפטרת וארא

יחזקאל כ"ח:ה-כ"ט:כ"א

Ezekiel 28:25-29:21

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּקִבְצִי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל
מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי
הַגּוֹיִם וַיָּשְׁבוּ עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי
לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וַיָּשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבֵטָח וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַרְמִים וַיָּשְׁבוּ לְבֵטָח בַּעֲשׂוֹתִי שְׁפָטִים בְּכָל
הַשָּׂאטִים אֲתֵם מִסְבִּיבוֹתֵם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוֹה
אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בְּעֶשְׂרֵי בִשְׁנָיִם עָשָׂר לַחֹדֶשׁ
הָיָה דְּבַר־יְהוֹה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שֵׁם פְּנִיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם
וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרָיִם כָּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנְנִי עָלֶיךָ
פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם הַתַּנִּים הַגְּדֹל הַרְבֵּץ
בְּתוֹךְ יְאֲרָיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֲרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' חַחִיִּים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דַגַּת־יְאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֲרֶיךָ וְאֵת כָּל־דַּגַּת
יְאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ חַמְדְּכָרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל־דַּגַּת
יְאֲרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תֶאֱסַף וְלֹא
תִקָּבֵץ לַחַיִּית הָאָרֶץ וְלָעוֹף הַשָּׁמַיִם נָתַתִּיךָ
לְאֹכְלָה:

5

And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרָיִם כִּי אֲנִי יְהוֹה יַעַן
הָיוּתָם מִשְׁעָנֹת קֶנֶה לְבַיִת יִשְׂרָאֵל:

6

And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בָּךְ (כ' בַּכַּפָּךְ) [ק' בַּכַּף] תִּדְוֹץ
וּבִקְעָתָ לָהֶם כָּל־כַּתְּף וּבִהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ
תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל־מַתָּנִים: (ס)

7

When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ
חֶרֶב וְהִכַּרְתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהֵמָה:

8

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרָיִם לְשָׂמָמָה וְחֲרָבָה וַיֵּדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוֹה יַעַן אָמַר יְאֲרִי לִי וְאֲנִי עָשִׂיתִי:

9

And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֲרֶיךָ וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ
מִצְרָיִם לַחֲרָבוֹת חֶרֶב שְׂמָמָה מִמִּגְדֹּל סֹנֵה
וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

10

Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר-בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא
תַעֲבֹר-בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:

11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.

וְנָתַתִּי אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת
נִשְׁמֹות וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים מְחֻרָבוֹת תִּהְיוּ
שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהַפַּצְתִּי אֶת-מִצְרַיִם
בְּגוֹיִם וְזָרִיתִם בְּאֲרָצוֹת: (ס)

12 And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מֶלֶךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה
אֶקְבֹּץ אֶת-מִצְרַיִם מִן-הָעַמִּים אֲשֶׁר-נִפְצְוּ
שָׁמָּה:

13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;

וְשִׁבַּתִּי אֶת-שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֹתָם אֶרֶץ
פַּתְרוֹס עַל-אֶרֶץ מְכוּרָתָם וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה
שְׁפִלָּה:

14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.

מִן-הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפִלָּה וְלֹא-תִתְנַשֵּׂא עוֹד
עַל-הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רָדוֹת בְּגוֹיִם:

15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה-עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מִזְכִּיר
עוֹן בְּפָנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי
יְהוִה: (פ)

16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.'

וַיְהִי בְּעֶשְׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרִאשׁוֹן בָּאֲחָד
לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר-יְהוִה אֵלַי לֵאמֹר:

17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל הָעֶבֶד
אֶת-חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוּלָּה אֶל-צָר כָּל-רֹאשׁ
מִקָּרָח וְכָל-כְּתָף מְרוּיָטָה וְשָׁכַר לֹא-הָיָה
לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצָּר עַל-הָעֲבָדָה אֲשֶׁר-עָבַד
עָלֶיהָ: (ס)

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַגָּנִי נָתַן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם
וְנִשְׂא הַמָּנָה וְשָׁלַל שָׁלָלָהּ וּבָזַז בָּזָה וְהִיתָה
שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתוּ אֲשֶׁר-עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת-אֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord GOD.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלֹךְ אֶתֵּן פֶּתַח-חַיִּים בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי
יְהוִה: (פ)

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרות בא

הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא
לָבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת
אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם:

XLVI:13

The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדּוֹל וְהַשְׁמִיעוּ
בְּנֹף וּבְתַחְפָּנֶס אָמְרוּ הַתִּיַּצֵּב וְהִכֵּן לָךְ
כִּי־אֲכַלָּה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ:

14

Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מִדּוּעַ נִסְתַּף אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הִדָּפוֹ:

15

Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.

הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ
קוּמָה וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמָּנוּ וְאֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתָּנוּ
מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה:

16

He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'

קָרְאוּ שֵׁם פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שְׁאוֹן הָעֶבֶר
הַמוֹעֵד:

17

They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'

חִי־אֲנִי נְאֻם־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צָבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי
כְּתָבוֹר בְּהָרִים וּכְכַרְמֶל בַּיָּם יָבוֹא:

18

As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כָּל־י גוֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשְׁבַת בַּת־מִצְרַיִם כִּי־נָף
לְשִׁמָּה תִהְיֶה וְנִצָּתָה מֵאֵין יוֹשֵׁב: (ס)

19

O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.

עֲגֹלָה יִפְה־פִּיָּה מִצְרַיִם קָרַץ מִצָּפוֹן בָּא בָּא:

20

Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.

גַּם־שִׁכְרִיָּה בְּקִרְבָּה כְּעֹגְלֵי מִרְבֵּק
כִּי־גַם־תִּמָּה הִפְּנוּ נָסוּ יַחְדָּיו לֹא עָמְדוּ
כִּי יוֹם אִידָם בָּא עֲלֵיהֶם עַת פִּקְדָתָם:

21

Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.

קוֹלָהּ כְּנִחֹשׁ יִלָּךְ כִּי־בִתּוּלִי יֵלְכוּ וּבְקִרְדָּמוֹת
יָבֹאוּ לָהּ כְּחֻטְבֵי עֵצִים:

22

The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.

כָּרְתוּ יַעֲרָהּ נְאֻם־יְהוָה כִּי לֹא יִתְקַר כִּי רַבּוֹ
מֵאֲרָבָה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר:

23

They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.

הַבִּישָׁה בַּת־מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם־צָפוֹן:

24

The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.

אָמַר יְהוָה צָבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי
פּוֹקֵד אֶל־אֱמוֹן מִנָּא וְעַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם
וְעַל־אֱלֹהֵיהֶם וְעַל־מְלָכֵיהֶם וְעַל־פַּרְעֹה וְעַל
הַבְּטָחִים בּוֹ:

25

The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;

וְנִתְּתִים בְּיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וּבְיַד־עַבְדָּיו
וְאַחֲרֵי־כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימֵי־קֶדֶם נְאֻם־יְהוָה: (פ)

26

and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל-תַּחַת
יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאַת־זִרְעֶךָ
מֵאֶרֶץ שָׁבִים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁנָן וְאִין
מִחֲרִיד:

27

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נָא-יְהוָה כִּי
אִתְּךָ אָנֹכִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל-הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הִדְחִיתִךָ שָׁמָּה וְאַתָּה לֹא-אֶעֱשֶׂה כָּלָה
וְיִסְרְתִּיךָ לַמִּשְׁפָּט וְנָקָה לֹא אֲנַקֶּה: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

סופטים ד':ד'-ה':ל"א

Judges 4:4-5:31

וּדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשְׁתּוֹ לַפִּידוֹת הָיָה
שֹׁפֵטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָה יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תְּמָר דְּבוּרָה בֵּין הַרְמָה
וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בָנֵי
יִשְׂרָאֵל לַמִּשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינוֹם מִקְדֵּשׁ
נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוְּתָה יְהוָה
אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת בְּתַר תָּבוֹר
וְלִקְחַתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נַפְתָּלִי
וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל-נָחַל קִישׁוֹן אֶת-סִיסְרָא
שַׂר-צָבָא יָבִין וְאֶת-רַכְבּוֹ וְאֶת-הַמוֹנֶה
וַיַּתְּתִיהוּ בְיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלַכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי
וְאִם-לֹא תֵלַכִּי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ:

8

And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אִתְּךָ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה
תַּפְאֲרֶתְךָ עַל-תִּדְרֹךְךָ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי
בְיַד-אִשָּׁה יִמָּכֶר יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וַתֵּקֶם
דְּבוּרָה וַתֵּלֶךְ עִם-בָּרַק קְדָשָׁה:

9

And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת-זְבֻלֹן וְאֶת-נַפְתָּלִי קְדָשָׁה
וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפִי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ
דְּבוּרָה:

10

And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedesh; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.

וַחֲבֵר הַקֵּינִי נִפְרָד מִקֵּין מִבְּנֵי חֶבֶב חֲתָן
מֹשֶׁה וַיֵּט אֹהֶלוֹ עַד-אֵילֹן (כ' בַּצְעָנִים) ק'
בַּצְעָנִים] אֲשֶׁר אֶת-קְדֵשׁ:

11

Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.

וַיֹּגְדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בֶּן־אֲבִינוֹאם הַר־תְּבוֹר׃	12	And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.
וַיַּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכְבּוֹ תִּשְׁעַ מֵאוֹת רֶכֶב בְּרֹזָל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן׃	13	And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.
וַתֹּאמֶר דִּבְרָה אֶל־בָּרַק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיֵּרֶד בָּרַק מִהַר תְּבוֹר וַעֲשֹׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו׃	14	And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.
וַיַּהֲרֵם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרַק וַיֵּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנָס בְּרוּגְלָיו׃	15	And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.
וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אַחַד׃	16	But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.
וּסִיסְרָא נָס בְּרוּגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעֲל אֵשֶׁת תָּבָר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ־חָצוֹר וּבֵין בֵּית תָּבָר הַקֵּינִי׃	17	Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.
וַתֵּצֵא יַעֲל לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיָּסֹר אֵלֶיהָ הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ בַשְּׂמִיכָה׃	18	And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.
וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מִעֵט־מַיִם כִּי צָמָאֲתִי וַתִּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסֶּהוּ׃	19	And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.
וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה אִם־אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הִישָׁפָה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין׃	20	And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'
וַתִּקַּח יַעֲל אֵשֶׁת־חֶבֶר אֶת־יִתְד הָאֹהֶל וַתִּשֶׂם אֶת־הַמִּקְשָׁב בְּיָדָהּ וַתִּבּוֹא אֵלָיו בַּלָּאֵט וַתִּתְקַע אֶת־הַיִּתְד בְּרִגְלֹתָיו וַתִּצָּנַח בָּאָרֶץ וְהוּא־נִרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמָת׃	21	Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.
וַהֲנֶה בָרַק רֹדֵף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲל לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהִנֵּה סִיסְרָא נָפֹל מִתּוֹ וְהַיִּתְד בְּרִגְלָיו׃	22	And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.
וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃	23	So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וְקָשָׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: (פ)	24	And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.
וַתִּשָּׂא דְבוֹרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם (ס) בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)	V:1	Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:
בְּפָרַע פָּרַעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס) בְּהִתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)	2	When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.
שִׁמְעוּ מְלָכִים הִאֲזִינוּ רֹזְנִים (ס) אֲנֹכִי לִיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)	3	Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.
יְהוָה בְּצֵאתְךָ מִשֵּׁעִיר (ס) בְּצַעֲדְךָ מִשְׁעָה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רָעָשָׁה גַם־שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם־עָבִים נָטְפוּ מַיִם: (ס)	4	LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.
הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינֵי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)	5	The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.
בַּיָּמִי שִׁמְגַר בֶּן־עֲנַת (ס) בַּיָּמִי יָעַל חֲדָלוּ אֲרָחוֹת (ס) וְהַלְכִי נְתִיבוֹת יִלְכוּ אֲרָחוֹת עַמְלָקָלוֹת: (ס)	6	In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.
חֲדָלוּ פְּרוֹזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ (ס) עַד שִׁקְמָתִי דְבוֹרָה שִׁקְמָתִי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)	7	The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .
יִבְחָר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזְ לָחֶם שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם־יִרְאָה וְלִמָּח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)	8	They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?
לִבִּי לַחֲזֻקֵּי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמָּתְנַדְּבִים בָּעָם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)	9	My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.
רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צָחָרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל־מִדְיָן וְהַלְכִי עַל־דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: (ס)	10	Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;
מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאָבִים (ס) נָשָׁם יִתְנֹל צְדָקוֹת יְהוָה (ס) צְדָקַת פְּרוֹזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אִזְ יִרְדּוּ לַשְׁעָרִים עַם־יְהוָה: (ס)	11	Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.
עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי דְבָרִי־שִׁיר (ס) קוּם בָּרַק וּשְׁבֵה שְׁבִיָּה בֶן־אֲבִינוֹם: (ס)	12	Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.
אִז יַכְד שְׁלִיד לְאֲדִירִים עָם (ס) יְהוָה יַרְדֵּלִי בַּגְּבוּרִים: (ס)	13	Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.

מִנֵּי אֶפְרַיִם שָׁרֶשׁם בְּעַמְלֶק (ס) אַחֲרֵיָךְ
בְּנִימִין בְּעַמְמִיךָ (ס) מִנֵּי מַכִּיר יִרְדּוּ
מִחֻקָּיִם (ס) וּמִזְבוּלָן מְשָׁכִים בְּשֹׁבֵט
סֹפֵר: (ס)

14

Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.

וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכָר עִם־דִּבְרָה (ס) וַיִּשְׁשָׁכָר
כֵּן בָּרַק בְּעַמֶּק שְׁלַח בְּרַגְלָיו (ס) בְּפִלְגֹת
רְאוּבֵן גְּדָלִים חֻקֵּי־לֵב: (ס)

15

And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יֹשְׁבֵת בֵּין הַמְּשָׁפְתִים (ס) לִשְׁמֹעַ
שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדוּלִים
חֻקֵּי־לֵב: (ס)

16

Why satest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן (ס) וְדָן לָמָּה יִגּוּר
אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף יָמִים (ס) וְעַל
מִפְרָצָיו יֹשְׁבֹן: (ס)

17

Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.

זְבוּלֹן עִם חֶרֶף נַפְתָּלִי (ס) לָמוֹת וְנַפְתָּלִי עַל
מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)

18

Zebulun is a people that jeopardized their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.

בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אֲזִי נִלְחָמוּ מְלָכֵי
כְּנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל־מֵי מִגְדּוֹ (ס) בִּצְעָה
כֶּסֶף לֹא לָקָחוּ: (ס)

19

The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.

מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים מִמַּסְלֹתָם
נִלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: (ס)

20

They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.

נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמִים נָחַל
קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֵי נַפְשִׁי עֲזִי: (ס)

21

The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.

אֲזִי הִלָּמוּ עֲקָבֵי־סוּס (ס) מִדְּהֵרוֹת דְּהֵרוֹת
אֲבִירָיו: (ס)

22

Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.

אָרְרוּ מִרוֹז אָמַר מֶלֶאֲכָד יִהְיֶה אֲרוֹן אֲרוֹר
יִשְׁבִּיָּהּ (ס) כִּי לֹא־בָאוּ לְעֶזְרַת יִהְיֶה (ס)
לְעֶזְרַת יִהְיֶה בַּגְּבוּרִים: (ס)

23

'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'

תְּבָרַךְ מִנְּשִׁים יֵעָל אִשְׁת־תְּבָר הַקִּינִי (ס)
מִנְּשִׁים בָּאֵהָל תְּבָרָךְ: (ס)

24

Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.

מֵיִם שָׁאַל חֵלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִפְלֵי אֲדִירִים
הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)

25

Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.

יָדָהּ לִיתֵד תְּשַׁלְּחָנָה (ס) וַיִּמְיֶנָה לְהַלְמוֹת
עַמְלִים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא מִחֻקָּה
רָאשׁוֹ (ס) וּמִחֻצָּה וְחִלְפָה רַקְתּוֹ: (ס)

26

Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין רַגְלֶיהָ
כָּרַע נָפַל (ס) בְּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל
שָׁדוּד: (ס)

27

At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.

בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם סִיסְרָא בְּעַד
הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוּעַ בִּשְׁשׁ רֶכֶּבּוּ לָבוֹא (ס)
מִדּוּעַ אֶחָדוּ פִּעְמִי מִרְכָּבוֹתָיו: (ס)

28

Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?

חֲכָמוֹת שְׁרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף־הִיא תִשָּׁיב
אֲמַרְתִּיהָ לָּהּ: (ס)

29

The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחֲלָקוּ שָׁלַל (ס) רַחֵם רַחֲמָתִים
לְרֹאשׁ גִּבֹּר (ס) שָׁלַל צְבָעִים לְסִסְרָא (ס)
שָׁלַל צְבָעִים רַקְמָה (ס) צָבַע רַקְמָתִים
לְצִוְאָרֵי שָׁלַל: (ס)

30

'Are they not finding, are they not dividing the spoil? A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed garments of embroidery, Two dyed garments of broidery for the neck of every spoiler?'

כֵּן יֵאָבְדוּ כָל־אוֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶהְיֶה כְּצֹאת
הַשֶּׁשֶׁשׁ בְּגִבְרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים
שָׁנָה: (פ)

31

So perish all Thine enemies, O LORD; But they that love Him be as the sun when he goeth forth in his might. And the land had rest forty years.

הפטרות יתרו

יִשְׁעִיהוּ ו'א'-ז'ו'

Isaiah 6:1-7:6

בִּשְׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וַאֲרָאָה אֶת־אֲדֹנָי
יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלָיו מְלֵאִים
אֶת־הַהִיכָל:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord sitting upon a throne high and lifted up, and His train filled the temple.

שֶׁרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ
כְּנָפִים לְאֶחָד בִּשְׁתֵּים | יְכֶסֶה פָּנָיו וּבִשְׁתֵּים
יְכֶסֶה רַגְלָיו וּבִשְׁתֵּים יַעֲוֹף:

2

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly.

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וַאֲמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ
יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

3

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of His glory.

וַיִּנָּעוּ אַמּוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וַתִּמָּלֵא
יְמֵלָא עָשָׁן:

4

And the posts of the door were moved at the voice of them that called, and the house was filled with smoke.

וַאֲמַר אוֹיֵלִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ
טָמֵא־שִׁפְתִּים אֲנִי וּבִתְוֹךְ עַם־טָמֵא שִׁפְתִּים
אֲנִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת רָאוּ
עֵינָי:

5

Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a people of unclean lips; For mine eyes have seen the King, The LORD of hosts.

וַיָּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשֶּׁרָפִים וּבְיָדוֹ רִצְפָּה
בְּמִלְקָתִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

6

Then flew unto me one of the seraphim, with a glowing stone in his hand, which he had taken with the tongs from off the altar;

וַיִּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל־שִׁפְתֶיךָ
וְסֵר עֲוֹנֶךָ וַחֲטֹאתֶיךָ תִּכָּפֵּר:

7

and he touched my mouth with it, and said: Lo, this hath touched thy lips; And thine iniquity is taken away, And thy sin expiated.

וַאֲשַׁמְעֵ אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֱמֹר אֶת־מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יֵלֶךְ־לָנוּ וְאִמְרָה הִנְנִי שְׁלָחָנִי:

8 And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לִי וְאִמְרָתָה לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל־תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל־תִּדְעוּ:

9 And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.'

הַשָּׁמַן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאִזְנוֹ הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הַשֹּׁעַ פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאִזְנוֹ יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב וְרָפָא לוֹ:

10 Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וְאִמְרָה עַד־מָתִי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11 Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחֹק יִהְיֶה אֶת־הָאָדָם וּרְבֵה הָעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12 And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֶשְׂרִיָּה וְשִׁבְעָה וְהִיתָה לְבָעַר כָּאֵלֶּה וּכְאֵלוֹן אֲשֶׁר בְּשִׁלְכָתָה מִצִּבְתָּה בָּם זָרַע קֹדֶשׁ מִצִּבְתָּה: (פ)

13 And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחָז בֶּן־יוֹתָם בֶּן־עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ־אַרָּם וּפְקַח בֶּן־רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל יָרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכַל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1 And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגְדַּל לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם עַל־אֶפְרַיִם וַיִּנָּע לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוּעַ עֲצֵי־יַעַר מִפְּנֵי־רוּחַ: (ס)

2 And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׁעִיָּהוּ צֶא־נָא לִקְרֹאת אָחָז אֹתָהּ וּשְׂאֵר יִשְׁבָּר בְּנֵהוּ אֶל־קִצְתָּה תַעֲלֵת הַבְּרֶכֶת הָעֹלִינָה אֶל־מִסְלַת שְׂדֵה כּוֹבֵס:

3 Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאִמְרָתָה אֵלָיו הִשְׁמֵר וְהִשְׁקֵט אַל־תִּירָא וּלְבָבְךָ אַל־יִרָד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּדִים הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחַר־יָאֵר רִצְיִן וְאַרָּם וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ:

4 and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יַעַן כִּי־יַעַן עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5 Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִּיהוּדָה וְנִקְיָצְנָהּ וְנִבְקַעְנָהּ אֵלֵינוּ וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן־טַבְּעָל: (פ)

6 Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

יַשְׁעִיָּהוּ ט':ה'-ו'

Isaiah 9:5-6

כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶן נָתַן־לָנוּ וְנָתַתִּי הַמְּשָׁלָה
עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעִץ אֵל גִּבּוֹר
אֲבִי־עַד שָׂר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' לַמַּרְבָּה] הַמְּשָׁלָה וְלִשְׁלוֹם
אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ
לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה
מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְיָתָהּ יִהְיֶה צָבָאוֹת
תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

ירמיהו ל"ד:ח'-כ"ז

Jeremiah 34:8-22

הַדְּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרֵי כָרַת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ בְרִית
אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לֵקְרָא לָהֶם
דְּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְתּוֹ
הָעֶבְרִי וְהָעֵבְרִיָּה חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד־בָּם
בִּיהוּדֵי אֶחָיוֹ אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ
בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ
אֶת־שִׁפְתּוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד־בָּם עוֹד
וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלַחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that had entered into the covenant to let every one his man-servant, and every one his maid-servant, go free, and not to make bondmen of them any more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיִּנְשְׁבוּ אֶת־הָעֲבָדִים
וְאֶת־הַשִּׁפּוֹת אֲשֶׁר שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים
(כ' וּכְבִישׁוּם) [ק' וַיִּכְבְּשׁוּם] לַעֲבָדִים
וּלְשִׁפּוֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the servants and the handmaids, whom they had let go free, to return, and brought them into subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כָרַתִּי
בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

13

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a covenant with your fathers in the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תִּשְׁלַח אִישׁ אֶת־אֶחָיו
הָעֶבְרִי אֲשֶׁר־יָמְכָר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים
וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמְּךָ וְלֹא־שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם
אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם:

14

'At the end of seven years ye shall let go every man his brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee, and hath served thee six years, thou shalt let him go free from thee'; but your fathers hearkened not unto Me, neither inclined their ear.

וַתֵּשְׁבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיִּשָּׁר בְּעֵינַי
לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ וַתַּכְרְתוּ בְרִית
לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

15 And ye were now turned, and had done that which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to his neighbour; and ye had made a covenant before Me in the house whereon My name is called;

וַתֵּשְׁבוּ וַתַּחֲלִלּוּ אֶת־שְׁמִי וַתִּשְׁבּוּ אִישׁ
אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁלַחְתֶּם
חֲפָזִים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבְּשׁוּ אֹתָם לְהִנּוּת לָכֶם
לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת: (ס)

16 but ye turned and profaned My name, and caused every man his servant, and every man his handmaid, whom ye had let go free at their pleasure, to return; and ye brought them into subjection, to be unto you for servants and for handmaids.

לְכֹן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲתֶם לֹא־שָׁמַעְתֶּם אֵלַי
לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאֶחָיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ
הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נְאֻם־יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב
אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ)
לְזוּעָה] ק' לְזַעֲזָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17 Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother, and every man to his neighbour; behold, I proclaim for you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the pestilence, and unto the famine; and I will make you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר
לֹא־הִקְיִמוּ אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ
לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְשֵׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין
בְּתָרָיו:

18 And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים וְהַכְּהֻנִּים
וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

19 the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי
נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֶאֱכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ:

20 I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו אֶתֵּן
בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל
מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21 And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מִצְוֶה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־הָעִיר
הַזֹּאת וְנִלְחַמּוּ עָלֶיהָ וְלָכְדוּהָ וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ
וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מֵאֵין יָשָׁב: (פ)

22 Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

יִרְמְיָהוּ ל"ג:ה-כ"ו

Jeremiah 33:25-26

כֹּה אָמַר יְהוָה אִם־לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וּלְיָלָה
חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי:

XXXIII:25 Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס מִקַּחַת
מִזְרְעוֹ מִשְׁלִים אֶל־זָרַע אַבְרָהָם יִשְׁחַק
וַיַּעֲקֹב כִּי־ (כ' אֲשׁוּב) ק' אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם
וְרַחֲמָתִים: (פ)

26 then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפטר תרומה

מלכים א ה':כ"ו-ו':י"ג

I Kings 5:26-6:13

וַיְהִי־הָאֵלֹהִים נָתַן חָכְמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לּוֹ
וַיְהִי שָׁלָם בֵּין חִירָם וּבֵין שֹׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ
בְרִית שְׁנִיָּהם:

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה מִסּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי
הַמָּס שֶׁלָּשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלַחֵם לְבָנוֹנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ
חֲלִיפֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בִלְבָנוֹן שְׁנָיִם חֳדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם עַל־הַמָּס: (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה שְׁבַע־עָשָׂר אֶלֶף נִשְׂא סִבָּל וּשְׂמָנִים
אֶלֶף חֲצָב בָּהָר:

29

And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מִשְׁרֵי הַנֹּצְצִים לְשֹׁלֹמֹה אֲשֶׁר
עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשַׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
הָרִצִּים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: (ס)

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסָּעוּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת אַבְנִים
יִקְרוֹת לְיִסֹּד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית:

31

And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיַּפְסְלוּ בְנֵי שֹׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירָם וְהַגְּבָלִים
וַיַּכְיֵנוּ הָעֹצִים וְהָאֲבָנִים לְבָנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32

And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרָיִם בִּשְׁנָה הָרְבִיעִית
בַּחֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה
עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה:

VI:1

And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה לַיהוָה
שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ וּשְׁלֹשִׁים
אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2

And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיִּכְל הַבַּיִת עֲשָׂרִים אַמָּה
אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבוֹ
עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3

And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי שְׂקָפִים אֲטוּמִים:

4

And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) [ק' יצוע]
סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהִיכָל
וּלְדַבִּיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5

And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of the sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' היצוע) [ק' תיצוע] תַּתְּחַתְּנָה חֲמֵשׁ
בָּאַמָּה רֹחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה רֹחְבָּהּ
וְהַשְׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רֹחְבָּהּ כִּי מִגֵּרְעוֹת
נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז
בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6

the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

והבית בהבנתו אבן-שלמה מסע נבנה
ומקבות והגרזן כל-כלי ברזל לא-נשמע
בבית בהבנתו:

7 For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פתח הצלע התיכונה אל-פתח הבית הימנית
ובלולים יעלו על-התיכונה ומן-התיכונה
אל-השלישים:

8 The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

ויבן את-הבית ויכלהו ויספן את-הבית גבים
ושדרת בארזים:

9 So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.

ויבן את-(כ' היצוע) [ק' היציע]
על-כל-הבית חמש אמות קומתו ויבן
את-הבית בעצי ארזים: (פ)

10 And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.

ויהי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר:

11 And the word of the LORD came to Solomon, saying:

הבית הזה אשר-אתה בנה אם-תלך בחקתי
ואת-משפטי תעשה ושמרת את-כל-מצותי
ללכת בהם והקמתי את-דברי אשר
דברתי אל-דוד אביך:

12 'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;

ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את-עמי
ישראל: (פ)

13 in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפטרת תצוה

יחזקאל מ"ג:י'-כ"ז

Ezekiel 43:10-27

אתה בן-אדם הגד את-בית-ישראל
את-הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו
את-תקנית:

XLIII:10 Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.

ואם-נכלמו מכל אשר-עשו צורת הבית
ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל-צורתו ואת
כל-חקתיו וכל-צורתו וכל-תורתו הודיע
אותם וכתב לעיניהם וישמרו את-כל-צורתו
ואת-כל-חקתיו ועשו אותם:

11 And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.

זאת תורת הבית על-ראש ההר כל-גבולו
סביב | סביב קדש קדשים הנה-זאת תורת
הבית:

12 This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.

ואלה מדות המזבח באמות אמה ואמה
וחיק האמה ואמה-רחב וגבולה אל-שפתה
סביב זרת האחד וזה גב המזבח:

13 And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.

וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּי אַמּוֹת וְרָחֵב אַמָּה אַחַת וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרָחֵב הָאֶמָּה:

14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ') וּמִהָאֲרֵאֵל (ק') וּמִהָאֲרֵאֵל וְלַמַּעֲלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע:

15 And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ') וְהָאֲרֵאֵל (ק') וְהָאֲרֵאֵל שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה אֶרֶץ בְּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה רָחֵב רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִי:

16 And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֶרֶץ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רָחֵב אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִי וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ תְּצִי הָאֶמָּה וְתַחֲסִיק־לָהּ אַמָּה סָבִיב וּמַעֲלֵתָהּ פָּנוֹת קָדִים:

17 And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

18 And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צִדּוֹק הַקְּרִבִּים אֵלַי נֹאם אֲדֹנָי יְהוִה לְשָׂרְתָנִי פֶר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת:

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קְרָנוֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פָּנוֹת הָעֶזְרָה וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחִטָּאת אוֹתוֹ וְכִפְּרָתָהּ:

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלָקַחְתָּ אֶת הַפֶּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בַּמִּקְדָּשׁ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטָּאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטָּאוּ בַּפֶּר:

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכָל־יְמֵי מַחֲטָא תִקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוִה וְהִשָּׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעֲלִי אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפֶר בֶּן־בָּקָר וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִימִים יַעֲשׂוּ:

25 Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.

שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטִהְרוּ אֹתוֹ וּמָלְאוּ יָדָיו:

26 Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וַהֲיָהּ בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי וְהָלָאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־עֹלֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם וּרְצָאתִי אֶתְכֶם
נָאֻם אֲדֹנָי יְהוֹה: (ס)

27

And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.'

הפטרת כי תשא

מלכים א' י"ח:ח'-ל"ט

I Kings 18:1-39

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וַדְּבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־אֱלִיָּהוּ
בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ הֲרָאָה
אֶל־אֲחָאָב וְאֶתְנָה מָטָר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה:

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֱלִיָּהוּ לְהִרְאוֹת אֶל־אֲחָאָב וְהָרֶעֱב חֲזָק
בְּשָׁמְרוֹן:

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל־הַבַּיִת
וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרָא אֶת־יְהוָה מְאֹד:

3

And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בַּהֲכָרִית אֵיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח
עֹבַדְיָהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ
בַּמְעָרָה וּכְלָכֻלָם לֶחֶם וּמַיִם:

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ
אֶל־כָּל־מַעֲיְנֵי הַמַּיִם וְאֶל כָּל־הַנְּחָלִים אוֹלִי
נִמְצָא חֲצִיר וּנְחִיָּה סוּס וּפָרָד וְלוֹא נִכְרִית
מִהַבְהֵמָה:

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיִּחְלְקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ לַעֲבֹד־בָּהּ אֲחָאָב
הָלֹךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ הָלֹךְ
בְּדֶרֶךְ־אַחָד לְבָדּוֹ:

6

So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עֹבַדְיָהוּ בְּדֶרֶךְ וַהֲנֵה אֱלִיָּהוּ לִקְרָאתוֹ
וַיִּכְרָהוּ וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנָי
אֱלִיָּהוּ:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לָךְ אָמַר לֹאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִּי־אַתָּה נָתַן אֶת־עֹבַדְךָ
בְּיַד־אֲחָאָב לְהַמִּיתָנִי:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

תֵּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם־יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה אֲשֶׁר
לֹא־שָׁלַח אֲדֹנָי שָׁם לְבַקֵּשְׁךָ וְאָמְרוּ אֵין
וְהַשְׁבִּיעַ אֶת־הַמְּמַלְכָּה וְאֶת־הַגּוֹי כִּי לֹא
יִמְצָאָכָה:

10

As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לָךְ אָמַר לֹאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֱלִיָּהוּ:

11

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי אֶלֶף מֵאַתָּה וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאַף
עַל אֲשֶׁר לֹא-אֶדְעַ וּבִאֲתִי לְהַגִּיד לְאַחֲאָב וְלֹא
יִמְצָאָה וְהִרְגָנִי וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה מִנְעוּרָי:

12 And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא-הֲגִיד לְאֲדֹנָי אֵת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּהַרְגִּי
אִיזָבֵל אֵת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחֲבָא מִנְּבִיאֵי יְהוָה
מֵמֶנָּה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה
וְאָכְלָם כָּלֵם לֶחֶם וּמַיִם:

13 Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לֵךְ אָמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלַיָּהוּ וְהִרְגָנִי: (ס)

14 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֵלַיָּהוּ חַי יְהוָה צִבְאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדָתִי
לִפְנֵי כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:

15 And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּי-יְהוָה לִקְרֹאת אַחֲאָב וַיִּגְדֵּל-לוֹ וַיֵּלֶךְ
אַחֲאָב לִקְרֹאת אֵלַיָּהוּ:

16 So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחֲאָב אֶת-אֵלַיָּהוּ וַיֹּאמֶר אַחֲאָב
אֵלָיו הֲאַתָּה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל:

17 And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל כִּי אִם-אַתָּה
וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזֹבְכֶם אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וּתְלֹךְ
אַחֲרֵי הַבָּעֲלִים:

18 And he answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וְעַתָּה שְׁלַח קִבְּץ אֵלַי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל
אֶל-הַר הַכְּרִמָּל וְאֶת-נְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת
אֲכָלִי שֶׁלֶחַן אִיזָבֵל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחֲאָב בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת-הַנְּבִיאִים אֶל-הַר הַכְּרִמָּל:

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיָּגֶשׁ אֵלַיָּהוּ אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-מָתִי
אַתֶּם פּוֹסְחִים עַל-שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם-יְהוָה
הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם-הַבָּעַל לָכֵן אַחֲרָיו
וְלֹא-עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלַיָּהוּ אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתֵרְתִי נְבִיא
לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע-מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ:

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיְבַחֲרוּ לָהֶם הַפָּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֵהוּ וַיְשִׁימוּ עַל-הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא
יִשְׁימוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂהוּ אֶת-הַפָּר הָאֶחָד וַנְּתַתִּי
עַל-הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֶשִׂים:

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה
בְּאֵשׁ הוּא הָאֵלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ
טוֹב הַדָּבָר:

24

And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לִנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הָרַבִּים
וּקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂימוּ:

25

And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרָאוּ
בְּשֵׁם־הַבַּעַל מִבֹּקֶר וְעַד־הַצֹּהָרִים לֵאמֹר
הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

26

And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיַּהַתֵּל בָּתָּם אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר
קְרָאוּ בְּקוֹל־גָּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׁיחַ
וְכִי־שָׁיַג לוֹ וְכִי־יִדְרֹךְ לוֹ אוֹלֵי יֶשֶׁן הוּא וַיִּקְצוּ:

27

And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים
בַּחֲרִבּוֹת וּבְרִמְחִים עַד־שִׁפְךָ־דָם עֲלֵיהֶם:

28

And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַעֲבַר הַצֹּהָרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלֹת
הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וְאִין־עֲנָה וְאִין קָשָׁב:

29

And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְכָל־הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ
כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה
הַהָרוּס:

30

And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֵלֵיהֶם שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר
שִׁבְטֵי בְנֵי־יִעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו
לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שְׁמֹךְ:

31

And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ
הַעֲלָה כְּבֵית סֹאתִים זָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ:

32

And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר וַיִּשֶׂם
עַל־הָעֵצִים:

33

And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל־הָעֲלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו וַיִּשְׁנֹו
וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34

And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת־הַתַּעֲלָה
מִלֵּא־מַיִם:

35

And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בְעֵלֹת הַמִּנְחָה וַיֵּגֶשׁ אֵלֵיהֶם הַנָּבִיא
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל
הַיּוֹם יִדָּע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי
עֲבָדְךָ (כ') וּבְדַבְרֶיךָ [ק'] וּבְדַבְרֶיךָ עָשִׂיתִי
אֵת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

36

And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.'

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי-אַתָּה
יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת-לִבָּם
אֲחֵרָנִית:

37

Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ-יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת-הַעֹלָה
וְאֶת-הָעֵצִים וְאֶת-הָאֲבָנִים וְאֶת-הַחֶפֶץ
וְאֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּתְּעָלָה לַחֲכָה:

38

Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל-הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

39

And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטרת ויקהל

מלכים א' ז' מ' - נ'

I Kings 7:40-50

וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת-הַכִּיּוֹת וְאֶת-הַיָּעִים
וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירֹם לַעֲשׂוֹת
אֶת-כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עֲמֻדָּיִם שְׁנַיִם וּגְלֹת הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר-עַל-רֹאשׁ
הָעֲמֻדָּיִם שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכּוֹת שְׁתֵּי לְכַסּוֹת
אֶת-שְׁתֵּי גְלֹת הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ
הָעֲמֻדָּיִם:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת-הָרִמָּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשְּׂבָכּוֹת
שְׁנֵי-טוּרִים רִמָּנִים לְשֶׁבֶכֶה הָאֶחָת לְכַסּוֹת
אֶת-שְׁתֵּי גְלֹת הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי
הָעֲמֻדָּיִם:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת-הַמְּכָנוֹת עָשָׂר וְאֶת-הַכִּיּוֹת עֶשְׂרֵה
עַל-הַמְּכָנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת-הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת-הַבָּקָר שְׁנַיִם-עָשָׂר
תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת-הַסִּירֹת וְאֶת-הַיָּעִים וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת
וְאֵת כָּל-הַכֵּלִים (כ') הָאֵלֶּה [ק'] הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר עָשָׂה חִירֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נִחֲשֶׁת מְמָרָט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בְּכֶכֶר הַיַּרְדֵּן יִצְקֵם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבֵה הָאֲדָמָה
בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרֶתָן:

46 In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת-כָּל-הַכֵּלִים מְרֹב מְאֹד מְאֹד
לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47 And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל-הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה
אֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו
לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

48 And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;

וְאֶת-הַמְנֹרֹת חֲמֵשׁ מִיְמִין וְחֲמֵשׁ מִשְׁמָאוֹל
לִפְנֵי הַדָּבִיר זָהָב סָגִיר וְהַפָּרַח וְהַנֶּחֱט
וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:

49 and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסִּפּוֹת וְהַמְּזֻמָּרוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַכַּפֹּת
וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגִיר וְהַפִּתּוֹת לְדֹלְתוֹת
הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים לְדֹלְתֵי הַבַּיִת
לְהִיכָל זָהָב: (פ)

50 and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

מלכים א' ז': ח"א-כ"א

I Kings 7:51-8:21

וַתִּשְׁלֹם כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה
אֶת-קֹדְשֵׁי דָוִד אָבִיו אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-הַזָּהָב
וְאֶת-הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצָרוֹת בֵּית יְהוָה: (פ)

VII:51 Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.

אֲזַי יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת-כָּל-רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת
לְבִנְיָן יִשְׂרָאֵל אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם
לְהַעֲלוֹת אֶת-אָרוֹן בְּרִית-יְהוָה מֵעִיר דָּוִד
הִיא צִיּוֹן:

VIII:1 Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.

וַיִּקְהָלוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל
בַּיָּרַח הָאֵתָנִים בְּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

2 And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת-הָאָרוֹן:

3 And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת-אָרוֹן יְהוָה וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת-כָּל-כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם
הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4 And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל-עַדַּת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים
עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן מִזְבָּחִים צֹאן וּבָקָר
אֲשֶׁר לֹא-יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מְרֹב:

5 And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דָּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקְּדָשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6 And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפֵיהֶם אֶל־מְקוֹם
הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרָבִים עַל־הָאֲרוֹן וְעַל־בְּדָיו
מִלְמַעְלָה:

7 For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבָּדִים
מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדָּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ תַּחְנוּצָה
וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8 And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאֲרוֹן רֶק שְׁנֵי לַחֲוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּיחַ
שָׁם מֹשֶׁה בְּחָרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

9 There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעֲנַן מָלֵא
אֶת־בַּיִת יְהוָה:

10 And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנַן
כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בַּיִת יְהוָה: (פ)

11 so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אִז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן בְּעֲרֹפֶל:

12 Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנָה בְּנִיתִי בַּיִת זֶכֶל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתָּךְ
עוֹלָמִים:

13 I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קְהֵל
יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל עָמַד:

14 And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר
בְּפִיו אֶת דְּוָד אָבִי וַיַּבְדֵּד מֵלֵא לֵאמֹר:

15 And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם לֹא־בְחַרְתִּי בְעִיר מִכָּל שְׁבֹטֵי
יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם וְאֶבְתָּר
בְּדוֹד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

16 Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עִם־לֵבִב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לְשָׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17 Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי זֶעַן אֲשֶׁר הָיָה
עִם־לִבְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשְׁמִי הֵטִיבְתָּ כִּי הָיָה
עִם־לִבְּךָ:

18 But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

רֶק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֵךְ הֵיכָא
מִחֻלְצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשְׁמִי:

19 nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

וַיִּקַּם יְהוָה אֶת־דָּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲלֵם תַּחַת
דָּוִד אָבִי וַאֲשַׁבּוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה תְּבִיט לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַאֲשֵׁם שֵׁם מָקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה
אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאָם אֹתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

צמדצב כ"ח:ט'–ט"ו

Numbers 28:9-15

וביום השבת שני־כבשים בני־שנה תמימים
ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן
ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד ונסכה:
(פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה פרים
בני־בקר שנים ואיל אחד כבשים בני־שנה
שבעה תמימים:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן
לפר האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לאיל האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן
לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין
לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת
חדש בחדשו לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על־עלת
התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

ישעיהו ס"ו:א'–כ"ד

Isaiah 66:1-24

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ תרם
רגלי איזה בית אשר תבנו־לי ואיזה מקום
מנוחתי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

ואת־כל־אלה ידי עשתה ויהיו כל־אלה
נאם־יהוה ואל־זה אביט אל־עני ונכה־רוח
וחרד על־דברי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שוחט השור מכה־איש זובח השעה ערף כלב
מעלה מנחה דם־חזיר מזכיר לבנה מברך
און גם־המה בחרו בדרךיהם ובשקוציהם
נפשם חפצה:

3

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

גם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם אֶבְיֹא
לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ
וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבְאֵשֶׁר לֹא-חָפְצָתִי בַּחֲרוּ:
(ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֲל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ
אֲחֵיכֶם שְׁנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֹּד
יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה מִשְׁלָם
גָּמוּל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹוא תֵּבֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ
בְּנוֹם אֶחָד אִם-יּוֹלֵד גּוֹי פָּעַם אַחַת כִּי-תִחַלֶּה
גַּם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם-אֲנִי
הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהִים: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲהֲבֶיהָ
שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶּיהָ לְמַעַן
תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּיו כְּבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלֶּיהָ כְּנָהָר
שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צֵד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוֹ תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירְוִשָׁלַם תִּנְחַמוּ:

וּרְאִיתֶם וּשְׂשׁ לְבָבְכֶם וְעַצְמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד-יְהוָה אֶת-עַבְדָּיו וְזַעַם
אֶת-אֵיבָיו: (ס)

כִּי-הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹוא וְכִסּוּפָה מִרְכַּבָּתָיו
לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפוֹ וּגְעֵרָתוֹ בְּלַהֲבֵי-אֵשׁ:

כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבַחֲרָבוֹ אֶת-כָּל-בָּשָׂר
וּרְבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל-הַגְּנוֹת אַחֵר (כ)
אֶחָד) [ק' אַחַת] בַּתּוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר הַחֲזִיר
וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבָר יִחָדּוּ יִסְפוּ נַאֲם-יְהוָה:

Even so I will choose their mockings, And will bring their
fears upon them; Because when I called, none did answer;
When I spoke, they did not hear, But they did that which
was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted
not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word:
Your brethren that hate you, that cast you out for My
name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That
we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the
temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His
enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain
came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such
things? Is a land born in one day? Is a nation brought
forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought
forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth?
Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the
womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye
that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn
for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her
consolations; That ye may drink deeply with delight Of
the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to
her like a river. And the wealth of the nations like an
overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be
borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort
you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

And when ye see this, your heart shall rejoice, and your
bones shall flourish like young grass; and the hand of the
LORD shall be known toward His servants, and He will
have indignation against His enemies.

For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots
shall be like the whirlwind; to render His anger with fury,
And His rebuke with flames of fire.

For by fire will the LORD contend, And by His sword
with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

They that sanctify themselves and purify themselves to go
unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's
flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be
consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֵיתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וַרְאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשָׁמַתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְנָשְׁכֵי קֶשֶׁת
תָּבַל וְיוֹנָן הָאֲרָיִים הַרְחָקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם מִנְחָה
לַיהוָה בְּסוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצִּפִּים וּבַפָּרָדִים
וּבַבְּרִכוֹת עַל הַר קְדֹשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה
כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי
טָהוֹר בֵּית יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה
אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה בֵּן
יַעֲמֹד וְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ
יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי
תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֶּה וְהָיוּ
דָּרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ
וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אָמַר יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

שמואל א כ': י"ח-מ"ג

I Samuel 20:18-42

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשָׁבְךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: "To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשִׁלַּשְׁתָּ תִּכְרֹד מָאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁכַּבְתָּ אֶצְל
הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19

And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשֶּׁת תַּחֲצִים צִדָּה אוֹרָה לְשַׁלַּח־לִי
לְמִטְרָה:

20

And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּעֱר לְךָ מֵצֵא אֶת־הַחֲצִים
אִם־אָמַרְתָּ אָמַר לְנֶעֱר הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנֶּה וְהִנֵּה
קָחָנוּ וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאֵין דָּבָר חַיִּי־יְהוָה:

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם־כֹּה אָמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:	22	But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.
וְהִדְבֵּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: (ס)	23	And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'
וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' א"ל] לֶאֱכֹל:	24	So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.
וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו כַּפְּעָם׃ כַּפְּעָם אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיָּשָׁב אֲבִנֶר מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:	25	And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.
וְלֹא־דִבֶּר שְׂאוּל מֵאוֹמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בְּלִתי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר: (ס)	26	Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'
וַיְהִי מִמָּחָר הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מָדוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשְׁי גַּם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם:	27	And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'
וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד מֵעַמֻּדֵי עַד־בֵּית לָחֶם:	28	And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;
וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צְנִיחַ־לִּי אָחִי וְעַתָּה אִם־מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: (ס)	29	and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'
וַיַּחַר־אַף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוֹת הַמְרִדּוֹת הָלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבֶן־יִשְׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֲרֹגַת אִמֶּךָ:	30	Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?
כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשְׁי תִּי עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא: (ס)	31	For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'
וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יּוֹמַת מָוֶה עָשָׂה:	32	And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'
וַיִּטֵּל שְׂאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד: (ס)	33	And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.
וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְׁלָחַן בְּחַר־יָאָף וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)	34	So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׁדָּה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:	35	And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.
וַיֹּאמֶר לְנָעָרוֹ לֵץ מֵצָא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר לֵץ וְהוּא־יָרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:	36	And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.
וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה:	37	And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'
וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מְהֵרָה חֲוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֹט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־(כ) הַחֲצִי(ק' תַּחֲצִים) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:	38	And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.
וְהַנָּעַר לֹא־יָדָע מְאֻמָּה אֲדָּ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)	39	But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.
וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הֲבִיא הָעִיר:	40	And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'
הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגִּדִיל:	41	And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.
וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנִי וְאַתָּה בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)	42	And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir for Parashat Shekalim is Exodus 30:11-16.

מלכים ז י"ז:א'-י"ז	II Kings 12:1-17
בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)	XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.
בְּשָׁנַת־שֶׁבַע לַיהוָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ צִיבְיָה מִבְּעַר שֶׁבַע:	2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.
וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יָמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:	3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.
רַק הַבָּמֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מִזִּבְחִים וּמִקְטָרִים בַּבָּמֹת:	4 Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל-הַכֹּהֲנִים כֹּל כֶּסֶף
הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר-יָבֹא בֵּית-יְהוָה כֶּסֶף עֹבֵר
אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עָרְכּוּ כָל-כֶּסֶף אֲשֶׁר יֵעָלֶה
עַל לֵב-אִישׁ לְהָבִיא בֵּית יְהוָה:

יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכְרוּ וְהֵם
יַחְזִיקוּ אֶת-בְּדֵק הַבַּיִת לְכָל אֲשֶׁר-יִמָּצֵא שָׁם
בְּדֵק: (פ)

וַיְהִי בַשָּׁנָה עָשָׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ
לֹא-חִזְקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-בְּדֵק הַבַּיִת:

וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע הַכֹּהֵן
וְלַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִדּוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים
אֶת-בְּדֵק הַבַּיִת וְעַתָּה אֶל-תִּקְחוּ-כֶסֶף מֵאֵת
מִכְרֵיכֶם כִּי-לְבֵדֵק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:

וַיֵּאָתּוּ הַכֹּהֲנִים לְבַלְתִּי קַחַת-כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם
וּלְבַלְתִּי חִזַּק אֶת-בְּדֵק הַבַּיִת:

וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקַּב חֹר
בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ (כ' בַּיָּמִין) [ק'
מִיָּמִין] בַּבּוֹא-אִישׁ בֵּית יְהוָה וַנִּתְּנוּ-שָׁמָּה
הַכֹּהֲנִים שְׁמֵרֵי הַסֵּף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא
בֵּית-יְהוָה:

וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי-רַב הַכֶּסֶף בְּאָרוֹן וַיַּעַל
סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְּרוּ וַיִּמְנוּ
אֶת-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית-יְהוָה:

וַנִּתְּנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַמִּתְכָּן עַל- (כ' יד) [ק' יד']
עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ' הַפְּקָדִים) [ק' הַמְּפַקְדִים]
בֵּית יְהוָה וַיּוֹצִיאוֹהוּ לְחַרְשֵׁי הָעֵץ וּלְבָנִים
הַעֲשִׂים בֵּית יְהוָה:

וּלְגֹדְרִים וּלְחִצְבֵי הָאֶבֶן וּלְקִנּוֹת עֲצִים וְאֲבָנֵי
מַחְצָב לְחִזַּק אֶת-בְּדֵק בֵּית-יְהוָה וּלְכָל
אֲשֶׁר-יֵצֵא עַל-הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף מִזְמָרוֹת
מִזְרָקוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל-כְּלֵי זָהָב וְכָל-כֶּסֶף
מִן-הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית-יְהוָה:

כִּי-לְעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֶהוּ וַיַּחְזִקוּ-בּוֹ אֶת-בֵּית
יְהוָה:

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחְשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לָתֵת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְּאַמְנָה הֵם עֹשִׂים:

16

Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבֵא בֵּית יְהוָה
לַכֹּהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17

The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

מפטיר לפרשת זכור

דברים כ"ה:י"ז-י"ט

Deuteronomy 25:17-19

זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֶךְ בְּדֶרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנְּחָשִׁים
אֲחֵרֶיךָ וְאַתָּה עָנִי וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18

how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָךְ מְקַל־אֲבִיךָ
מִסְבִּיב בְּאַרְץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָח אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶךְ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם
לֹא תִשְׁכַּח: (פ)

19

Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרות פרשת זכור

שמואל א ט"ו:ז'-ל"ד

I Samuel 15:2-34

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתִי אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה
עַמְלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בְּדֶרֶךְ בְּעִלְתּוֹ
מִמִּצְרָיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת־עַמְלֶךְ וְהָחֳרַמְתָּם
אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו וְהָמַתָּה
מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מִעַלְלִי וְעַד־יוֹנֵק מִשֹּׁדֶר
וְעַד־שֶׁה מִגִּמְלָה וְעַד־חֲמֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטָלָאִים
מֵאַתָּתִים אֶלֶף רִגְלִי וַעֲשָׂרַת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ
יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד־עִיר עַמְלֶךְ וַיַּרְבּ בְּנַחֲלֵי:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־הַכִּינִי לְכוּ סְרוּ רִדּוֹ מִתּוֹךְ
עַמְלֶכִי פֶן־אֶסְפְּךָ עִמּוֹ וְאַתָּה עֹשִׂיתָה חֶסֶד
עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִלְוֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיָּסֶר
כִּינֵי מִתּוֹךְ עַמְלֶכִי:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עַמְלֵק מִחוּלָהּ בּוֹאֶנָּה שׁוּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרָיִם:	7	And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.
וַיִּתְּפֶשׁ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עַמְלֵק חַי וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:	8	And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.
וַיַּחְמֵל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטְב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמְּשָׁנִים וְעַל-הַכְּרִים וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְבָּזָה וְנִמָּס אֹתָהּ הַחֲרִימוּ:	9	But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.
(פ)		
וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:	10	Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:
נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא תָקִים וַיִּחַר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה:	11	'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.
וַיִּשָּׁכֶם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֵּגֵד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכְּרַמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֵּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:	12	And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'
וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה תְּקִימְתִּי אֶת-דְּבַר יְהוָה:	13	And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: 'Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.'
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ:	14	And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלֵקִי הֵבִיאום אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטְב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ וְאֶת-הַיּוֹתֵר הַחֲרַמְנוּ: (פ)	15	And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף וְאֶנִּידָה לְךָ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ) וַיֹּאמְרוּ (ק) וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר: (ס)	16	Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה בְּעֵינַיִךְ רָאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשַׁחְךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:	17	And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;
וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ וַתַּחַרְמֵתָהּ אֶת-הַחַטָּאִים אֶת-עַמְלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם:	18	and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.
וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)	19	Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְקוֹל
יְהוָה וְאֵלַי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאָבִיא
אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק וְאֶת־עַמְלֵק הִחָרַמְתִּי:

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשֵׁי הַחֲרָם
לְזִבְחַ לַיהוָה אֵל־הֵיךְ בְּגִלְגָל: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפִץ לַיהוָה בְּעֹלֹת וּזְבָחִים
כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמַע מִזְבֵּחַ טוֹב
לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

כִּי חַטָּאת־קֶסֶם מְרִי וְאָוֶן וְתַרְפִּים הַפְצָר זֶעַן
מֵאֲסַת אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסֶּה מֶלֶךְ: (ס)

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי
אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יֵרָאֵתִי
אֶת־הָעָם וְאֲשָׁמַע בְּקוֹלָם:

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאַשְׁתַּחֲוֵה
לַיהוָה:

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי
מֵאֲסַתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסֶּה יְהוָה מִהְיוֹת
מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

וַיִּסַּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַּק בְּכַנְף־מַעִילוֹ
וַיִּקְרַע: (ס)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוֹת
יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם וּנְתָנָה לְרֵעֶךָ הַטּוֹב
מִמָּךְ: (ס)

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם כִּי לֹא
אָדָם הוּא לְהִנָּחַם:

וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עַתָּה כִּבְדֵּנִי נָא בְּגֵד זָקְנִי־עִמִּי
וּנְגִיד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה
אֵל־הֵיךְ:

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרַי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁאוּל
לַיהוָה: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ
עַמְלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מְעֻבָּדֹת וַיֹּאמֶר אַגַּג אֶבֶן
סָר מִרְּהֻמּוֹת: (ס)

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.'

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שָׁכְלָה נָשִׁים חֶרֶבְךָ
 בֶּן-תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפֹּף שְׁמוּאֵל
 אֶת-אֲגַג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)
 וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשָׁאוּל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ
 גִּבְעַת שָׁאוּל:

33 And Samuel said: As thy sword hath made women
 childless, So shall thy mother be childless among women.
 And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in
 Gilgal.
 34 Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his
 house to Gibeath-shaul.

מפטיר לפרשת פרה

צמדזכר י"ט:א'-כ"ז

Numbers 19:1-22

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

XIX:1 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron,
 saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
 דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּקִחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה
 אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר
 לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2 This is the statute of the law which the LORD hath
 commanded, saying: Speak unto the children of Israel,
 that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no
 blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתֵּן אֹתָהּ אֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ
 אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לִפְנָיו:

3 And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall
 be brought forth without the camp, and she shall be slain
 before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה
 אֶל-נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים:

4 And Eleazar the priest shall take of her blood with his
 finger, and sprinkle of her blood toward the front of the
 tent of meeting seven times.

וְשָׂרָף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עֹרָהּ
 וְאֶת-בִּשְׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרִשָּׁה וְשָׂרָף:

5 And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her
 flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרָז וְאִזְבִּי וְשֵׁנִי תוֹלַעַת
 וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרַפַּת הַפָּרָה:

6 And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and
 scarlet, and cast it into the midst of the burning of the
 heifer.

וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בִּשְׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרָיִם
 יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד-הָעֶרֶב:

7 Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe
 his flesh in water, and afterward he may come into the
 camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשָּׂרָף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ בִּשְׂרוֹ
 בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8 And he that burneth her shall wash his clothes in water,
 and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the
 even.

וְאִסְפוּ אִישׁ טָהוֹר אֶת-אַפְרֵי הַפָּרָה וְהִנִּיחַ
 מִחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיטָה לַעֲדַת
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה חֲטָאת הוּא:

9 And a man that is clean shall gather up the ashes of the
 heifer, and lay them up without the camp in a clean place,
 and it shall be kept for the congregation of the children of
 Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֶּס הָאִסָּף אֶת-אַפְרֵי הַפָּרָה אֶת-בְּגָדָיו
 וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב וְהִיטָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר
 הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his
 clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto
 the children of Israel, and unto the stranger that
 sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת
 יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body,
 shall be unclean seven days;

הוא יתחטא-בֹּ בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
יטהר ואם-לא יתחטא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי לא יטהר :

12 the same shall purify himself therewith on the third day
and on the seventh day, and he shall be clean; but if he
purify not himself the third day and the seventh day, he
shall not be clean.

כל-הנִגַּע בַּמָּת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא
יתחטא את-משכן יהוה טמא וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא-זָרַק עָלָיו
טמא יהוה עוד טמאתו בו :

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man
that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled
the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off
from Israel; because the water of sprinkling was not
dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is
yet upon him.

זאת התורה אדם כִּי-יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל-הַבָּא
אל-הָאֹהֶל וְכָל-אֲשֶׁר בְּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת
יָמִים :

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that
cometh into the tent, and every thing that is in the tent,
shall be unclean seven days.

וכל כִּלִּי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין-צִמִּיד פְּתִיל עָלָיו
טמא הוא :

15 And every open vessel, which hath no covering
close-bound upon it, is unclean.

וכל אֲשֶׁר-יָגַע עַל-פָּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל-חֶרֶב אוֹ
בַּמָּת אוֹ-בַעֲצָם אָדָם אוֹ בַקָּבֵר יִטְמָא שִׁבְעַת
יָמִים :

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain
with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a
man, or a grave, shall be unclean seven days.

ולקחו לטמא מעפר שִׂרְפַת הַחֲטָאת וְנָתַן
עָלָיו מִיָּם חַיִּים אֶל-כָּלִי :

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the
burning of the purification from sin, and running water
shall be put thereto in a vessel.

ולקח אֶזֶב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וַהֲזָה
עַל-הָאֹהֶל וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת
אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם וְעַל-הַנֶּגַע בַּעֲצָם אוֹ בַחֲלָל אוֹ
בַּמָּת אוֹ בַקָּבֵר :

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the
water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the
vessels, and upon the persons that were there, and upon
him that touched the bone, or the slain, or the dead, or
the grave.

וַהֲזָה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַחֲטָאוּ בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעֶרֶב :

19 And the clean person shall sprinkle upon the unclean on
the third day, and on the seventh day; and on the seventh
day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and
bathe himself in water, and shall be clean at even.

ואִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יתחטא וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא
מִי נִדָּה לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא :

20 But the man that shall be unclean, and shall not purify
himself, that soul shall be cut off from the midst of the
assembly, because he hath defiled the sanctuary of the
LORD; the water of sprinkling hath not been dashed
against him: he is unclean.

וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזָּה מִי-הַנִּדָּה
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וַהֲנִיֵּל בַּמַּיִם הַנִּדָּה יִטְמָא
עַד-הָעֶרֶב :

21 And it shall be a perpetual statute unto them; and he that
sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes;
and he that toucheth the water of sprinkling shall be
unclean until even.

וְכָל אֲשֶׁר-יָגַע-בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגַּעַת
תִּטְמָא עַד-הָעֶרֶב: (פ)

22 And whatsoever the unclean person toucheth shall be
unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean
until even.

הפטרת פרשת פרה

יחזקאל ל"ו:ט"ז-ל"ח

Ezekiel 36:16-38

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16 Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל-אֲדָמָתָם
וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת
הַנְּדָה הִיְתָה דֶּרֶךְם לִפְנֵי:

17 'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֶשְׁפָּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל-הַדָּם אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ
עַל-הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ:

18 Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפִּיץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בָאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם
וּכְעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֵתִים:

19 and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְלוּ
אֶת-שֵׁם קְדָשִׁי בְּאָמַר לָהֶם עִם-יְהוָה אֱלֹהֵי
וּמֶאֱרָצוֹ יָצְאוּ:

20 And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחֱמַל עַל-שֵׁם קְדָשִׁי אֲשֶׁר חָלְלָהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה: (פ)

21 But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לָכֵן אֶמַּר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם-לְשֵׁם-קְדָשִׁי אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁם:

22 Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת-שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר
חָלְלָתֶם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה
נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדָּשִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל-הָאֲרָצוֹת וַהֲבֵאתִי אֶתְכֶם
אֶל-אֲדָמַתְכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וַיִּרְקַטִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וַיְטַהַרְתֶּם מִכָּל
טִמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל-גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ תְּדַשָּׁה אֶתֶּן
בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסֵרְתִּי אֶת-לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרְכֶם
וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת-רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר-בְּחֻקֵּי תֹלָכוֹ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁבְּתֶם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם וַהֲיִיתֶם
לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי
אֶל-הַדָּגָן וַהֲרַבֵּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא-אֶתֶּן עֲלֵיכֶם
רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְתִגְבוֹת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֲרַפַּת רָעָב בְּגוֹיִם:	30	And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.
וְיִזְכְּרֻם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וְנִקְטַתֶּם בְּפִנְיֶיכֶם עַל עוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:	31	Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.
לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עוֹשֶׂה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה יוֹדַע לְכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ס)	32	Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם טַהַר אֶתְכֶם מִכָּל עוֹנֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:	33	Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be built.
וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל־עוֹבֵר:	34	And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.
וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלֵּלוּ הַנִּשְׁמָה הָיְתָה כְּגֹן־עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת וְהַנְּהָרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשָּׁבוּ:	35	And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.
וַיָּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרׁוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוִה בְּנִיתִי הַנְּהָרָסוֹת נָטַעְתִּי הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוִה דֹּבַרְתִּי וְעָשִׂיתִי: (ס)	36	Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד זֹאת אֲדַרֵּשׁ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָבָה אֹתָם כְּצֹאן אָדָם:	37	Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.
כְּצֹאן קֹדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם וַיָּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוִה: (פ)	38	As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Parashat HaHodesh is Exodus 12:1-20.

יחזקאל מ"ה:ט"ז-מ"ו:י"ח	Ezekiel 45:16-46:18	
כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנָשִׂיא בִישְׂרָאֵל:	XLV:16	All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.
וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבִקְדָשִׁים וּבִשְׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא־יַעֲשֶׂה אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: (ס)	17	And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחֹטְאָתָה
אֶת־הַמִּקְדָּשׁ:

18

Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמַם הַחֹטְאָת וְנָתַן אֶל־מְזוּזֹת
הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֹזָרָה לְמִזְבֵּחַ
וְעַל־מְזוּזֹת שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית:

19

And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשְּׁבָעָה בַחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגָה וּמִפְתִּי
וּכְפָרָתָם אֶת־הַבַּיִת:

20

And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע־יָמִים מִצּוֹת יֹאכֵל:

21

In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וְעָשָׂה הַנָּשִׂא בֵּינוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבַעֲד־כָּל־עַם
הָאָרֶץ פֶּרֶךְ חֹטְאָת:

22

And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַע־יָמֵי הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה שְׁבַע־
פָּרִים וּשְׁבַע־אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שְׁבַע־
הֵימָּם וְחֹטְאָת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

23

And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וּשְׁמֵן
הַיִּין לְאֵיפָה:

24

And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בַּשְּׁבִיעִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג יַעֲשֶׂה
כְּאֵלֶּה שְׁבַע־יָמֵים כַּחֲטָאֵת כְּעֹלָה וּכְמִנְחָה
וּכְשֶׁמֶן: (ס)

25

In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית
הַפְּנִיָה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמִי הַמַּעֲשֶׂה
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִית יִפְתָּח וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

XLVI:1

Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד
עַל־מְזוּזֹת הַשַּׁעַר וַעֲשֹׂה הַכֹּהֲנִים אֶת־עֹלֹתָו
וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא
וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעֶרֶב:

2

And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

וְהִשְׁתַּחֲוּ עִם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
בַּשְּׁבָתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה:

3

Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂא לַיהוָה בַּיּוֹם
הַשְּׁבִית שֵׁשָׁה כִּבְשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תָּמִים:

4

And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכִבְשִׂים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ
וּשְׁמֵן הַיִּין לְאֵיפָה: (ס)

5

and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּרֶךְ בֶּן־בָּקָר תְּמִימָם וּשֵׁשֶׁת
כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִימָם יִהְיוּ:

6

And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וְאִיפָּה לֶפָר וְאִיפָּה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה
וְלִכְבָּשִׁים כְּאֲשֶׁר תִּשְׂגֶּיג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאִיפָּה:

7 and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs according as his means suffice, and a hin of oil to an ephah.

וּבְבֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אֲוִלָּם הַשְּׁעָר יָבֹא
וּבְדֶרֶכּוֹ יֵצֵא:

8 And when the prince shall enter, he shall go in by the way of the porch of the gate, and he shall go forth by the way thereof.

וּבְבֹא עִם-הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמוֹעֲדֵי הַבָּא
דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר
נֹגֵב וְהַבָּא דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר
צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשְּׁעָר אֲשֶׁר-בָּא בּוֹ כִּי
נִכְחוּ (כ' יֵצֵאוּ) [ק' יֵצֵא]:

9 But when the people of the land shall come before the LORD in the appointed seasons, he that entereth by the way of the north gate to worship shall go forth by the way of the south gate; and he that entereth by the way of the south gate shall go forth by the way of the north gate; he shall not return by the way of the gate whereby he came in, but shall go forth straight before him.

וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבֹאָם יָבֹא וּבִצְאתָם יֵצֵאוּ:

10 And the prince, when they go in, shall go in in the midst of them; and when they go forth, they shall go forth together.

וּבְחַגִּים וּבְמוֹעֲדֵים תַּהֲיֶה הַמִּנְחָה אִיפָּה לֶפָר
וְאִיפָּה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים מִמַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן
לְאִיפָּה: (פ')

11 And in the feasts and in the appointed seasons the meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וְכִי-יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נִדְבָּה עוֹלָה אוֹ-שְׁלָמִים
נִדְבָּה לִיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת-הַשְּׁעָר הַפְּנִי
קָדִים וַעֲשֶׂה אֶת-עֹלֹתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו כְּאֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת-הַשְּׁעָר
אַחֲרֵי צֵאתוֹ:

12 And when the prince shall prepare a freewill-offering, a burnt-offering or peace-offerings as a freewill-offering unto the LORD, one shall open for him the gate that looketh toward the east, and he shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then he shall go forth; and after his going forth one shall shut the gate.

וְכַבֵּשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם
לִיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

13 And thou shalt prepare a lamb of the first year without blemish for a burnt-offering unto the LORD daily; morning by morning shalt thou prepare it.

וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר שְׁשִׁית
הָאִיפָּה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הָהֵיךְ לֶחֶם אֶת-הַסֹּלֶת
מִנְחָה לִיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד:

14 And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

(כ' וַעֲשׂוּ) [ק' יַעֲשׂוּ] אֶת-הַכֶּבֶשׂ וְאֶת-הַמִּנְחָה
וְאֶת-הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר בִּבְקָר עוֹלֹת תָּמִיד: (ס)

15 Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה כִּי-יִתֵּן הַנָּשִׂיא מִתְּנָה
לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תַּהֲיֶה אֲחֻזָּתָם
הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

16 Thus saith the Lord God: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

וְכִי-יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד-שָׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא אֵד
נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תַּהֲיֶה:

17 But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא-יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל אֶת-בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר
לֹא-יִפְצְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18 Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.⁷